מעריב
היום 52 עמודים
יום ד' ... תשרי תשל"ה 25.9.74 גליון 9186 שנה כ"ז
1.20 ל"י
MAARIV • העתון הנפוץ ביותר במדינה
...ד והעורך הראשון ע. קרליבך ז"ל

רבין ל„מעריב": יש מרחב תימרון גם להסדר ביניים עם סוריה

„יש לי מפת־שלום — אך אותה אגיש לכל מדינה ערבית ברגע שיחל מו"מ שלום"

מאת ד. גולדשטיין

בעקבות אזהרות פורד וקיסינג'ר כלפי מדינות הנפט

ערבים זועמים: ארצות־הברית הכריזה „מלחמה כלכלית" נגד ארצות ערב

...בים חוששים במיוחד מכינוס מדינות המערב בקמפ דייוויד בשבת ★ את השתתפותה של צרפת בכינוס הם ...ים כ„בגידה" ★ דובר הבית הלבן מנסה „לרכך" דברי הנשיא

מאת ג'ים הוגלנד, סופר „וושינגטון פוסט" בביירות

אזהרת הממשל האמריקני למדינות המפיקות נפט בדבר הצורך להוריד את מחיר הדלק במידה ניכרת, הביאה בעקבותיה תגובות נזעמות ברחבי העולם הערבי, ובהן האשמה כי ארה"ב „הכריזה מלחמה כלכלית על הערבים".

„נשק לגיטימי"

תם ירח־הדבש

לא פורוויה אלא — יושיאקי ימאדה

שר־החוץ הסובייטי אנדריי גרומיקו, נואם בעצרת האו"ם (ראה עמ' 2).
(תצלום: איי.פי. רדיוטלגראפו)

„הבנק של הסן ייחלץ לעזרת בנק ,קרדיט' כדי למנוע פשיטת רגל"

אמר מנהל „הסישה לנדסבנק" לסופרת „מעריב" ★ לאחר שממשלת בון סרבה לעזור — „נגייס עזרה גם ממקורות בינלאומיים"

מאת אינגה דויטשקרון

השר — התפטר

סאדאת שלח איגרת לפייס את חוסיין

מאת סופר „מעריב" לענייני ערבים

שביתה צפויה היום באתיופיה

...שר הלל הצטרף למארב ...ל מג"ב בגבול לבנון

מנחם רהט

ג'קסון מתכוון לבקר במצרים ובישראל בנובמבר

שירות „מעריב"

דמות בולטת

מענות הוריבים

ההפגזה מירדן נחשבת בצה"ל כמקרה חד־פעמי

מדי שעה מתגלות עוד גופות בהונדורס

(א.פ., יו.פי.)

גרומיקו בעצרת: נחדש את היחסים עם ישראל - אם היא תיסוג מהשטחים שכבשה ב־1967

תנאי נוסף: „הבטחת הזכויות הלאומיות הלגיטימיות של העם הפלשתיני" ✶ אמר, שבריה"מ תומכת בקיומה של ישראל כמדינה עצמאית וריבונית ✶ „ישראל רואה בהפרדת־הכוחות לא צעד ראשון לקראת הסדר כולל, אלא תמרון שמטרתו להקפיא את המצב באיזור"

מאת פיליפ בן
סופר „מעריב" בארה"ב

שר־החוץ הסובייטי, אנ־דריי גרומיקו, הבהיר אמש בנאומו בעצרת הכללית של האו"ם, כי מוסקווה תחדש את היחסים הדיפלומאטיים עם ישראל אם כוחות צה"ל ייסוגו מכל השטחים שנכ־בשו ב־1967 וכאשר יובט־חו „הזכויות הלאומיות הלגיטימיות של העם הפ־לשתיני".

בהציגו תנאי זה אמר גרו־מיקו, כי בריה"מ תומכת בקיומה של ישראל כמדינה עצמאית וריבונית.

גרומיקו אמר, כי כדי להב־טיח שלום בעולם יש צורך לחסל את מוקדי המתיחות. אחד ממוקדים אלה הוא ה־מזרח־התיכון. הגיעה העת לפתור את בעיית האיזור ב־צורה צודקת, „ובתוך כך לה־ביא בחשבון את האינטרסים של כל העמים באיזור", אמר שר־החוץ הסובייטי.

● „פתרון צודק"

גרומיקו הסביר מיד כיצד נראה „פתרון צודק" בעיני מוסקווה.

„ראשית, נסיגת כוחות יש־ראל מכל האדמות הערביות שנכבשו ב־1967 והבטחת ה־זכויות הלאומיות הלגיטימיות של הפלשתינים. אחרת, לא יושג שלום יציב במזרח ה־תיכון. אין צורך להיות נביא כדי לחזות בחידוש מעשי ה־איבה אם ההסדר במזרח התי־כון יהיה חלקי — ולא חשוב כיצד יקראו לו".

גרומיקו ביקר בחריפות את עמדותיה של ישראל בנדון. לדבריו, קיימים סימנים ברורים לכך, ש־ישראל רואה בהפרדת ה־כוחות בסיני וברמת־הגו־לן לא צעד ראשון לקראת הסדר כולל, כפי שצריך להיות, אלא היפוכו, ש־מטרתו להקפיא את המצב באיזור.

הוא טען, כי ישראל אינה מראה נכונות לצאת מהשט־חים הערביים ויותר מכך: מתרבים הסימנים, כי ישראל זוכה בתמיכה בישיבתה ב־שטחים אלה.

● „רעל מיליטריסטי"

שר־החוץ הסובייטי טען, כי רעל מיליטריסטי מציף את ישראל ויש נסיונות לגרום ללחץ צבאי על מדינות ערב. אם זה לא יפסק, הזהיר גרו־מיקו, תהווה הפרדת הכוחות מבוא להתלקחות חדשה.

גרומיקו התנגד לדבריו של ד"ר קיסינג'ר בעצרת יום קו־דם לכן. קיסינג'ר תמך בהת־קדמות לשלום צעד אחר צעד — גרומיקו תבע הסדר מדי־מיידי, על־ידי חידוש ועידת ז'נווה. גרומיקו תמך בהש־תתפות הפלשתינים בשיחות ז'נווה, אך לא אמר בפירוש מי צריך ליצגם ולא הזכיר בדבריו את אש"ף או את יאסר ערפאת — דבר שגרם לאכזבה בקרב חלק מהנצי־גים הערביים בעצרת.

עם זאת תמך גרומיקו ב־קיום דיון באו"ם בנושא ה־פלשתיני, דיון שבו רואים הערביים מעין תגמול על הח־לטת נובמבר 1947 בדבר הק־מת המדינה היהודית.

גרומיקו קרא לעצרת להב־טיח במעשים, ולא במלים, את השגת „הזכויות הלאומיות הלגיטימיות של הפלשתינים". „משום כך אנו תומכים ב־הכללת הבעיה הפלשתינית על סדר היום של עצרת האו"ם כסעיף נפרד".

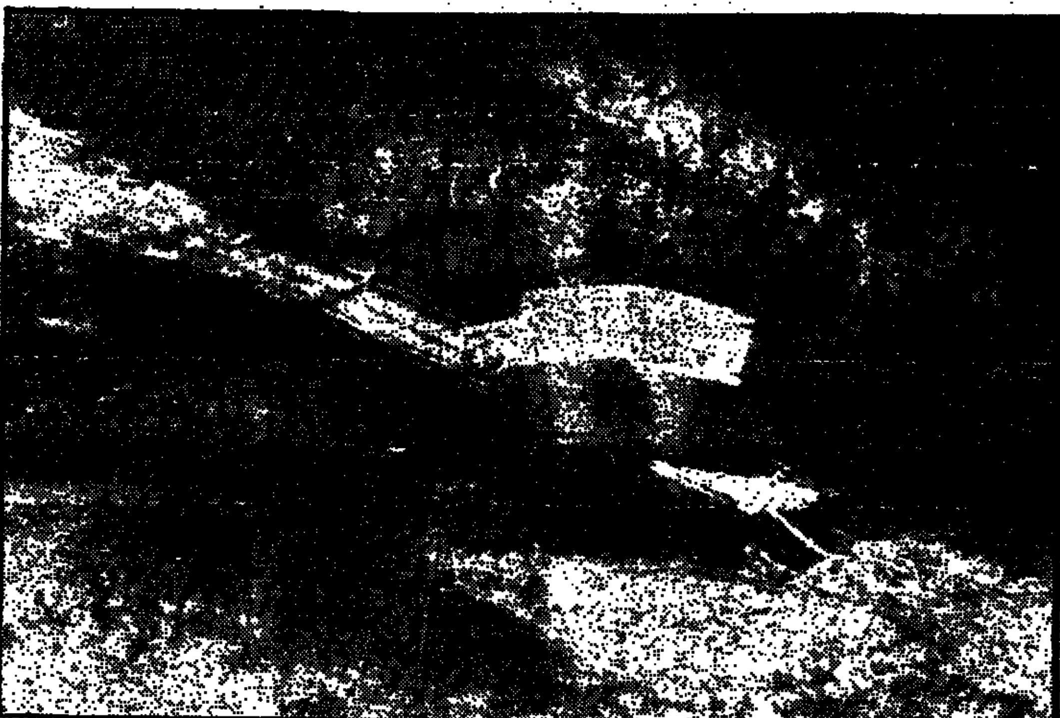
● התנגדות לתוקפן

בהתייחסו לטענות שהוש־מעו נגד בריה"מ, שלפיהן מ־דיניותה הבסיסית היא עויינת לישראל, אמר שר־החוץ ה־סובייטי:

„יש כאלה, המנסים להציג את בריה"מ כבעלת מדיניות חד־צדדית, המשרתת רק את אינטרסי מדינות ערב. כן, אנו תומכים ונתמוך בדרישות הלגיטימיות של הערבים. אך יהיה זה מוטעה לראות רק היבט זה בעמדתנו. כאשר אנו עומדים על כך, ששטחים ש־נלקחו בכוח לא ימסרו כפרס לתוקפן, הרי מטרת דרישתנו זו אינה רק המזרח התיכון, אלא מבטאת את התנגדותנו לתוקפנות בכלל".

בהקשר לבעיית קפריסין ה־אשים גרומיקו את נאט"ו ב־מה שקורה באי ודרש נסיגת כל הכוחות הזרים מן האי. גרומיקו לא הזכיר את הצבא התורכי ולא מתח ביקורת על תורכיה.

הוא תמך בזכותן של המ־דינות המתפתחות לזכות בפי־תוח כלכלי ולא למכור בזול את מוצריהן.

בהונדורס: בית נסחף, גשר התמוטט

מתמונות הטייפון בהונדוראס שגרם אלפי הרוגים. למעלה: בית שנסחף ממקומו לעבר גשר מצא לו מקום. משמאל: גשר שנשטף מעל נהר צ'ולון. (תצלומי אי.פי.)

מאחורי החדשות:

הודעת גרומיקו מצביעה על „קשחה אפשרית"

מאת סופרו המדיני של „מעריב"

הודעת שר־החוץ הסובייטי בעצרת הכללית אין בה למעשה משום חידוש. כדברים האלה השמיעו נצי־גים סובייטיים פעמים רבות בשיחות דיפלומאטיות במקומות שונים במרוצת השנים האחרונות.

גם שר־החוץ הסובייטי עצמו כבר אמר לשר־החוץ הישראלי לשעבר, אבא אבן, כי מוסקווה תהיה מוכנה לחדש את יחסיה הדיפלומאטיים עם ישראל, אם תחול „התקדמות־מה" במאמצים למציאת הסדר בין ישראל לבין מדינות ערב. הדבר היה בפגישתם בוועידת ז'נווה בדצמבר אשתקד.

באותה שיחה, לרבות בפגישה בארבע עיניים, שבאה בעקבות שיחה ביניהם בנוכחות עוזרים, לא דיבר מר גרו־מיקו על פינוי כל השטחים כתנאי לחידוש היחסים עם ישראל, אלא דיבר, כאמור, על „התקדמות־מה". ישראל פירשה את הדבר, שאם תבוצע הפרדת־הכוחות בחזית ה־מצרית ולאחר־מכן בחזית הסורית, ייחשב הדבר ל„התקד־מות־מה" בעיני מוסקווה והדבר יאפשר לה לחדש את היחסים הדיפלומאטיים עם ישראל. אולם בעקבות הפרדת הכוחות לא נשמע כל דבר ממשי מצד מוסקווה, שיצביע על כוונה לחידוש היחסים.

באחד מביקוריו האחרונים באירופה ביקש מר אבן ממדינאי מערבי, שעמד לבקר במוסקווה, לגשש אצל ה־סובייטים ולברר מה אירע מאז אמר גרומיקו בז'נווה, כי בעקבות התקדמות־מה יבוא חידוש היחסים. אותו מדינאי לא יצא למוסקווה ולא היתה אפשרות מעשית לברר את הדברים מפי אישיות מוסמכת במוסקווה. עתה מתברר, כי הסובייטים אינם מסתפקים בהפרדת כוחות לשם חידוש היחסים הדיפלומאטיים עם ישראל, אלא עומדים על פינוי השטחים שנכבשו ב־1967.

נמצאה ילדתו החטופה של מנהל ראדיו בארה"ב

אליסון מצ'ם, בת ה־4, ילדתו הבלונדית, תכולת העיניים, של צ'ארלס מצ'ם, יו"ר מועצת המנהלים של חברת השידור „מאפט", נמצאה אתמול בריאה ושלימה בחדר־מלון, לא הרחק מביתה, במאונט לוקאוט, ליד סינסינטי, אוהיו. היא נמצאה על ידי חדרנית, שהציצה דרך החלון.

דובר המלון מסר, כי לאחר שנכשלו מאמציה של החדרנית להיכנס לחדר נעול במשך יום תמים, עלה בדעתה להסתכל דרך החלון והיא ראתה ילדה קטנה בחדר. החדר־נית נכנסה, שאלה את הילדה לשמה ונדהמה כשהסתבר, שזו הילדה, שנחטפה 24 שעות קודם לכן.

נראה, שהילדה היתה לבדה בחדר, אך המשטרה הורתה לעצור את החשוד בחטיפה, ג'חף ויטמאן, בן 26.

ישראל מכחישה „סיוע ללוחמים יוונים בקפריסין"

ה„ידיעה" פורסמה בעתון התורכי „גומהורייט"

מאת ש. כהן

„על־פי מידע שהגיע ל־מטכ"ל התורכי, שוהים 30 מומחים ישראלים בקפרי־סין והם מאמנים בהרי טרו־דוס לוחמי מחתרת יהכ"ב" — בהאשמה זו יצא אתמול העיתון התורכי בעל ההשפ־עה „גומהורייט".

כתבו הדיפלומאטי של ה־עיתון באנקרה מוסר, כי ה־מטכ"ל התורכי העביר את ה־מידע למשרד החוץ התורכי. ממקורות משרד החוץ נמסר לעיתון, כי המידע הועבר הל־אה, לידיעת „השרותים הנוג־עים בדבר" בקפריסין, שנת־בקשו לבדוק אם אכן שוהים „מומחים" בקפריסין ואם ה־מדובר הוא ב„ישראלים, או בפליטי־חרב יהודים, הבאים מאירופה".

בציגות ישראל באנקרה פירסמה מיד הכחשה נמרצת לכל הסיפור הדמיוני. בהודעה נאמר, כי הדיווח הוא „כזב ופרי תעתועים. לישראל אין שום לוחמי מחתרת, שהיא מייצאת לארצות חוץ. ישראל מוסיפה להתנגד לפעולות טרור באשר הן".

הודעה הצירות מדגישה, כי ישראל קראה תמיד לאומות המעש של מדינות, הלוחמות בטרור, וזאת בלי להביא כלל בחשבון את העיקרון הנקוט בידי ישראל שלא להיות מעו־רבת בענייניהן הפנימיים של מדינות אחרות.

„בריה"מ מבקשת בסיסים במוזמביק"

מאת ק. מאהר
סופר „ג'ואיש כרוניקל" בלונדון

ברית המועצות פתחה ב־נישושים כדי לזכות ב־בסיסים במוזמביק, המושבה הפורטוגלית הזוכה עתה ב־עצמאות. אם תצליח בכך תחזק בצורה ניכרת את מע־מדה האיסטרטגי באוקינוס ההודי.

בעייתה של ברית המועצות היא בכך שמנהיגי תנועת ה־שחרור של מוזמביק „פרלי־מו" מזוהים יותר עם פקינג מאשר עם מוסקווה. על פי ידיעות מאפריקה ינסו ה־סובייטים להתגבר על קושי זה בכך שיטילו את תפקיד הגישור במוזמביק על אחת מגרורותיהם, כנראה גרמניה המזרחית.

דיפלומטים מערביים הערי־כו מכבר כי ברית המועצות שואפת לנוכחות צבאית זו באוקינוס ההודי, כדי להתחיל בביתור ימי של סין.

הערבים זועמים: ארה"ב הכריזה

(סוף מעמוד 1)

אין לדעת אם המיתקפה החדשה של ממשל ארה"ב בנושא הנפט תשפיע על אורח קבלת הפנים לקיסינג'ר ב־סעודיה, אך נראה כי הצהרות ראשי הממשל האמריקני ב־נושא הנפט מרמזות, כי אין הם רואים אפשרות כי ה־נסיונות של סעודיה להביא להורדת מחיר הנפט, באמצ־עות דיונים עם יצרנים נוס־פים — ישאו פרי.

מומחים לענינים ערביים סבורים, כי הצלחתו של הקו הנוקשה בגישה האמריקנית החדשה בנושא הנפט, תלויה בעיקר במידת התמיכה ש־יכולה ארה"ב לקבל ממדינות מערב־אירופה ויפאן — שהן הלקוחות העיקריים של הנפט הערבי.

„צעד של יאוש"

השר הכוויתי עתיקי אמר לעתונאים, כי הקמתה של חזית־צרכנית למען הורדת מחיר הנפט „מסיבות פולי־טיות", תהווה צעד של יאוש. אם תוקם חזית מעין זו עלול הדבר לדחוף יצרני הנפט ל־שאת ולתת עם הצרכנים ב־דרך שתזיק לכמה מדינות.

אם כי הנשיא פורד וד"ר קיסינג'ר לא היפנו את חיצי־הם ישירות כלפי הערבים — שכן, מדינות לא ערביות כמו ונצואלה ואיראן מילאו תפקיד מכריע בהעלאות הגדולות של מחירי הנפט בשנה האחרונה — הביעו עתוני ביירות את הדעה, כי הדברים כוונו „רק כלפי הערבים".

„אל־נאהאר" כתב כי „אר־ה"ב הכריזה מלחמה נגד ה־ערבים העשירים בנפט" ו־הבליט זאת בכותרת ראשית. עתונים הנתמכים בידי ממש־לות עיראק, סוריה, לוב ו־מצרים הדגישו אף הן את האיום הממשי המשתמע מ־נאומי הנשיא ושר החוץ של ארה"ב.

העתון הפרו־לובי „אל־ספיר" כתב כי ההצהרות האמריקנ־יות גורמות „הידרדרות ביחסי ארה"ב־סעודיה".

דובר הבית הלבן התבקש אתמול להגיב על הדיווחים כי הערבים טוענים, שביטוייו ה־אחרונים של הנשיא פורד ב־עניין מחירי הנפט הם „דיבורי מלחמה". הדובר, מר רון נסן, אמר שדברי הנשיא „מדברים בעד עצמם". נאומיהם של פורד וקיסינג'ר היו גלויים ומעשיים מאד והתייחסו למציאות הקיי־מת. מר נסן, הדגיש עם זאת דווקא את דברי פורד, שאין שום אלטרנטיבה הגיונית ל־שיתוף פעולה בינלאומי בעידן הגרעיני. את ההדגשה הזו רד־אים כנסיון „לרכך" את רושם דברי הנשיא. (אי.פי.)

„בגידה צרפתית"

פיליפ בן, סופר „מעריב" בארה"ב, מוסר:

החשש הגדול ביותר של ה־ערבים הוא מן הפגיעה שהי־פרך בשבת בקמפ דיוויד, ב־השתתפות שרי החוץ והאוצר של מדינות מערביות. בפגי־שה זו הציע ארה"ב נקיטת צעדים משותפים להורדה מחי־רי הנפט הגלמי.

מה שמרגיז את הערבים ב־מיוחד, היא העובדה שצרפת הסכימה להשתתף בשיחות אלה, אם כי לפני כמה חוד־שים סירב שר החוץ הצרפתי דאז, מר מישל ז'ובר, להש־תתף בשיחות בנושא הנפט שנערכו בוואשינגטון.

הערבים טוענים כי „זו בגי־דה" — אם כי צרפת דוחה טענה זאת בתוקף ומצייננת שהיא תומכת בשיתוף פעולה בין השוק האירופי לבין מדי־נות ערב.

שר החוץ הצרפתי, מר ז'אן סובניארג, אמר כי קבלה המפגש של ד"ר קיסינג'ר ההסכם כשי־הוה מקפם דיויד נעשתה „ביוזמה אירופית", אך צר־פת עדיין מתנגדת לעימות בין הצרכני הנפט לבין ה־צרכנים והמפיקים הסכם ביניהם.

בקורות צרפתיים אומרים אמנם, כי השגת הסכם עם נסיכי הנפט הוא בלתי אפ־שרי וכי מחירי הנפט שהוע־לו בחודשים האחרונים ב־30 א־חוז עלולים שוב לעלות ב־עתיד הקרוב.

נודע כי נאומיהם של ה־נשיא פורד וד"ר קיסינג'ר ישמשו נושא לדיון בוועידת הפיסגה הערבית שתיערך ב־רבאט בירת מרוקו ב־26 ב־אוקטובר.

ראש עירית רומא מברך יהודי עירו לשנה החדשה

מאת עדה לוצאטי, סופרת „מעריב" ברומא

„הערכה בלתי־מסויגת וסולידריות" לקהילה היהו־דית של רומא, וכן קריאה נכלצת לכל בעלי הרצון הטוב להתאחד במיפרש אחר השלום, נכללו בברכתו של ראש עירית רומא לשנה החדשה לקהילה היהודית של העיר.

קריאתו של ראש העיריה הנוצרי־דימוקראטי קלריו דרידה, שהופנתה לנשיא הקהילה ולרב הראשי ליהודי רומא, יש בה חשיבות מיוחדת בימים אלה, כאשר על איטליה עובר גל של התחדשות הלאומנות הימנית האלימה.

דיניץ הגיש האמנתו כשגריר לא־תושב בבהאמה

מאת שמואל שגב, סופר „מעריב" בוושינגטון

שגריר ישראל בארה"ב, שמחה דיניץ, הגיש אתמול את כתב־האמנתו כשגריר לא־תושב באיי הבהאמה.

הנשיא מילו באטלר הביע בטכס את הערכתו לנכונותה של ישראל לשתף פעולה עם ארצו ומסר את מיטב ברכותיו לנשיא קציר ולמדינת ישראל. היום עתיד השגריר דיניץ להיפגש עם ראש־הממשלה ושר־החוץ של באהאמה וישוב לוושינגטון לפני כניסת יום הכיפורים.

פליטי קפריסין: יש לשלול מקיסינג'ר את פרס נובל

ועד הפליטים היוונים בקפריסין פנה במברק לקרן פרסי נובל בשטוקהולם לשלול משר החוץ האמ־ריקני, הנרי קיסינג'ר, את פרס נובל לשלום שהוענק לו לפני יותר משנה.

בפניית הוועד, הטוען כי הוא מייצג 200 אלף פליטים שאולצו למלט נפשם ולמצוא מקלט במחנות פליטים מאחורי הק־וים, מכונה קיסינג'ר „אדריכל מלחמת קפריסין והגור־מה". (א.פ. וסי"צ)

חודשה הוועידה לצמצום הדדי של צבאות אירופה

הוועידה לצמצום הדדי של כוחות צבאיים באירו־פה, בהשתתפות מזרח ומערב, חודשה אתמול עם תום פגרת־קיץ ארוכה. בהתחדש המושב לא העלו הצדדים הצעות חדשות, ולדברי מקורות מערביים „נשאר הפער בין הצדדים כשהיה".

בוועידה זו משתתפות ארה"ב, בריטניה, קנאדה, גר־מניה, גרמניה המערבית, בלגיה, לוכסמבורג, הולנד, סו־רגרמניה, פולין וצ'כוסלובקיה. (י.פ.)

נמל התעופה בקאהיר הושבת לרגל תמרונים

נמל התעופה הבינלאומי של קאהיר שבת אתמול למשך 45 דקות בעת שטייסי חיל האויר המצרי ערכו תימרונים לקראת מטס הגיגי שייערך ב־6 באוקטובר לציון מלאת שנה למלחמה נגד ישראל.

פקידים מצריים מסרו, כי נמל התעופה יושבת גם שלושת רבעי שעה גם היום ומחר למטרות זהות. דובר צבאי מצרי אמר, כי המטס האוירי ב־6 באוקטובר יהווה חלק ממיצעד צבאי שייערך ברחובות קאהיר. (י.פ.)

מצרים תפעיל תחנת לוויינים ראשונה ב־7.10

תחנת הלוויינים הראשונה של מצרים תופעל ב־7 באוקטובר — מוסר העתון „אל אהראם".

התחנה המצרית לקשר עם לוויינים תאפשר השירותים שיחות טלפון ומיברקים. בשלב השני תתואם התחנה לקליטת שידורי טלוויזיה ורדיו. בבניית התחנה השתתפו בצד טכנאים מצרים, גם מומחים יפאנים. (י.פ.)

קרן המטבע נגד דיבוי השערים ללירה הישראלית

משלחת קרן המטבע הבינלאומית, ששהתה בארץ לפני שבוע, מתחה ביקורת חריפה על מדיניות ה־שערים ללירה הישראלית.

בשיחות עם נציגי בנק ישראל והאוצר ציינו המשלחת שהאמצעים המינהליים — הפיסקליים, הבוט בארץ, פוגעים בסחר חופשי. הם הדגישו במיוחד, שהתנודות מהווים תחליף לשער אחיד ללירה.

חברי המשלחת סמכו אומנם ידיהם על האמצעים שנ־ לשיפור מצב המשק, אך הצביעו על ליקויים.

הם העלו את השגותיהם בהקשר לבקשת ישראל למש־ אשראי מהקרן. הם הסכימו למתן האשראי בלי שיש היתן התחייבות כלשהי בענין השערים. בענין שער ה־ הם לא העלו דרישות ישירות.

שר־האוצר הבטיח למשלחת קרן המטבע, כי ב־1975 תבוטל חובת ההפקדה על היבוא. הפקדות היבוא נ־ לות היום בשיעור של 20 אחוז.

יצירות אומנות נשרפו בדליקה בארמון בליסבון

שריפה ענקית השתוללה אתמול בארמון הבל־ ליסבון, בירת פורטוגל. בלהבות עלו 500 צי־ מפורסמים, ביניהם גם מספר מכחולם של גויה ורו־

הדליקה פרצה אור ליום ב' ב־350 כבאים נויסו להשתלט עליה. האגף העתיק של הארמון המלכותי נ־ כליל, אך מאמצי הכבאים מנעו את התפשטות הל־ לאגף אחר, שבו מאוכסנים תכשיטי־הכתר, בצד ובה כרכים נדירים ביותר. (י.פ.)

מעריב
העורך: שלום רוזנפלד
המו"ל: הוצאת מודיעין בע"מ
בית דפוס „מעריב" בע"מ
תל־אביב: מערכת, הנהלה, מודעות, דפוס; בית „מעריב", רח' קרליבך 2 (מיקוד: 67 132) ת.ד. 20010 טל. 287211. סניף ראשי לקבלת מודעות בתל־אביב: שדרות רוטשילד 33 (מיקוד: 65 123), טלפון 621994.
ירושלים: המערכת: רח' הלל 14 (מיקוד: 94 581), טל. 221151. הפצה ומודעות: רח' הלל 16, טל. 231769.
חיפה: רח' הנביאים 29 (מיקוד: 33 104), טלפון 666468 • 669020. הפצה ומודעות: רח' הנביאים 32, טל. 663254; 660051.

פעם הראשונה: ישראל תגיש
פות והחלטית בעת ביקור קיסינג'ר

שינוי באסטרטגיה הישראלית גילה אתמול פקיד ישראלי בכיר בשיחת תידרוך לכתבי חוץ ✶ הסיכויים לשלום כולל — אפסיים, אבל אפשר לפעול להסדר־ביניים"

ל מתכוננת לשים יצה הפוליטיים על בשבועות הקרו־ ראל תכין מפות, עמדות והחלטי־ ברורות" לגבי יא ירושת בין ה־ — אמר אתמול משלה בכיר.

מפות הוכר בתי־ עוצאי חוץ ודומה ש־ כוד הראשון הנעשה קיד ישראלי מוסמך שנים. למן מלחמה

ששת הימים סרבה ישראל לשרטט את גבולות הסדר ה־שלום וטענה שיש להגיע אליהם במו"מ ישיר עם ה־ערבים.

הפקיד הבכיר, ששמו לא נמסר לפרסום אך הוא קרוב לחוגים קובעי מדיניות, אמר כי תהליך ההכרעה יחל עוד לפני ביקורו הקרוב בישראל (ב־12 באוקטובר) של שר־החוץ האמריקני, ד"ר הנרי קיסינג'ר, במסגרת סי־בוב נוסף של שיחות שלום בבירות המזרח התיכון.

„החלטות בכל השטחים"

„תוך זמן קצר יהיו לנו מפות" — אמר. כשנשאל מה יהיו ההחלטות השיב „בכל השטחים: עמדתנו לגבי מצ־רים, לחזות זמנים לשלום, פירוז, אי־תוקפנות, אילו פש־רות טריטוריאליות יכולות להיעשות עם ירדן, פירוז ה־גדה המערבית". הפקיד הס־כים כי שרטוט מפות לפני מו"מ הוא חדש לאסטראטגים הישראלים. „אך אני חושב שהיינו מגיעים לשלב המיפוי

בכל מקרה, כיון שהסטאטוס קוו הקודם בוטל על ידי ה־מלחמה... אינך יכול לנקוט פעולה לקראת שלום בלי ל־הכריע הכרעות".

נרמז כי החלטות מ־סויימות תתקבלנה בפגישה מיוחדת של הממשלה, שי־תתכנס זמן קצר לפני ש־יחל ביקורו של קיסינג'ר. הפקיד מסר, כי הסיכויים לשלום כולל הם „כמעט אפ־סיים עתה" אך ניתן לפעול לקראת הסדר ביניים. עוד אמר שהקפאון עתה מקורו ב„התעקשותה של מצרים כי

הצעד הבא חייב להיות הסכם צבאי הכולל נסיגה ישראלית בחלק מסיני ותביעת ישראל שכל נסיגה נוספת תאוזן על־ידי מתן לאי תוקפנות ש־יסיים את מצב הלוחמה ה־רשמי. הוא הזהיר כי אם לא תהיה התקדמות לקראת שלום, „הרי במוקדם או ב־מאוחר נתקדם לקראת מלי־חמה", וציין שישראל לא תהיה מוכנה להתפשר על הרי־בה פחות מתנה לאי תוקפ־נות כתמורה לכל נסיגה נו־ספת מסיני. (אי.פי.)

בין: אין להשתעשע באשליות;
מלחמה נוכל לסמוך רק על עצמנו

חברי העבודה במחוז הגליל אמר: נעשה כל מאמץ להתקדם לשלום, אך אינני מבטיח שנשיגו ✶ „אם לא נגיע לכך — מתקרבת סכנת המלחמה"

ו מנחם רהט

הנוכחי השורר ין שכנינו לא יד־ אך זמן רב, ובשל ת עתה על הפרק, והמרתה, השאלה האם פני ישראל ו למלחמה זו — ש ראש הממשלה ן, בכנס של חברי יל העמקים של עבודה, שהתכנסו וצת פועלי עכו. ן אמר, כי כמצבנו ימת אפשרות להגיע

ליתר רגיעה ולהסדרים עם שכנינו: אך אם לא נגיע לכך, מתקרבת סכנת הלחימה.

להלן הטעים, כי כיום אין מכנה־משותף בין מה שאנו מבקשים משכנינו לבין רצו־נותיהן של מדינות ערב כל־פינו. על אף הפער העצום הזה עלינו לחפש דרך לשלום — בלי לנטוש עמדות החיו־ניות לבטחוננו.

„העם צריך לדעת שאכן נעשה כל כאמץ להתקדם ל־שלום, אך אינני מבטיח ש־נשיג שלום או הסדרי ביניים

לשלום. אין לעורר ציפיות מופרזות.

בהתייחסו לדברים שהשמי־עו באחרונה אסאד וסאדאת בקשר לבעיית פלשתין ואיו־מיהם בחידוש המלחמה, אמר כי אין להתרגש במיוחד מכך

„בלי אשליות"

„בלא להשתעשע באשליות" — הוסיף ראש הממשלה — „עלינו לדעת שאנו די בוד־דים בעולם. מספר המדינות התומכות בנו הוא פחות מ־עשר, מבין 137 המדינות ה־

חברות באו"ם. מדינת ישראל היא עם לבדד ישכון, והעוצ־מה הצבאית שלנו היא הערו־בה היחידה לקיומנו. סימפטיות בעולם יש הרבה, אבל כש־מגיעים למלחמה לא נוכל לסמוך אלא על עצמנו".

מר רבין הטעים, כי עלינו להבטיח שנמצא מתוכנו כל המשאבים כדי שנהיה מספיק חזקים — „ובכך תלוי אם נחיה או לא". בסתון — הוסיף מר רבין — פירושו משאבים רבים: אנשים, ימי מילואים, עומס על הפרט, ומעל לכל: כסף בלי גבול. „אם צריך להוציא כשליש מכל הכנסותינו לצרכי בטחון, הלא אין הקדים לזה. לוא היינו מגיעים להוצאה של 15 אחוז מכלל ההכנסה הלאומית, יכולנו לדאוג להשקעה גדו־לות יותר בחינוך ושיכון".

עזרת ארה"ב

להלן אמר כי הנשיא פורד הבין, שעל ארה"ב לסייע לנו לא רק בכלים אלא גם ב־מימון רכישת ההזמנות שלנו בארה"ב, כך שהאמריקנים יתנו גם נשק וגם כסף לרכישתו. לדבריו אין הכלכלה הישרא־לית יכולה לשאת בעומס הו־צאות הבטחון, ולדוגמה סיפר כי ההתייקרות הכללית בעולם גרמה לעלייה בשיעור של 1.5 מיליארד דולר במחירי הצרי־כה הבטחונית השוטפת שלנו.

בהתייחסו לבעיה אחרות אמר ראש הממשלה:

✶ קליטת עליה — „אם יבואו עולים בסדרי גודל ש־אנו מקווים ולא נוכל לקלוט אותם מבחינה כלכלית וחבר־תית, תהיה זו פשיטת רגל לאומית ויהודית כאחת".

✶ תעסוקה — „אם לא נייצר ונייצא יותר, לא יועיל לנו כל בכי".

✶ יצוא — „סיבסוד ה־יצוא הגיע למימדים המוטכים את כל הייצוא לבעיה".

✶ הוצאות הממשלה — „יש צורך בקיצוץ הוצאות הממשלה. אינני מבין מדוע למשל יש צורך בשני מנגנוני גביה: למס הכנסה ולביטוח לאומי. הוצאות גדולות הן מיותרות".

✶ כוח אדם — „דרושה יותר ניידות של עובדים מבלי לפגוע בפרט. יש להנהיג הס־בה מקצועית בהתאם לצרכים".

✶ בינוי — „שר השיכון יגיש תוך חודש תכנית ה־בינוי ל־4 השנים הקרובות, וביצועה ילווה הפקעת אדמות של יהודים וערבים כאחד".

✶ ייהוד הגליל — „מדי־ניות הממשלה היא לחזק קודם כל את הקיים. אינני מבטיח שיחולו מבניה במרכז הארץ, אבל זכות קדימה לירושלים, לגליל ולדרום.

הופצצו מטרות של המחבלים ב„פתח־לנד"

מטוסי חיל האוויר תקפו אתמול בשעות אחר הצהריים מטרות מחבלים בפתח־לנד. כל מטוסינו חזרו בשלום — הודיע דובר צה"ל.

התקיפה החלה סמוך לשעה 3.20 ונמשכה לסרוגין כרבע שעה.

דובר צה"ל אמר, כי מס־פר טילי כתף נורו לעבר מ־טוסי חיל האוויר.

ב: הכרה באש"פ באו"ם
נה מחייבת את ישראל

נו מוכנים לוויתורים תמורת צעדים לשלום"

יוסף ולמור

התעמולה, אהרון ער אמש כי הוא ששא יקבל באו"ם עמד מסויים, אך מחייב את ישראל ית עמו. דיבר לפני פעילי בודה בחדרה, אמר: שביכולתנו למנוע ווי בהם, אולם אם ד מדינות יכירו ב־ נסוך להתמודד עם

בדברו על הפעילות החבל־נית, קרא מר ידיב לציבור לגלות עירנות.

על הסיכויים לשלום אמר כי הם תלויים בכוחנו הצבאי. אף שאין הוא רואה סיכויים לשלום בטווח הקצר, אפילו לא פשרות טריטוריאליות, רואה הוא סיכוי לעבור מ־מצב של הסכמי הפרדה ל־הסכמים נוספים, שיש בהם התקדמות לעבר השלום. כיון שאנו רוצים בשלום, אנו מ־

צווים לעשות כל מאמץ לב־חון כל סיכוי לשלום. אנו מו־כנים לוויתורים טריטוריא־לים, תמורת צעדים קונקר־טיים של הצד השני לעבר ה־שלום", — אמר מר ידיב.

אשר למצב הכלכלי אמר, כי העם לא נתן לעצמו דין וחשבון לפני מה הוא עומד. „התוכניה הכלכלית החדשה תתחיל להכאיב עוד מעט. המגמה היא צמצום הפערים ו־קליטת העליה", — אמר.

אחד מתרגילי השריון הגדולים של צה"ל, מאז מלחמת יום הכפורים, נסתיים אתמול במסדר מרשים של לוחמי העוצבה. במסדר הסיום נכחו שר הבטחון, שמעון פרס, הרמטכ"ל, רב־אלוף מרדכי גור, אלוף פיקוד הצפון, אלוף רפאל איתן ומפקד גייסות השריון, אלוף משה פלד. בדבריו לאנשי העוצבה אמר שר הבטחון: אנו עומדים לא הרחק מהגבול הסורי ומן הדין לומר לסורים שיימנעו מטעות אחת ומשגיאה אחת: הטעות היא — לחשוב שאיננו רוצים לדבר אתם, שכן אנו מוכנים בהחלט לנהל משא ומתן לשלום ובאם הם רוצים להידבר, ימצאו אותנו נכונים לכך. והשגיאה היא — לנסות ידם מחדש במלחמה. שני ימים ושני לילות נמשך התרגיל של העוצבה אשר ביום הכפורים, כדברי שר הבטחון, התייצבה ממש בגופה מול האויב והגיעה לאחד ההישגים המזהירים של מלחמה זו. בתרגיל יושמו לקחי המלחמה והושם דגש על שיתוף פעולה הדוק בין כוחות השריון והחרמ"ש ועל שיטות חדישות למעבר מכשולים — טבעיים ומעשה ידי אדם.

אלון פותח הבוקר במאמציו
לבלום המיתקפה הערבית

עדיין לא ברור כיצד יפעלו הערבים בנושא הפלשתיני ולא הודיעו על כוונותיהם גם לאותן משלחות, שעל קולותיהן הם מסתמכים

מאת פיליפ בן, סופר „מעריב" בארה"ב

שר־החוץ, יגאל אלון, הגיע אמש לניו־יורק ויתחיל הבוקר בסידרת שיחות, שמטרתן להקטין את הנזק, העלול להיווצר מהחלטה של האו"ם לקיים דיון בנושא הפלשתיני.

מה מנסים הערבים להשיג בענין זה, לא ברור עדיין. הם גם לא הודיעו על כוונותיהם לאותן משלחות, שעל קולותיהן הם מסתמכים. נציגים ערבים באו"ם טוענים, כי מטרתם היא, שהאו"ם יחזור־בו מהחלטת נובמבר 1947 בדבר חלוקת ארץ־ישראל והקמת מדינה יהודית.

עם זאת מבינים הערבים, כי מדינות רבות, ובכלל זה מדינות מערב־אירופה, דרום־אמריקה ויתכן גם כמה מדינות קומוניסטיות, יסרבו להצביע עבור הצעת־החלטה שמטרתה לבטל את החלטת החלוקה מ־1947. לכן, תומכים חלק מהערבים ב„קו מתון", שלפיו יוכר אש"ף כנציג היחיד של העם הפלשתיני.

ירדן מתנגדת

ירדן כבר הודיעה על התנגדותה לקו זה ומדינות ערביות אחרות הביעו ספקות לגביו. כן ייתכן, כי הדיון בעצרת האו"ם יסתיים ללא החלטה ברורה — דבר שיתאים ביותר לצרכיה של ישראל.

משקיפים מנוסים בעצרת האו"ם תחים, כי ההחלטה שתתקבל בעצרת תביע הכרה בעקרון ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני. דבר זה יאפשר לערבים לטעון, כי השיגו נצחון וכי החלטת החלוקה מ־1947 אכן בוטלה.

מלבד זאת, לא תהיה להחלטה שתתקבל כל משמעות מעשית.

פגישות אלון

יגאל אלון ייפגש עם ד"ר קיסינג'ר בניו־יורק בראשית השבוע הקרוב. לאחר מכן ייצא ד"ר קיסינג'ר למזרח־התיכון ויבקר בקאהיר, ירושלים, דמשק, רבת־עמון וריאד.

בשבת עומד מר אלון להיוועד לסעודת צהרים עם מזכיר האו"ם, ד"ר קורט ואלדהיים, ונושא השיחה יהיה הארכת המאנדאט של כוח החירום של האו"ם בסיני וברמת הגולן. כן יעלה מר אלון בשיחה את ההפרות הסוריות של כמה מסעיפי הפרדת־הכוחות, שעד כה לא זכו לתגובה הולמת מצד כוח החירום.

מר אלון יביע את עמדת ישראל בנאומו בעצרת הכללית בסוף השבוע הבא וישוב לירושלים לאחר־מכן כדי להיות בישראל בעת ביקורו של ד"ר קיסינג'ר.

היום ייפגש מר אלון עם שרי החוץ של מערב־גרמניה, יפאן, ארגנטינה ואירלנד. מדינות אלה סובלות קשיים כלכליים בגלל מחירי הנפט הגבוהים, אך נכנעו למרות זאת לסחיטה ערבית.

ביום ו' ייפגש אלון עם שרי החוץ של בלגיה, ברזיל ונורווגיה, שמדינותיהם נתונות אף הן לאיומי סחיטה מצד הערבים.

בריטניה תספק למצרים
נשק בעשרות מיליוני דולר

תכלול מכירת מאה עד מאתיים מסוקים חדישים נושאי־טילים ללוחמה בשריון מדגם „לינקס" ומטוסי־הקרב „הוק" ✶ העיסקה סוכמה בקהיר בין פקיד בריטי המכונה „סוכן הנשק מספר 2" לבין הנשיא סאדאת

מאת צבי לביא

סופר „מעריב" בלונדון

בריטניה עומדת בפני סיכום עיסקת נשק גדולה עם מצרים. ה־עיסקה תסתכם בעשרות מיליוני דולארים ותכלול, לדברי משקיפים בלונדון, מכירת 100 עד 200 מסו־קים חדישים נושאי־טילים מדגם „לינקס" ללוחמה בשריון ואת מטוס־הקרב החדיש „הוק".

פקיד רם־דרג במשרד ההגנה ה־בריטי חזר אמש ללונדון לאחר ביקור חשאי בן חמישה ימים בקאהיר. הוא נפגש עם הנשיא סאדאת ועם שרים מצריים אחרים, וכן עם יועצו של המלך פייצל, הממן, כנראה, את העיסקה.

מקורות ממשלתיים הטילו אמש אי־פול על מטרת ביקורו של הפקיד, רג'ינאלד אנדרסון, הממונה על ציס־קות־נשק עם מדינות זרות והמוכר בבריטניה בכינוי „סוכן הנשק מספר 2".

בניגוד לכמה שליחויות סודיות קודמות של פקידי משרד ההגנה ה־בריטי למצרים בשנה האחרונה, אף הן במעטה של סודיות, מייחסים ב־לונדון חשיבות רבה לביקורו האחרון. בשל נוכחותו של סאדאת בישיבה המסכמת מאמינים משקיפים בלונדון, כי סוכמו בה סופית עיקרי העיסקה.

● **מפעל הרכבה**

רצונה של מצרים לשים ידה על המסוק הבריטי „לינקס" איננו חדש. העיסקה הנידונה מדברת על מתן היתר למצרים להקים באיזור חילואן מפעל להרכבת המסוק מחלקים, ש־ייצרו במפעלי „ווסטלנד" שבמערב אנגליה. מסוקים אחרים מתוצרת או־תה חברה, מדגם „סיקינג", נרכשו אשתקד על־ידי המצרים ומייסיהם המשיכו באימוניהם בבריטניה בעת מלחמת יום הכיפורים, בעיצומו של האמבארגו שהוטל על משלוחי נשק לישראל. השר המצרי לענייני העכיה צבאית, גנראל באדרי, ביקר בראשית חודש זה במפעל הבריטי, המייצר את ה„לינקס".

החתימה על ההסכם — אם אכן השג עקרונית — לא תיערך לפני כינון ממשלה חדשה בבריטניה. ה־בחירות הכלליות יתקיימו שם בעוד כשבועיים. אך לדברי משקיפים נר־אית העיסקה חשובה ביותר לממשלת הלייבור, בגלל התעסוקה הרבה ה־צפויה בעקבותיה לתעשיית האווירית הבריטית, והיא מוכנה להקריב למע־נה שלות יהודיים.

אם תצא העיסקה לפועל, היא תס־תכם ב־23 מיליון דולאר לפחות, ואם

תתוסף עיסקת ה„הוק", שהוא במקורו מטוס־אימונים, שניתן להסבה למטוס יירוט, היא עלולה להגיע לפחות ל־100 מיליון דולאר.

● **מסוקים מקורקעים**

העיסקה הנדונה תואמת את מגמתו של סאדאת לבסס את אספקת הנשק למצרים גם על מקורות מערביים. עיסקה זו הנוגעת במיוחד למסוקים הבריטיים (אשר למעשה טרם הוכנסו לשירות אפילו בחיל האוויר המלכו־תי), באה בעקבות דברים שאמר נשיא מצרים באחרונה בראיון לעיתון לב־נוני. סאדאת אמר, כי מחצית המסו־קים הסובייטיים שברשותו (מדגם „מיל") מקורקעים בגלל מחסור בחלקי חילוף.

נוכחותו של מר כמאל ואדם, יועצו הכספי של המלך פייצל, בפגי־שת סאדאת—אנדרסון, שנערכה ביום שני בקאהיר, ככל הנראה לצורך סי־כום העיסקה, היתה גם היא בעקבות הודעתה של סעודיה על נכונותה להשקיע 280 מיליון דולאר בתיגבור מאגר הנשק המצרי.

שום אישור רשמי לא ניתן להער־כות המשקיפים, ומשרד ההגנה בלונ־דון הסתפק בהגדרת מסעו של אנדר־סון לקאהיר כ„ביקור שיגרתי".

סאדאת: פגישת פיסגה ביני
ליצחק רבין — לא מעשית

נשיא מצרים, אנואר סאדאת, אמר, כי יגיש לארה"ב חשבון בסך 2.1 מיליארדים דולאר עבור הנפט, שישראל הפיקה בסיני. „וכמי אקבל את החשבון הזה?" — אמר סאדאת בחלקו השני של הראיון עמו. העתיד להיות משודר היום ברשת הטלוויזיה אן.בי.סי. באה"ב. „אני אדרוש את הכסף מהם".

בתשובה לשאלת המראיינת, ברברה וולטרס, אמר סאדאת, כי לא יעיין באורח מעשי בפגישת פיסגה עם ראש ממשלת ישראל, מר יצחק רבין, אפילו יהיה מר רבין מוכן לכך. סאדאת הכריז: „זה בלתי־אפשרי כעת... לאחר 26 שנים של איבה, אליבות, מלחמות, שנאה, מרי־רות, מתאום להיפגש. אין בכך הגיון. ועוד בזמן שהוא תופס את אדמותינו. הביאי זאת בחשבון, זה לא מעשי".

סאדאת הביע אמונו ביכולתו של ד"ר הנרי קיסינג'ר לטפל במצב במזרח־התיכון הסעיים: „אם נחמיץ את נקודת המיפנה, בה אנו עומדים, לעולם לא יהיה שלום באזורנו, ותמיד יהיה זה המקום המסוכן ביותר בעולם, כפי שהיה עד כה וכפי שהוא עדיין כיום. אבל בעזרת יכולתו של ד"ר קיסינג'ר, הבטחתו של הנשיא פורד, וההבנה החדשה בין ארה"ב וכל העולם הערבי — לא רק מצרים, אלא כל העולם הערבי — אני חושב, שנשיג עידן חדש של שלום ופריחה באיזור."

ח"כ רפאל אינו פוסל
ההצעה למחוק סעיף
הלאום בתעודת זהות

ח"כ ד"ר יצחק רפאל אמר אמש כי אינו פוסל את ההצעה למחוק את פריט הלאום בתעודת ה־זהות.

ח"כ ד"ר רפאל ציין, כי הצעה זו יכולה להיות אחת השאלות שתידון בוועדת ה־שרים לענייני גיור. ההצעה הועלתה על ידי השר גדעון האוזנר מל"ע, בתכנית „מוקד" בטלוויזיה. רפאל הסביר, כי עצם מחיקת פריט הלאום אי־נו שאלה דתית אלא לאומית, וכי לדעתו זה ענין אדמי־ניסטרטיבי טהור.

הרב אשר הירש, מנכ"ל ה־איגוד העולמי ליהדות מתק־דמת, הכחיש ידיעה שנתפר־סמה בדברי ראש הממשלה יצחק רבין, בראיון ששודר ב־טלוויזיה בשבת, „שום רב רפורמי לא ערך בניו־יורק טקס נישואין בערב תשעה באב" — כציין הרב הירש במכתבו לראש הממשלה.

הרב הירש מוסיף כי האיגוד המרכזי של רבני אמריקה קיבל עוד ביוני 1973 החלטה שנישואי תערובת הם בניגוד למסורת היהודית ויש לגנות אותם.

„טעות היא להניח שע"י תיקון חוק השבות, אשר יכיר אך ורק בגיורים הנעשים ב־רוח ההלכה, המופעלת ע"י ה־זרם האורתודוכסי, אפשר יהיה למנוע נישואי תערובת" — מציין הרב הירש במכתבו ל־ראש הממשלה.

ראש ממשלת לבנון
עומד להתפטר הבוקר

ראש ממשלת לבנון, תקי א־דין סולח עומד להגיש הבוקר ב־11 את התפטרות ממשלתו לידי נשיא לבנון, סולימאן פראנג'יה.

הממשלה, שבה כיהנו 22 שרים, הורכבה לפני 15 חו־דש. ארבעה שרים התפטרו כבר אתמול: שרי האוצר, העבודה, הפנים הנפט־והתע־שיה.

סולח החליט להתפטר בגלל הבקורת הגוברת של יריביו הפוליטיים, בשל אי־יכולתו לבלום את האינפלציה והת־דרדרות המצב הבטחוני, ה־מתבטאת בהתנגשויות בין צבא לבנון והמחבלים.

סולח אמר כי הוא מקווה שחילופי השלטון לא יגרמו למשבר במדינה. הוא מצפה שיתבקש להרכיב גם את ה־ממשלה הבאה. אך מקורות דיפלומטיים בבירות ציינו ש־סיכויים טובים לתפקיד זה יש גם למזכיאי התיק ראשיד כראמה. (יו.פי.)

גולדמן נפגש
עם צ'אושסקו
בבוקארשט

ד"ר נחום גולדמן, נשיא ה־קונגרס היהודי העולמי, הת־קבל אתמול על ידי ראש ה־מפלגה הקומוניסטית הרומנית, ניקולאי צ'אושסקו — מסרה סוכנות הידיעות הרומנית ה־רשמית, „אגרפרס".

הפגישה נערכה בבוקארשט, לשם הגיע גולדמן לביקור פרטי. (אי.פי.)

חילופי דברים והתפרצויות בישיבת מועצת עיריית טבריה

בקבוקי משקה הועפו בלשכת ראש העיריה

מאת מאיר הראובני

ראש עיריית טבריה, משה צחר, התפרץ שלשום ב־ערב, בישיבה עם חברי ה־מועצה, כלפי אחד מחברי־ה, נחום עב (מסיעת ל״ע) וקרא לעברו קריאות גנאי. בסערת חילופי הדב־רים הועפו בחדר כמה בק־בוקי משקה קל, שהיו על השולחן לפני ראש העי־ריה.

הישיבה היתה בלתי רש־מית ונכנסה בלשכת ראש ה־עיריה לאחר ישיבה רגילה. מר צחר ביקש מחברי המוע־צה לאשר העברת יעוד של מגרש בבעלות העיריה, ליד מלון „דפנה" בעיר, ולאפשר את מכירת המגרש לבעלי ה־מלון, כדי שיוכלו להרחיב את עסקם. המגרש הנדון היה מיועד בתכנון העיר לשמש גן.

מר נחום עב הגיב בהאשי־מו את ראש העיריה בחרי־גות מן הנהלים המקובלים במקרים כאלה, והוא טען, כי הצעה לשינוי יעוד של מגרש צריכה לקבל אישור של לפחות שני שלישים מ־חברי מועצת העיריה בישי־בה, שבה יועלה הנושא על סדר־היום. כן טען, כי היה צריך לפרסם מיכרז על מכי־רת המגרש גם אחרי שינוי היעוד.

ראש העיריה קרא לעבר נחום עב, כי הוא מרבה ב־אחרונה להקשות על ניהול ענייני העיר. הגיב נחום עב: אתה עושה מזה עסק... (לד־בריו, התכוון להתפרצותו של ראש העיריה על ענין פורמאלי). הערה זו גרמה התפרצות נוספת של ראש העיריה, שקרא לעבר איש־דיבור: שקרן, אתה עושה לי צרות. בסערת רוחו הניף ראש העיריה את ידיו והטיח אר־צה כמה בקבוקי משקה.

חברי המועצה הנדהמים מיהרו להפריד בין שני ה־יריבים לבל יגלוש הריב ל־ממדים חמורים יותר.

הרקע לחילופי הדברים ה־חריפים בין מר צחר לנחום עב הוא המתיחות הרבה ה־שוררת ביניהם מאז פרש נחום עב מסיעת מפלגת ה־עבודה והציג את מועמדותו בבחירות לעיריה מטעם רשי־מת ל״ע. במשך חודשים רבים, עד לכינון קואליציה מקיר־אל־קיר בטבריה לפני כחודשיים, שימש עב לשון המאזניים בין הקואליציה ו־האופוזיציה בעיריה.

מאז כינון הקואליציה ה־רחבה בעיריית טבריה לא נבחרה עדיין ההנהלה החד־שה בעיריה, מאחר שמר צחר לא הביא עדיין את הצ־עתו בדבר חלוקת התפקידים בהנהלה. כן משותקות כל ה־ועדות במועצת העיריה עד שיבוצעו השינויים האישיים שיחולו בהן בעקבות הרחבת הקואליציה.

ראש עיריית טבריה, משה צחר, שנתבקש על־ידי סופר „מעריב" להגיב על ההתרח־שויות בישיבת מועצת העי־ריה, טען, כי תיאור התקרית מגוזם ביותר. כשנשאל ב־ענין הטלת הבקבוקים, הגיב: „מה אתם רוצים ממני? זה לא ענין לעתונות לעסוק בו" — וטרק אפרכסת הטלפון.

נכי־צה״ל קובלים על סחבת במתן תווים לרכבם

מאת אהרן פריאל

נכי צה״ל, ביניהם קטועי ידיים ורגליים, השמיעו טע־נות על סחבת וזלזול במתן תווי נכים למכוניותיהם. ה־נכים, שחלקם מאושפזים ב־מרכז השיקום בבית החולים שיבא בתל־השומר, השמיעו טענותיהם בעת שהרמטכ״ל, רב־אלוף מרדכי גור, העניק להם ביום שני השבוע את אות מלחמת יום הכיפורים.

רב שטרייזר, שנפגע בשתי רגליו, ויצחק גוית, קטוע רג־ליים — שניהם נפצעו בתעלה — אמרו, כי פנו לארגון הנכים ולמשרד הבטחון וביקשו תווי נכים למכוניותיהם.

„לא פעם קורה, שאנו סופ־גים עלבונות מרים מאזרחים, בגלל המסגרת הלבנה סביב לוחית הרישוי של מכוניתנו. מעליבים אותנו, זורקים אבנים לעברנו, מוציאים אוויר מגלגלי המכוניות שלנו ומשמיעים ל־עברנו מילות גנאי, מאחר שה־מכונית נרכשה בלי מיסים. תו הנכה היה פותר את הבעיה בלי שנצטרך לצאת מהמכונית ולהוכיח, כי אנו קטועי רג־לים או ידיים.

„אין לנו שום טענות נגד עולים חדשים, המקבלים פטור ממיסים בעת רכישת מכוניו־תיהם. אבל לגבינו אפשר היה למנוע את התופעה המבישה הזו של עלבונות ויסורים, אילו היו נותנים לנו את התווית בלי כל הביורוקרטיה הנוראה הזאת", סיפרו הנכים.

יצחק גוית אמר, כי ברשותו מכונית כבר חמישה חודשים „וכל בקשותי, מאז שקיבלתי את המכונית, נתקלו בקיר אי־טום".

רב שטרייזר טען, כי קיבל את מכוניתו לפני שלושה חוד־שים וגם הוא לא קיבל עדיין את תו הנכה.

גבי יונה דור, מארגון נכי צה״ל, הסבירה, כי הארגון ממ־ציא את תווי הנכה לאחר שהם מתקבלים אצלו ממשרד התח־בורה, מתוך הנחה, שלפי המלצה של רופא משרד הבטחון, שה־רכב המצוי בידי נכה הוא ב־חזקת „רכב רפואי".

„ההמלצה מועברת על ידי משרד הבטחון למשרד התח־בורה וזה, מצידו, ממציא לנו את התוויות. ברגע שהתווית מצויה בידינו, אנו משתדלים להעבירה ללא דיחוי לידי ה־נכה", אמרה גב' דור.

גבי מרים להם, ממשרד ה־תחבורה בירושלים, הסבירה, כי „ברגע שאנו מקבלים את המלצת משרד הבטחון, אנו מ־נפיקים את התווית ומעבירים אותה לארגון נכי צה״ל. צר לי, כי נכים רבים נאלצים ל־המתין חודשים על חודשים ל־קבלת התווית. אנו מודעים ל־בעיות ליסורים ולתקלות, הנג־רמות להם בגלל העיכוב ה־תווית. אנו מצידנו עושים הכל במהירות, ולעתים אף מנפי־קים את התווית ישירות לנכים, מאחר שנוכחנו בבדיקת מצב־תיהם ואין לנו אפשרות לראות כיצד הוא סובל בגלל העיכוב התווית", אמרה גב' להם.

יחידה לבטחון פנים הוקמה במשמרת הצפון

מאת מנחם רהט

במשמרת מחוז הצפון הוקמה בימים אלה יחידה לבטחון פנים, שתרכז את הטיפול בכל נושאי הבטחון המקומיים בערי הצפון, בעיירות הפיתוח וביישובי הישו־בים במחוז — מסר אתמול שר המשטרה הנכנס שלמה הלל, ומפקד המחוז הצפוני של המשטרה, ניצב שמעון אשד, בעת סיור בעיירה כרמיאל.

מר הלל הסביר כי מטרת היחידה היא לרכז את הטיפול בנושאי הבטחון השוטף ומניעת פיגועים — בידי גוף אחד, שיעסוק בכל ענייני הבטחון ביישובים השונים. המגמה היא גם לשחרר את צה״ל מנטל הדאגה לבטחון הפנים, כדי לאפשר לו לעסוק באבטחת הגבולות, במאמצים שנוספים ובהיערכות לקראת העתיד.

בשיחה עם סופר „מעריב" אמר ניצב אשד, כי היחידה החדשה תתבסס על אנשי הג״א המשמרות והמתנדבים בכל יישוב, שיתגבשו באנשי משטרה ובקציני השוטרים ממשמר־הגבול.

מפקד גלי צה״ל מסרב להיות בהנהלת רשות השידור

מאת יחזקאל ליבנור

הנהלת גלי־צה״ל החליטה השבוע, כי מפקד התחנה הצבאית לא ישתתף בישיבות הנהלת רשות־השידור. זאת, למרות שנקבע בהסכם „הפסקת הלוחמה", שהושג לפני כשבוע בין רשות השידור וגלי צה״ל, כי מפקד התחנה הצבאית יצורף כחבר להנהלת הרשות.

אנשי גלי־צה״ל חוששים, כי הצטרפותו של מפקד התחנה, מר מרדכי נאור, להנהלת רשות־השידור, תתפרש בציבור כהשתלטות של גלי־צה״ל לרשות וזאת, שעה שהתחנה הצבאית מוסיפה לשמור על עצמאותה המלאה.

מחוגי גלי־צה״ל נמסר אמש, כי למרות ביטול השתת־פותו של מפקד התחנה בישיבות הנהלת רשות השידור, יקפידו גלי־צה״ל על קיום הסכם „הפסקת הלוחמה", ואף יקיימו את הסעיפים האחרים בהסכם, הנוגעים להגברת שיתוף־הפעולה בין שתי תחנות־השידור.

ראש עיריית הרצליה מתלונן: „משרד השיכון מנהל נגדנו מלחמה ודוחה זוגות צעירים"

מאת מנחם שמואל

ראש עיריית הרצליה, יוסף נבו, התלונן לפני שר השיכון אברהם עופר, כי משרד השיכון המחוזי מסרב לרשום לשיכון זוגות צעירים בהרצליה בגלל „מלחמת עצבים" שהמשרד מנהל נגד העיריה.

במברק מחאה ששלח אתמול לשר השיכון הוא כותב: „נמסר לי כי אחד המנהלים במשרדך אמר לתושב הרצליה כי רק לאחר שראש העיר יישבר נרצה לדירות לזוגות צעירים בהרצליה".

„מלחמת העצבים" במשרד השיכון ובין עיריית הרצליה התחילה ביולי השנה, לאחר שראש העיר סגר את מחלקת השיכון העירונית, ואת הזוגות הצעירים שפנו למחלקה הפנה למשרד השיכון. את צעדו נימק מר נבו בכך שמשרד השיכון סירב לשתף את העיריה בהתארגנות. על 1000 פניות של זוגות צעירים בהרצליה הקציב רק 64 דירות, ומהן מסר חלק לזוגות שאינם תושבי הרצליה.

קבוצת אס״א פונה לבימ״ש נגד משחקי־מבחן בשחמט

מאת שאול הון

קבוצת השחמט של אס״א ירושלים הגישה בקשה לבית־המשפט המחוזי בתל־אביב נגד האיגוד הישראלי לשחמט, למנוע קיומם של משחקי המיבחן, שנועדו לקבוע איזו קבוצה מליגה א' תעלה לליגה הלאומית.

הבקשה הוגשה באמצעות עו״ד שמאר. בשם הקבוצה הירושלמית טוען אברהם דיסקין, כי בסיומם של משחקי הליגה לשנת 1974 יצאו שתי קבוצות מליגה א' דרום במספר שווה של נקודות: קבוצת „רשבסקי" וקבוצת אס״א ירושלים.

ועדת הליגה קבעה, שקבוצת „רשבסקי" תעלה לליגה הלאומית, ועל כך עירערה הקבוצה הירושלמית. אולם העירעור נדחה על־ידי הנהלת האיגוד הישראלי לשחמט, ולטענת מר דיסקין נעשה הדבר בלא לאפשר לנציגי הקבוצה להשמיע את נימוקיהם.

בינתיים כבר הכריזה ועדת הליגה של איגוד השחמט על פתיחת הרשמה למשחקי הליגה של שנת 1975. בתוך כך צריכים להיערך גם משחקי המיבחן של הקבוצות המועמדות לעלייה לליגה הלאומית. לפיכך, מבקשת הקבוצה הירושלמית למנוע קיומם של משחקים אלה.

השופט המחוזי, שלמה ה. לובנברג, הורה, שהבירור ייערך ביום ו' לפני שיתחילו משחקי המבחן עצמם.

המשטרה נטלה מסמכים נוספים בעניין התלונה של 3 חברי „אגד"

הנהלת הקואופרטיב מנהלת מבצע הסברה בקרב החברים ✶ המתלוננים: אנו שואפים לנקיון־כפיים בחברה

מאת סופרי „מעריב"

המשטרה ממשיכה לחק־קור את תלונתם של שלו־שה חברי „אגד", המאשי־מים את הנהלת הקואופרא־טיב, בביצוע פעולות לא חוקיות, לדעתם, שיש להן — כך הם טוענים — נגי־עה בעבירות הקשורות ל־מטבע חוץ. אתמול אספו חוקרי המשטרה מסמכים הנוגעים לתלונה זו, ב„בית אגד" בתל־אביב, נוסף ל־מסמכים שכבר קיבלו מן המתלוננים.

אתמול נודעו פרטים נוס־פים על התלונה: שלושה חב־רי „אגד" מצאו מסמכים ב־משרדי הקואופראטיב ושלחו אותם — במכתבים רשומים — ליועץ המשפטי לממשלה מר מאיר שמגר ולמפכ״ל ה־משטרה רב־ניצב שאול רו־זוליו. בעקבות פניות אלה, הם הוזמנו למסור עדויות ב־מטה הארצי של המשטרה ב־ירושלים. בן הזמן של אחד מתלונתם להעיד. שניים מהם אינם חברים בשום סיעה מן הסיעות הקיימות, המתמודדות על השלטון בקואופראטיב. שניים אחרים הם חברי ה־סיעה השלטת וחברי הנהלת „אגד".

את החלטתם לפנות למשט־רה, במקום לברר עניין זה במוסדות פנימיים, הסבירו בכך שהללו לפקפק ביכולתם של גופים שונים ב„אגד" לבצע דברים.

מבצע הסברה

לאחר שהוגשה התלונה ב־משטרה והתחלה גביית העדו־יות — פתחה הנהלת „אגד" במבצע הסברה בקרב חברי הקואופראטיב, כדי להזים את מה שהיא מכנה גל השמועות שנפוצו ואת הידיעות שפורסמו בעתונים בקשר ל־כך.

אתמול למשל נערך כנס־הסברה גדול במוסך „אגד" באזור. כן נערכו כנסים דו־מים בחיפה ובירושלים.

לפני הכנסים, קיבלו כל חברי „אגד" את דו״ח ועדת הביקורת הפנימית של הקואו־פראטיב, המצביע על שורה ארוכה של ליקויים. למסמך זה צורף מכתב של הסיעה הקואופרטיבית, המתריעה על כך כי מאז חובר הדו״ח — בחודש מאי — עדיין לא זכה בתשובת מזכירות „אגד".

בכנס שנערך אמש באזור סיפר אחד ממנו חברי „אגד" שהתלוננו במשט־רה על המסמכים שנמצאו בחברה והסבירו את מניעיהם למעשיהם. לדבריהם, אינם מכוונים את ביקורתם כלפי המימסד השולט ב„אגד" אלא הם שואפים לנקיון כפיים בקואופראטיב.

יו״ר מזכירות „אגד", מר יוסף ירדני, שהופיע בכנס, ביקש להדוף את הביקורת וה־טענות שהושמעו — באומרו כי הפרשה והמסמכים שעליהם הוגשה התלונה, אינם מתייחסים לתקופה בה הוא משמש בתפקיד יו״ר המזכירות וראש אגף הכספים.

נעלם מנהל אתר־בנייה באשקלון שממנו נגנבו חומרים

נעצרו מהנדס, מנהל־עבודה וטרקטוריסט החשודים בגניבה

מאת עזרא ינוב

שופט בית משפט השלום באשקלון, מר צבי ברוך, ציווה אתמול לעצור ל־10 ימים את מהנדס הבניין יו־סף מרגליות, את מנהל ה־עבודה שמעון קרמר ואת בעל הטרקטורים משה גמיל — החשודים כולם ביחד, וכל אחד לחוד, ב־גניבות מאתר הבנייה ב־שכונת שמשון באשקלון, שם בונה „החברה לבנייה מתועשת" מתל אביב.

חברה זו בונה עתה כמה מאות דירות בשכונת שמשון עבור משרד השיכון.

זה כמה שבועות הבחינו בעלי החברה, כי מאתר ה־בניה נעלמים חומרי בניין בעשרות אלפי לירות.

נציג המשטרה, רב סמל פסקל, אמר לשופט, כי הד־איל ומנהל האתר, יוסי מיור, הוא החשוד כעבריין העיקרי בפרשת הגניבות, אך הוא נע־לם ומחפשים אותו — יש חשש, שאם ישתחררו שלושת העצורים, הם יפריעו למהלך החקירה ולמעצר החשוד ה־מרכזי, וכן יפריעו למשטרה לעצור את רוכשי הרכוש ה־גנוב, המפוזר עדיין במקו־מות רבים.

אי לכך, נעצרו השלושה לעשרה ימים;

● המהנדס יוסף מרגליות היה בעבר הלא־רחוק, מנהל מטה לענייני כבישים ובינוי במשרד העבודה ברצועת עזה, אחר־כך נהפך לקבלן בני־ין באשקלון.

● שמעון קרמר היה מנהל עבודה, במפעל בטון באשקלון. הוא ותיק בענף הבנייה בעיר זו. הוא הודה בחקירה המשטרה בעבירת הגנבה המיוחסת לו וביקש להשתחרר בערבות.

● משה גמיל ידוע באשקלון כבעל טרקטור, המוכר חומרי בניה, וקבלן … מיבנים מתמוטטים מטעם חברת „עמידר" באשקלון … קה. הוא טען, כי בסך הכל קנה מאתר הבניה … לות ברזל לבנייה בשווי 1000 לירות ולא ידע, ש… סחורה גנובה.

הממשלה נדרשת לאחד משרדים לייעל הטיפול בבעיות מצוקה

מאת יוסף צוריאל

הממשלה תידרש בקרוב להחליט אם היא מאמצת את המלצת ועדת השרים לייעול מבנה משרדי הממ־שלה: לאחד את משרדי ה־סעד והעבודה והמוסד ל־ביטוח לאומי, כדי לשפר את הטיפול בבעיות המצו־קה בישראל.

בשיחה עם עתונאים הציג את־מול בירושלים יו״ר הועדה, השר גדעון האוזנר, את עיק־רי ההמלצה לעניין זה. הוא אמר כי האיחוד נועד לרכז ולכוון באופן יעיל את פעו־לותיהם של שרותי הרווחה במדינה. הוא ציין כי כדי שיוכל המשרד החדש, המוצע על ידי הועדה, למלא את ה־משימות המוטלות עליו מוצע לספח אליו גם את המוסד ל־ביטוח לאומי. מחלקת עבו־דות ציבוריות ואגף המדי־דות יועברו ממשרד העבו־דה למשרד השיכון. כן מוצע להעביר את האגף להכשרה מקצועית ממשרד העבודה ל־משרד החינוך והתרבות ואת השרות למפגר ולזקן להעביר ממשרד הסעד למשרד הברי־אות.

זוהי ההצעה העיקרית הרא־שונה שנתגבשה בועדת ה־שרים לייעול מבנה משרדי ה־ממשלה. למן הקמת הועדה, לפני כשלושה חודשים ועד היום, הספיקה הועדה לעסוק בהיבטים שונים של ייעול ה־שרותים הממשלתיים. השר גדעון האוזנר נקב בכמה דוג־מאות: איחוד הגביה הממ־שלתית, אספקת מזון למוס־דות ממשלתיים, ענין הבנייה הממשלתית המפוזר היום ב־כמה רשויות ממשלתיות.

כן דנה הועדה בקיומם של שני משרדי ממשלה: משרד המשטרה ומשרד הדתות. על הראשון אמר השר האוזנר כי השר שלמה הלל הסביר את הנימוקים המיוחדים המחייבים קיומו של משרד משטרה עצ־מאי. אשר למשרד הדתות ציין, שדרוש קיומו כיחידה ממשלתית עצמאית. על … רד התיירות אמר השר … נר כי השר משה קול … בקרוב לפני הועדה … מידת נחיצותו.

כ״ח תשרי יום הזכרון לחללי המלחמה

בהתאם להחלטת הממש־לה יקיים צה״ל בכ״ח תשרי תשל״ה, ה־14 באוקטובר, … סיום מלחמת יום הכיפורים על פי התאריך העברי, … כרות בכל בתי הקברות הצבאיים לחללי מלחמת יום הכיפורים.

האזכרות יערכו בטכס צבאי המקובל, כולל מ… כבוד, הנחת זר, ירי … ודברי אזכרה, בנוכחות … הממשלה ואנשי ציבור.

בשעה 10.30 בבוקר, … פתיחת טכסי האזכרה, … בכל רחבי הארץ צפירת … לדקת דומיה. בשעה … יערוך צה״ל על הר ה… בירושלים אזכרה מיוחדת … חללי מלחמת יום הכיפ… שמקום קבורתם לא נודע.

ישראל תספק הדרים לרומניה

ב־5 מיליון דולאר ✶ מו״מ עם עוד מדינה מזרח־אירופית

עיסקת יצוא פרי־הדר ב־שווי של כ־5 מיליונים דולארים נקשרה לא מכבר עם רומניה. במסגרת הע־יסקה יסופק הפרי מישראל לרומניה בתחילת העונה.

יו״ר הנהלת „תנובה אקס־פורט", מר סנדו דוד, מסר על כך אתמול בישיבת מו־עצת תנובה בת״א. הוא ציין, שנוסף לכך יתכן עי… יצוא נוסף עם רומניה … מתנהל מו״מ על יצוא … הדר למדינה מזרח־אירו… נוספת. בהתאם להסכם … חר לרומניה 1.3 מיליון … תפוזים, 300 אלף תיבות … מונים, 200 אלף תיבות … כליות והמשך של … שמרים וכמה סוגים.

„נבחרת הלוחמים" נפגשה עם הנשיא – לציון שנה למלחמת יום הכיפורים

סיפורי גבורה מרטיטים נשמעו מפי 74 נציגי חילות צה"ל שהוצגו לפני פרופ' קציר ★ פרס: צה"ל — שוב במלוא כוחו

מאת יוסף וקסמן

סמל, שידו הימנית נקטעה, ו־בעודו שותת דם חיסל יחידת קומנדו מצרית והציל את חבריו, בהשליכו רימון בידו השניה; שריונר שפגע ב־40 טנקים סוריים ומצריים; קצין חי"ר בלה שנפגע בראשו מרסיס — שעודנו בתוכו — וידע כי הוא חי משום שידע לזכור משוואה חימית; קצין חיל־הים, שאומרים עליו כי הוא אגדה מהלכת על שתיים; איש חיל האוויר ש־מסרב לספר כמה מטוסים יירט — אבל הרבה; חייל בעל נכות גבוהה המבקש לשוב לשרות; תותחן, שהשתתף בארבע המלחמות והיה בין ראשוני הצולחים את התעלה...

אלה ועוד קצינים, סמלים וחיילים — 74 במספר — נציגי כל היחידות, החילות והזרועות של צה"ל, שקצין בכיר הגדירם כ„הנבחרת של הנבחרים", באו אתמול למשכן נשיאי ישראל, במלאות שנה למלחמת יום הכיפורים. הם באו כדי להתעודד — אך מצאו עצמם מעודדים, כפי שהפטיר הנשיא, בשמעו עם הרמטכ"ל את אחד הסיפורים מיני הרבים, שנגולו זו הפעם הראשונה.

בית הנשיא היה אתמול שונה מחזותו הרגילה. אולי בזכות דגלי וסימלי יחידות צה"ל שקישטוהו; אולי בזכות לובשי מדי צה"ל הרבים, שתפסו את הכסאות בהם יושבים כרגיל דיפלומטים ואישי מדינה; יתכן בשל יום השנה למלחמת יום הכיפורים; ואולי משום תחושת גבורת חיילי ישראל — שהקרינו באי המשכן אתמול. כך או אחרת — משכן הנשיא היה אתמול למשכן של חג והתרוממות רוח.

נתן לכך ביטוי הרמטכ"ל, רב־אלוף מרדכי (מוטה) גור, שהציג לפני הנשיא, פרופ' אפרים קציר, את נציגי כל היחידות שנלחמו בקרבות מלחמת יום הכיפורים, את „הנציגות הנאמנה של צה"ל על כל חילותיו, זרועותיו ושלוחותיו" — כהגדרתו. נתן לכך ביטוי שר הבטחון, שמעון פרס, שסיים את דבריו באומרו: „זהו זכות ועונג להציג לפניך, אדוני הנשיא, את הטוב ביותר שיש לנו"...

„החשוב ביותר שיש לציין ביום זה — אמר שר הבטחון — הוא, כי צה"ל שוב במלוא אונו וכוחו, הוא צעיר, מוכשר מאוד, עם כושר אשר יפתיע רבים מאלה שירצו להפתיע אותנו".

פרופ' קציר היה נרגש בדברו: „לבית הזה הגיעו בשנה האחרונה אישים מכל העמים כמעט. שליחי העם היושב בציון ומתפוצות הגולה. אבל אני מודה ומתוודה: הפגישה אתכם היא גולת־הכותרת של כל הפגישות, שהיו לנו בבית הזה".

הנשיא גילה, כי בעת המלחמה קיבל דיווח שוטף, ואף היה בעת קרבות כבדים בחמ"ל הרמטכ"ל. הוא סקר את ההישגים, ציין את [illegible] ששמע, שיבח אחד לאחד את היחידות והחילות של צה"ל. הנשיא סיים: „העם בוטח בכם ורואה בכם שומר נאמן ביותר של העם והמדינה אשר ישמור על הפקדון הנפלא ביותר הנמצא בידינו".

לאחר הברכות, הצטלמה „נבחרת הלוחמים" עם הנשיא והרמטכ"ל. הנשיא שוחח עם החיילים ועמד נדהם, כמי שאינו מסוגל להאמין, בשומעו את סיפורי הגבורה. סמל גידם יד ימין, משה לוי, נתקל ביחידה מצרית, אשר חייליה הופתעו לראות חייל חסר יד ושותת דם מתקרב לעברם. הם הירשו לו להתקרב כדי חמישה מטרים, כשלפתע שלף הסמל בשיניו את ניצרת הרימון והרג את כל אנשי היחידה המצרית. „אני עצמי נפצעתי בכל גופי מרסיסי הרימון שזרקתי, ועדיין בגופי כמה וכמה מהם — אבל את חברי הצלתי", [illegible].

ובראותו את הרמטכ"ל, ניגש סמל לוי [illegible]: „אנא, הבטח לי להחזיר אותי לשרות פעיל"... מוטה השיב: „אבדוק, אתה כבר השמיני שמבקש זאת. אתמול אמר לי מוסה פלד (מפקד חיל שריון) ששבעה מחייליו, בעלי נכות גבוהה, מבקשים לשוב לשרות"...

„כשנפגעתי בראש מרסיס — סיפר סגן אביגדור הירשפלד — לא ידעתי אם אני חי או מת. ואז פתאום נזכרתי במבחן שעשיתי שבוע קודם בפקולטה לחקלאות ובחנתי עצמי במשוואה חימית, וכאשר ידעתי לבטח ש־,פי.וי. שווה לאן.אר.' — הבינותי שאני חי"...

והיה שם חבלן שעלה על שבעה מוקשים והוא עתה בריא ושלם; וסמל אבי קודנובסקי, המזוקן ומגודל הגוף מחיפה, שנפצע משתי פגיעות בראותיו וחזר לשרות מילואים פעיל כאשר הוא נושם בריאה האחת בלבד; או הרס"ר נסים זהבי, שעבר את כל מערכות ישראל וגם „כמה מלחמות פרטיות נגד האויבים", כדבריו, ו... רשימה ארוכה של לוחמים, איש איש חייל וסיפורו המופלא.

74 נציגי חילות צה"ל הצטלמו אתמול עם נשיא המדינה, שר הבטחון והרמטכ"ל — לציון יום השנה למלחמת יום הכיפורים. (צילום: „סטארפוטו")

„העבודה" מבררת אצל ראשי המפד"ל אם יסכימו לרעיונות המתוקנים

הועלו ע"י ראש הממשלה בשיחתו עם ראשי מפ"ם, כדי שיסכימו לצרוף הדתיים לממשלה ★ מזכ"ל המפד"ל: איננו יודעים על הצעות חדשות

מאת מ. שמריהו

ראשי מפלגת העבודה מבררים בעת אצל ראשי המפד"ל, אם המפד"ל עשויה לקבל את הרעיונות החדשים שהעלה ראש הממשלה, יצחק רבין, בשיחתו עם ראשי מפ"ם בדבר צירוף המפד"ל לממשלה.

אם יתברר, כי קיימים סיכויים ממשיים לכך שהמפד"ל תקבל את הרעיונות המתוקנים, יגיש אותם ראש הממשלה באופן רשמי למפ"ם ול־ל"ע, על מנת שיוכלו לכנס את מרכזיהן, ולהכריע בשאלת צירוף המפד"ל לממשלה.

מזכ"ל המפד"ל, צבי ברנשטיין, אמר אתמול, כי מרכז המפד"ל קיבל את הצעת הקפאת הרישום של ראש הממשלה. המפד"ל אינה יודעת על הצעות אחרות. — אמר.

השר משה קול, מל"ע, אמר אתמול, כי הצעת ראש הממשלה להקפיא את הרישום של גרים־עולים לשנה ירדה מסדר היום: הוא טען, כי ראש הממשלה מבין, שאם ל"ע, מפ"ם ור"צ מתנגדות להצעה זו, היא אינה יכולה לשמש בסיס לצירוף המפד"ל לממשלה.

„אילו היה לראשי המפד"ל אומץ, היו חוזרים לממשלה, בהתחשב עם המצב המדיני והבטחוני, על פי קווי היסוד הקיימים. מוטב שראשי המפד"ל יפסיקו לחפש נוסחאות בעניין צירופה לממשלה", אמר.

סיעת הקיבוץ הדתי במפד"ל פנתה אתמול אל יתר הסיעות, בהצעה להצטרף לממשלה על פי קווי היסוד הקיימים, אם המצב המדיני, הבטחוני והכלכלי מחייבים זאת, ולהפסיק בשלב זה את הטיפול בסוגיה „מיהו יהודי", שהיא משנית בחשיבותה.

יו"ר סיעת המערך תוקף בחריפות את עתון „דבר"

ח"כ ורטמן דורש שה„עבודה" תדון בדחיפות בהוצאת עתון יומי „שישקף נאמנה ענייני המפלגה"

מאת ראובן בן־צבי

יו"ר סיעת המערך והנהלת הקואליציה בכנסת, בדחיפות דיון לבדיקת האפשרות... ח"כ משה ורטמן, פנה אתמול אל מזכ"ל „העבודה", מאיר זרמי, בבקשה לקיים שיחות להוצאת עתון יומי (בוקר או ערב) של מפלגת העבודה, שישרת נאמנה את ענייניה של המפלגה ושלוחיה.

בפנייתו אל מזכ"ל „העבודה" תוקף ח"כ ורטמן קשות את העתון „דבר", ואומר בין השאר: „מזה זמן רב אני עוקב בעירנות אחר הפירסומים השונים והמופיעים מעל דפי העיתון ,דבר', הנוגעים לפעולותיה של הכנסת, יו"ר שלה וסיעת המערך בכנסת. לצערי, לא מצאתי כל נכונות מצד העיתון לכסות את פעולות הסיעה, להיות לה למגן, ולתת את הפירסום הראוי לעבודת חבריה. הדבר הגיע לשיא, כאשר ,דבר' נרתם כראש חץ נגד יו"ר ועדת הכספים בענין נגיד בנק ישראל. זאת — בנוסף לפירסום כתבות שונות ומשונות העוסקות ביו"ר הבית וכחברי סיעתנו בכנסת.

„ברצוני לציין — ממשיך ורטמן — כי לא־אחת מצביעים חברי מפלגת ,העבודה' בסיעה, על עיתון ,על המשמר', כדוגמה לעיתון המיטיב לכסות את פעילותם של חברי מפ"ם בסיעה, עד כדי כך שלקוראי העיתון נדמה, שחברי מפ"ם הם היחידים הפעילים בסיעה. נראה לי, שחברי מפלגת העבודה, המהווים רוב בקרב קוראי ,דבר', זכאים בחלקם לעיתון, שישקף נאמנה את פעילות שליחי המפלגה, ויעמוד לימינם כמסייע וכמגן אל מול התקפותיהם של יריבים".

פנייתו של ח"כ ורטמן אל מזכ"ל „העבודה" באה יומיים בלבד לאחר ש„דבר" פירסם ידיעה, מאת סופרו בירושלים, התוקפת קשות את ההרכב של משלחת הכנסת לוועידה הבין־פרלמנטרית בטוקיו. כתב „דבר" מסתמך על חוגים פרלמנטריים ונותן בשמם, שההרכב האישי הפעם הוא מן החלשים ביותר שהיה לכנסת בוועידה בין־פרלמנטרית, למרות חשיבותה העצומה.

סופר „דבר" כתב, כי עיקר הביקורת נמתחת, בין השאר, על השתתפותו במשלחת של ח"כ משה ורטמן שלדעת הכל הוא חסר נסיון בתחום המדיני.

יצאו לכנס האיגוד הבין־פרלמנטרי

ח"כ ורטמן יצא אתמול בדרך האוויר בדרכו לוועידה בטוקיו. כן יצאו ח"כ ד"ר אלימלך רימלט, ח"כ ד"ר יוחנן בדר ומזכיר הכנסת נתנאל לורך. השר חיים צדוק, שישמש כראש המשלחת, וח"כ משה כרמל ייצאו לוועידה בעוד כמה ימים.

ועדה תבדוק אפשרויות לקצץ בתקציב הכנסת

במסגרת היוזמה של קיצוץ בתקציב המדינה, דנה אתמול ועדת הכספים של הכנסת, בהשתתפות יו"ר הכנסת ויו"ר ועדת הכנסת, בקיצוצים בתקציב הכנסת.

הוועדה קבעה, כי הכנסת מלכתחילה אישרה לעצמה תקציב מצומצם בהתחשב במצוקה הקיימת. במרכז קיבלה הוועדה לתשומת לבה, שהיו לכנסת השנה הוצאות בלתי צפויות לאבטחת הכנסת, שהסתכמו במאות־אלפי לירות.

הוועדה רשמה לפניה את הודעת יו"ר הכנסת, שבמסגרת אמצעי החסכון כבר בוצעו צימצומים בהוצאות הכנסת. הוטל על ועדת־משנה משותפת של ועדת הכספים וועדת הכנסת (בראשותו של ח"כ עוזי פינרמן) לקיצוצים בתקציב, לבחון את האפשרויות לקיצוצים בתקציב הכנסת.

הוועדה הדגישה את העקרון הדמוקרטי הפרלמנטרי הבסיסי, כי הסמכות הבלעדית לקבוע את תקציב הכנסת היא בידי הכנסת עצמה, ואין לממשלה סמכות לקבוע בכל הנוגע לתקציב זה. אי־לכך, פנייתו של האוצר, כפי שהוגשה למזכיר הכנסת, נוגדת עקרון זה.

הכלכלן יגאל כהן פרש מהמרכז החפשי

מאת מ. שמריהו

אחד הפעילים הבולטים ב„מרכז החפשי", יגאל כהן, הודיע במכתב אל יו"ר הנהלת „המרכז החפשי", ח"כ שמואל תמיר, על פרישתו מן המפלגה.

יגאל כהן שימש חבר ההנהלה המזכירות של „המרכז החפשי" ויו"ר הוועדה הכלכלית שלו.

בנימוקיו לפרישתו מנה כהן את עמדות ח"כ תמיר לגבי אפשרות של פשרות של חיבורים ביהודה ושומרון, ההתנגדות לפעול למען איחוד סיעות הליכוד ו־הליכים של דמוקרטיה פנימית לקויים, שבאו לביטוי מיוחד בקביעת מועמדי „המרכז החפשי" לתפקידים ציבוריים על־ידי ועדת מינויים ולא באמצעות בחירות במוסדות.

יגאל כהן נשאר חבר בליכוד, שבו הוא משמש כיו"ר צוות הכלכלנים שלו.

...סדרים בצה"ל ...ז השנה למלחמה

לפני שר הבטחון להעניק את ...מלחמה לאזרחים עובדי צה"ל

...והרן פריאל

...מיוחדים, לציון ... למלחמת יום הכ־ ... ערכו אתמול בכל ... חיל ומתקנותיו.

הוקראה פקודת ... רמטכ"ל, רב־אלוף ... ולחיילים, שהש־ ...כה, ניתן אות כל־ ...כיפורים.

...ליך לפני שר ה־ ... תיקון החוק, ש־ ...נקת אות מלחמת ...ים לעובדי צה"ל ששרתו ביחידות ...ית בזמן המלחמה. ...ימנה, בתוקף סמ־ ...מיוחדת לקביעת ...ים הראויים לקבל ...צמת יום הכיפורים. ...הכוונה לכלול ב־

אלה שיהיו זכאים לקבל את האות, נוסף לאזרחים עובדי צה"ל, גם שוטרים, אנשי משמר הגבול, וכן את עובדי שרות הבטחון הכללי.

„בהתחשב בעובדה כי אזרחים עובדי צה"ל מהווים חלק בלתי־נפרד מצה"ל, הם שותפים לו, לבניינו ולעוצמתו, המליץ צה"ל לפני שר הבטחון ליזום תיקון החוק שיאפשר את הענקת החוק לעובדי צה"ל ששרתו בזמן המלחמה — אמר דובר צה"ל.

ישעיהו אביעם מוסר:

סיעת „תכלת לבן", בהסתדרות הליכוד בוועד הפועל של ההסתדרות, תבעה אתמול משר הבטחון לתת גם לעובדים האזרחיים בצה"ל את אות מלחמת יום הכיפורים.

...ואים שלא ידבו אהבת ...אל בערב יום כיפורים"...

...שעמד להתקיים אתמול בקואליציה בעיריית חיפה ...ים רגילים, נדחה ברגע האחרון, על פי בקשתו ...נהלת העיריה מסיעת פאג"י, משה בליטנטל, בני־ ...ערב יום־הכיפורים אין לעסוק בנושאים, שיש סכ־ ...יבו אהבת־ישראל"...

...ר בהצעה להעמיד מגרש עירוני לרשות המדרשה בחיפה וקריאת אחד מרחובות העיר על שם ...ים אלה נידונו כבר בהנהלת העיריה, אך על פי ...יו"ר סיעת המערך, יוסף בלושטיין, הם הועברו ...ים בקואליציה העירונית, בשל רגישותם, בעיקר ...ה.

...יטנטל פנה אתמול בבוקר אל ראש העיריה, יוסף ...בהיר לו, כי דיון כזה עלול לגלוש לעניינים ...שלא ירבו אהבת־ישראל, וצריך להימנע מכך ...בערב יום־הכיפורים הקדוש. יוסף אלמוגי שוכנע ...דעך לאחר החג.

...זקו עבודות פיתוח ...בע העתיק בצפת

...נתב רהט

...הכשרת הקרקע ...יה של חסידי ...בע העתיק של ...ו אתגדל, על פי ...שהוציא ראש ...ת בפועל, דוד ...פלגת אגף הע־ ...זה לבינוי אזורי

...משתברר, כי יזמי הקריה החסידית — אגודת „נחל נובע מקור חכמה" (נבמ"ח) — פגעו בשלושה מיבנים עתיקים ברובע, בעלי ערך ארכיטקטוני נדיר.

בתגובה על כך, נמסר מאגודת נבמ"ח, כי ברשיון שניתן לאגודה לביצוע העבודות בשטח, לא נתחייבה האגודה להימנע מפגיעה במיבנה כלשהו באזור.

תְּפִלָּה מְיֻחֶדֶת

לעלוי נשמתם של גבורי מלחמת יום הכפורים ליום הזכרון הראשון למלחמה

חוברה ע"י הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן שליט"א, לפי החלטת מועצת הרבנות הראשית.

את התפלה יקריא החזן כשארון הקודש פתוח, לפני תפלת „יזכור". לאחר התפלה המיוחדת, יש לומר תפלת „יזכור" הרגילה, לעילוי נשמתם של קדושי כל מערכות ישראל.

* * *

ה' צבאות אלהי מערכות ישראל, אשר בידך נפש כל־חי ורוח כל־בשר־איש. זכר־נא לטובה את הנשמות הזכות והטהורות, גבורי האמה, חילי צבא־הגנה לישראל, שחרפו נפשם על קדשת השם, העם והארץ; בהחלצם חושים בעצומו של יום הכפורים, להגן על חיינו ומדינתנו, בפני קלגסי האויב שהסתערו על־עמך ונחלתך מצפון ומדרום בחמת רצח זעם: באמרם „לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד".

ובנינו היקרים השליכו נפשם מנגד ועמדו כחומה בצורה, ובמסירות־נפש עילאית נגד כל־צר ואויב, ועלו בלהב על מזבח המולדת.

אלהים חיים, אדון הנשמות, המתפאר ברב עז ותעצומות, העלה אורם וזיום של גבורי ישראל אלה וקדושי צבא־הגנה לישראל שנפלו במערכות העם, ולוחמי המחתרות שמסרו נפשם על תקומת ישראל. פתח לפניהם שערי שמים לראותם מזיו שכינתך ומטובך הצפון לצדיקים, ככתוב: „מה רב־טובך אשר־צפנת ליראיך". במתיבות ובמשכנות מבטחים יזכו לשב עם מלאכי שלום, עד עמידתם לקץ הימין. וקים בהם חזון־מאמרו „בריתי היתה אתו החיים והשלום".

זכר עקדתם ומעשה גבורתם לא יסופו מאתנו לעולמים, וזכותם תגן עלינו שנכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום בזה יום־הדין. ולא ישפך דם נקי בקרב ארצנו אשר ה' אלהינו נותן לנו נחלה. ויקים בנו חזון הנביא: „ויהודה לעולם תשב וירושלם לדור ודור. ונקיתי דמם לא־נקיתי וה' שכן בציון".

אמן.

هكذا من الاصل

„מצחי לבן וראשי זקוף" — אמר קאפוצ'י בדחותו את ההאשמות

„אני מכחיש כל נקודה בכתב־האישום ואינני אשם כלל וכלל" ✱ „החלת החוק הישראלי על מזרח־ירושלים אינה נוגדת המשפט הבינלאומי" — קבעו השופטים בדחותם את טענת הסניגור שאין לביהמ"ש סמכות לדון את הנאשם ✱ המשך המשפט — ב־10 באוקטובר

מאת יחיאל לימור

הארכיבישוף הילריון קאפוצ'י עמד זקוף, כשידו הב־קה את מטהו הכסוף, ובקול חזק וברור אמר: „אני מכ־חיש כל נקודה המופיעה ב־כתב האישום שהוצא נג־די, ואינני אשם כלל ו־כלל".

לאחר שהשופט משה גולן הודיע על דחיית הטענות ה־מקדמיות, שהועלו על ידי ס־ניגורו של קאפוצ'י, נשאל ה־נאשם, אם הוא מודה בעוב־דות הכלולות בגליון האישום, לפיו קיים קשרים עם ארגוני המחבלים והבריח נשק וחומ־רי־חבלה לישראל. תשובתו הי־תה ברורה וחד־משמעית.

פרקליט המדינה, עו"ד גב־ריאל בך, ביקש, כי המשך המשפט ייקבע למועד מוקדם ככל האפשר, כדי שהתביעה תוכל להביא את הוכחותיה, אך לפני שהשופטים והפרק־ליטים הספיקו להגיב על כך, השמיע אחד מפרקליטיו של הנאשם בקשה לשיחרורו של קאפוצ'י ממעצרו. השופט גו־לן השיב, כי על הנאשם ל־הגיש בקשה מיוחדת שתידון בנפרד.

„מבזים אותי"...

למשמע תשובה זו קבל ה־נאשם, כשהוא סמוק וקולו רו־עם: „אני בבית סוהר. מבזים אותי, משפילים אותי ויורקים בפני. הענין הזה הוא דחוף". לשניה קלה עשה אתנחתא ואז המשיך בזעף: „הנאשם הוא כרגע תף־מפשע, כל עוד לא ניתן נגדו פסק דין, ולכן אינני מסכים בשום פנים ואופן ש־יתנהגו אלי התנהגות של פר־עים". שוב פעם אמר קא־פוצ'י שהוא רואה עצמו נקי מכל אשמה. כדבריו שלו: „מ־צחי לבן וראשי זקוף כלפי מעלה".

„יש חוק של הכנסיה — אמר קאפוצ'י — והוא בתוקף בכל העולם. האני שואל מ־דוע ישראל אינה פועלת ל־פיו: אני מבקש להעביר אותי ממקום מעצרי למקום שהכנ־סיה תקבע".

כאן התערב השופט גולן: „האם יש לנאשם סניגור? לא אשמע טענות כאלה גם מצי־דך וגם מצד הסניגור".

קאפוצ'י נשתתק, אולי משום שסיים את דבריו. והשופט גו־לן העיר, כי הנאשם יכול להגיש בכל עת בקשה נפרדת לשיחרור ממעצר, או לשינוי מקום המעצר ובית המשפט ידון בכך. עוד ציין השופט, שכבר בעת הוצאת פקודות ה־מעצר קבעו השופטים, שיש לנהוג בארכיבישוף היוצי־קטור לי בהתאם למעמדו.

קודם להודעתו של הנאשם, כי הוא כופר באשמות, דחו שלושת שופטי בית המשפט ה־מחוזי בירושלים — משה גו־לן, עוזיא הדיה ויהודה וייס — את הטענות המקדמיות ש־העלה פרקליטו של קאפוצ'י, עו"ד עזיז שחאדה, בעת פתי־חת המשפט, ביום א' שעבר. שתי הטענות הטרומיות היו: (א) שאין לבית המשפט המ־חוזי, היושב במזרח ירושלים, סמכות מקומית ועניינית לש־פוט את הנאשם; (ב) לנאשם זכות חסינות מפני שפיטתו.

את טיעונו שאין לבית ה־משפט סמכות לשפוט את ה־נאשם, נימק הסניגור בכך ש־הצו, המחיל את סדרי השי־פוט, המשפט והמינהל היש־ראליים במזרח ירושלים לא פורסם כהלכה ב„רשומות" וכן בכך שהממשלה לא היתה ר־שאית לקבוע צו זה, המנוגד להחלטות או"ם ולמשפט הבי־נלאומי.

השופטים ציינו, כי „לא מצ־אנו ממש בטענת בא כח הנא־שם בפירסום הצו ב„רשומות" ואנו דוחים אותה". הם קבעו, שהוכח כי הצו אכן ניתן על־ידי ממשלת ישראל ופורסם כהלכה.

עוד קבעו השופטים, כי „לא יכול להיות כל ספק בעינינו, שהחלת המשפט, השיפוט ו־המינהל של מדינת ישראל ב־מזרח ירושלים, ובשטחים מ־סויימים אחרים כפי שנקבע בצו, נעשתה בתוקף הוראת חוק מחייבת של מדינת ישר־אל, ובית המשפט ינהג על פי הוראת חוק זו בלבד ויתן תו־קף לדין הישראלי".

הם הוסיפו כי החלת החוק הישראלי על מזרח ירושלים אינה נוגדת את כללי המשפט הבינלאומי. בדחותם את טע־נות עו"ד שחאדה, כי אין לבית המשפט סמכות מקו־מית ועניינית לשפוט את הנא־שם, אמרו השופטים: „אנו קו־בעים בזה, כי בית משפט זה יושב כדין במזרח ירושלים, וכי מוסמך הוא לשפוט את הנאשם בעבירות המיוחסות לו בכתב האישום לפי דיני יש־ראל".

הוכחה לחסינות

אשר לטענת החסינות — לא הוכחה קיומה של זכות לחסינות כזאת לאנשי דת וכ־מורה, לפי החוק העותמאני, הנאשם אף לא המציא הוכ־חות לכך שהוא נהנה מחסינות דיפלומאטית.

גם אתמול, כמו בעת פתיחת משפטו של קאפוצ'י, היה או־לם בית המשפט מלא מפה ל־פה. בקהל הרב, שישב באולם, בלטו אנשי דת וכמורה, בני משפחתו של הנאשם, וכן נכ־בדים ערביים וביניהם חמדי כנעאן, מי שהיה ראש עיריית שכם. אחדים מהנוכחים אף התנשקו עם קאפוצ'י, כאשר הובא לאולם וכאשר הוצא מ־מנו.

מחוץ לבנין בית המשפט, א־שר בתוכו ובקרבתו הונהגו סידורי בטחון קפדניים ביותר, היתה בעת הדיון התקהלות של עשרות מתומכי הארכיבישוף. המשטרה הציבה מחסומים ב־קרבת בנין בית המשפט ומנ־עה מהמתקהלים להתקרב אל הבנין כל עוד נמשך הדיון.

המשך המשפט

לאחר שהנאשם כפר באשמות המיוחסות לו, תחל עתה ה־תביעה בהבאת מסכת הראיות. המשך משפטו של הארכיבי־שוף נקבע ל־10 באוקטובר, ו־הוא יתנהל ברציפות, כמעט מידי יום ביומו.

מפגינים בנתיבות מנעו עבודות בניה בשכונתם

מאת שלמה נבעון

הפגנה סוערת, בה השת־תפו כמה עשרות מתושבי נתיבות, נערכה אתמול ב־שטח „מגרש המריבה", בו מתכוננת חברת „עמיגור" לבנות בניינים נוספים, ב־מסגרת המפעל להטבת תנ־אי דיור למשפחות ברוכות ילדים.

תושבים נזעמים, בעיקר נ־שות השכונה, התאספו במגרש ומנעו מן העובדים לבצע קי־דוחים הדרושים ליציקת יסו־דות. המשטרה, שהוזעקה ל־מקום, ביקשה מן המפגינים להתפזר. תושב אחד נעצר, אך שוחרר מיד לאחר מכן.

„מגרש המריבה" בנתיבות שימש עד לפני זמן קצר מג־רש משחקים יחיד לילדי ה־שכונה, ובו היו מוצבים מתק־נים ומשחקים שונים, שאיפ־שרו לילדים להימצא בשעות אחר הצהריים מחוץ לבית.

יו"ר המועצה המקומית ב־נתיבות, שלום דנינו, אישר אתמול, שלמעשה לא מדובר באגפים, אלא בבניינים חד־שים, שיוקמו בקרבת חלק מ־הבניינים הקיימים. הבתים ה־חדשים יחוברו בצורת פרגו־לים אל הקירות החיצוניים של הבתים הקיימים, כדי שאפשר יהיה לכנותם „אגפים".

הומלץ להקים „משרד העבודה ושרותי רווחה"

ועדת השרים, המטפלת ב־מבנה הממשלה, ממליצה להק־ים משרד חדש, שייקרא „משרד העבודה ושרותי הרו־וחה", ואשר יאחד בתוכו את כל הפעילות הדרושה לביצוע המדיניות הסוציאלית ושרותי הרווחה במדינה.

פרטים על כך מסר השר גדעון האוזנר, חבר ועדת ה־שרים למבנה ממשלה, במסי־בת עתונאים שהתקיימה את־מול בירושלים. הוא הסביר, כי הצורך בהקמת המשרד ה־חדש נובע מן העובדה, שה־ממשלה מגבירה ומעמיקה את הטיפול במצוקה החברתית, ו־לכך יש צורך ליצור כלי מת־אים שישתלב עם שרותים סו־ציאליים אחרים.

במשרד החדש יאוחדו תפ־קידי המוסד לביטוח לאומי, שרותי משרד הסעד וענינים הנוגעים לפעולות משרד העי־בודה.

בנימין גאון נבחר ליו"ר איגוד המפרסמים

בנימין גאון, מנהל חברת „תדיראן שיווק ושירותים", נבחר אתמול ליו"ר איגוד ה־מפרסמים בישראל.

לסגן היו"ר נבחר מיכאל שטראוס, סמנכ"ל מחלבות „תנובה שטראוס". לגזבר ה־איגוד נבחר שמעון שפירא, חבר הנהלת „הבנק הבינלאומי הראשון".

„באנדרטה זו טמונה עדות לכוחות הקיימים בעמנו"

נערכה אזכרה ל־911 חללי הצנחנים

משפחות שכולות, חבריהם לנשק וקהל גדול השתתפו אתמול אחה"צ בטקס האז־כרה המסורתי לחללי הצנח־נים, שנערך ליד אנדרטת הצנחנים בכביש כפר בילו — גדרה.

בטקס השתתפו נשיא המדי־נה פרופ' אפרים קציר, שר הבטחון שמעון פרס, הרמטכ"ל רב־אלוף מרדכי גור וקציני צה"ל בכירים.

שר הבטחון אמר בטקס, כי יתכן שאנו הולכים לקראת תקופה של 10 שנים, בה יוכרע גורלו של המזרח התיכון. „הוא לא יוכרע בלעדנו, הוא לא יו־כרע על חשבתנו. יש בנו מספיק אנרגיה כדי לחצות תקופה זו בכושר תנועה שעוד יפתיע רבים. יש בנו מספיק תודעה, כדי שלא להיכנע ל־אשליות קלות", אמר.

שר הבטחון ציין, כי 10 השנים הקרובות יוקדשו לסלי־לת דרכים להידברות עם שכ־נינו הערבים, ובניית ביצורים בפני נסיונות פגיעה בנו. איש מאתנו לא יכול להבטיח פרי־צת דרכים קלה, איש מאתנו לא יכול להבטיח נחיות ומנו־חה. אבל באנדרטה זו כמו ב־שדות ובפרדסים שמסביבה, טמונה עדות לכוחות הגנוזים והעוזים הקיימים בעמנו, ב־בנין לובשי מדי צה"ל ועוטרי כנפי הצנחנים".

טקס ההתייחדות נפתח בהד־לקת אבוקת זכרון על ידי רון ומור איתיאל, בנו ובתו של רב־סרן איתיאל ז"ל, לא־חר מכן קרא מזמור תהילים הרב הראשי לצה"ל, אלוף מרדכי פירון, ונאמר „קדיש" על־ידי אב שכול.

בחלק האחרון של טקס הזכ־רון הונחו זרים רבים ליד האנדרטה עשויית האבן, עליה חקוקים שמות 911 חללי הצנ־חנים, שנפלו בקרב.

ועדת השרים לשכר אישרה תוספות שכר למשרתי קבע

תוגדל התוספת המיוחדת למשרתים ביחידות שדה, לבעלי מקצוע בתחזוקה וביחידות מתנדבות קידמיות

ועדת השרים לענייני ש־כר, בראשות שר המסחר וה־תעשיה, חיים בר־לב, אי־שרה אתמול תוספות שכר למשרתי צבא הקבע, כמקו־בלם במשרדי האוצר והב־טחון.

התוספות אושרו עקב המ־שימות המוטלות על צה"ל ל־אחר מלחמת יום הכיפורים, והקשיים באיוש תקנים של ב־עלי מקצוע הדרושים לאחזקת המערך הקיים והמתרחב, ב־התאם ליעדי התיכנון.

התוספת תינתן בגין עבודה בשעות נוספות מרובות, מש־מרות ותורנויות הנתבעות מ־משרתי הקבע. כן הוחלט ל־הגדיל את התוספת המיוחדת המשתלמת למשרתי הקבע ב־יחידות שדה, לבעלי מקצוע בתפקידי תחזוקה וביחידות מ־תנדבות בשטחים הקדמיים.

משרד הבטחון יספוג את מ־לוא תוספת השכר בתקציבו ה־נוכחי וידאג להקפיד על מדינ־יות כוח אדם ושכר מרסנת ב־מפעלים אזרחיים, הנוהגים מ־תקציבים וההזמנות של משרד הבטחון.

מזכיר הממשלה הדגיש, כי שכרם של קצינים בכירים ב־משטרת ישראל (מדרגת סרן־פקד ומעלה) זהה לשכרם של קציני צה"ל.

„צום יום כיפורים דוחה בקדושתו כל צום אחר"

הפנתרים נענו לרב יוסף הפסיקו את שביתת הרעב

מאת יוסף וקסמן

הפנתרים השחורים ובני משפחתו של צירלי ביטון — ששבתו רעב במשך 14 יום במסגרת המאבק למען חנינה לצירלי ביטון — הפ־סיקו אמש את הצום, לפי בקשתו האישית והמשותפת של הראשון־לציון, הרב עובדיה יוסף.

הרב הראשי עובדיה יוסף בא אתמול, זו הפעם השניה, אל שובתי הרעב, ותוך הבעת הזדהות עם השובתים, ביקשם להפסיק לאלתר את שביתת הרעב, לרגל צום יום הכפו־רים, הדוחה בקדושתו כל צום אחר.

מנהיג הפנתרים, שלום כהן, שאתמול התעלף פעמיים בגלל חולשה, הודה לרב הראשי על ביקורו ועידודו והודיע, בתום שיחה עם השובתים האחרים, על היענות לפניית הרב יוסף.

סעדיה מרציאנו, מראשי ה־פנתרים, מסר אמש לסופר „מעריב", כי הוחלט להמשיך במאבק בדרכים אחרות. ביום ב' הקרוב הפגנה בסיכור ה־דוידקה בירושלים, משם ייצא מצעד לבית הנשיא, פרופ' קציר.

בעל עבר פלילי נעצר כחשוד באונס צעירה

מאת סופר „מעריב"

נערה בת 18, תושבת לוד, נאנסה בראשית השבוע בבת־ים. החשוד באונס, בעל עבר פלילי, נעצר לאחר ש־הוכרז כעבריין נמלט.

ביום א' יצאו שתי צעירות מלוד לטייל בתל־אביב. כש־ישבו בבית קפה, הצטרף אלי־הן צעיר והזמינן לצאת עמו לטייל במכוניתו. אחת הצעי־רות — שלדבריה חשדה כי כוונותיו של הבחור אינן טו־בות — עזבה את המקום ו־הודיעה כי היא חוזרת לביתה. חברתה נשארה עם הצעיר, בן 22.

הצעיר החשוד שבמהלך ה־נסיעה הציע לנערה שתישאר עמו לבלות את כל הלילה. כשסירבה, איים עליה באלי־מות. הוא הסיע את הנערה לשטח הריוויירה בבת־ים, שם היכה אותה עד שאיבדה את הכרתה — ואנס אותה. לאחר מכן לקח אותה הצעיר לביתה בלוד והשליכה מן המכונית.

הצעירה הספיקה לרשום את מספר המכונית על כף ידה. מספר המכונית נמסר למש־טרה. בדיקה מהירה במשרד הרישוי העלתה, כי המכונית שייכת לתושב תל־אביב, בעל עבר פלילי, המוכר למשטרה גם כמי שהיה על רוחותיו של פרוצות.

ניידת המשטרה ערכו מצוד אחריו ואתמול הוא נתפס.

אריק שרון יצא לארה"ב להסביר את המצב במזה"ת

ח"כ אריאל שרון, הליכוד, יצא אתמול לארה"ב להיפגש עם מנהיגי התנועה הציונית שם ואישים אמריקנים, כדי להסביר את המצב במזה"ת „כפי שהוא רואה אותו".

ח"כ שרון ישוב ארצה בעוד כשבועיים. (צ.)

האוניברסיטות יעודדו התנדבות סטודנטים לשירות בצבא הקבע

המוסדות להשכלה גבוהה בישראל החליטו להיענות לבקשת צה"ל ולעודד התנדבותם של סטודנטים לשירות בצבא הקבע על־ידי מתן הקלות בלימודים ושמירה על זכויותיהם של הסטודנטים המתנדבים לגבי השירות.

ההחלטה נתקבלה בישיבה שנתקיימה באוניברסיטת בר־אילן, בהשתתפות נציגי כל המוסדות להשכלה גבוהה וצה"ל ומשרד החינוך והתרבות.

צה"ל ביקש מהמוסדות האקדמיים, שישמרו זכויות של המתנדבים לסטודנטים; שיקוצר משך הלימודים המתנדבים לתואר ראשון; הקלה בחובת לימודי העזר.

כל המוסדות הסכימו שזכויותיהם של המתנדבים יישמרו להם עד שיחרורם מצבא הקבע.

אוניברסיטת „בר אילן" הציעה לאפשר למתנדבים להשלים את לימודי התואר הראשון בשנתיים לאחר שיחרורם בתנאי שילמדו שני סימסטרים בקיץ.

אסיר־ציון דימשיץ מציע ללמוד מהרוסים כיצד לחסום את הגבול הרמטי

מאת מנחם רהט

„מלחמת אוקטובר הורידה אצלכם בישראל רבים מן העננים הגבוהים בחזרה אל המציאות" — אסיר־ציון מארק דימשיץ, במכתב שהגיע בימים לבתו יוליה, המתגוררת עתה בישראל.

מר דימשיץ, המהנדס הטייס, מנשפטי פרשת המטוס בלנינגראד, שנדון ל־15 שנות מאסר עם עבודת־פרך, עתה במחנה פארם באוראל. ממחנה זה שיגר את האחרון לבתו, תושבת ירושלים, ב־30 ביוני, אולם הגיע לתעודתו רק בימים אלה.

„מדי פעם, כאשר אנו כאן שומעים על המצב האחר שלכם בדרום לבנון, סימן הוא לנו שקיימת הבלגנית באזורי הגבול" — כותב דימשיץ. „לי ולחברי לא מובן מדוע אי אפשר לחסום את גבולכם עם לבנון. זה יש ללמוד מן הרוסים, אשר חוסמים הרמטית את גבולם לאורך אלפי קילומטרים, ואין לעוף את הציפור המתגבלים מעבר לגבול בנימוקים של מזג אוויר קשה, צמחיה עבותה או חושך. בעידן האלקטרוניקה אפשר על תנאים כאלה ולמנוע חדירת מחבלים" — כותב אסיר־ציון.

בן־ציון ואשתו הואשמו במתן שוחד לחובש הכלא

כתב אישום חבש הוגש אתמול לבית המשפט בתל־אביב נגד יהושע בן־ציון; לשעבר מנהל בנק בריטניה, ואשתו מוניקה, שניהם נאשמים במתן שוחד.

הפרשה, מתייחסת לתקופת מעצרו של יהושע בן־ציון לאחר שהתמוטט הבנק. עו"ד עזר שורר, סגן בכיר בפרקליטות מחוז תל־אביב, טוען בכתב האישום, כי יהושע ומוניקה בן־ציון שיחדו את חובש הכלא ברמלה, סמל אברהם כהן שיעביר ביניהם מכתבים ללא פיקוח של שלטונות התובע טוען, כי יהושע בן־ציון ואשתו מוניקה העבירו זאת שלושה מכתבים. סכום השוחד שנמסר לסמל כהן הוא 260 ל"י.

הסמל אברהם כהן, שקיבל את הצעת השוחד של בן־ציון, דיווח על כך לממונים עליו, בידיעתם הוא „משחק" ובדרך זו הצליחו שלטונות הכלא לגלות את.

אזרחות הכבוד הראשונה של אופקים - לח"כ ספיר

המועצה המקומית אופקים החליטה אתמול להעניק אזרחות כבוד ליו"ר הנהלת הסוכנות היהודית פנחס ספיר.

ראש המועצה המקומית, יחיאל בנשוב, מסר ש אזרחות הכבוד הראשונה שמוענקת על־ידי אופקים. המועצה החליטה זה אחד על הענקת אזרחות הכבוד לספיר, על פעילותו להקמתו של היישוב, ובקליטת.

צומת מעריב

המשרד הראשי: בית מעריב, רחוב קרליבך 2.
הסניף המרכזי לקבלת מודעות בת"א: שדרות רוטשילד 33
מ־8 בבוקר עד 6 בערב
מחיר מלה: ביום חול — 2.30 ל"י בערבי־שבתות וחגים — 3 ל"י (מינימום 8 מילים)

דירות

הצעות עבודה

מכוניות למכירה

למכירה אוטו 100 קופה, אוטומטי, מודל 1973, יד ראשונה + רדיו. 102,000 ק"מ, במצב מצוין. 30,000 ל"י. טל. 30988.

עסקים

דרוש שותף בהשקעה של — 300,000 ל"י לעסק רציני בענף המקצועי, ידע מקצועי לא הכרחי, טל. 453416 בשעות 14—15.

אבידות

מכונות כביסה

שעורים

טיולים

צומת ירושלים

מכוניות למכירה

קבלני בנין

דירות מרוהטות

דירות למכירה

חדרים מרוהטים

מגרשים

דירות להשכרה

עסקים

שרותים

טלוויזיות

בתי כנסת

מכירות

צומת חיפה

מגרשים

דירות למכירה

עסקים

ביקוש עבודה

מכירות

חנויות

טלוויזיות

משרדים

מקררים

שמלות כלה

מכונות כביסה

חיות בית

תנורי חימום

רהיטים

אבידות

שרותים!

מודעות „דרושים" גם בעמודים: 48, 49, 50, 51

...י סמרוססה

אתך באבלך על מות

אמך ז"ל

העובדים והנהלת
בית תעשיות רכב
ומכשירי תנועה

בצער רב הננו מודיעים על פטירתה של
אמנו, סבתנו ואמותנו

ליזלוטה באומה

לבית לובלינסקי

ההלויה תתקיים היום, יום רביעי ערה"כ ט' תשרי תשל"ה (25.9.74) בשעה 11.30 לפנה"צ בבית העלמין בחולון.

המשפחה המתאבלת:
קפנר, אלזה, פרדיננד,
אוזה שפוק ומשפחתה

לרבקה סעודה

אתך אנו באבלך במות

אביך ז"ל

מכבסת קיבוץ „המלבין"
ההנהלה וחבר העובדים

ליובל ולמשפחת וייס

השתתפותנו באבלכם בנפול

אמיר ז"ל

המסגרת

בצער רב אנו מודיעים על פטירת
בעלי, אבינו וסבנו היקר

אברהם (דוד) ברוך

ז"ל

מראשון לציון — פלורנץ

הלויה תצא היום, 25.9.74 בשעה 9.50 מבית המנוח, רחוב דובנוב 12 ראשל"צ לבית הקברות הישן בראשון לציון.

המשפחה

על מותו של

אברהם ברוך

ז"ל

שצעד אתנו כל הדרך
מתחילת הקמת מפעלנו
במסירות ובאמנות

מתאבלים:
משפחת בורנשטיין
תשלובת מפעלי טמפו בע"מ
ההנהלה והעובדים

לסא"ל אברהם אורן

אתך באבלך במות

אביך ז"ל

מפקד החיל ופקודיו

מנהל המכס והבלו ועובדי האגף

מתאבלים על פטירת חברם לעבודה

אלפרד קופלר

ז"ל

ומביעים תנחומים למשפחתו

לחיים שורץ ומשפחתו

השתתפותנו הכנה באבלכם בנפול בנכם

אברהם ז"ל

סברינה שווק
ההנהלה והעובדים

למשפחות בירמן, בכר וגיברץ

משתתפים בצערכם במלאות שנה
לנפול בניכם — חברינו

משה, מוני ולוי הי"ד

במלחמת יום הכפורים

החברים מילדות

משתתפים בצער מורינו וחברינו
במלאות שנה לנפול יקיריהם

אמדור שלום, טנא ירמיהו, נסים עמיחי הי"ד

מורי, תלמידי ועובדי ביה"ס „עמל" חדרה

למשפחת זיגמן

משתתפים בצערכם העמוק בהלקח מכם

חיים זיגמן ז"ל

חברה ימית חיפה בע"מ
ההנהלה והעובדים

על

דוד בן-אברהם ז"ל

כי איננו

אבלים
חיה, רונית ויגאל
כפר מרדכי

בצער רב אנו מודיעים על פטירת חברנו

דוד בן-אברהם ז"ל

ההלויה תצא מבית המנוח בכפר מרדכי בשעה 10.30 היום יום רביעי ט' תשרי תשל"ה (25.9.74) לבית-העלמין האזורי גדרות.

הנהלות וחברי הכפרים

כפר-מרדכי	שדמה
כפר-אביב	כפר מישר
משגב-דב	אגודת גדרות

המועצה האזורית גדרות

מודיעה בצער רב
על מותו הפתאומי של

דוד בן-אברהם

ז"ל

ראש המועצה לשעבר

ומשתתפים באבלה הכבד של המשפחה

ראש המועצה
חברי המועצה ועובדיה
מנהל בית הספר האזורי גדרות,
מוריו, תלמידיו ועובדיו

המומים ואבלים על מותו ללא עת של
חברנו היקר

דוד בן אברהם ז"ל

ההלויה תצא היום, יום רביעי, ט' בתשרי תשל"ה (25.9.74) בשעה 10.30 לפנה"צ מבית המשפחה בכפר מרדכי לבית העלמין האזורי גדרות.

תנחומינו לחיה, רוני ויגאל

תושבי כפר מרדכי

מינהלת המוסד לביטוח לאומי
וצבור העובדים

משתתפים באבלה של חברתנו

רות סרי

על פטירת

אביה

לדורון והמשפחה

אתך באבלך במות

אביך ז"ל

גרעין רביב
ובית רביבים

במלאת שלושים לפטירתו של יקירנו

יהודה שרף ז"ל

תערך אזכרה וגלוי מצבה על קברו ביום שישי, י"א תשרי תשל"ה (27.9.74) בשעה 11 לפנה"צ בבית העלמין בחולון.

נפגשים ליד השער החדש.

המשפחה

במלאות שנה לפטירתה של אם המשפחה

מרת הינדה לסק (חמבורד)

ע"ה

אלמנת ר' אהרן הכהן הי"ד מבנרין טולין

נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה ביום שישי, י"א תשרי תשל"ה (27.9.74) בשעה 12.30.
נפגשים ליד שער בית העלמין בקרית שאול.
התחבורה תועמד לרשות המשתתפים בשעה 12.00 ליד ביתנו, שד' דוד המלך 27, תל-אביב.

הבנים, הבת, הכלות, הנכדים והנינים

במלאת שנה לפטירתו של
אבינו וסבנו היקר באדם

ר' יעקב בר' יוסף גולדברג ז"ל

תתקיים אזכרה וגילוי המצבה ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 3.30 אחה"צ בבית העלמין בקרית-שאול.

אוטובוסים יצאו מבית המנוח, רח' ויצמן 5, גבעתיים בשעה 3.00 אחה"צ.

הבנים: זאב, נתן ודב
הכלות והנכדים

בית הספר המרכזי למלונאות
ע"ש אריה אבישר
מלון תדמור — הרצליה

ביום ראשון, י"ג בתשרי תשל"ה 29.9.1974
נתייחד עם זכרו של

שף י. ניקולאי ז"ל

במלאת שנה לפטירתו.

תלמידיו, ידידיו ומוקירי זכרו מוזמנים בזה להשתתף באזכרה שתערך באולם בית-הספר בשעה 17.00 אחה"צ. במעמד זה ייערך טקס הסרת הלוט וקריאת ספריה ביה"ס על-שם המנוח.
בתום הטקס תפתח תערוכת תמונות מיצירותיו של המנוח — שתשאר פתוחה למבקרים במשך כל חג הסוכות.
ביום זה בשעה 15.30 אחה"צ נעלה אל קברו שבבית העלמין החדש ברמת השרון.

אנו מודיעים בצער על מותו של
עובדנו וחברנו לעבודה

משה בוקאי ז"ל

ומשתתפים בצער המשפחה

פז חברת נפט בע"מ
ההנהלה והעובדים

היום, ט' תשרי, תשל"ה
במלאת שנתיים לפטירתו

אנו מתייחדים עם זכרו של

ד"ר בן-ציון הראל ז"ל

מחלוצי הרפואה בארץ,
מייסד בתי החולים „אבותאי" ו„אלישע"
ומנהל הברותינו.

בי"ח „אלישע" חיפה
„אישפוז" בע"מ
חברה לבישה מחלות ותאונות

בצער ובינגון מודיעים על פטירתו של יקירנו

כדורי (בן אליהו) יחזקאל

עולים לקבר בהר הזיתים ביום שישי, י"א בתשרי תשל"ה (27.9.74) בשעה 8.00 בבוקר.

אשתו, ילדיו, אחיו, נכדיו

במלאת שנה לפטירת יקירתנו

דבורה ובר ז"ל

לבית בימבד

נעלה לקברה ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 4.00 אחה"צ. נפגשים ליד השער החדש בבית העלמין בחולון.

המשפחה

هكذا من الاصل

עליה לקברות בנינו־חברינו שנפלו במלחמת יום הכיפורים

ביום השנה לנפול בנינו ז"ל

נעלה לקברם ונתייחד עם זכרם בבית העלמין בקבוצנו

אילן ברונר	יום ו', י"א תשרי 27.9.74 בשעה 15.30.
דודו וחנוך אהרון	יום א', כ' תשרי 6.10.74 בשעה 17.30
אברמל'ה קורין	יום ד', כ"ג תשרי 9.10.74 בשעה 15.30.
יאיר ענבר	יום ד', כ"ג תשרי 9.10.74 בשעה 17.30.
אמתי נחמני	יום ה', כ"ד תשרי 10.10.74 בשעה 17.30.
בני ברגשטיין	יום א', כ"ז תשרי 13.10.74 בשעה 16.30 (במושב ארבל)

בית גבעת חיים אחוד

במלאת שנה לנפילת בננו יקירנו האהוב
והבלתי נשכח במלחמת יום הכיפורים

סרן חנוך (חנוכי) סנדרוב ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו
ביום שישי י"א תשרי תשל"ה (27.9.74)
בשעה 12.00 בבית העלמין הצבאי בקרית שאול (נפגשים ליד השער).

ההורים: טובה ושמעון סנדרוב
והמשפחה

במלאת שבע שנים לנפילתו
של בננו היחיד והיקר

סגן מיכאל זפרן ז"ל

נעלה לקברו בחלקה הצבאית בקרית שאול, ביום שישי,
י"א תשרי תשל"ה, 27 בספטמבר 1974, בשעה 2.00 אחה"צ.

ההורים השכולים
שורה ודוד זפרן

צוותי האויר של אל על

מרכינים ראשיהם
לזכרם של חבריהם

רס"ן אש שמעון
רס"ן אייל מנחם
רס"ן דולר ליבי
רס"ן פורז מעוז
רס"ן שקד מריד

שנפלו במלחמת יום הכיפורים

במלאת שנה לנפילתו של בננו חברנו

אורי אגמון ז"ל

בן נעמי ודני
במלחמת יום הכיפורים

נתייחד עם זכרו ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.1974).

בשעה 4.30 אחה"צ עליה לבית העלמין.

ב־5.00 אחה"צ נתכנס בבית ציזלינג לפתיחת תערוכת צילומיו.

המשפחה
ובית עין חרוד מאוחד

במלאת שנה לנפילתו של יקירנו

אבא צבירן (אבי) הי"ד

במלחמת יום הכיפורים (6.10.73)
תערך אזכרה ביום שישי 27.9.74, בשעה 11.00 לפנה"צ בבית העלמין הצבאי באשקלון. אוטובוס יצא מהבית באפרידר חסכון א' 4/ב' בשעה 10.30.

האם: שרה (לוצ'ה)
האחים: בני ויוסי

במלאת שנה לנפילת בנינו
במלחמת יום הכפורים

סרן
מרדיקס (רוני) ירחן הי"ד

סג"ם
טרבלסי הלל הי"ד

רס"ל
כהן עמיר הי"ד

נקיים אזכרה בבית העלמין באשדוד בחלקה הצבאית ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 5.00 אחרי הצהרים

המשפחות האבלות

ביום ראשון 29.9.74 יום השנה לנפילת בנינו

צבי הורוביץ ז"ל
יעקב קרמרסקי ז"ל
יהודה בנארי ז"ל

נעלה לבית הקברות בקיבוץ מסילות בשעה 16.00.
בשעה 20.30 תיערך אזכרה בחדר האוכל של הקיבוץ.

אוטובוס ייצא מרחבת היכל התרבות בשעה 18.30.
לאחר האזכרה יחזור האוטובוס לתל־אביב.

המשפחות וקיבוץ מסילות

במלאת שנה לנפול יקירנו

סגן
דוד (דודו) ציפין ז"ל

בקרבות הבלימה בסיני

תתקיים אזכרה לזכרו ביום ראשון י"ג תשרי תשל"ה 29.9.74 בבית הקברות הצבאי בחיפה בשעה 16.30.

אוטובוס מיוחד יצא בשעה 15.30 מרח' אלכסנדר ינאי 27 ובשעה 15.45 מרח' גאולה 17 חיפה.

המשפחה

ביום שישי, י"א תשרי תשל"ה (27.9.74)
נתייחד עם זכר יקירנו
שנפלו במלחמת יום הכפורים

דן אלון ז"ל
חיים בן קדר ז"ל

בבית הקברות הצבאי בהר הרצל בשעה 9.00 בבקר.

יעקב לוי ז"ל

בחלקה הצבאית בבית הקברות צרעה שעה 11.30 לפני־הצהרים.

המשפחות ובית צרעה

ביום ששי, י"א בתשרי תשל"ה 27.9.74
במלאת שש שנים לנפילת בננו היקר

צבי (צביקה) קסטלר ז"ל

תתקיים אזכרה בבית הקברות הצבאי בחיפה
בשעה 12.00 בצהרים.

המשפחה

ביום השנה לנפילתו של

סמל דב פישקוב הי"ד

שנפל במלחמת יום הכיפורים בסיני ביום 7.10.73

תערך אזכרה ביום ששי, י"א תשרי תשל"ה 27.9.74 בבית הקברות הצבאי בקרית שאול בשעה 1.30 אחה"צ.

אוטובוס ייצא מבית הורינו רח' שאול המלך 13, קרית אונו בשעה 1.00.

המשפחה השכולה

במלאת שנה עת נפל בקרב
יקירנו

רמי רכטר הי"ד

נתייחד עם זכרו.

האזכרה תתקיים ביום ששי, י"א בתשרי תשל"ד (27.9.74), בשעה 11 לפני הצהרים, בבית העלמין הצבאי בקרית שאול.

נפגשים ליד השער בשעה 10.45.

המשפחה

במלאת שנה לנפילת יקירנו

סרן אילן בבין הי"ד

במלחמת יום הכיפורים

תערך אזכרה בחלקה הצבאית בבית הקברות של כפר שמריהו, ביום א', י"ג בתשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 17.00.

נפגשים ליד שער בית העלמין.

המשפחה

במלאת שנה לנפילת בננו ואחי היקר

זוהר בן־זאב הי"ד

בקרב הבלימה בסיני

תתקיים אזכרה ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 4.30 אחה"צ בבית העלמין הצבאי בקרית־שאול.

נחמה גדעון ואורלי בן־זאב

במלאת שנה לנפילתו של בננו ואחינו היקר

חיים דרורי הי"ד

במלחמת יום הכיפורים

תתקיים אזכרה ביום ששי י"א בתשרי תשל"ה 27.9.74 בשעה 15.00 בבית העלמין בגדרות.

המשפחה

במלאת שנה לנפילתו של יקירנו

סמ"ר הורוביץ יחיאל הי"ד

אשר נפל במלחמת יום הכיפורים
בקרבות על גשר פירדאן

נעלה לקברו ונתיחד עם זכרו ביום א', י"ג בתשרי תשל"ה 29.9.74 בשעה 4.00 אחה"צ בבית העלמין הצבאי בכפר סבא.
נפגשים בשער בית העלמין.

המשפחה

במלאת שנה לנפילת בננו

מאיר שטייגר הי"ד

נעלה להתייחד עם זכרו בבית העלמין הצבאי בחיפה ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 4.30
אוטובוס יצא מקרית ביאליק רח' קק"ל 64 ב־4.00.

משפחת שטייגר

במלאת שנה לנפילתו של יקירנו

דב סולניצה הי"ד

במלחמת יום הכיפורים ברמת־הגולן

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו ביום ראשון י"ג בתשרי תשל"ה (29.9.74), בשעה 4 אחה"צ בבית־העלמין זכרון־מאיר, בני־ברק.
נפגשים ע"י שער בית־העלמין.

המשפחה

במלאת שנה להילקח מאתנו יקירנו

רס"ן איתן ווליש ז"ל

במלחמת יום הכיפורים

נעלה לקברו ביום ששי, י"א בתשרי תשל"ה (27.9.74) בשעה 15.30 בבית העלמין בגינוסר.

המשפחה
ובית גינוסר

במלאת שנה למותו של
סרן
יוסף (יוסי) קליין הי"ד

שנפל בסיני במלחמת יום הכפורים

נעלה לקברו להר הרצל בירושלים ביום ראשון
י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 4.00 אחה"צ

לאה ואלחנן קליין

במלאת שנה לנפילת בננו

סרן ראובן זכאי ז"ל

במלחמת יום הכפורים בסנגל...

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו בהר הרצל בירושלים, ביום ראשון, י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 17.00 אחה"צ.
אוטובוס יצא מקבוץ נצר סירני בשעה 00...

ההורים: בתיה ובנימין ז...
קבוץ נצר סירני

במלאות שנה לנפילתו של יקירנו

פסח זילברשטיין ז"ל

במלחמת יום הכפורים

תתקיים אזכרה ביום ששי, י"א תשרי תשל"ה (27.9.74) בשעה 1 בצהרים בבית העלמין ה... בחיפה. אוטובוס יצא בשעה 12.40 מכרמל צ... רח' אדמונד פלג 54, חיפה ליד בית המ...

המשפחה השכ...

במלאת שנה לנפילת אהובנו

אבי מינץ הי"ד

במלחמת יום הכיפורים

נעלה לקברו בבית העלמין במגדיאל ונתיחד עם זכרו ביום ראשון י"ג תשרי תשל"ה (29.9.74) בשעה 5.00 אחה"צ.

המשפ...

ביום ראשון 29.9.74 בשעה 15.00
נעלה לקברו של

מרק ימס

שנפל במלחמת יום הכיפורים

והובא לקבורות בבית־העלמין הצבאי בקרית שאול (חלקה 5 שורה ד' מס' 18).

המש...

במלאת שנה לנפול יקירנו

אברהם דוד כץ זצ"...

נעלה לקברו לאזכרה בבית הקברות הצבאי בהר הרצל ביום ששי, י"א תשרי תשל"ה, בשעה...

המש...

בהגרלת הפיס

...מפעל הפיס שהת־ ...ל זכו הכרטיסים

250,0... ל"י זכו ה־ ...3575; 435159; ה־ ... — 150,000 ל"י. 50,0... ל"י זכה ה־ ...76. 12,5... ל"י זכו ה־ ...17971; 785698. 6,2... ל"י זכו ה־ ...12889; 353050; ...64. 1,2... ל"י זכו ה־ ...אים: ...174; 051253; ...220; 179065; ...348; 282466; ...408; 349457; ...502; 421100; ...576; 535998; 600866; ...770.

...ל"י זכו הכר־ ...יהם מסתיימים ב־ ...א; 10882; 37101; 52395; 73803.

...ל"י זכו הכרטי־ ...ם מסתיימים ב־ 04578; 09030; 18132; 23902; 26729; 34906; 40323; 45690; 59870; 59953; 84453; 98791.

...ל"י זכו הכרטי־ ...מסתיימים ב־ 4182; 6571; 9267.

...ל"י זכו הכרטי־

...טים שמספריהם מסתיימים ב־ 0020; 0213; 0541; 1153; 1205; 1364; 1731; 1852; 2058; 2111; 2414; 3154; 3272; 3702; 3916; 3986; 4018; 4087; 4239; 4371; 4397; 4617; 4627; 4661; 4813; 5354; 6662; 7216; 7319; 7381; 7648; 7898; 8139; 8239; 8854; 8945; 9738; 9893.

בסך 6.— ל"י זכו כל הכרטיסים עם ספח שמספריהם מסתיימים בספרה: 4 ובלי ספח בסך 4.— ל"י.

הגרלת הספחים

בסך 5,000.— ל"י זכו כל הכרטיסים עם הספחים שמספריהם מסתיימים ב־06889; 28862; 36101; 73256; 83454.

בסך 1,000.— ל"י זכו כל הכרטיסים עם הספחים שמספריהם מסתיימים ב־7863; 0384; 2574; 4457; 7770.

להלן תוצאות הגרלת זוטא מסדרה 39/74:

בסך 30.— ל"י יזכה כל כרטיס זוטא שמספרו מסתיים ב־060; 938.

בסך 10.— ל"י יזכה כל כרטיס זוטא שמספרו מסתיים ב־349; 428.

בסך 8.— ל"י יזכה כל כרטיס זוטא שמספרו מסתיים ב־27; 85.

בסך 4.— ל"י יזכה כל כרטיס זוטא שמספרו מסתיים ב־01; 05; 07; 09; 16; 18; 19; 26; 27; 29; 41; 46; 48; 51; 71; 75; 80; 83; 88; 92; 99.

רק הרשימה הרשמית הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

...דג ...הפך ...ניתו

...בן 52, מבאר־ ...תהפך מכוניתו ...רה מדרום ל־

תובעים דיון מחודש בגיוס בנות דתיות

מזכירות תא הסטודנטים של מפלגת „העבודה" בירושלים תבעה אמש, שהממשלה תקיים דיון מחודש בשאלת גיוס בנות דתיות לצה"ל.

...עות אבל גם בעמוד 9

מסדרי הלוקת אות המלחמה מרכו אתמול בבסיסי צה"ל. בתצלומים: המסדר בבסיס חיל הים ובבסיס חיל השריון.

לא ינסו להתנחל בערב יום הכיפורים

מאת יוסף ולמר

מתנחלי „אלון־מורה" הודיעו אמש לשלטונות צה"ל כי הם אינם מתכוונים לנסות להתנחל בערב יום הכיפורים.

דובר ועד המתנחלים, מר יוסף אריאל, אמר לסופר „מעריב", כי ההודעה נמסרה לאחר שלטונות צה"ל הבהירו למתנחלים שמחשש להתנחלות הם מרתקים ב„כרבות ההתנחלות" כוחות צבא גדולים ליום הכיפורים.

הקיבוץ הארצי יפעל נגד התנחלות בשטחים

מוסדות הקיבוץ הארצי החליטו לנקוט בשורה של פעולות התנגדות לנסיונות של התנחלות בשטחים.

תוכנית ההתנגדות כוללת עצרות אזוריות, משמרות מחאה, גיוס דעת הקהל וכו'.

לתיאום הפעולה התקיימו בימים האחרונים כנסים אזוריים של מזכירי קיבוצי השומר הצעיר, בהם דנו על דרכי ההתגרבה השונות. התקיימה גם פגישה של רכזי קנים ומדריכים של השומר הצעיר במגמה לשלב את בוגרי התנועה בפעולות אשר תוכננו.

אזכרה לנופלים באוניב. בן־גוריון

באוניברסיטת בן־גוריון בבאר־שבע נערך אתמול טקס אזכרה ל־30 הבוגרים, המורים ועובדי המוסד שנפלו במלחמת יום הכיפורים.

נחתם ההסכם על צירוף עו"ד ליפקין לקואליציה בת"א

ההסכם על צירופו של עו"ד חיים ליפקין, מן הרשימה הממלכתית, לקואליציה בעיריית תל־אביב, נחתם אמש בלשכת ראש העירייה, מר שלמה להט.

בהתאם להסכם יהיה עו"ד ליפקין חבר הנהלת העירייה וראש המחלקות ליפו ולשכונות ולגנים ונוף. כן יהיה יו"ר החברה לפיתוח שכונת נווה צדק.

„איכלוס השכונה הדרומית בכרמיאל יעוכב עד שייבנו שם מוסדות ציבור"

ראש המועצה המקומית: „מסתיימת בנייה של 300 דירות" ✶ „הופקעו דירות שכורות של תושבים, ישראלים ועולים, שירדו לחו"ל"

מאת מנחם רהט

ראש מועצת כרמיאל, מר ברוך ונגר, איים אתמול כי המועצה לא תאפשר איכלוס 300 הדירות הנבנות עתה בשכונה הדרומית של העיירה, כל עוד לא יוחל בבניית מוסדות ציבור לתושבי השכונה.

במסיבת עתונאים בלשכתו, מסר כי מכלל 2500 הדירות המתוכננות לשכונה הדרומית, מצויות כאלף דירות בשלבי בנייה שונים. בנייתן של 300 דירות תסתיים בעוד כמה חודשים. מר ונגר התרעם, שעדיין לא הוחל בהקמת מוסד ציבורי כלשהו בשכונה: גני ילדים, בית ספר, מועדון נוער, מרפאה, בית כנסת ועוד.

היעדר מיבני ציבור בשכונה החדשה יאלץ את דייריה לנדוד לשכונות הוותיקות של כרמיאל כדי לקבל את השירותים — דבר שיכביד את תושבי השכונה החדשה, המרוחקת משאר השכונות. כן יגרום הדבר ללחץ על מוסדות הציבור בשאר השכונות.

להלן מסר, כי כיום אין דירות חדשות פנויות בעיירה. לדבריו מצפים כאלף ישראלים ותיקים וזוגות צעירים ברחבי הארץ לתורם להשתקע בכרמיאל.

הוא גילה כי על פי מקר, שעריכתו הושלמה אתמול, אותרו בעיירה 82 דירות פנויות המוחזקות על־ידי אנשים שאינם מתגוררים בעיירה — לרבות ישראלים ואף עולים חדשים שירדו לחו"ל, אך שילמו מראש דמי שכירות „על כל צרה". דירות אלו מועברות עתה לרשות גורמי האיכלוס המקומיים — אשר שהופקעו מבעליהן.

במסיבת העתונאים, שנערכה לציון מלאות עשר שנים לכרמיאל, נמסרו פרטים על אירועי חגיגות העשור ביום א' הבא.

שערי הצמודים עלו 5% בשלשה ימים

אתמול נרשמו עליות של 2.5—3 אחוזים בממוצע, אך המחזורים לא היו גדולים במיוחד ✶ מחיר הנת"ד לא השתנה — 4.55 ל"י ✶ שיפור קל גם בשוק המניות, בו גדל המחזור בעיקר בשלב המסחר השני.

מאת ש. אביטל

בשלושת ימי המסחר של שבוע זה עלו שערי הצמודים לכדור ב־5 אחוזים בקירוב, כשהעליות שנרשמו אתמול היו החדות ביותר. לפתע החלו הרשות הוראות קניה רבות לענפי המסחר השונים, אך נוכר היה שבעליית שערים של כ־3% נמנע חלק מן הקונים בהכנתם לרכוש. בסוף המסחר התברר שיחסית לעלייה היה המחזור היומי נמוך ולא עלה אלא מעט על 10 מיליון ל"י.

בתשואות חלת תמורה רצינית כלפי מטה. סדרות מיצגות מבוזנות התשואה ל־4.5—4 שנים (בעיקר באגרות הבריה), שהגיעו בסוף השבוע הקודם תשואה צמודה גבוהה של 5.8—6 אחוזים. נדרשו אתמול לפי תשואה נקיה של 4.8—4.5 אחוזים.

פעילות ערה נערכה בסדרות אחודות של מילווה הקליטה, במיוחד בהוצאת 1965. בסדרה הראשונה של הוצאה זו נעברו עסקות בסכום של כ־850 אלף ל"י תמורה כספית.

גם בענף 6.5 „במוגדי" נרשמו ביקושים לרוב, אך בענף זה, שאינו מוגר להשקעה עבור הבניות הזמנון הפתוח בו „בקוי כבדי בעיקר, מסגר...

אחר ההתפתחויות במגמות ההתחלפות בבורסה. אתמול היה ההתחאה בענף זה כי־ 5—5.2 אחוזים נגד למנוח של 6—6.5 שנים.

גם בשוק המניות הורגש שינוי לטובה. לאחר מסחר כיאון בפתיחה, החלו להדרש כמה מניות, לעתים אף בעליית שער חדה. בין אלה אשר למנות את „ארזי" (עליה של 10 נק'), „דלק עיסקי" (+4); „הכשרת הישוב" (+4.5); „רסקו רגי'" (+2.5); „אלרוף" (+4); „נייר חדרה" (+9.5); „השקעות דיסקונט" (+3) ו„סורי" (+3).

במסחר לנת"ד התרכז ביקוש של 80 אלף דולאר בקירוב, אך נציג בל"ל סיפק ביקוש זה ללא שינוי במחיר (4.55 ל"י).

המחזור במניות הסתכם אתמול ב־1,12 מיליון ל"י, מזה ב„בשותנים" 540 אלף ל"י. באגרות החוב היה, כאמור, נפח העסקות היומי 10,1 מיליון ל"י, מתוכו 3,7 מיליון ל"י באגרות הבריה וכמיליון ל"י בהעודות מילווה הקליטה.

אשנב להשקעה

המדדים הקבוצתיים
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

המדד הכללי	241.08	+0.51
כספים וביטוח	222.12	+0.61
בנקים מסחריים	250.86	+0.04
בנ' למשכנתא	206.54	+0.56
מוסדות מימון	176.71	+1.48
חברות השקעה	188.46	+0.26
תעשיה	367.97	+0.47
מסחר ושירותים	356.00	−0.87
מקרקעין ובינוי	189.71	+0.68

מדד פיא לערך ההשקעה ב־20 מניות פעילות (מחושב על ידי „פיא־דה") (100 = 31.12.72)

86.60	+0.32

בסיס קרן נאמנות בינלאומית

מחיר הקניה	מחיר הפדיון
68.45	65.75

המנהל: ...

מאמן שחיה מהונגריה מדריך כשרונות בישראל

סארושי, מאמן נבחרת הונגריה ל־4 אולימפיאדות ומאמנה של גיארמאטי — מבקר בישראל

אימרה סארושי, מאמן שחייה מעולה מהונגריה, בן 62, שהכין את נבחרת ארצו לארבע אולימפיאדות ובין חניכותיו גם הכשרון הגדול האחרון של השחייה ההונגרית — השחיינית והנדריה אנדריאה גיארמאטי (כסף וארד במינכן) — החל אתמול להדריך בישראל, בסדרה של השתלמויות לשחייני נוער וכשרונות מבוגרים.

אתמול עשה סארושי בבריכת מכבי חיפה ואילו בימים הקרובים, ידריך 100 שחיינים מחוננים באזור תל־אביב.

סארושי השוהה בביקור פרטי ומתארח אצל ידידו, המאמן יוסף טלקי, זכה להכין במשפחת גיארמאטי שני דורות של כוכבים גדולים: אמה של אנדריאה, אווה סאקאי היתה שחיינית אולימפית בהלסינקי (1952).

אליצור הפתיעה בנצחון על הפועל תל־אביב 88—81

מאת מרדכי רוזנבלום

יתרון הגובה של העולה החדשה לליגה הלאומית בכדורסל, קבוצת אליצור תל אביב, הכריע אמש את קבוצת הפועל תל־אביב, לשורותיה הזר לשוק בארי ליבוביץ. אליצור ניצחה בתוצאה 88—81 לאחר 45—40 במחצית.

גם 35 הנקודות שקלע שחקן־הרכש האמריקאי של הפועל תל־אביב, סטיוארט קופס — לא עזרו.

מייק סנדלר, שחקן הרכש האמריקאי של אליצור תל־אביב, הדהים את שחקני הפועל תל־אביב בקליעות מדויקות ממרחק, עם אחוז קליעה נפלא מן השדה — 90! אחוז. כן בלט באליצור פול כהן (2.04 מ'), אשר עשה מתחת לסלים ככל העולה על רוחו, וקלע 18 נקודות.

בארי ליבוביץ אמנם לא הגיע עדיין למלוא כושרו, אולם לפחות בתחילת המשחק, הזכיר בארי לצופים את היכולת הוירטואוזית שלו. אולם הפועל תל־אביב חסרה אמש שחקן־ציר גבוה, לאחר שזורן וק, שחקן אמריקאי שהופיע בשורותיה — „נעלם".

קלעו לאליצור: מייק סנדלר — 20, זוכמן — 19, פול כהן — 18, גלמוד — 9, כהן מינץ — 6, גולדברג — 4, פיט קסלר — 4, זקס — 2, יבלון — 2.

להפועל תל־אביב: קופס — 35, ברכה דני — 11, טורנשיין — 10, ליבוביץ — 9, דקל — 6, דורי — 2, אפלשטיין — 2.

שפטו: סייבלום ורפי לוי.

הכדורגלן „טוני" שרעבי הוכרז „עד עויין"

הכדורגלן „טוני" שרעבי, הוכרז אמש בוועדה החקירה של ההתאחדות לכדורגל כ„עד עויין". הוועדה חוקרת את הנסיון „למכור" את משחק המבחן לעלייה לליגה הלאומית בין מכבי שעריים להפועל מרמורק.

שעריים מואשמת על־ידי תובע ההתאחדות, עו"ד ש. דגן, בכך שהעיסקה שעליה מדובר כללה גם סעיף בו נאמר כי בנוסף לכסף ששולם, יחזור השחקן שרעבי למרמורק, תמורת 15 אלף ל"י בעוד ששעריים שילמה בעדו לשעתו 35 אלף ל"י.

שרעבי עמד להופיע בוועדה כעד מטעם התביעה, אולם הוא הכחיש קשר כלשהו עם שעריים. כן הכחיש שקיבל תשלום כלשהו משעריים תמורת העברתו אליה, בתום ה„הסגר" שלו.

עו"ד דגן דרש להכריז עליו כעל עד עויין — ולמרות זאת, לא שינה שרעבי את גירסתו.

התובע הציג לוועדת החקירה (עורכי הדין א. כהן ומ. לרר) העתק של תצהיר מספטמבר 1973 של עו"ד בן ציון צבעוני, שהצהיר כי שרעבי הציג לפניו שטרות בסכום כולל של 35 אלף ל"י, החתומים על ידי הנהלת מכבי שעריים. הועיל ושרעבי הכחיש את כל העניין — נדחה הדיון, כדי שניתן יהיה להזמין את עו"ד צבעוני לוועדה.

איגוד הכדורסל נגד הליגה למקצוענים

בישיבה מיוחדת של נשיאות איגוד הכדורסל, שהתקיימה אמש, יצאה הנשיאות בהכרזה, כי היא מתנגדת נמרצות לקיום משחקי הליגה המקצוענית בארץ.

איגוד הכדורסל יעשה כל אשר לאל ידו על מנת למנוע את קיומה של הליגה האירופית, שיוזמיה אמריקאים.

יו"ר איגוד הכדורסל, שאול בן דוד, נפגש עם שר החינוך והתרבות מר אהרון ידלין, ועם מנהל רשות הספורט מר יריב אורן — והעמיד אותם על תוצאות השפעת הליגה המקצוענית על קידום ופיתוח הכדורסל בישראל. בעקבות השיחה החליט מנהל רשות הספורט ליזום פגישה עם הנהלת „היכל הספורט" בתל־אביב, כדי לדון בנושא הליגה המקצוענית.

יו"ר איגוד הכדורסל, מר שאול בן דוד, קיבל הזמנה מוויליאם ג'ונס, מזכ"ל פיב"א, לפגישה דחופה בנושא המקצוענות באירופה. הפגישה תתקיים ב־4 באוקטובר ברומא ולאותה פגישה זומנו כל ראשי האיגודים באירופה.

פזית פביאן הגיעה ששית בריצת 1500 מ'

ביום הראשון של תחרויות הגימנאסיאדה

פזית פביאן, תלמידת תיכון בת 15 מבת־ים, תפסה אתמול מקום ששי, בריצת 1500 מטר בפתיחת התחרויות ה„גימנסיאדה" בויסבאדן, במערב־גרמניה.

תשע רצות נטלו חלק בריצה זו — בה ניצחו שתי תלמידות סיניות שקבעו את הזמנים 4:42.1 דקות ו־4:42.2 דקות. פזית הישראלית קבעה 4:56.9 דקות.

גלי טוב מויפה, שעמדה ליטול חלק בתחרות זו, ויתרה — כדי שתוכל להופיע היום בריצה שלה ל־800 מטר.

היום יופיעו הישראלים בריצת 100 מטר לבנים; גובה — לבנות; כדור — לבנים וקפיצה לרוחק. כן ישתתפו נציגי ישראל בהתעמלות.

ב„גימנסיאדה" יערכו גם תחרויות שחיה, אך ישראל לא תשתתף בהן.

סין הצמידה שלוחה למאורע זה את המשלחת הגדולה ביותר — 77 ספורטאים. כן באו מארה"ב, ברזיל ומכל מדינות אירופה.

המשקולן הרוסי קורול — אלוף במשקל קל

המשקולן הרוסי פטר קורול, בן 33, קצין בצבא הסובייטי, זכה אתמול במדליית הזהב באליפות העולם במשקולות, במאנילה, כאשר הרים בקרבשניים במשקל קל 305 ק"ג (130 דחיקה; 175 הנפה).

במדליית הכסף זכה קאשמארק (פולין) 302.5 ק"ג ובארד" — האיראני דאנמי — 295 ק"ג.

שיאן העולם, מוחארבי קירזינוב מבולגריה נכשל בנסיונותיו להרים את המשקולת — וטען כי נפגע בשריר גבו.

שני המשקולנים הישראלים — מנחם ברקוביץ (בינוני) ושלמה קריד (חצי־כבד) יוכנו היום למעגל התחרויות.

גורביץ צבר 554 נק' ב„סטנדרטי" באליפות העולם

מיכאל גורביץ מישראל דורג אתמול במקום ה־30—33 באליפות העולם בקליעה, הנערכת בטון, שוייץ, כאשר צבר בתרגיל 3×20 כדור ברובה סטאנדרטי 554 נקודות. המנצחים בתרגיל זה היו צ'כי ואוסטרלי שקבעו 574 נקודות.

גם אתמול לא יכלו הישראלים לקבל תמונה ברורה על מיקומם בתחרות, כיוון שטרם תוקן המחשב שבאמצעותו מדרגים המארגנים השוויצרים את הדירוג הסופי.

הישגי שאר הישראלים במקצוע זה היו בינוניים ומטה: זליג שטרן — 537; רחל שטיינר — 535; מאיר זמליצ — 526; הנרי הרשקוביץ — 522; חגי קשנסקי — 518 נקודות.

140 קלעים נטלו חלק בתחרות.

רק בתחרויות הקבוצתיות לנשים בתרגיל זה חולקו מדליות — בריה"מ זכתה בזהב; בולגריה — בכסף ומערב גרמניה בארד.

✶ הודו הודיעה אתמול כי לא תתמודד עם דרום־אפריקה בגמר „גביע דייויס" בטניס. אם כן יהיה — תזכה דרום־אפריקה בגביע זה, ללא משחק גמר.

✶ הוועד האולימפי האמריקני העניק אמש תמיכה מלאה ללוס־אנג'לס להיאבק עם מוסקווה על זכות האירוח של המשחקים האולימפיים ב־1980. ה„דו־קרב" בין לוס־אנג'לס ומוסקווה בעניין זה ייערך ב־23 באוקטובר בווינה. האמריקנים מתכוונים להצביע בעת הדיון שיקדם להצבעה בווינה כי באוניברסיאדה ב־1973, במוסקווה, נתקלו ספורטאים ישראלים ביחס גרוע מצד המארחים הרוסים.

✶ פגישה הושגה אתמול בין אגודת מכבי פתח־תקוה לבין שניים מכדורגלניה — צמד שהגביל את הופעתם במשחקי הליגה העונה. המדובר בשוער שלמה קיל (שעמד להכנס לסגל בינלאומי) והורתן רוזנטל (עמד לצאת לארה"ב).

✶ עיסקת החליפין בין מכבי פתח־תקוה לבין מכבי תל־אביב — הראשונה עמדה לקבל את השוער שמואל מליקה והשניה את זאב ולצר — עלתה על שרטון. מליקה בן הדרג הודיע אתמול, כי הוא מוכן לשחק בפתח־תקוה רק שנה וחצי — בעוד שהפתח־תקוואים היו מוכנים לעיסקה ללא תנאים מוקדמים.

هكذا من الاصل

מעריב

עמוד 12 יום ד', ערב יום כיפור תשל"ה 25.9.74

סדרי התנועה ב„אגד" ו„דן" היום — ומחר בערב

תנועת האוטובוסים תיפסק היום בשעה 2 בתל־אביב, ב־3 בירושלים, ב־4 בחיפה ✶ תתחדש מחר ב־7.15 (בירושלים ב־8)

תנועת האוטובוסים של „אגד" בירושלים תיפסק היום, ערב יום הכיפורים, ב־2 בצהריים; בחיפה — ב־4 ואילו תנועת האוטובוסים של „דן" בתל־אביב והסביבה תיפסק ב־3.

האוטובוסים האחרונים של „אגד" בקווים הבין עירוניים תיפסק בהדרגה לפי לוח הזמנים הבא: ב־10 בבוקר — האוטובוס האחרון מתל־אביב לאילת; ב־10.15 — האוטובוס האחרון מירושלים לנתניה; ב־11.30 — מירושלים לשפך זוהר, עין־גדי, קרית שמונה; ב־12 — מירושלים לרחובות; ב־12.30 — מירושלים לחיפה ונהריה; ב־1 בצהריים — מת"א ל־גליל העליון, לבאר שבע, גת־גלאון, עמק הירדן; ב־1.30 — מת"א לטבריה, חולון, משמר דוד, הזורעים; ב־2 — מת"א לירושלים, קרית גת, זכרון יעקב, הרצליה, פרדס חנה, חיפה, תל־מונד; ב־2.15 — מת"א לעפולה, נצרת, רעננה; ב־2.30 — מת"א ל־אשדוד, אשקלון, גבעת ברנר, באר יעקב, לוד, ראשון ל־ציון, רחובות, רמלה, כפר־סבא, נתניה; ב־12.30 — ל־אופקים, כרם יבנה, באר טוביה, נירים ומלונות הרצליה.

האוטובוס האחרון מחיפה לירושלים ב־12.30; מחיפה לתל־אביב ב־2.15.

השירותים מירושלים לאילת ומאילת לחיפה; מחיפה לבאר־שבע ולאילת — לא יפעלו היום.

„דן" יחדש את תנועת האוטובוסים בתל־אביב במוצאי יום כיפור ב־7.15 בערב. „אגד" מחדש שירותיו בחיפה ב־7 ובירושלים ב־8 בערב. בקווים הבין־עירוניים מת"א לירושלים, לחיפה, חולון, בת־ים — ב־7 ובהדרגה שאר השירותים ב־7.30. מבני־ברק לירושלים ב־9 בערב.

שבתון מלא יישמר בנמל התעופה בלוד

מאת רחל פרימור

תנועת המטוסים הבינלאומית לישראל וממנה תיפסק היום בשעה 2.30 אחר הצהריים ותתחדש במוצאי יום הכיפורים בשעה תשע בערב. בפרק זמן זה ישבות נמל התעופה בן גוריון ואין צפויות בו תנועות מטוסים.

המטוס האחרון שינחת בנמל יהיה של חברת התעופה האמריקנית „טי.וו.איי." שעל פי לוח הזמנים אמור להגיע בשעה 2.30. באותה שעה ימריא מהנמל המטוס האחרון, ויהיה זה מטוסה של חברת התעופה היוונית „אי־לימפיק".

כל מטוסי חברת „אל על" יחנו בנמל התעופה בן גוריון עד לשעה זו, וביום הכיפורים ימצא כל צי המטוסים של החברה בנמל הבית שלו. גם מטוס חברת „טי.וו.איי." יחנה בישראל עד ל־מוצאי יום הכיפורים.

במשך יום הכיפורים יש־הו בנמל התעופה רק צוותים מיוחדים למקרי חירום. בנמל לא תיעשה כל עבודה ובעלי התפקידים חיוניים יקראו ל־תגבר את הצוותים רק במקרי חירום. למרות העדר הטיסות, תישמר הכוננות ה־בטחונית הרגילה בנמל.

במוצאי יום הכיפורים צפויה צפיפות נוספים כאשר תתחדש תנועת המטוסים ה־נכנסת והיוצאת. מנהלת נמל התעופה נערכה לסייע לנוסעים המבקשים להמריא במוצאי יום הכיפורים.

הצום יתחיל בשעה 5.56

מועד סיום האכילה ו־תחילת יום הכיפורים יהיה 5.56 ויצויין בצפירות מיו־חדות שיושמעו בעשרות ישובים. פעילים דתיים ה־דגישו אמש, כי צלילי צו־פרים אלה שונים להלוטין מצלילי צופרי האזעקה.

כפרות בשוק מחנה יהודה בירושלים, ערב יום הכיפורים. (תצלום: רחמים ישראלי)

„הרשטאט" מציע הסדר לנושים: 60% — לפרטים, 40% למוסדות

ישפיע אך מעט על מצב בנק א"י־בריטניה

בעליו של בנק „הרשטאט" הגרמני, שהתמוטט לפני זמן מה, הודיעו אתמול על נכונותם להציע להסדר עם הנושים.

לפי ההסדר המוצע, ישלמו למפקידים פרטיים 60 אחוז מ־כספם ולמוסדות בנקאיים ו־אחרים שהפקידו בבנק ישלמו 40 אחוז מכספם.

נודע שנציגי הנושים דחו הצעה זו והם טוענים שבעלי הבנק מסוגלים לשלם להם חלק גדול יותר מפקדונותיהם.

בהקשר לכך נמסר מחוגי „בנק־ישראל", כי מציאת הס־דר לחובות בנק הרשטאט ב־גרמניה תשפיע רק מעט על מצבו של בנק א"י בריטניה. לבנק זה היו במישרין פקדונות קט־נים יחסית בבנק „הרשטאט" ועיקרם בשלוחה הלונדונית. התמוטטות בנק א"י בריטניה נגרמה לא בשל הפסדי הכספים בהפקדות בבנק „הרשטאט", אלא בהשפעת משיכת פקדונות של לקוחות בעקבות הפסיכוזה שנוצרה לאור מה שקרה ב„הרשטאט".

בנק־ישראל סירב למסור פרטים כלשהם על פקדונות בנק א"י בריטניה בבנק ה־גרמני. חברת הבנק הסבירה זאת בחובה האלמנטרית לשמור על סודיות בנקאית.

חברי שמיר דורשים הקמת בית תרבות

משלחת חברים מקיבוץ שמיר בגליל נפגשה שלשום עם יו"ר הנהלת ההסתדרות הציונית, מר פנחס ספיר, והפצירה בו לקיים הבטחות שניתנו כשיכהן כשר האוצר: להקים בקיבוץ שמיר בית תרבות להנצחת זכר בני ה־קיבוץ שנפלו במערכות ישראל והתברות שנספו בהתקפת המחבלים ביולי השנה.

בודקים אפשרות להפיק חשמל מהטיית הירדן במפל לכנרת

מאת מאיר הראובני

צוות מומחים בתה"ל, בראשותו של ד"ר א. קלי, עוסק בבדיקת הסבירות ה־טכנולוגית והכלכלית של ניצול נפילת המים בין אפיק הירדן לכנרת. (הפרשי גובה של 250 מטר) להפעלת טורבינה לייצור חשמל ב־חוף הצפוני של הכנרת, באיזור משאבות מפעל „ה־מוביל הארצי".

הכוונה היא להטות את אפיק הירדן באיזור כפר ה־נשיא, לפני השפך לכנרת, בתעלה לעבר מטעי מושב אלמגור, ומשם, בגובה 40 מ' מעל לפני הים, להוריד את המים לכנרת (מינוס 209 מ').

השיקולים המחודשים שב־יסוד הבדיקות האלה הם מש־בר האנרגיה והתייקרות ב־מחירי הדלק הקונבנציונאלי, השינויים הפוליטיים באיזור והמיגבלות באספקת החשמל עקב העדר רזרבות מספיקות בתחנות הכוח בארץ.

על הבדיקה שעורך תה"ל מסר שלשום מהנדס החברה דוד סליק, בהרצאה לפני סגל הקצינים של משטרת מרחב העמקים.

אב לארבעה זכה ברבע מיליון בלוטו

תושב ת"א, אב לארבעה ילדים, היה היחיד שניחש את ששת המספרים הנכונים של הגרלת הלוטו. אולם הוא יקבל לא חצי מיליון ל"י אלא רק רבע מיליון, משום שמילא טופס מוקטן.

המחצית השניה של הפרס הראשי עובר לשבוע הבא והפרס יהיה 350 אלף ל"י. בשל חג הסוכות תוקדם ההגרלה ל־יום ב' בצהרים, והא צריך למלא עד יום ...

אלה שניחשו 5 מספרים עם בצירוף המספר הנוסף בלו 6310 ל"י כל אחד; 5 — 608 ל"י, 4 — 18.80 ל"י, 3 — 3.60 ל"י.

המספרים שעלו: 12, 18, 19, 20, 30, המספר הנוסף — 23.

נחלצו לעזרת אשה שהוטסה לטיפול בארה"ב

מאת יחזקאל ליכטר

פעילים דתיים בבירה הקימו אתמול ועד פעולה מיוחד ל־גיוס כספים למימון הוצאות הטיפול של אשה ירושלמית, אם ל־14 ילדים, הסובלת מגידול ממאיר בראשה.

האשה, גב' חוה אקר, בת 50, טסה אתמול לארה"ב, ב־לווית בעלה, כדי לקבל טיפול רפואי בבית חולים בבוסטון. האשה ומשפחתה מתגוררים ב־דירה בת חדר וחצי בשכונה החרדית „בתי ורשה". הבעל אינו עובד קבוע, והמשפחה מקבלת תמיכות סעד.

כאשר נודע על מצבה הקשה של האשה נחלצו לעזרתה פעילים דתיים בראשותו של הרב חיים יצחק כהן — ופתחו ב־מיבצע לגיוס תרומות. כרטיסי הטיסה לאשה ולבעלה נרכשו מכספי הלוואה, והשניים קיבלו פטור ממס נסיעות.

מביהי"ח „הדסה", נמסר אמש, כי רופאי בית החולים המליצו על הנסיעה לאחר שלדעתם ניתן ה... נתח את האשה בארץ.

נאסרה כניסת רכב מהגדה ביום הכיפורים

הרשויות המוסמכות ... ושומרון קיבלו אתמול ... ראות מתאימות, האוסרות כלי רכב מהגדה להכנס לישראל ביום הכיפורים.

האיסור יכנס לתוקפו ערב יום הכיפורים, ב... אחה"צ, ויסתיים ביום ... מוצאי יום הכיפורים, ... 8 בערב. כן יסגר ... ירדן והופסק התנועה ... ישראל לבין ירדן. (ע)

יהודי בלגיה תובעים שהממשלה תבלום הירידה ותמנע פעולות המיסיון

מאת יוסף וקסמן

ראשי היהדות הדתית ב־בלגיה הביעו את הזדעזעותם לנוכח ממדי הירידה של יהודים מעולי בריה"מ — פרי הסתה מצד גורמים מיסיונרים — ואוזלת ידה של הממשלה למול התגבורת של המיסיון.

דברים ברוח זו אמרו אתמול ראשי היהדות הדתית ב־בלגיה בשיחה טלפונית עם חברי הועה"פ העולמי של אגודת ישראל ומחלקת ה־קליטה שלה, שדנו בגילויי הירידה ופעילות המיסיון ב־תחום זה.

דובר המחלקה, מר א. ... דרון, מסר כי לנוכח ה... שקיבלו מבלגיה ודברי היהדות הדתית שם, אתמול מבקרים לראש... שלה, לשר הקליטה ולי... סוכנות והם נתבקשו בדחיפות בענין. „פעי... של המיסיון היא תוצ... של מחדלי הממש... בלימת פעילות המיסי... העלמות מקליטה רוח... העולים" — נאמר ב...

הועה"פ החליט ב... נגד פעולות המיסיון.

מעריב

מוסף ליום הכיפורים

דב גולדשטין — ראיון מיוחד עם יצחק רבין, ראש הממשלה

...ש לי מפת שלום מפורטת שהיא פשרה מרחיקת־לכת ...ל אגלה אותה רק למנהיג ערבי שיהיה מוכן לעשות שלום

מן המצב הנוכחי במזרח־התיכון מובילה הדרך או למלחמה נוספת או להתקדמות בשלבים אל השלום ● אני מעדיף הסדרי ביניים, עם תקופות מבחן בין שלב לשלב, על פני הנסיון להתקדם בבת־אחת להסדר כולל ● המנהיגים הערביים הסבירו לממשל בארצות־הברית, כי אין הם מוכנים לעשות שלום עם ישראל ● בשיחותי עם הנשיא פורד לא השארתי מקום לספק, שלא ניסוג לגבולות שלפני מלחמת ששת הימים ולא ניסוג בגבולנו עם ירדן, כחלק מהסכם הפרדה צבאי ● אני מוכרח להיות עקשן בכל הקשור להשגת תזוזה ערבית משמעותית לקראת שלום אבל אני מוכן להיות ותרן ופשרן בכל הקשור לדרכים להשיג מטרות אלו ● אם ישנם ויכוחי צבא בגבולות אסור להיות צמוד לקונצפציות אלא להערך לאפשרויות ריאליות ● ישנה בארה"ב נכונות רבה לסייע לישראל, אך ישנה גם ציפייה גוברת, שישראל תעשה הרבה יותר ממה שנעשה עד כה, במגמה להביא להרגעה במזרח־התיכון ● אני מקווה, כי הסורים יבינו שלא כדאי להם ליזום מלחמה נגד ישראל ● יש מקום ומרחב־תימרון גם להסדר בין ישראל לסוריה ● ישראל הפסידה השבוע שלוש מאות מיליון דולאר, בגלל החלטת הקונגרס האמריקאני להעתיק את סיוע החוץ מן השנה שעברה ● נענינו במידה משביעת רצון על בקשות הנשק לטווח הקרוב; אושרו לנו מספר פריטים של נשק ותימוש, שעד כה סירבו לספק לנו ● על התבטאויותיה של השרה שולמית אלוני: הן פוגעות קודם כל במי שמתבטא כך, אבל הממשלה אינה בי"ס וראש הממשלה אינו מורה, המופקד על חינוכם של השרים ● אינני מושפע בהחלטותי ממה שחושבים מנהיגים בכירים במפלגתי, שאינם חברים בממשלתי ● איך רקדתי עם ג'י בטי פורד בבית הלבן.

...חמירים טוענים, כי במל־ ...חמת יום הכיפורים, או לפחות בשלביה הראשונים, ...ריחף שימן שאלה קטן, ...א כל־כך קטן, על קיומה ...ת ישראל. אחרים אומרים, ...פי שהמצב היה חמור, עד ...רה כזאת לא הגיע. אלה ...ו יודעים, כי בתקופת המל־ ...פני שנה, היה עתידו הפו־ ...ל יצחק רבין עטוף ...רוי בספק. הוא לא לקח ...ל במלחמה הקשה ההיא.

...ה מאז. הגוף הפוליטי בישראל ...תופעות היחידות, שראוייה להן ...רעידת אדמה". את מקומה של ...ד ממלא יצחק רבין. איש חדש. בעל תפישה חדשה. רוח חדשה. ...ה מנהגי־שלטון אחרים. פחות ...פחות שררה והטלת מרות מכוחה ...ה האישית. יותר עבודת צוות. ...ות לרעיונות. יותר נכונות ל־ להקשיב. פחות היצמדות לנור־ ...סכמות. פחות התבצרות מאחורי ...ות. יותר רצון לבחון מצבים ...לעקוב אחרי הלכי־רוח פוליטיים ... יותר הסתגלות לתמורות.

...ציבור, או פרשנים, המתימרים ...ן, ראו כ,,מאה ימי חסד", שעל פי ...מריקאנית מקובל להסוך במהלכם ...החדש קיטרוג ובקורת — היה ...של יצחק רבין, ראש הממשלה ...עד ביותר שהיה לישראל מעודה, ...תצום: לחזק את צה"ל. למנוע ...קלה הסגולי של ישראל בעיני ...ית. לרכך מוקדי־עקשנות במימשל ... לנהל עם הנשיא האמריקאני ...קב, כאילו אין נשק הנפט הרב ...הערבים — אבל לדעת, שעוצמתו ...הוה ושל הכסף הערבי האדיר, ...ת שחורות, בולטות מאוד, כאבות ...יפס היחסים בין המעצמה הגדולה ...של הקטנה. לשכנע, כי ישראל ...של כבד על קופת האוצר האמרי־ ...ו היא מוסיפה להיות נכס צאן ...אל המתמעט והמדלדל של המערב ... בעולם.

...ראש הממשלה, עזבת את ארצות־ ...תום המש שנים לההנהג כשג־ ...בה, כאשר ישראל הוחזקה כמעין ...אה, המסוגלת להכיס את אויביה ...בן קצר. חזרת אליה בעבור כשי־ ...כראש ממשלה של מדינה, שלא ...הציפיות האלו ולאחר שהערבים ... כוחם העצום בשימוש בנשק ...מין ארה"ב מצאת שונה, ביחוד ...יבורם הישראלי? במה היא שונה ...?

...ה"ב אחרת

...ביחס לדרך הצגת השאלה על־ ...להשיב לך בשני מישורים: ...איזו ארה"ב מצאתי ובמה היא ...שעזבתי. השני — כיצד רואה ... ישראל במכלול המזרח־תיכוני.

...של היום נתונה הרבה יותר מזו ...בעיות הפנים שלה. התרחשו שם ...ה אחת שני תהליכים תכופים: ...בון־הנפש של העם האמריקאני ...של שלו, בעקבות ,,פרשת ווטר־ ...ליך השני, שהוא בעיקרו כלכלי־ ...בע מהתייקרות מחירי הנפט, וב־ ...הדלק לסוגיו, האינפלאציה התכו־ ...ם שלהם והאיום הטמון באלה ...מים האמריקאני — על כל מובניו ...שני התהליכים האלה גרמו לכך ...ל העם האמריקאני רואה עתה את ...ם בנושא המרכזי שהממשל חייב ...לעמוד בו. אין אני רוצה לומר, ... באורח המחשבה האמריקאני, חזרה אל הבדלנות. אך העובדה, ...יטנאם נסתיימה, מבחינתו של ...יקאני, לפחות: ההרגשה, שהיא ...ת, שנפתחו השערים להבנה עם ...מיה ניכרת של רגיעה במתיחות ...המועצות — כל אלה באפשרים ... בין העם האמריקאני להתעלם ... בעיות חוץ, או לפחות להפחית ...ינות הזאת ולהעתיק את עיקרה ...ים האמריקאניות.

...גופיבים של התחושה הזאת, על ...תחושה הזאת, בא לידי ביטוי ...מי בארה"ב, בבקורי האחרון — ...בנוד וודאות סופית: הקונגרס ... סירב לאשר את תקציב סיוע ...צע על־ידי הממשל ובחר בדרך ...ארה"ב, להעתיק את סכום סיוע ...נה שעברה, ללא שינויים. התחל־ ... עלתה לישראל, בפועל, באופן ...יותר, סכום עגול של שלוש ...מיליון דולאר. אין צורך ...להוסיף, כי במצבנו להפסיד ...ת מיליון דולאר, זהו דבר, שיש בו פגיעה בעלת משקל. היתה בקונגרס נטייה להוסיף לנו מאתיים מיליון דולאר לסיוע הכלכלי, הכלול בתקציב סיוע החוץ האמריקאני ולהעביר מאה מיליון דולאר, מתוך השלוש מאות שנותרו לנו בשנה שעב־ רה כמלווה — לסעיף המענק. לא נקבל לא זאת ולא זאת. שלוש מאות מיליון הדולארים שהפסדנו — בגלל הקונגרס הפסדנו, ולא בגלל הממשל. וזאת, למרות שהידידות כלפי ישראל בקונגרס — שרירה וקיימת. ישראל נפגעה בגלל היחס הכללי לסיוע החוץ ובשום פנים לא בגלל היחס כלפיה, בנפרד. אבל מצד התוצאות — אין כל הבדל.

● כלפי פנים וכלפי חוץ

— כיצד תשפיע התמורה הזאת בתפיסה האמריקאנית על פעולותיו של הממשל הח־ דש?

אני חושב, שהנשיא החדש, ג'ראלד פורד, יעסוק יותר מקודמו, ריצ'ארד ניכסון, בבעיות פנים ויראה בכך בפועל את מבחנו כנשיא, עד לתקופת הבחירות לנשיאות, בשנת 1976. אני מקווה, כי על אף הנטייה להתכנסות פנימה, עדיין מבינים חוגים רבים בעלי משקל והכרעה, את הזיקה והקשר ההדוקים בין מה שעושה ארה"ב בביתה פנימה לבין המתרחש בעולם כולו. אחד הדברים, שמת־ חילים לחדור באופן בולט לתודעת הציבור האמריקאני, ולא רק לתודעת מנהיגותו, היא העובדה, שכלכלת ארה"ב וכלכלת העולם החופשי, יהיו מושפעות ממחירי הדלק, שעלו פי ארבעה מאז מלחמת יום הכיפורים. זוהי תופעה — וכך מבינים זאת בארה"ב — הצופנת בחובה סכנה להתמוטטות כלכלית חברתית של כל העולם החופשי.

העלאת מחירי הדלק מביאה לידי כך, שחלק ניכר מהאישים האמריקאנים, שפגשתי לאחרונה בביקורי, רואים בכך, במחירי הד־ לק, את הסיבה העיקרית, שעלולה למוטט את המשטרים הדמוקראטיים באירופה המע־ רבית ולהביא את ארצות אירופה, כפרי בשל, לשליטת הקומוניסטים. בשיחות רבות ציינו לפני אישים אמריקניים את הסכנה להתמ־ וטטות קומוניסטית באיטליה ואולי בארצות אירופה אחרות, כסכנה מוחשית. רבים תוהים כיצד אישים כשאה הפרסי והמלך פייסל, וראשי מדינות ערביות אחרות, המפיקות נפט, המכירים את המצב ויודעים את הסכ־ נות, אינם מבינים, כי השתלטות קומוניסטית על אירופה תגרום לאיום המור ביותר גם למשטרים שלהם עצמם.

וזהו, איפוא, ארה"ב שמצאתי עתה: יש בה מגמות חזקות להתעסקות בבעיות פנים ונטייה פחותה להסתבך בכל מה שנרוק בתפ־ קידה של ארה"ב, כמעצמה העיקרית והחזקה ביותר, בקיום שלומו של העולם החופשי.

— ולהבנה ,,מעודדת" ו,,משיכת־כתף" זו בכנסת ישראל, קצת קבוצת־כנפיים, מפס מהתהנה מיימי עוצמתה הבאה...

יותר ויותר חודרת לתודעת הציבור האמ־ ריקאני ההכרה המפורשת, כי במלחמת יום הכיפורים, על אף שלבי־הפתיחה, שבו הושגו הישגים על־ידי הכוחות המצריים והסוריים, הצליחה ישראל להפוך את פני הדברים. היום יודע הציבור האמריקאני, כי לולא הופ־ סקה המלחמה, פורמאלית ב־22 באוקטובר וכמעשית ב־24 בו, היתה ישראל משיגה היש־ גים צבאיים בולטים, הרבה יותר מכפי שהשיגה במלחמה.

● הציפיות מישראל

יחד עם זה — ואין כאן סתירה, אלא השלמה של התמונה, שהכרת הוא לראותה בשלמותה — המציאות החדשה בתודעת האמריקאנים היא, שיש יותר תאום ושיתוף־ פעולה בעולם הערבי מכפי שהיה לפני המלחמה — לא רק באשר לנכונות הערבית ליזום פעולה צבאית מתואמת, לפחות בין שתי מדינות ערביות, דבר שלפי ההכרה האמריקאנית לא היה קיים מאז 1948, אלא גם בנכונותן של המדינות הערביות המייצרות נפט, לשלב במאמץ הצבאי את כוח ההסטנות במניעת דלק מן העולם המערבי.

כלומר: האמריקאני הממוצע מעריך היום, שיש ביטויים בולטים של הפעלת העוצמה הערבית הכוללת — המדינית, הצבאית והכל־ כלית — ביתר תיאום ושיתוף־פעולה בינ־ ערבי, מכפי שהיה אי־פעם בעבר.

לזה יש להוסיף את ההתייחסות האמרי־ קאנית ל,,דטאנט" (ההפשרה) ביחסים עם בריה"־המועצות. בעם האמריקאני ישנה הכרה גוברת, שבריה"מ, אם כי היא מוכנה להמ־ שיך ב,,דטאנט" ביחסים הדו־צדדיים עם אר־ ה"ב ואולי היא מוכנה אפילו להסכמים בנושאים אזוריים מסויימים — כמו אירופה ואולי גם דרום־מזרח אסיה — הרי המזרח־ התיכון אינו כלול, לפחות בשלב זה, במסגרת ה,,דטאנט". בציבור האמריקאני רווחים חש־ שות, שהרוסים מרגישים, שבמזרח־התיכון יש להם חופש־פעולה, על אף קיומו של ה,,דטאנט", לכאורה, במישורים אחרים ביחסי שתי המעצמות ובאזורים אחרים בעולם.

הקושי השלישי ביחסה של ארה"ב כלפי ישראל קשור בתחושה, שלאור העושר הבלתי מוגבל של מדינות ערב ונוכח הנכונות הכמעט בלתי מוגבלת של הסובייטים לסייע לערבים ולחזק אותם — מתחייבת ארה"ב להגדיל את היקף הסיוע לישראל, אם באשר לכמויות וסוגי הנשק, הדרושים לישראל להגנתה, ואם באשר לממדי הסיוע הכספי למשק הישראלי, השרוי במצוקה. אם נביא בחש־ בון, שהיקף הסיוע הכספי האמריקאני ב־ תחום הבטחון בלבד, צריך לגדול פי שלו־ שה עד פי חמישה לשנה, בהשוואה לסיוע שלפני מלחמת יום הכיפורים — הרי זה גידול, שיש לו משמעות איכותית ממדרגה ראשונה לישראל, ונטל כספי רב־ממדים על ארה"ב.

מצאתי, איפוא, אמריקה, המתייחסת אל המציאות במזרח־התיכון על הרקע של העתקת נקודת הכובד בתחושת העם הא־ מריקאני, מבעיות החוץ לבעיות הפנים המביכה, שהסיוע לישראל, בגלל הנסיבות הפוליטיות הכלכליות והאזוריות הבינלאומ־ יות, מחייב הרחבה, הגדלה והעמקה ה־ מתחייבות האמריקאנית כלפי ישראל. ישנה בארה"ב נכונות רבה לסייע לישראל, אך ישנה גם ציפייה גוברת, בגלל הנסיבות ש־ מניתי, שישראל תעשה הרבה יותר מכפי שנעשה עד כה, במגמה להביא להרגעה ב־ מזרח־התיכון, במידה והדבר ניתן.

● אינני מאמין שהאמריקנים רצו שישראל תספוג מכה

— האם מקובלת עליך הטענה, כי מצב של אי־הכרעה במלחמה הלך לאמריקאנים את הדרך לפעילותם הדיפלומאטית במזרח־ התיכון ולעיקר הממשל האמריקאני, וביחוד ד"ר הנרי קיסינג'ר, הוא שבקש־רצון בתוצ־ אותיה של מלחמת יום הכיפורים?

לפי הערכתי האמינו האמריקאנים, כשם שאנחנו האמנו, שבכוחה של ישראל להנ־ חית מכה קשה על כל נסיון ערבי לתקוף אותה וכי מכה זו תביא לידי שבירת הכו־ חות התוקפים תוך זמן קצר. יתכן, והאיל והאמריקאנים האמינו בכך, אינני מקבל את ההנחה, שהם רצו, שישראל תספוג מכה, בשלב כזה או אחר של המלחמה, בעוצמה כזאת או אחרת. לא. אינני מקבל זאת. הייתי מוסיף, שהעובדה שבשלב מסויים החליטו האמריקאנים על שיגור הרכבת האווירית לישראל, בודאי מוכיחה, כי ה־ אמריקאנים לא רצו בהחלט, שישראל תספוג מכה קשה במלחמה.

— אולי הם לא רצו, באותה מידה עצ־ מה, שתצליב המכות מכה קשה מידי ישר־ אל?

לא הייתי רוצה לדון בשיקולים לגבי ה־ מועד, שבו החליטו האמריקאנים על הפעלת הרכבת. טבעי הוא ומובן, נוכח התפתחות המלחמה ושחיקת הציוד, כי אנחנו רצינו בהחשת מועד הרכבת האווירית. אבל אסור לשכוח, כי לאמריקאנים לא היה כל תכנון מוקדם בנושא זה וכל המכביד את הביורו־ קראטיה האמריקאנית ואת המכאניזם ה־ מסובך והארוך של קבלה החלטות וביצוען, אל לו להתעלם מזה. הדבר נכון לגבי ה־ עבר ולא הייתי כציע לעצמנו לשכוח זאת ולהתעלם כזה, גם לגבי העתיד, אם יתהוו נסיבות דומות.

— האם רמזו לך אנשי הממשל בבקורך בוושינגטון, כי ארה"ב התקשה מאוד ל־ השאר לאחריותם המדינה היהודית בעולם, המתייקרת ליבון ישראל וכי לכך יכולה להיות השפעה שלילית על יכולתה של ארה"ב להגיש עזרה צבאית דחופה לישראל, בשעת מצוקה?

בכל שיחותי בארה"ב לא נאמר לי דבר בכל הקשור בקושי האמריקאני לעמוד ל־ ימין ישראל, באותה מידה, שארה"ב אכן עומדת לימין ישראל. נהפוך הוא: ארה"ב חזרה והדגישה את ידידותה ואת מחויבותה לקיום ישראל חזקה. לא אגיד, שלא הוזכר המצב המדיני הבינלאומי בכל הקשור ליחסן של מרבית המדינות בעולם כלפי ישראל, אבל, שלא כבעבר, כאשר הנושא הזה הוע־ לה באופן בולט, הפעם נקודה זו הובלעה וכמעט לא שימשה נושא בשיחותינו. יתכן שהנושא הובלע כך ולא הובלט מפני ש־ בידידות האת של ישראל ויחסן של ארצות כלפיה, ברור לאמריקאנים, כפי שהוא נהיר לנו ואין כאן הרבה מה להוסיף. אני חושב, שהאמריקאנים, מנקודת־ראות אמריקאית צרה, כאשר הם בוחנים את השנה האחרו־ נה, על אדותיה והתפתחויותיה, אינם יכו־ לים להתעלם מכך שדווקא עמידתה של ישראל החזקה, פתחה את שערי העולם הערבי לפניהם.

— הם עלולים להגיע למסקנה, כי בכל שיוסיפו להכביד לערבים נתונים על־החשבו־ נה של ישראל, תגבר השפעתם וישתנו מקומם בארצות ערב...

● מפת השלום והסדרי הביניים

אני באמין, שהאמריקאנים מוסיפים להיות משוכנעים, שחיזוקה של ישראל — ובודאי בשלב זה — הינו תנאי להמשך התבססותם בעולם הערבי.

— לאור שיחותיהם של בשליחים הער־ ביים ושלך עם ראשי הממשל האמריקאני האם יש היום למצרים, לסורים ולירדנים מושג ברור, פחות או יותר, כמה מפת ה־ שלום של ישראל ועל מה היא מוכנה להגיד: ייתרנ ולא יעבור?

מתוך שיחותי בארה"ב הובהר לי דבר, שלא היה להלוטין חדש בשבילי, שאין פני מדינות ערב להסדר כולל. יותר מזה: נציגי מדינות ערב הבהירו לממשל האמריקאני, כי הסדר כולל יכול להיות רק על בסיס של נסיגה כוללת של ישראל מכל השט־ חים, שנכבשו במלחמת ששת־הימים והקמת מדינה פלשתינאית ביהודה, שומרון ורצועת עזה. ועוד הבהירו הנציגים הערביים ל־ אמריקאנים, כי גם אם ישראל תסכים לכך — ספק רב אם המדובר הוא בשלום אמי־ תי. לעומת זאת יודעים האמריקאנים היטב, וזאת הבהרתי להם שוב, הבהרה, שאחריה לא יכול להשאר ספק קל שבקלים, כי ישר־ אל לא תסכים לשום הסדר כולל, שלא יהיה שלום אמיתי מלא ושלא יכלול גבולות בני הגנה. גבולות אלה אינם יכולים להיות והים לקווים, שקדמו למלחמת ששת הימים.

מתוך רצון למנוע קפאון בפעילות המדי־ נית, אין האמריקאנים רואים אפשרות ל־ הגיע להידברות ישראלית—ערבית על הסדר כולל, בשלב זה. כי נסיון להציג היום את בעיית ההסדר הכולל בין ישראל לערבים, יביא באופן אוטומאטי לקפאון, להתלכדות העולם הערבי ולהזדהותם של בריתים ושל גושים רבים בעולם עם מדינות ערב. ה־ מסקנה, המקובלת עתה על הממשל האמרי־ קאני היא, שהדרך היחידה להביא למניעת מלחמה ולהתקדמות לקראת שלום, היא הדרך של הסדרי־הביניים. מפני שעל־ידי הסדרי־הביניים, אפשר להציג, תימנע מלח־ מה נוספת, תיגבר הרגיעה ויימנע הצורך לפסוק בבעיות של גבולות השלום, שתיו ירושלים ונושאים אחרים, שלגביהם הפער בין עמדות ישראל והערבים הוא גדול ואינו ניתן לגישור.

הערכתי האישית היא, שזו גישה נבונה, משום שאם יש בינינו הטוענים, שבהת־ קדמות בשלבים, כאשר בשלב הראשון ה־ מטרה שלנו היא אי־לחומה, יש מידה של סיכון, שמא לא יעמדו הערבים בדיבורם — הרי באותה מידה, ואולי אף במידה רבה יותר, ניתן לומר, שגם בהסכם כולל עלו־ לים הערבים שלא לעמוד בדיבורם. בשעה שבהסדר־ביניים מדובר בנסיגה ישראלית מוגבלת, הרי בהסדר כולל מדובר בנסיגה ישראלית גדולה יותר. הדרך לבחון את כוונות הערבים ויכולתם לעמוד בהתחייבוי־ תיהם בשלבים, כאשר כל שלב נבחן בפרק זמן מוסכם על כל ביטוייו וצדדיו, עדיפה על הסדר כולל, גם מפני שבהסדר כולל הנסיגה הישראלית יכולה להיות עמוקה יותר וגם מפני שבהסדרי ביניים אפשר לבחון כל שלב לפני ההתקדמות אל ה־ שלב הבא.

הערבים יודעים באופן ברור, שישראל אינה מוכנה להחזר לקוי 1967, לפני מלח־ מת ששת הימים. הם גם יודעים את ה־ החוכים והאזורים העיקריים, שבהם אין ישראל מוכנה לכך.

● בין ישראל לירדן ולמצרים

— האם קבלנו לאחרונה מן הירדנים הודעה או רמזים, כי יש מגמה נכונות ליתן עם ישראל על הסדרי ביניים, מעבר למגבלות של הסכם הפרדה צבאי?

בשלב זה אין בידינו כל ידיעות, ה־ באשרות נכונות ירדנית לדון עמנו בהס־ כם, שאינו הסכם־הפרדה, בדרך שבה דר־ אים אותו. הפרדת הכוחות מתקבלת בעולם הערבי כהסכם צבאי בעיקרו, הכולל נסיגה חד־צדדית מצד ישראל. אני מקווה, כי ירדן תשנה את הגישה הזאת שלה, כי אח־ רת קשה לראות דרך כלשהי להתקדם ל־ הסדר ישראלי—ירדני. זה לא יילך עם עוד הסכם־הפרדה, שבו ישראל מפרידה את עצמה משטחים שבידיה תמורת הסכמה ערבית, שהיא תעשה כך, וללא תמורה מדינית, בדרך אל השלום.

נקודה זו הבהרתי הבהר היטב לנשיא פורד ולמזכיר המדינה קיסינג'ר. לא השאר־ תי כל מקום לספק ולאי־הבנה.

— מפיהם של פקידים אמריקאנים נאמר

המשך בעמוד הבא

صكنا من الاحل

התמורה בדוקטרינה הצבאית של ישראל: לבנות כוח שיכריע את האוייב במלחמה ולא כוח שירתיע את האוייב מפניה

המשך מן העמוד הקודם

שמעת, כי בין מצרים לישראל נוצר בסיס של יחסי אמון מסויימים. האם גם אתה מתרשם כך, ואם כן, על יסוד מה?

אני שמח שפקידים אמריקאיים אמרו זאת ועוד יותר מכך הייתי רוצה לקוות שאכן נוצרו, נוצרים ויווצרו יחסי אמון בין מצרים וישראל ואולי אף בין ישראל ומדינות ערביות אחרות. אין לי ספק, שדרך הביצוע של הסכם הפרדה הישראלי—מצרי תואמת יותר את כתבו ואת רוחו מאשר דרך הביצוע של ההסכם הישראלי—סורי. הייתי רוצה להאמין, שבכך יוצר גם בסיס טוב יותר להתקדמות בעתיד, במישור הישראלי—מצרי.

— לאור מלחמת יום הכיפורים האם אתה מאמין, כי יכולה להיווצר מציאות, שסוריה תילחם נגד ישראל לבדה, בעוד ירדן ומצרים מביטות. לה בבדידותה והבטפות להסכמות מדיניות נוספים עם ישראל?

קודם כל אני רוצה לקוות, כי הסורים יבינו, שלא כדאי להם ליזום מלחמה נגד ישראל, ובוודאי לא מלחמה סורית־ישראלית. קשה לי להאמין, שסוריה תצא למלחמה נגד ישראל, בלי ידיעה, שאכן מצרים, ואולי מדינות ערביות נוספות, יצטרפו למלחמה זו. ישנה חשיבות למאמץ להתקדם להסדרים עם מצרים ועם ירדן, כאשר אני מאמין, שיש גם מקום ומרחב תימרון להסדר בין ישראל לסוריה.

● לא יהיה סטטוס קוו

— ממשלת גולדה—דיין האמינה, כי לא תפרוץ מלחמה, או שסבירותה נמוכה, בגלל עליונותה של ישראל והיותם של הצבאות הערביים. קראו לזה: „האופציה הצבאית הערבית — נעלמה". את מחיר הקונצפציה הזאת שילמנו במלחמת יום־הכיפורים. אני מניח, כי אתה אינך מאמין בקונצפציה הזאת. במה, אם כן, אתה מאמין? במקום דימוי של ותרן ופשרן, הולך ונוצר לך לאחרונה דימוי של עקשן. מצד אחד אתה מלכד על מפה פריטוריאלית מרחיקת־לכת ומצד שני אין ישראל מציגה שום תוכנית שלום אלא מסתפקת מהצהרה מה אין היא מוכנה לעשות. לאן כל זה מוביל?

אינני רוצה להכנס להגדרות של עמדת הממשלות הקודמות, אם כי אני חושב, שאינך מדייק בכך. איני חושב, שמישהו סבר שבוודאות לא תהיה מלחמה. ייתכן שהציפיות לדרך שבה תיפתח המלחמה, זמן ההתראה שלפניה וכתוצאה מכך האופן שבו תנוהל המלחמה ותוצאותיה, היו שונות מכפי שהדבר קרה במציאות. באשר למצב הנוכחי, אגיד ברורות: איני סבור, שאפשר להניח, כי הוא יישאר כמות שהוא, בבחינת סטאטוס קוו לתקופה של שנים רבות. מן המצב הנוכחי קיימות שתי אפשרויות: או שנתקדם לשלום או שיווצר מצב של קפאון מדיני, שיגדיל את סכנת המלחמה. מטרתה של ישראל היתה תמיד השלום. תמורת הסכם שלום מוכנה ישראל לוויתורים טריטוריאליים, אך אינה מוכנה לחזור אל הגבולות שלפני מלחמת ששת הימים. אין אני רואה טעם לפרט כרגע מה הם הקווים המדוייקים עם כל אחת ממדינות ערב, שבהם רואה ישראל את גבולות השלום. יחד עם זאת, אילו היתה מדינה ערבית, או מדינות ערביות, אומרות: „אנחנו נכונים להגיע לחוזה שלום אתכם!" — אני משוכנע, שהיינו מחוייבים לפרט במדוייק מה הם גבולות השלום שלנו ואני מאמין, שבפרוט זה, בהשוואה למה שחלק ממנהיגי מדינות ערב חושבים, על נוקשותה של ישראל היה ויתור ישראלי מרחיק לכת.

אם מדינות ערב יעמדו על התקדמות בשלבים לקראת השלום — כי אז שונה המצב בכל גיזרה, לפי תנאיה הגיאוגרפיים והטופוגרפיים. אבל גם במקרה כזה נהיה מוכנים להציג עמדות קונקרטיות. התנאי היחיד שלנו להצגת עמדות קונקרטיות ומפורטות במסגרת של שלבים והסדרי־ביניים, הוא רק אחד: שמדינות ערב יכירו בעובדה, שאם לא לכיוון המלחמה, יש מן המצב הנוכחי רק תזוזה אחת — אל השלום. אם אתה שואל אותי ביחס לעקשנות ולוותרנות שלי, הייתי מגדיר זאת כך: אני רואה לעצמי הכרח להיות עקשן בכל מה שקשור להשגת תזוזה ערבית משמעותית לקראת שלום ולשם מניעת סיכונים בטחוניים חמורים. אבל אני מוכן להיות ותרן ופשרן בכל מה שקשור לדרכים להשיג מטרות אלו.

— האם לך יש מפת שלום שלך?

יש! והיא מפורטת וברורה. אם תבקש עתה שאפרוס אותה, לא אעשה זאת. אעשה זאת רק כאשר תבוא מדינה ערבית ותגיד במפורש, כי היא מוכנה להכנס למו"מ על שלום אמיתי עם ישראל. אם תשאל האם יש לי מפה לגבי הסדרי־ביניים עם אחת מארצות ערב, או עם אחדות — גם על כך אשיב לך: כן! יש לי גם מפות מפורטות כאלו. אבל אותן אפרוס ואגיש לכל מדינה ערבית, ברגע שיתחיל מו"מ על הסדרי־ביניים, עם אחת, או עם אחדות מארצות ערב, בתנאי המפורש, הבהיר, שהצגתי: שמי שירצה לנהל אתנו מו"מ על הסדרי־ביניים, יקבל את התנאי שהכוונה היא להתקדם משמעותית לקראת שלום.

— אתה טוען, כי הצהרה ערבית על אי־לוחמה היא תנאי הכרחי לקיום ההגדרה של התקדמות לקראת שלום, בשלבי־ביניים וכי נכונות ישראלית נוספת יכולה לבוא רק אם תימסר הצהרה כזאת מצד הערבים. האם לא תסתפק, כדרך שהאמריקאים מציירים, בצידורים מעשיים בשטח, שמשמעותם אי־לוחמה?

אני מייחס חשיבות להצהרת אי־לוחמה לא פחות מאשר לפירוט התכנים המעשיים שלה. צריך להיות ביטוי פומבי, גלוי, ידוע לשינוי עמדות במדיניות של מדינות ערב. אני רואה קשר הדוק ובלתי נפרד בין ההצהרה על אי־לוחמה, לבין יישומה המעשי בשטח.

● ההישגים בתחום הרכש

— בלי להכנס, כמובן, לפרטים ספציפיים, האם נכון הוא, כי אחת התוצאות של ביקורך האחרון בארה"ב, היתה, שנשיא ארה"ב הורה למכור לישראל פריטים צבאיים, שעד כה התנגדה ארה"ב למכור לנו?

כדי להבהיר מה רציתי להשיג בתחום הרכש, הייתי מעדיף לומר זאת בצורה שונה מזו, המשתמעת משאלתך. לישראל היו שלוש דרישות עיקריות בתחום הרכש: 1) זרוז קבלתם של אמצעים, הדרושים תוך תקופה קצרה להשלמת בנייתו של סדר הכוחות של צה"ל. 2) הבטחת הספקת נשק לטווח רחוק יותר. 3) קבלת אישור עקרוני על הספקת פריטי נשק וחימוש, שטרם אושרו עקרונית לישראל.

אפרט את התחומים מצד הישגיהם. בתחום הראשון נענינו במידה רבה אבל לא אוכל לומר, כי כל מה שרצינו וכל מה שביקשנו — קבלנו. נענינו במידה משביעת־רצון. בתחום השני אין בעיות עקרוניות, אלא הבעייה היא יכולת מסירת הזמנות למפעלים אמריקאניים, כדי שנוכל לקבל פריטים בכמות הדרושה לנו, למשך מספר שנים. והבעייה העיקרית בעניין זה היא הצורך במימון בקנה מידה גדול. בנושא זה הוסכם, כפי שהודיע בימים אלה ד"ר קיסינג'ר, שהממשל יגיש בקשה מיוחדת לסיוע צבאי עבור ישראל, עם התכנס הקונגרס החדש. מדובר במתן אישור תקציבי החל משנת הכספים האמריקאית הבאה, המתחילה באחד ביולי 1975.

בתחום השלישי אושרו לנו מספר נושאים, שעד כה לא קבלנו אישור לקבל אותם. יחד עם זאת נשארו מספר פריטים, הטעונים בירורים נוספים. כדאי לזכור, שבתחום פריטי נשק חדישים קיימת גם התנגדות של גורמי המטכ"ל האמריקאני, למסירתם מחוץ לצבא ארצות־הברית. גורמי המטכ"ל מעדיפים לשמור על סודיותם של כלי נשק אלה רק לצבאות ארה"ב. אין מדובר במגבלה זאת בפריטי חימוש, שסופקו על־ידי ארצות־הברית לכל גורם צבאי אחר בעולם. ההתנגדות הזאת היתה רק לגבי פריטים, ששום גורם צבאי אחר בעולם, מלבד הצבא האמריקאני, עדיין לא קיבל.

— מהי המשמעות הצבאית של קבלת הכלים החדישים והחשת העברתם של הכלים האחרים, ביחס לסיכוי להרתיע את הערבים ממלחמה נוספת, או על האפשרות לנצח בקרב באופן ברור, אם ההרתעה תחזור ותכזיב שוב?

בניית עוצמתו של צה"ל חייבת להעשות בראש וראשונה כדי להבטיח, שאם תקרה מלחמה, נוכל להנחית על הכוחות הצבאיים של מדינות ערב, מכה מוחצת, במינימום זמן ובמספר הקטן ביותר של קורבנות. כוח כזה, כך אני מקווה, ביכולתו גם להרתיע מפני מלחמה. נסיון העבר, וביחוד נסיון מלחמת יום־הכיפורים, אינו מוכיח, שהצלחנו להרתיע מפני מלחמות. עובדה: מלחמות היו גם כאשר חשבנו שיש בידנו כוח־הרתעה מפניהן. כדאי לזכור, שמטרות השימוש בכוח צבאי על־ידי מדינות ערב נשענות לעתים על הידיעה, כי למרות שההשגים הצבאיים יהיו מוגבלים, יש בעצם הפעלת הכוח הצבאי, שרות לקידום מטרות מדיניות. יתרה מזו: הסכסוך הישראלי—ערבי אינו עומד בפני עצמו, אלא הוא נתון במסגרת של מערכת כחות בינמעצמתיים. הערבים מאמינים, שאם הפעלת הכוח הצבאי תיכשל — גם זה לא יביא להכרעה צבאית כוללת בסכסוך הישראלי—הערבי. הם מאמינים, כי ברגע שיעמדו על סף כשלון צבאי, היכול לתת לישראל את היכולת להכתיב הסדר מדיני — תתייצב לעזרתם מעצמה עולמית, שתמנע התפתחות זו.

● שיקולי הכרעה ושיקולי התרעה

ולכן אין הערבים חוששים כל־כך מכשלון במלחמה ונראה לי, שהתמורה בתפישה הצבאית שלנו, היא זאת: חשוב יותר לבנות את עוצמת צה"ל במידה מירבית לאור שיקולים של הכרעה במלחמה, מאשר לאור שיקולים של הרתעה ממלחמה. לאור השיקול הזה נבנית עתה עוצמת צה"ל ולאור השיקול הזה הוצגו דרישות צה"ל לרכש מארצות־הברית.

— ד"ר הנרי קיסינג'ר, דמותו, עמדותיו ומהלכיו, מעוררים אצלנו עניין רב, ורחשה שבצדק. האם מעמדו חלש או התחזק כתוצאה מחילופי הנשיאים האמריקאיים?

בארצות־הברית יש משטר נשיאותי. הנשיא נושא באחריות לכל המתרחש, כלפי העם והקונגרס. יחד עם זאת שר החוץ קיסינג'ר רכש לו מעמד מיוחד בתוקף נסיונו והישגיו בביצוע מדיניות החוץ האמריקאנית בשש השנים האחרונות. כבר הוסבר והוגדר פעמים לרוב, כי קיסינג'ר הוא שר החוץ של ארה"ב והוא פועל לפי מיטב הכרתו והשראתו לקדם את האינטרסים של ארה"ב.

— האם לאור כל מה שקרה מאז מלחמת יום הכיפורים, אתה עדיין סבור, כבעבר, שד"ר קיסינג'ר הוא ידיד של ישראל?

מתוך הכרותי את ד"ר קיסינג'ר ומתוך ראיית ובחינת תוצאות פעולתו, אני מאמין, שהוא פעל יותר מכל שרי החוץ של ארה"ב, שהכרתי — לחיזוקה של ישראל. בדרך עבודתו גילה ד"ר קיסינג'ר הבנה למרבית בעיותיה של ישראל. אין אני רוצה לומר בכך, שקיימת תמימות־דעים בין ישראל לד"ר קיסינג'ר, בכל הנושאים, הכרוכים בסכסוך הישראלי—ערבי. מערכת היחסים הכוללת בין ישראל לארה"ב מושתתת על יסוד איתן של ידידות ועל מידה רבה של זהות אינטרסים, אבל היא מחייבת מאבק מתמיד, כדי שאינטרסים חיוניים של ישראל לא ייפגעו, תוך כדי ביצוע המדיניות האמריקאנית. עלינו לזכור, שזהו מאבק בין ידידים, גם כאשר הוא נושא לעתים אופי חריף כלפי חוץ.

„אנחנו צריכים בתמידות לשמור על ראש פתוח"

ביתו של ראש הממשלה בתל־אביב הוא מבצרו הפרטי. לא הועתקו אליו שום מנהגי שררה וכבוד. יצחק רבין משיב בעצמו על קריאות טלפוניות. הגברת לאה רבין, חיננית, מאירת־פנים ושופעת־ידידות, טורחת בהגשת משקאות ועוגות מצויינות, פרי־מאפה שלה.

ראש הממשלה — רציני וביישן. הוא חביב במאופק, על פי דרכו. אין הוא שופך עליך את חביבותו ואינו מסתער לעומתך להרשים אותך. הוא מסמיק לעתים קרובות ולוקח לו עשר שניות להחזיר לפניו את צבעם המקורי.

„שיחות קטנות" אינן חביבות עליו. הרכילות המקובלת של „הוא אמר, שהוא אמר וההוא סיפר לו" וכל כיוצא באלה סיפורים אישיים, גורמים לו לגלות סימנים מובהקים של קוצר־רוח. יצחק רבין אינו מסתיר זאת: תנועות־ביטול בידו, הסמקת־פנים. אי־אפשר לטעות בזה. בא לעבור לעניינים אחרים.

אין זה בית פתוח במובן ההמוני של המושג. ידידים משכבר הימים באים ויוצאים, בלא מתן הודעה מוקדמת, ויהיה מעמדם הנוכחי אשר יהיה — בשרות הציבור או בעסקים פרטיים.

בשביל יצחק רבין לספר חוויה אישית־פרטית — הרי זו יציאה מגדרו. כאשר אמר לקומץ ידידים, יום־יומיים לפני נסיעתו לוושינגטון, שהוא מודאג מאוד מפני האפשרות, שיצטרך להזמין את הגב' בטי פורד לרקוד והוא אינו יודע לרקוד — הציעו לו הידידים לשים תקליט והם ילמדו אותו. הסמיק. חייך. סירב. כאשר חזר על דאגתו באוזני עתונאים, בנמל בן־גוריון, לפני שהמריא לדרכו, היה ברור, שהוא דואג ברצינות. עכשיו, כשאני שואל אותו איך העניין הסתדר, הוא חוזר ומסמיק עד שורשי אוזניו, מתחמק פעם, מתחמק פעמיים, נכנע לבסוף בארשת ספק מתרצה, ספק מתמרדת: „היה בסדר. נגמר טוב. אחרי ארוחת־הערב שמענו קונצרט של כנר מיוצאי הונגריה, לא־יהודי. כן, ואחר־כך זה בא. אי־אפשר היה למנוע. הנשיא פורד, שאוהב מאוד לרקוד, הזמין את לאה והם יצאו במחול. הרגע הקשה שלי... הבנתי, שעכשיו בא ,רגע האמת הגדולה', שאני אצטרך להודות, שאיני יודע לרקוד. הגברת פורד עמדה לידי. פניתי אליה ואמרתי לה, שאני נורא מצטער, אבל מתוך דאגה לרגליה וגם לשמלתה הארוכה, אולי מוטב, שאני לא אזמין אותה לרקוד. הגברת פורד אמרה: ,אל תדאג, אדוני ראש הממשלה, באמת אל תדאג, אני הייתי שנים רבות מורה לריקודים ואני מוכנה ליטול על עצמי את הסיכון וללמד אותך לרקוד. עכשיו מנגנים טאנגו אנגלי. הסכנה לרגלי אינה גדולה בקצב הזה'. וכך, מסתבר, רקדתי. אני לא זוכר בדיוק. אבל נדמה לי, שרקדתי. ולא נגרם שום נזק לרגליה של הגב' פורד ולשמלתה ואפילו לא ליוקרתו של ראש ממשלת ישראל. הייתי מאוד ,הפי', כאשר התקליט הבא היה ריקוד מסובך מאוד. חייכנו זו אל זה ואמרתי: ,תודה גברתי. היה שעור מצויין, אבל הריקוד הזה הוא קשה בשבילי'. בזה נגמרו הריקודים".

„אינני זר לחלוטין בעיר הזאת", אמר ראש הממשלה בטקס קבלת הפנים, על מדשאת הבית הלבן. ולא הוסיף: „גם בבית הלבן כבר ביקרתי פעם או פעמיים". השמועה מספרת, כי בחמש השנים, ששרת כשגריר ישראל בוושינגטון, פקד את הבית הלבן פעמים רבות. הביקורים נשמרו בסוד ויצחק רבין מוכן לספר רק זאת: „בביקורי הנוכחי בבית הלבן עמדתי ליד ד"ר קיסינג'ר. לידנו עמד אחד מעוזריו של שר החוץ — איש, שנהג להכניס אותי לבית הלבן דרך כל מיני מבואות נסתרים וכניסות חשאיות. פתאום אומר לי העוזר: ,האם אתה זוכר גם את הכניסות הרגילות והגלויות לבית הלבן?'"

● על צרוף המפד"ל

— מר רבין, כל מיני גורמים, פוליטיים מפרשים פירושים שונים את רצונך להחזיר את המפד"ל לממשלה. אומרים: „הוא רוצה לחזק את עצמו נגד כוחות שונים במפלגתו, שלא השלימו עם היותו ראש הממשלה". אומרים: „הוא רוצה להשתחרר מן התלות בשולמית אלוני, שנעשתה בלתי נעימה". מה האמת בכל אלה?

בטבע הדברים הוא, שמפלגות שונות בקואליציה, מוצאות הסברים חיוביים או שליליים משלהן, כדי להתנגד או להסכים, לצרוף המפד"ל לקואליציה. הנימוקים שלי, כפי שכבר הסברתי אותם, הם פשוטים וגלויים. יש צורך לעבד את הממשלה מבוססת ציבורית, מפלגתית ופרלמנטארית. יש צורך לעשות נסיון רציני ומכובד למצוא מכנה משותף בין הגורמים ביהדות בנושא הגיור, דווקא משום שנתגלו, כשגריר בארה"ב, בפגישות עם יהודים מזרמים שונים. אני רואה צורך עליון, שישראל תביא לידי גישור והבנה בין הזרמים ביהדות. גם בנושאים, שלכאורה מדינה אינה חייבת לעסוק בהם. למדינה יהודית, שעצם קיומה בא לענות על צרכים יהודיים, יש תפקידים, שאינם דומים לכל מדינה אחרת בעולם.

איני רוצה להבטיח, שאכן תימצא הדרך לגשר על המחלוקות בין הזרמים, אבל אין לי ספק, שמחובתנו, כמדינה יהודית, לזהות גורם דוחף לחיפוש אחר הפתרון הראוי.

אני גם מאמין, שבמפד"ל, כמו בכל מפלגה אחרת, ישנם מאבקים על תפישות שונות — מדיניות וחברתיות — המעסיקות את כלל הציבור הישראלי. צירוף המפד"ל לממשלה יחזק את הקו המסורתי, שאיפיין מפלגה זו מאז קמה המדינה. הוכח, כי השתתפות באחריות הממלכתית, היא גורם חיובי וממתן לגבי כל מפלגה בישראל. אני מקווה, כי צירוף המפד"ל יסכל חלומות של האופוזיציה העיקרית ואולי אף יעמוד בחינה מחודשת של דרכה ועמדותיה.

— מה תהיה עמדתך, אם הנסיון לצרף את המפד"ל יחייב מן הממשלה מפלגות כליברלים העצמאיים או תנועתה של הגב' שולמית אלוני?

באשר לשותפים הנוכחיים, צירוף המפד"ל אינו חייב להביא לפרישת אף אחד מהם. כאשר פניתי למפד"ל והצעתי להם להצטרף, הבהרתי, שאין מקום מצידם להטיל וטו על המשך השתתפותן בממשלה של המפלגות, השותפות לקואליציה.

— השרה אלוני התבטאה לאחרונה בחריפות רבה בדבר ה„קשקשת של השרים בממשלה", „החרטטנים הנבובים של מנהיגי מפלגת העבודה" ועוד פנינים אחרות. מה דעתך על הנוסח הזה?

התבטאות של שר על הדיונים בממשלה ועל חבריה לממשלה, אינה נוגעת למו"מ קואליציוני. החברות בממשלה, לפי טבעה, מטילה אחריות אישית רבה על כל חבר בה. קלות הראש בשימוש בביטויים, כפי שלצערי נשמעו לאחרונה, אינה מוסיפה כבוד, קודם־כל לאותו חבר בממשלה, הפותח בפה כך. מאחר שהממשלה איננה בית־ספר, ראש הממשלה אינו המורה ואין הוא מופקד על חינוכם של חברי הממשלה.

● ראש הממשלה וראש המפלגה

— במפלגת העבודה היה מקובל, כי ראש הממשלה הוא גם ראש המפלגה. לאחר כמאה ימים בראשות הממשלה, אתה מרגיש כי הגעת למעמד של ראש המפלגה, או שאתה מרגיש בהכרח ההולכים על הקו ואולי בפנים שאינם שותפים בממשלה שלך, מצפים לשעת כושר להתמודד אתך?

במפלגת העבודה, אולי יותר מאשר בכל מפלגה אחרת, בגלל היותה מפלגה על בסיס פלורליסטי רחב, קיים מיגוון של דעות, שהמשותף להן הוא מצע המפלגה לבחירות. המפלגה, כידוע, עדיין מורכבת מחטיבות, עם כל הצער שבכך, וברור, שקיימים מאבקים על יוקרת־כבוד בדרכה של המפלגה והגיבה בממשלה וגם מאבקים אישיים. הדבר טבעי ומהווה חלק מחייה של כל חברה אנושית, ובוודאי של מפלגה פוליטית.

בנציגותה של המפלגה בממשלה חלו שינויים פרסונאליים ללא תקדים בהיקפם, בהשוואה לכל מה שידענו עד כה: חסרות דמויות מרכזיות בחוגי המדינה והמפלגה שהן מן הממשלה, או לא צורפו אליה. אין ספק, שלכך יש משמעות רבה בחיי המפלגה, יותר מזה: אני חושב, שנכנסנו לתקופה שבה ספק אם יחזור מצב, שבו הציבור יוחזק בטיפוח אלילים פוליטיים. יתכן שזהו שלב חשוב בהתבגרות הפוליטית של המדינה.

אין ספק, שהאדם הנבחר על ידי המפלגה לתפקיד ראש הממשלה, נושא באחריות מרכזית של מפלגתו וזכאי לאמון, לתמיכה ולסיוע מצד חברי המפלגה ומוסדותיה. אני רואה את עצמי כראש המפלגה, אלא כמנהיגה לתפקיד הקשה והמרכזי ביותר בחייה הפוליטיים.

● היחסים עם גולדה מאיר

— בהחלטותיך, מעשיך והתבטאויותיך, האם אתה מושפע מן הצורך להתחשב במעמדם של חברים בכירים במפלגת העבודה, שאינם חברים בממשלתך?

לא. לא כך. בשיקולי ובהחלטותי אני רואה, קודם לכל שיקול אחד, מה טוב ודרוש למדינה, לפי מיטב הכרתי ומצפוני ואני מנסה לפעול לקידום היעדים, במסגרת האפשרויות הפוליטיות. כל השיקולים האחרים הם משניים ובהחלט אינם קובעים דרכי.

— האם אתה צופה מאבקים בתוך המפלגה על דרכים ואמצעים להתקדם לקראת שלום במזרח־התיכון?

כל הכרעה, אם בתחומי המדיניות, בתחומי הכלכלה והחוקה החברתית, יהיה שלב של ברור וליבון במוסדות המפלגה. יתכן שבתחומים מסויימים תהיה לנו מחלוקת קשה. אך זו דרכה של תנועה פוליטית.

— מה הם יחסיך עם ראש הממשלה לשעבר, הגב' גולדה מאיר?

גולדה מאיר היא בעיני אחת הדמויות הגדולות, שקמו לעם ישראל. היא היתה ראש ממשלה חזקה ובעלת אוטוריטה מרשימה. בתקופת כהונתה היא עמדה בפני ניצבים קשים בתחומי הבטחון, והגיעה לשיאה במבחן העליון של העם במלחמת יום הכיפורים. בתקופה קשה זו היא היתה הסלע האיתן של ישראל.

גולדה מאיר פרשה מראשות הממשלה מרצונה. אין ספק, שאילו רצתה להמשיך, היה אמון המפלגה מובטח לה. לדעתי היתה להיות מערכת יחסים מיוחדת בין ראש הממשלה, כפי שהיתה הגב' מאיר, לבין ראש הממשלה המחליף אותה. מערכת יחסים צריכה לאפשר לגב' מאיר להיות שותפה במידע, בכל המתרחש במדינה, על בעיות כדי שתוכל להשתתף בכל דרך שתראה לה מתאימה, בפעילות המסייעת למדינה.

כאשר הייתי שגריר בארה"ב ראיתי נשיא לשעבר ממשיך ומשמש כעין מבצר ואיך הנשיא החדש מחזיק אותו בה של הבעיות וההכרעות. יחסי הכבוד וההערכה נותנים כבוד לא רק לאלו הנוגעים ישירות בדבר, אלא לכל מערכת השלטון והחברה.

לגב' מאיר יש נסיון וידע עצומים, תחומים רבים והייתי רוצה זאת כמו לעצמי, שלא להסתייע במאגר הזה.

● אין לזלזל באויב

— ערב יום כיפור. שוב ערב כיפור. אתה נמצא בקשרנות מהבא הקרובות על מלחמת יום הכיפורים. תסכים להגיד מה עלינו לעשות, כדי שלא תתרגש עלינו מלחמה, בתנאים כמו שידענו לפני שנה?

לגבי השפעת מלחמת יום הכיפורים על החשיבה והמעשה של ממשלת ישראל חשוב ביותר להבטיח הפקת לקחים בשני מישורים. הראשון: למנוע בקפדנות שבו ניכנס להלך־מחשבה, שיוכח נכון במקרה, שלא נצליח למנוע. אנחנו צריכים לשמור לנו בתמידות ראש פתוח ולהמנע מלהיות מרותקים לתפיסות מסויימות. עלינו לבחון מדי פעם את הדברים המשתנים — בראייה מפוכחת. אם קיימים ריכוזי כחות גדולים מן הקרבת גבולותינו, אסור לנו להיות כפופים לקונצפציות פוליטיות, אלא עלינו לעמוד מול אפשרויות ריאליות. אל לנו להניח כי מטרות המלחמה של הערבים או מה שנראים לנו הגיוניים או בלתי הגיוניים לפי דרך מחשבתנו, נראים כך גם לערבים.

אני רוצה שנה יהיה ברור: צבאות ערב הם צבאות סדירים, אין צורך לגייס מילואים כדי להפעילם. בידי הערבים יכולת מוניטית של מעל לכל עלינו לחזור למשנתו של בן־גוריון ז"ל, שלפיה אין לזלזל באויב.

במישור השני עלינו לזכור, כי מצב הפתיחה של מלחמת יום הכיפורים הצליח צה"ל תוך מספר ימים להפוך מהלך המלחמה לטובתנו. גם בהודעת בתודעת הערבים, נשמרו מובלטים שלושת הימים הראשונים של המלחמה והתעלמות מן המצב, שבו נסתיימה. הערבים צודקים אולי, להם כדאי לזכור את הימים הראשונים. אנחנו איננו לשכוח אותם, אבל אין לנו סיבה לשכוח את תוצאותיה של המלחמה.

והיום, כאשר אנחנו עורכים לקראת נות ויודעים, כי הן יכולות להתממש לנו לזכור, כי צה"ל הוא צבא חזק להכריע כל תוקף. גם להוציאנו כזאת.

משה שמיר
[...]ו לנו אות אחר

לנו את האות הרביעי, אות
ישרים.
מקום על הלב. בתוך־תוכו
ים יותר חשובים, וגם בחוץ,
ה, כבר יותר מדי צפוף. ול־
ושה זה כבר הרבה. הרבה מדי.

עוד אות אחד? החוסרי אותות
זה מה שחסר?
מת יום־הכיפורים כבר נתנה
ה.
של הארץ בעוצים הקברים
את היגון. האפשר להוסיף

שפחות השכולות כבר תלויות
ל הקיר. את הנאמנות שלא

ל כל גבר בארץ תקוע צו־
בא. אין ברור וחד־משמעי
המלחמה הלא־נגמרת.
לנו נבוא, כמובן, ממושמעים
עמד בשורה ונקבל את האות.
נתרגש. אבל בפנים תתאפקנה
מה זה? שכר? טפיחה על
יד? „העלאת המוראל"? —
ת תודה.
לזה אנו זקוקים.
על שעבר אנו זקוקים.
אות אחר.

*

אות שהלקחים והם המפור־
שכולנו דבקנו בהם כבישועה
אמנם הופקו, גלמוד ויושמו
שה. תנו לנו אות שצה"ל
נכון; עטור הגבורה —
אי לתהילה — נכון —
ק בראש, עם יישום־הלקחים
המערכות ועם ביצור־השורות.
וש לנו. מאד. שדרוש לצה"ל.
משלה. שדרוש לעם היהודי.
ו רואים את קצה־נצנוצו, את
— אבל אין הוא עדיין ברור
ד ומחוזק ככל הדרוש.

*

אות שהמערכת הממלכתית
באית הפיקה את הלקחים. תנו
ש בפיקוד הלאומי שלנו אוזן
ור היענות של אחד־לעשרה
ההתנדבות והנכונות וההתגיי־
בעם הזה. תנו לנו אות שאתם
סף את הדאגה, ההיה, את
ה לעשות" — למנוף של
ות, עשיה.
יספו מתנדבי המשמר האזרחי
עה, חודשים אחדים לאחר
נרשמו כהלכה. לפגישה רא־
שק מגן פשוט, ראשוני. לעת־
ובבים בשכונה בידים ריקות.
גיע מטעם המשטרה לא ידע
ינתן הנשק בידים הריקות
האסון הבא? אין, הוא אומר,
זמרה, כח־אדם מספיק להש־
ישום והסידורים.
אות שזוהי תקלה חולפת,
אזרחי איננו בדיחה. שאתם
מתוך כוונה להגשים את
תנו לנו אות שאתם רציניים
ים אלינו ברצינות.

*

תנו לנו אות, כי מה שנראה כאבדן־עצות מוחלט ובלבול־עשתונות — הוא רק תכסיס להטעות את האויב — ואילו באמת אתם יודעים: א) מה הסכנות; ב) מה הסיכויים; ג) כזה אנו רוצים להשיג; ד) על מה ניאבק ללא־חת.

תנו לנו אות כי רק רושם מוטעה הוא, שאתם נגררים אחר המאורעות מבלי כל יכולת להשפיע עליהם, ואולי גם מבלי כל כוונה לעשות זאת.

תנו לנו אות שיש קברניט לספינה, ולקברניט יש יעד, ויש רצון להבקיע אליו, על אף הסופה. תנו אות המצפן.

*

תנו לנו אות ששיקולי־המערכה ותחו־שת־החירום — הם ורק הם המדרי־כים אתכם עתה, והם ורק הם הקובעים כל החלטה מהחלטותיכם, כל צעד מ־צעדיכם.

תנו לנו אות, כי רק רושם מוטעה הוא, שחישובי־יוקרה ושיקולי חלוקת כהונות ותכויות מכריעים אצלכם את הכף, ברצונכם או שלא ברצונכם, כי שבויי קדושת המשטר הקיים אתם.
תנו אות המצפון.

*

תנו לנו את העבודה. תנו אות, כי הגיעה השעה להפשיל את השרוולים ולהתחיל לעבוד בכוונה ובדביקות ובמסי־רות. תנו אות, כי קלון וחרפה יהיו מעתה נחלתם של עצלים ושאננים, סחטנים ובעלי־חזקה, נוטלי־פריבילגיות וגחלי־הציבור. תנו לנו אות מוסר העבודה — שורש כל מוסר בחברה ובמדינה.

*

תנו לנו אות־אזעקה. לא מבקשי תנומה העם הזה, לא מסממי־עצמם־לדעת בסמי־ארגעה הם אבותיו ובניו. תנו אות־אזעקה — כי באה עת.

*

תנו לנו אות כיוון — למען תהיה היזעקותנו יעילה, מבוקרת, דייקנית לשעתה ולמקומה. אימרו לנו מה יהיה את הסכנה. העבירו בעם קול אומר: מה יהיה הסיכון, היכן מתוח הקו שלא נעבור אותו, על מה אנו מגינים סוף־סוף אימרו לנו. מה זה „קיום ישראל" גלו לנו. תנו לנו את הברית, עליה יישבע עם ולא יבגוד.

*

תנו לנו את תקוה פקוחת־עינים. הגידו בישראל, בשרו בחוצות ירושלים — מה חלומכם? מה שאיפתכם? אל תבושו בגדולות, גם אם לא מחר תבואנה: מה הפסגות הרחוקות אליהן נעפיל? תנו לנו את חזון.

*

תנו לנו את־האחוה. תנו לנו את חותם היותנו עם אחד, תנו לנו אות שבליבנו יוטבע, שעימנו ניקחהו, צמוד אל דיסקית־הזיהוי, אות שיהיה דרוש לנו מחר יותר מכל אות אחר ויותר מכל אספקה ומכל הסברה — אות שייכותנו זה לזה, אות אחוותנו, אות אחדותנו לעולם. תנו לנו אות אהבת־ישראל.

*

לא לזכור העבר. לקראת העתיד תנו לנו אות.

תפילה ביום קרב

„אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר. המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד"... (תהילים, כ')

דויד גלעדי
יום של „סולידריות"

לשם תופעות בחברה שאתה עומד מולן נדהם ואין לך הסבר שיסבירן. אחת מהן היא התרוקנות הרחוב ממה שקרוי „ערכים דתיים" כשתהליך התרוקנות זו מהיר עד תדהמה. אפילו בתל־אביב ורק לפני דור אי־אפשר היה לחוג את ראש־השנה בלי שחג זה ילבש כולו מחלצותיו הדתיות. רובו של קהל הגברים והיה הולך לבית הכנסת. וגם אלה שלא הלכו לבית הכנסת, לא הפ־גינו חילוניותם בראש חוצות.

בראש־השנה זה הלכתי לבית־כנסת ש־חלונותיו משקיפים על כביש המוליך מן העיר צפונה. ולעיני התגלגלה תנועת כלי־רכב כביום חול. המכוניות הוליכו בוודאי בעליהן ומשפחותיהם לרחצה על שפת הים או לפיקניק באחד מיערות הקרן־הקיימת. בבית־הכנסת עצמו היו פחות מתפללים מאשר בשנים קודמות.

אמרתי לעצמי: בשביל כל בעלי מכוניות אלה הפך ראש־השנה היהודי ל„ניו יר", לראש ימי ביטול המלאכה של השנה הבאה, כפי שהדבר מקובל בין הגויים בלונדון או בניו־יורק. ואם היה ספק על המשמעות שקיבלו „הימים הנוראים" לגבי כל אלה שאינם הולכים לבית־הכנסת ובמקום זה הולכים לבילוייהם, בא נשף ראש־השנה של אמני עין־הוד והוציא ספק מן הלב. נשף זה שלא התנגשף חשף את התהום שבין מה שקרוי אצלנו „ציבור חילוני" לבין מה ש־קרוי „מורשת דתית"; והוא חשף במיוחד את אי־הידיעה ואת עם־הארצות לגבי מש־מעותם של ראש־השנה ויום־הכיפורים ש־היא בעיקרה משמעות אידיאית־מוסרית, של שאיפה לאידיאל [illegible] נעלה שהאדם היהו־די מבקש בע[illegible] ימים אלה. הוא שואף כל ימות השנה להיות שלם עם עצמו, שלם עם רעיו זולתו, עם אלהים האדם — ועתה הוא עושה מאמץ מיוחד לחזור בתשובה שלימה...

בעין־הוד חי קיבוץ גדול של אמנים שלכאורה הם צריכים לחיות בתוך הווייתו של העם שבקרבו הם יוצרים. באוהלו של כפרם צריכים לרטוט על הזוטים הפסוקים הקושרים אותם למורשת שמם שבלי שור־שים בתוכה אין יצירתם יצירה יהודית, יש־ראלית ומכילא גם לא אוניברסלית. ואם „באורים נגלה שלהבת", מה יעידו אוהבים עוזבים, נערי ונערות עתלית, טירת הכרמל וחיפה שזהרו במהומתם עצת מארגני נשף „השנה החדשה"?

■

אך נראה שאם ראש־השנה היהודי הוא רק „ניו יר" ובלא מטען רוחני ותוכן פילוסופי עמוק, בלי כל הניגונים שהתגננו בפי קודמינו ושהורישום לנו, בלי התפלות והפיוטים היפים — הדרך הטובה לחגוג אותו היא כמו אצל כל הגויים, ב„נשף ריקודים עד אור הבוקר".

ניגוני הנינו נשכחו כנראה מלב. ניגוני ערבי החגים ושל פסוקי־דזמרה בבוקר. של אשכנזים או של בבלים במקהלתם. והרי הניגונים הם שיצרו אחדות הלבבות היהו־דית המפורסמת בין אחים רחוקים ונידחים. היום יש מנגינות אחרות, כמו הנשף של עין־הוד וכמו התכנית המוסיקלית בשם „עם קשה עורף" ששידרה גבי לאה פורת ברדיו הישראלי ביום ראש־השנה, לכבוד החג, עם יצירות של מלחינים הבאות להציג בביכול קשיות עורפו של העם היהודי. כל מי שהאזין לתכנית יכול להעיד, כי השם שניתן לה היה מקרי בלבד וזיקתה לראש־השנה היהודי היתה אפסית. להיפך! כי היתה בתכנית זו הרבה ישו הנוצרי בשמו המפורש והרבה מוסיקה דתית נוצרית בלי שמו של ה־מפורש.

אינני מבאי בית־הכנסת התדירים ולכן אינני רשאי להטיף לדתיות. ולא זו כוונתי. דואב אני על כך שמשמעותם של ראש־השנה ויום־כיפור הולכת ומיטשטשת. והרי בשלושה ימים אלה בא לידי ביטוי מותר היהודי המייחד זמן להרהר על קיומו של העולם והקיום האנושי, על הצד המוסרי של חייו ומעשיו, על היחסים בינו כבן־תמותה ובין מה שמעליו שהוא נצחי, על יחסיו עם שאר בני עמו ועם כל יצורי אנוש שנבראו בצלמו.

■

זכר יום־הכיפורים מלפני שנה מעיק כמובן, אבל עלינו לזכור שהיום הזה היה מאז ומעולם ביטוי לאחדות הלבבות היהודיים ברחבי תבל. לכאורה מכוונות כל התפילות לאותו רגע של שיא ושגב כשמכל הפיות עולה קידוש של שמים ויחוד בעת „נעילה". אך בדיעבד — בדיעבדה של גלות ופזורה לארבע רוחות השמים, מכוון כל יהודי את לבו כלפי אחיו הרחוק כאילו כל העם התקבץ למקום אחד, מקום שהוא בספירות הרוחניות ולא הפיסיות.

יום אחד של „סולידריות" יהודית מידבית!

כי בכל ימות השנה כמה עמים יהודים קיימים? לנטורי קרתא למשל מנין היהו־דים הוא כמנין שוכני מאה־שערים. ומעבר לתחומי ויליאמסבורג שבה שוכן כבוד הרבי מסטמר, אין עם יהודי קיים. וגם חסידי חב"ד בטוחים שכאשר יבוא המשיח, כולם יהיו חסידי חב"ד. בעיני קנאי בני־ברק, שלמה זמורה שהוא ראש המועצה הדתית ומייצג את המדינה הציונית, הוא מיסיונר ולא יהודי.

השנה החולפת הביאה עלינו פילוגים מתוך קנאויות כיתתיות ומתוך מחלוקות שלא לשם שמים שלא ידענו כמוהם מזה זמן רב. החמור מכולם היה הפילוג והחילוק בין הרבנים הראשיים שיש לשפוט עליו לאו דוקא מן הבחינה הדתית. אילו היו הרבנים שניהם מן העדה האשכנזית או שניהם מה־עדה הספרדית, אפשר היה לעבור על מח־לוקת זו ביניהם לסדר היום מתוך שויון נפש. אך כיוון שאחד הוא אשכנזי והשני ספרדי והמחלוקת ביניהם היתה מלווה על־בונות, הרי עלבונות אלה רוחשים בלבבות כקני נמלים. העובדה ששני הרבנים הרא־שיים, האשכנזי והספרדי, אינם מוזמנים למחיצה אחת ואינם מסבים לשולחן אחד ומתייחסים זה לזה באיבה ובזלזול ולעיני כל העם, גורמת לפירוד לבבות בין בני העדות השונות. וכמה נדבכים מאותו בנין הקרוי מיזוג גלויות ומיזוג עדות, נשרו מן הקיר בגין מחלקת זו.

ה„סולידריות" ליום אחד לא תוכל תקן מעוות זה. גם אם שני הרבנים יחזרו ב־תשובה שלימה ויקבלו על עצמם להיות יחדיו מכאן ואילך באחוה ורעות.

כדי שלא נסתכן בעתיד במחלוקות מעין אלה המסכנים שלימות בניננו הלאומי, מן הדין לבטל כפילות המשרה של רב ראשי אשכנזי ורב ראשי ספרדי. אני כאשכנזי צאצאם של אשכנזים שאפילו נוסח־ספרד לא התפללו מעולם, מקבל על עצמי באהבה וברצון מרותו של רב ס"ט אם יהדותו בכהונה יכולה לקרב וזקרבת מיזוג גלויות, מיזוגנו לעם אחד.

היו לנו רבנים ראשיים פילוסופים כמו הרב קוק והרב עוזיאל. ונושאי כתר מלכות דוברים בלשון פייטני תור הזהב כמו הרב עוזיאל. ובעלי אהבת ישראל ללא גבול כמו הרב הרצוג. כולם ענוים היו והענוה היתה יראתם, ולהיפך. רבנים ראשיים ש־תקיפותם והתנשאותם היא סגולתם — כפי שאנו מבחינים אצל המכהנים כיום — לא היו לנו. ובלי ספק, תכונה זו אינה סגולה להבנה ורעות ביניהם. היא המקלקלת את השורה.

יש בתוכנו כל מיני ארגונים קנאיים, דתיים ולאומיים, מיעוטים מבוטלים בתוך הציבור, הכותבים שטרות ומגישים אותם לפרעון לאומה כולה. כל כת וכל ארגון רואה את עצמו כאילו הוא־הוא העם כולו. עם של עובדי עצים ואבנים בבחינת יהרג ואל יעבור. עם של ד"ר בורג ועם של ד"ר בן מאיר. עם של סטמר ועם של חב"ד. עם של ימים נוראים ועם של „ניו יר".

אך בגין מחלוקת ועלבונות הדדיים בין שני הרבנים הראשיים לא נרצה ולא נוכל להרשות לעצמנו להתפלג לעם של הרב גורן ולעם של הרב יוסף. תה מה ששני הרבנים צריכים לשים אל לב [illegible]

פיליפ בן ●
הכבשה הישראלית לא השביעה את זאבי־הנפט

[illegible]

גרמניה המערבית, שמצבה הכספי הוא כרגע הטוב ביותר בקרב מדינות המערב, יש לה כלאי של 24 מיליארד דולאר.

ואין זו התמונה כולה. התחזיות הכלכליות הן, שאם יימשכו העניינים כמו עכשיו, כלומר: מדינות המערב יוסיפו לייבא נפט ערבי בכמויות גדלות והולכות, יצטברו ב־1980 בידי המדינות המייצאות נפט 650 מיליארד דולאר, וב־1985 יגיע הסכום המצטבר בידיהן ל־1.2 בליון דולאר. (להוציא מכלל טעות: מיליארד הוא אלף מיליונים, ובליון הוא מליון מיליונים).

לשון אחרת, בעוד עשר שנים ייהפכו האמריקנים, הגרמנים והשווייצים — שלא לדבר על הבריטים והצרפתים — לקבצנים; והשייח'ים הערבים, שכבר עכשיו אינם יוד־עים מה לעשות במיליונים הזורמים אליהם מעברים יומם ולילה, יהיו מוצפים בזהב עד שייצאו מדעתם.

●

היש מי שניחן אף בהבנה מינימאלית של ההיסטוריה ושל נפש־האדם, שיאמין כי תקרה כזאת?

בשנה שחלפה למן מלחמת יום־כיפור, למן חרם־הנפט ולמן ראשית התייקרותו, היתה המגמה הכללית בעולם המערבי למצוא חן בעיני העשירים החדשים באמצעות מתך־שוחד מועט ובתלית הקולר בצוואריהם של השעירים־לעזאזל השנואים על אותם העשירים החדשים. מגמה זו היתה בבואה נאמנה של התכרות החיות חיי־רווחה, ואין לך דבר שנוא עליהן יותר מלאבד רווחה זו או מלעשות מאמצים גדולים מדי. מגמה זו הולידה את ההכרזות הפרו־ערביות של השוק האירופי, הכרזה פרו־ערבית של יפאן, מדיניות „מאוזנת" בוושינגטון.

אבל מדיניות זו לא הצילה את איטליה מפשיטת־רגל ומן הצורך לבקש מדי חודש בחדשו מלוה של מיליארד דולאר ממדינה אחרת.

אשתקד, כאשר הוטל חרם־הנפט, הכריזו נשיא־צרפת דאז ז'ורז' פומפידו ושר־החוץ שלו מישל ז'ובר באזני העם הצרפתי: „אתם לא תסבלו, שכן צרפת מאמצת לה מכבר מדיניות נכונה". כיום עומדת צרפת בראש התור לפשיטת־רגל.

●

לפני חדשים אחדים הגתה וושינגטון תקוות רבות: „ידידינו הסעודים יגבירו בתוך הקרטל, המחירים יוזלו. הם גם יקנו איגרות־חוב ממשלתיות אמריקניות במיליארדים רבים — ואם מדיניותכם תמצא חן בעיניהם, יקנו עוד יותר".

כעת מבינים הכל, שתקוות אלה היו אך אשליות. מומחה סחר־הנפט של פייצל, שייח' אחמד זאכי ימני, הניח אוזהב, יכול רק להתנצל: „אל האשימו אותנו שהמחירים עולים. לולא אנחנו, היה הקרטל מעלה אותם עוד יותר".

בעתיד הקרוב אף לא יהיה לאוצר ב־וושינגטון העיפוק (והכנסות־המסים) מחל־קן של חברות הנפט האמריקניות בעושר החדש של השייח'ים: הממשלות הערביות ילאימו בקרוב את כולן. חברת „אראמקו" הנודעת, שכבר יש בידי פייצל 60 אחוז ממניותיה, תחדל מלהיות אמריקנית לפני סוף השנה.

וכלום זה הכל? השייח'ים כבר מדברים על התייקרות נוספת „כניצוי על האינפלאציה העולמית", שהם עצמם חוללוה.

●

בשעה זו נראה ודאי, כי דעת־הציבור בעולם, שזמן רב נתפתתה לכל מיני סיבות מסולפות ואשליות קלות, כבר הוח־בשה אצלה ההכרה שיש לעשות משהו [illegible]

בדבר הצורך בפעולה משותפת היא ערובה לפעולה כזאת. נהפוך הוא. ובינתיים נהרות מערבה תביות נפט גלמי למיליונים, ומחיר־המיליונים שלהן נוהר בכיוון ההפוך. כך מתקרב במהירות הרגע — בעצם כבר הגיע — שהאחראים לשלומם ולרווחתם של האמ־ריקנים, הבריטים, הצרפתים והגרמנים לא תהא להם ברירה אלא להגן על אומותיהם מפני אותה מכה נוראה, שלא ידעו החב־רות הללו זה ימי דור: אבטלה, חוסר אמ־צעים לקנות את הסחורה שבחנויות, חוסר זהב לשלם בעד סחורות יבוא, תורים ארו־כים בפתחי הבנקים הצפויים לפשיטת־רגל, תורים ארוכים לפני בתי־התמחוי המחלקים מרק חינם.

קרובים הימים שנציגי מדינות המערב בניו־יורק ובוושינגטון שוב לא יצטרכו ל־הסכים, כי מדינותיהם צפויות לאיום חדש מצד בלתי־צפוי לגמרי, איום שעד לא־מכבר לא הבין איש את ממדיו, וכעת הם ברורים לכל. שרי־המערב יצטרכו — בעצם: צריכים בשעה זו — „לדבר תכליתי", להס־כים על צעדים משותפים דחופים, שתובעות מהם האומות, שאין דבר שמחריד אותן יותר מאבדן הבטחות ומירידת רמת־החיים.

●

להיעים השרים: אם ייכשלו, יסואסאו מכסאותיהם, העולם עלול לדעת תרדות מעבר לכל מה שישיג כוח הדמיון, אם יחו־לל בשנות־השבעים משבר כלכלי עולמי כעין המשבר של שנות השלושים — אותו משבר שהעלה את היטלר, את סטאלין. את משרפות־אושוויץ, את מערכת פרל־הארבור, את הפצצת־הירושימה.

העולם המערבי עומד על סף חורף קשה, אולי הקשה ביותר בימי הדור הזה. ואנחנו עומדים על סף שנה קשה — עוד שנה קשה, אם כי אולי קשה פחות מן השנה שחלפה.

לפני שנה עמדנו לבדנו, נטושים, נדונים בגלל רגע של חוסר־החלטה וחוסר־כוננות, מצב שכופה עלינו להודות שלא היה צריך לקרות אותנו. כעת מתחיל העולם להבין, שגם אם ישליכו את הכבשה הישראלית לזאבים, לא ישביעו את חיית־הטרף. אמי־רי־הנפט עדיין יתבעו את המיליארדים, ויותר ממיליארדים. רק עכשיו מתחיל הציבור להבין, ש„גיבורי־הקצה" האמיתיים אי־נם הלוחמים למען חופש ושיוויון גזעי ונגד האימפריאליזם כיאסר ערפאת וג'ורג' הבש, אלא ה„סוציאליסטים" המובהקים כפייצל מלך סעודיה, והאמיר של כווית והשייח' של אבו־דאבי.

אולם השחר העולה עדיין איננו יום גזול. שעות־הבוקר המוקדמות קרות מאד לעתים קרובות. אף שקלושים כל כך הסיכויים, שאפשר לכפות את תשלום־המחיר על הש־עיר־לעזאזל — עד כאן נתגלו כבלתי־מציאותיים בתכלית — אין שום ערובה שלא יוסיפו לנסות. מי שבקי בזירת העולם, ומי שזוכר את מאורעות הזמן האחרון, יודע שאפשר לחזור ולנסות תכסיסים כאלה.

ולא עוד אלא שאנו צריכים להודות בליבותינו: ניטלה מאתנו ההילה, שהיינו מוכתרים בה בשנים האחרונות. בפגישת נציגים כלכליים אמריקנים וישראלים ב־וושינגטון לא־מכבר לא נאמר דבר מן השב־חים, שהיינו רגילים בהם, על אודות „הנס הישראלי", על העלייה המהירה של מדד־הייצור. הפעם בשמעה מפי האמריקנים עצה מה אחד: „לוא אך יכולתם להגדיל את שיעור הפריון, הנמוך אצלכם בהרבה משל כל מדינה כמותכם, לוא יכולתם לפשט במקצת את הנוהלים הביורוקראטיים שלכם, הידועים כמסובכים שבעולם..." אמר אחד, שחזר מוועידה בינלאומית: „בעבר הייתי אישיות רצויה, הכל רצו לדבר אלי. עכשיו [illegible]

בעצם היום הזה...

ה' אל משה לאמור: אך
בחודש השביעי הזה יום כיפורים
מקרא קודש יהיה לכם ועניתם
את נפשותיכם... וכל מלאכה לא תעשו
ביום הזה, כי יום כיפורים הוא
לכפר עליכם לפני ה' אלוקיכם".
(ויקרא כ"ג)

*

עבירות שבין אדם למקום יום הכי־
פורים מכפר. עבירות שבין אדם לחברו,
אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה
את חברו. האומר „אחטא ויום הכיפורים
מכפר" — אין יום הכיפורים מכפר".
(עפ"י מסכת יומא פ"ה)

*

תן כבוד ה' לעמך, תהילה
ליראיך, ותקוה טובה לדורשיך, ו־
פתחון פה למייחלים לך, שמחה ל־
ארצך וששון לעירך וצמיחת קרן
לדוד עבדך ועריכת נר לבן־ישי מ־
שיחך במהרה בימינו".
(מתפילת הימים הנוראים)

*

בגימטריא שט"ן, כמנין ימות
השנה חסר אחד. ללמדך שכל ימות
השנה יש לו לשטן רשות לקטרג על
ישראל חוץ מיום הכיפורים. אמר לו
[illegible]: אין לך רשות ליגע בהם, אף
על פי כן, לך וראה במה הם עסוקים.
הלך ומוצא אותם כולם בתענית
[illegible], לבושים בגדים לבנים ומעו־
[illegible] מלאכי השרת, מיד חוזר בבושת.
אמר לו הקב"ה: מה מצאת?
אמר לו: הרי הם כמלאכי השרת.
הקב"ה כובל אותו (את השטן)
ואומר להם „סלחתי".
(עפ"י מדרש „שוחר טוב")

[illegible] לכל עדת בני ישראל ולגר
הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה"
(במדבר, ט"ו, כ"ו). „סלח נא לעוון העם
הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה לעם
הזה ממצרים ועד הנה. ויאמר ה'
סלחתי כדברך" (במדבר י"ד, י"ט—כ').
(מתפילת ליל „כל נדרי")

*

„כי הנה כהגה ביד המלח / ברצותו
אוחז וברצותו שילח / כן אנחנו בידך
אל טוב וסלח / לברית הבט ואל
תפן ליצר!
„כי הנה כיריעה ביד הרוקם /
ברצותו מיישר וברצותו מעקם / כן
אנחנו בידך, אל קנא ונוקם / לברית
הבט ואל תפן ליצר!"
(מפיוטי ליל „כל נדרי")

*

„שחורה אני ונאוה בנות ירושלים"
(שיר השירים א', ה'). „שחורה אני" —
כל ימות השנה „ונאוה" אני ביום ה־
כיפורים!...
(מדרש שיר השירים)

*

„...וקרב פזורינו מבין הגויים ונפו־
צותינו כנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון
עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך
בשמחת עולם..."
(מתפילת „מוסף" של יום הכיפורים)

*

וכך היתה תפילתו של כהן גדול,
בצאתו (ביום הכיפורים) מן המקדש:
„יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי
אבותינו, שתהא שנה זו הבאה עלינו
ועל כל עמך בית ישראל בכל מקום
שהם, אם שחונה — גשומה ואל ייכנס
לפניך תפילת עוברים דרכים (לעניין ה־
גשם, בשעה שהעולם צריך לו) ושלא
[illegible]

אשה פרי בטנה ושיתנו עצי השדה את
תנובתם ולא יעדי עביד שולטן מדבית
יהודה (שלא יישמט שרביט השלטון מ־
בית יהודה)". והיה מתפלל תפילה קצרה,
כדי שלא להבעית את ישראל. ומעשה
בכהן גדול אחד שהאריך בתפילתו ונמנו
אחיו הכהנים להיכנס אחריו (כדי לראות
מה ארע לו). התחילו הם נכנסין והוא
יוצא. אמרו לו: מפני מה הארכת ב־
תפילתך?! אמר להם: קשה בעיניכם
שהתפללתי עליכם ועל בית המקדש שלא
ייחרב?! אמרו לו: אל תהי רגיל ל־
עשות כן, שהרי שנינו: „לא היה מא־
ריך בתפילתו, כדי שלא להבעית את
ישראל"..
(עפ"י מסכת יומא, נ"ג)

*

„מרובים צרכי עמך ודעתם קצרה /
מחסורם ומשאלותם בל יוכלו ל־
ספרה / נא בינה הגיגנו טרם נקרא /
האל הגדול, הגיבור והנורא".
„יהי רצון מלפניך שומע קול
בכיות / שתשים דמעותינו בנאדך
להיות / ותצילנו מכל גזרות אכ־
זריות / כי בך לבד עינינו תלויות!"
(מתפילת „נעילה" של יום כיפור)

*

„אמר רבן שמעון בן גמליאל: „לא
היו ימים טובים לישראל כחמישה־עשר
באב וכיום הכיפורים, שבהם בנות ירו־
שלים יוצאות בכלי לבן שאולים (שלא
לבייש את מי שאין לו)... ובנות ירו־
שלים יוצאות וחולות (רוקדות) בכרמים.
ומה היו אומרות? בחור, שא נא עיניך
וראה מה אתה בורר לך? אל תתן
עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה. „שקר
החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא
[illegible]
(תענית כ"ו)

מה לי וליום הכיפורים?

צעירים ישראליים משיבים על שאלות בדבר יחסם ליום הכיפורים; האם נשתנה אצלם משהו בנידון בעקבות המלחמה והאם חשים הם ביום זה סולידריות עם יהודי העולם

מאת כרמלה לכיש ויוכבד בוקסר

ביום כיפור תשל"ד [illegible] — יעלה [illegible] עולם, יום הכיפורים תשל"ה. כולם: שומרי מסורת, מאמינים וחילונים — [illegible] אל [illegible] יום כיפור, יום [illegible].

[illegible] שמונים [illegible] ושואלים: מה זה יום כיפור? ומה אני לו? [illegible] אשר השיבו על שאלה [illegible] לקום, [illegible] את [illegible].

יום אחד ומיוחד

יעקב פילרסדורף — בן 25, מתל־אביב, נקרא ביום כיפור תשל"ד למילואים. זה היה בשעה 10.00 בבוקר. הוא היה אז בבית הכנסת. אף שמה צם יעקב ביום כיפור והולך לבית הכנסת, למרות שאיננו מתפלל בימות השנה. יום כיפור — יום אחד ומיוחד, הוא בשבילו. בבית הכנסת הוא פוגש את כולם: חברים של היום, ידידים מבית־הספר והחבריה מהצבא. כשנפגשים מחליפים כמה מלים, מספרים זה לזה מה קורה, מה קרה מאז השנה שחלפה. הפעם לא הספיק יעקב לדבר הרבה. תחילה קראו לרופאים. אח"כ קראו לו. בשעה 10 בבוקר.

יעקב הוא תותחן, משרת במילואים. הוא לחם בסיני. ליחידה שלו היו הרבה נפגעים. ירדו עליהם מטוסים, טילים. אחר כך, כשהפך צה"ל את הגלגל — צלח יעקב, עם יחידתו, את התעלה מערבה.

יעקב פילרסדורף

יעקב הנו רציני, שקט ואפילו ביישן. יש דברים שהוא בטוח בהם לגמרי, עומד עליהם בפסקנות. למשל: יום כיפור. אצלו זה ברור: יום כיפור שלו הוא יום כיפור של המסורת היהודית. הוא יודע שישנם רבים המתפשים בילוי ביום זה. לו אישית — זה לא מפריע. יש כאלה ויש כאלה, הוא אומר. שיעשו מה שהם רוצים. אין זה נוגע לו.

יעקב מאמין שהפעם לא גומתע. זה לא יקרה שנית. עכשו, גם אחיו הצעיר משרת בצבא, בסדיר. הצפורה, האם, חרדה מאוד. כמו כולנו, כאן בארץ. היא מתפללת־שלא יקרה שוב הדבר, שלא יקראו ליעקב, כמו אז, בעיצומה של התפילה בבית הכנסת, ביום כיפור.

„קצת למעלה מזה"

רבקה גולדברג, תל־אביבית בת 18, בוגרת תיכון, אומרת:

„האמת היא שלא גיבשתי לי דעה מיוחדת על יום כיפור. כשאני חושבת על זה, הרי צום זה מקבל משמעות מיוחדת, כי הוא מלווה במחשבות. וזה טוב לגבי כל אדם, לאו דוקא דתי שיצום יום אחד בשנה ויחשוב אם הוא עומד בסטנדרט שעצם היותו אדם ויהודי דורש ממנו. יתכן שיגלה שהיו כמה דברים שיכול היה לעשותם אחרת.

רבקה גולדברג

לגבי אדם יהודי ושומר מסורת כמוני יש לצום משמעות הקשורה למצוות, לתפילה, לדברים שבין אדם למקום ובין אדם לחברו. לא כל אדם דתי הוא מושלם לגבי מה שהדת דורשת, אבל כל אדם דתי שואף להגיע לשלמות, כזו, יום כיפור הוא הפסקה בחיים היום יומיים, השיגרתיים, הוא מהווה התעלות מעל החומרנות כי הרי הצום הוא סמל בלבד.

„יכול להיות שיקראו לי נאיבית, או אופטימית. אבל האמת היא שהיה לי בטחון בלתי מעורער באלוקים, בצבא ובממשלה. ופתאום בא רעם ביום בהיר, ונפלתי משמים ארצה. וזה שהדבר קרה ביום כיפור, אולי יש בזה משמעות מיוחדת, שעם ישראל לא יזכור בה' רק כשרע לו. השלא יאמרו שכאשר אומרים בצה"ל „בטח בה'" סימן שהמצב בגרוע. אלא שהחייה ההרגשה שזה לא רק כוחו ועצמתו של צה"ל עושים את הדברים הללו. אם משווים את גודלו של צה"ל לעומת צבאות ערב, אז כל אדם בעל שכל יכול לראות שיש קצת למעלה מזה, למרות כוחנו הרב, ועליונותנו האינטלקטואלית. ולכן נועד יום כפור, שיעצור אדם, לשם שינוי, ויחשוב קצת למעלה מזה"...

מארכס מעל אלוקים

„אין לזה כל קשר לאמונה או לדת" — אומרת עירית ברניר, בת 17 וחצי, מתל־אביב. עירית, תלמידת תיכון חדש, כיתה י"ב. מי שמאמין במארכסיזם, כמוהו, איננו יכול להאמין באלוהים. ואם אין אמונה באלוהים, מה זה יום כיפור? „מוזר מאוד שיש אנשים החושבים כי על־ידי צום יום אחד בשנה, הם מכפרים על חטאים. בכלל מוזר שבמאה ה־20 אנשים מאמינים באלוהים. זו תופעה שתחלוף מן העולם מפני שהיא מתאימה לתקופות קדומות, בהן חשבו האנשים כי יש כוח עליון המניע את העולם ומשגיח עליו".

„אני מכבדת אמונתם של אנשים, ולא אפגע בהם", אומרת עירית, „להאמין או לא להאמין זו זכותם של אנשים". השאלה, מה היא תעשה ביום כיפור תשל"ה, מיותרת, איפוא.

„האם את מרגישה דוקא ביום כיפור, כי קיים קשר בין יהודי העולם כולו? האם את חשה הזדהות עם יהודי דתי לו אי־שם בדרום אמריקה או אוסטרליה, וביום כיפור הוא סוגר את החנות ואת הביזנס, ובא לבית הכנסת להתפלל?"

עירית מהרהרת: „את יודעת" — היא אומרת — „היהודי הזה נוסע במכוניתו לבית הכנסת ביום כיפור. הייתי בארה"ב וראיתי..."

לעצם העניין היא אומרת בזהירות, כי היא מעדיפה שלא יום כיפור יקשור את כל היהודים בעולם, כלומר, לא הדת. הדת היא שאיחדה אותם בעבר.

„ומה היית רוצה במקומה?" —

„למשל, עליה לארץ", אומרת עירית. — „והציונות". היא שותקת רגע, ומוסיפה: „יש בעיות רבות סביב הציונות, לי לפחות הן קיימות. ובכל זאת אני אומרת: הציונות".

לי נדמה כי רווח לה מעט עתה, לאחר שהסכימה עם עצמה בנקודה כה חשובה לה, לכולנו.

„האם השתנה משהו אצלך השנה, לאחר המלחמה, בכל הנוגע ליהדות?" אני שואלת. „כן ולא" — אומרת עירית. „אין חזרה לדת, זה לא. יום כיפור ישאר אצלי בזכרון כיום פתיחת המלחמה. האזעקה הראשונה. הייתי בבית. כמובן שלא פתחנו את הרדיו ב„קול ישראל", כי הרי אין

עירית בר־ניר

שידורים ביום כיפור. אבל הב... שידר משהו בצהריים, והיו חששות. אח"כ באה האזעקה. ירדנו למקלט. ואח"כ התברר כי זו היתה האזעקה בגלל הטיל שכוון אל תל־אביב".

עירית ביקרה בבית הכנסת, באורח במסגרת לימודיה בבית הספר היסודי („בית הכנסת קרוב מאוד לבית הספר", היא מסבירה) ובחו"ל — כאשר ביקרה את סבא שלה בארה"ב. אני אוהבת את הפיוטים של יום כיפור, ופיוטים אחרים בתפילה. הם יפים. אבל, אין לזה כל קשר לדת או לאמונה. כמו שאני אוהבת יצירות מוסיקאליות ופיוטיות שונות. כמו שאני אוהבת את שיר השירים שהוא שיר אהבה יפה, ואינני רואה בו כלל ועיקר שיר אהבה דתי בין אלוהים לכנסת ישראל. אני אוהבת את קהלת, למשל. ולא תמיד אני כופרת דווקא בדברים שהוא כופר. זה פשוט יפה".

הפגנות „למען העניין הפלשתינאי"

עירית השתתפה ב„התנחלות" בחוותו של אריק שרון. היא משתייכת ל„חוג למחשבה עצמית", כך הוא נקרא, המונה כ־20 תיכוניסטים המתעניינים בבעיות הסוציאליזם, הציונות והאנטישמיות.

„למה דווקא אנטישמיות?"

„מצאנו" — מסבירה עירית — „כי כדי להבין את הציונות, יש לדעת מהי האנטישמיות. הלוא אנחנו רוצים לדעת מה פתאום החליטו היהודים בגולה לעזוב את ארצות מגוריהם ולבוא ארצה".

בחוג זה משתתפים בני נוער למן המערך ועד... כמעט. הם אינם קשורים למרצים או למדריכים. עובדים לבד. קוראים במקורות: פלכאנוב, מארקס, אנגלס, הרצל... והם יוצאים גם לפעילות של ממש: הפגנה למען אחוות עמים והעניין הפלשתינאי, ובכלל, כל מה שנראה להם צודק.

„לעבוד — זה לא!"

חזי ברזילי בן 21, קיבוצניק (בינתיים). בחור גבוה, שחרחר, מחפש את דרכו. הוא נולד בארץ, הוריו ילידי עיראק, גרים בבני־ברק. „לפעמים בית הכנסת ממש דוחה אותי" — מספר חזי — „לכן לא אלך לשם ביום כיפור, וגם לא אצום". בילדותו היה עושה כך, אבל עכשו לא. אבל הוא לא יצא לעבודה ביום כיפור. זה — לא. כשהיה בשלית מוקדם בפשק, לפני שנתיים, אמרו להברי הגרעין שלו כי מי שלא צם ביום כיפור חייב לעבוד. הוא הרגיש צורימה. לא השלים עם זה. אח"כ שינו את ההחלטה וקבעו שיום כיפור הוא שבתון לכולם. וזה היה לפני שנה, כשיום כיפור היה יום גיוס למלחמה. חזי לא נקרא לצה"ל, כנראה בגלל פרופיל נמוך. הוא מיהר למפקדת הגוש הסמוכה למשק שלו וביקש להתנדב. לא לקחו אותו, לא היה זמן להתעסק עם מתנדבים. עכשיו אולי יבדקו שוב את סוג הבריאות שלו. הוא היה בזמן המלחמה במשק. בקיבוץ דביר. ושוב ניסה להתנדב — וניזחה עוד הפעם.

הוא מרגיש משהו ביום כיפור, קשה להסביר מה בדיוק. זה יום ביוהד, לא סתם חג. אי אפשר לעבוד בו כרגיל. אולי זה יום של חשבון נפש? אין הוא מרגיש הזדהות עם היהודים בגולה, ביום כיפור.

חזי ברזילי

השנה הזאת שינתה אצלו הרבה מושגים וערכים „לפני המלחמה", — אומר חזי — „היינו מלאי גאווה מופרזת, ובטחון עצמי. אני חשבתי להצטרף לתנועה שמאלנית קיצונית. עכשיו אני מרגיש שהמדינה הזאת, המדינה שלי בסכנה, ואני רוצה לתרום לה כמיטב יכולתי. גם מבחינה מפלגתית אני לא מעוניין בשמאל הקיצוני".

חזי חשב על עזיבת הארץ, לפני המלחמה. דיבר על כך, לא פעם, עם חבריו. עכשו — לא, בשום אופן לא. עכשו הוא מרגיש את עצמו פאטריוט. ממש כך. ואינו מתבייש, בהחלט לא. עכשו הוא שואל את עצמו במה יוכל לעזור לישראל, ולא מתעניין בשאלה איך לעזוב אותה. זה מה שהשנה הזאת עשתה לו, לחזי. מיום כיפור ליום כיפור.

„סמל לפורענויות"

נות דנקנר, בן עשרים, רווק, בוגר תיכון, משרת בצה"ל: „מגיל 17—8 נהגתי לצום כל שנה. הושפעתי מן האווירה המשפחתית. הלכנו כולנו לבית הכנסת. זה היה היום שבו הזדהיתי עם הדת היהודית.

נות דנקנר

במשך לחודש ימים אחרי כלהבת יום הכיפורים הקדשתי יותר מחשבה ליהודיות של עם ישראל, וראיתי יום זה כסמל לפורענויות שהתרגשו עליו. כך שמאז המלחמה האחרונה קיבל יום כיפור משמעות נוספת בעיני. השנה אראה את יום כיפור כיום שמסמל את אחדותו של עם ישראל בארץ. בצד שבשנים קודמות היתה המשמעות היחידה שלו כיום סולידריות עם הדת, ועם כלל היהודים בעולם".

מה זה בית כנסת?

אורה הדס, בת שמונה עשרה וחצי, בת קיבוץ דביר, בוגרת המוסד החינוכי „מבואות הנגב". אמא שלה נמלטה מגרמניה בעודה ילדה, וגדלה בבלגיה. שם הצטרפה לתנועת „השומר הצעיר" ועלתה ארצה. אביה — יליד הונגריה שנותר בחיים לאחר השואה. שניהם כראשוני קיבוץ דביר. אורה נולדה בארץ. היא לא צמה אף פעם ביום כיפור, וגם לא תעשה זאת השנה. לא היתה בבית־כנסת מעולם. אבל היתה רוצה לראות מה זה, בעצם. דווקא ביום כיפור, היתה רוצה לבקר בבית כנסת. אולי השנה הלך? היא מתכוננת ללימודים בעתודה אקדמאית, והיא מתגוררת עכשו בעיר, בדירה אחת עם בת גילה, שהיא דתיה. לכן מתעניינת אורה עכשו בנושאים הקשורים בדת היהודית. לא, היא איננה מאמינה ובוודאי לא שומרת מצוות. אבל מקפידה על הפרדת כלי החלב מכלי הבשר במטבחון שלהן, המשותף לה ולחברתה הדתיה. לדעתה האישית זה מגוחך, אבל היא מכבדת את אמונתה של חברתה.

אורה חושבת שיש ללמוד בבית־הספר, יותר על היהדות, המצוות, הדת. היא מרגישה שאיננה יודעת הרבה בנושא זה. פעם, כשהיתה אורה בכיתות יסוד, הציעה המורה שלה כי כל ילד יכתוב לו חשבון נפש של השנה היוצאת, לקראת יום

אורה הדס

כיפור. אורה עשתה זאת פעם, או אולי פעמיים. לדעתה, זה דבר יפה ונכון. חבל שאיננה נוהגת כך עתה.

טענות אל יהודי העולם

האם היא מרגישה ה...: עם יהודי העולם, ביום כיפור, היום הקדוש ביותר ליהודים? לא. להיפך, לאורה טענות ליהודים בגולה. הם אומרים שישראל היא מדינתם, מתגאים בה ומתחממים לאורה. אבל אינם באים לכאן. את המאבקים והמלחמות אנחנו מנהלים כאן, בלעדיהם.

האם השפיעה המלחמה על השקפתיה והרגשותיה בכל הנוגע ליהדות? לא, המלחמה עוררה בה פחד. והיא לא תשכח את יום כיפור תשל"ד. באו ואמרו לה: פרצה מלחמה. והיא לא האמינה. ואח"כ, כל הדברים שקרו...

אורה, בלונדית, גבוהה, עיניים כחולות מאוד — רוצה ללמוד מתמטיקה באוניברסיטה. בינתיים היא משלימה את לימודיה התיכוניים במכינה האוניברסיטאית. היא מוכנה ללכת לעתודה ולשרת שירות ממושך בצה"ל, אם תתקבל. החיים בעיר הלימודים מעניינים ומעסיקים אותה מאוד. נותר לה רק לקוות שלא תפרוץ שוב מלחמה.

„אי־אפשר להיפטר מהפחד"

פנינה ברכה, בת עשרים, נשואה, תושבת בני־ברק, היתה בעבר, כשהיתה ילדה, צמה לפעמים ביום כיפור. גם הלכה לבית הכנסת. הוריה שומרים על מסורת. אבל זה לא מושך אותה, עכשו. לא, היא לא תצום ולא תלך לבית הכנסת השנה. בעלה — כן. השנה הזאת עברה עליה ללא לחץ וזמנים תקין. „קשה להאמין שהמלחמה פרצה, שזה היה במציאות, שזה עבר, שהשבויים חזרו. לא, אני לא מעכלת את כל מה שקרה".

ביום כיפור השנה תפחד פנינה מחדש, כמו לפני שנה. היא היתה אז בצבא, שרתה באותו חיל בו שרת בעלה. אז הוא היה החבר שלה. קראו לו בבוקר בשעה 10.00. היא עצמה לא יצאה לחופשה, היחידה היתה בכוננות. היא ידעה בדיוק לאן הוא יוצא, ומה מתרחש שם. היא קיבלה ממנו ד"ש רק לאחר שלושה שבועות, ושמחה שהוא חי, שלם ובריא. אי אפשר להיפטר מהפחד הזה, ומהדריכות.

פנינה לא מרגישה הזדהות עם יהודים באשר הם, ביום כיפור. בשבילה יום כיפור הוא יום חג. אפשר לנוח, לא לעבוד. כפרת עוונות — זה לא דבר שאומר לה משהו. — „אולי כשיהיו לי ילדים משלי, אגדל אותם על המסורה, כמו שאני גדלתי. יש לי זכרונות יפים מבית ההורים. מנהגי החג, הסעודה המפסקת, בית הכנסת".

אביה של פנינה בא ארצה מפולין, בספינה „יציאת אירופה", היא אקסודוס. אמה עלתה מעיראק, כשהיתה ילדה. הם עברו את הדרך ארצה על גמלים, וברגל. זה היה ב־1948.

פנינה דקה וקטנת קומה. מנסה למלא את תפקידה כעקרת בית סריה.

פנינה ברכה

היא ובעלה גרים בבני־ברק. יש להם כל מה שזוג צעיר מבקש היום: דירה כשלהם, עבודה, פרנסה, חברים, משפחה.

„למה לא לרדת?"

כה שחסר להם זה בטחון. שלא תפרוץ שוב מלחמה. שלא יתגברו שוב הפחדים. שלא יחזור מה שהיה. פנינה אומרת שהיא מהרהרת לא פעם בירידה מהארץ. הגירה, כלשונה. אולי לקנדה? ואולי למקום אחר. צריך לבדוק את העניין היטב, היטב. למה לחיות בפחד מתמיד?

„רחק מעט אך מתפלל וצם"

אמנון הלחמי, בן עשרים ושתיים, רווק, יוצא צבא: מתעתד ללמוד רפואת שיניים, הוא אומר: „אני מבית דתי. נולדתי וחונכתי במושב הדתי ניר עציון ושם קיבלתי את ההשפעה העיקרית בשטח החינוך בדת. אני זוכר שבילדותי נוהגתי ללבוש „ארבע כנפות". ברור שבמשק שמרו על כל התגים. אבל יום כיפור היה קודש במיוחד. בעיר התרחקתי מעט מן המסורת. אם כי בבית אני עדיין שומר עליה. למרות ריחוקי זה, נשאר לגבי יום הכיפור מה שהיה: אני צם והולך לבית הכנסת.

מלחמת יום הכיפורים לא שינתה לגבי את משמעותו הדתית של החג, אם כי נוסף מימד חדש ליום זה. פעם כשאמרו יום כיפור, חשבו רק על משמעותו הדתית, היום נוספו לזה גם זכרונות מן המלחמה.

שהיתי בפאריס משך חמש שנים, ודווקא שם נוכחתי לדעת שאפילו לגבי יהודים צרפתים מתבוללים,

אמנון הלחמי

מהווה יום כיפור יום קודש. הם הולכים לבתי כנסת לבושי טליתות, מתפללים וצמים, כך שיש צורך לשכור אולמות מיוחדים ליום כיפור, כי בתי הכנסת אינם מכילים את כולם. דווקא אצל הנוער בארץ לא ראיתי גילויים כאלה, ויום כיפור מאבד פה את משמעותו".

„להיות עם הרעבים"

גיל בירדמן, בן 18, תלמיד שמינית ב„תיכון חדש": „אני צם ביום כיפור והולך לבית הכנסת. נראה לי שאני עושה זאת לאו דווקא מסיבות דתיות, אלא מסיבות חברתיות. אם אני רואה אנשים צמים וכוחכים לרגע שהיום יגמר, אני מעדיף להיות בין הרעבים ולא בין השבעים, אם כי ברור שסולידריות זו לא תהיה עם כל אחד. לא אצום למשל עם הערבים ברמדאן, ולא עם הצמים בהודו. הייתי אומר שזה נובע אצלי יותר מסיבות לאומיות, כי אני משתייך לחברה היהודית. למרות שאני בן למשפחה שומרת מסורת, המוטיבציה שלי בשמירת הצום אינה כשפחתית, אלא כפי שאמרתי — חברתית.

מלחמת יום כיפור לא שינתה לגבי את ההשלכות הדתיות של יום זה. לדעתי ביום כיפור גם יהודים לא דתיים מוהים את עצמם כיהודים".

„חילוני עם ניצוץ דתי"

אלון ברוידא: רווק בן 30, בוגר תיכון משרת בצה"ל: „הייתי מגדיר את עצמי כאדם חילוני אשר ניצוץ דתי עדיין קיים בקרבו. בראש ה שנה ויום כיפור אני נוהג ללכת ל בית הכנסת. הורי אינם דתיים, אנ גרעין מסויים של מסורת הם דא להעניק לי. גרעין דומה אעביר אני לילדי. אני צם ביום כיפור. פ חמת יום כיפור לא גרמה ברגשו

אלון ברוידא

שינוי לגבי היום הזה, אלא הוא בל משמעות נוספת, זכרונות על מלחמה, ועל חברים שנפגעו.

לדעתי יום כיפור שיבש מאז מתמיד יום סולידריות יהודית כי עולמית".

„התעלות וחשבון נפש"

דפנה מאיס, בת 18, בוגרת תיכ אומרת: „התחלתי לצום כבר בג 10, למרות שהתשובה חלה על בג מגיל 12. ביום כיפור יש לי הרג של התעלות, של חשבון נפש, ר רצינות־יתר. את ההרגשה הזו מקני היום עצמו, בתפילה, בצום, ובמ אלות שמביעים בשעת התפילה, ז שנה, כיום זכרון למלחמה, הול יום כיפור במיוחד את מה שהו מסמל. הצום, ההתנגפות, כתאימי להרגשה הכבדה שמסרה יום זה בראש השנה, התפללנו בבניין ש

דפנה מאיס

„בני עקיבא" בתל־אביב, לפתע נשמעו שני „בומים" על־קוליים, חשבנו שרק אני התחזרתי, הסתבר שכולם חשו באותו הרגע על מה שארע בשנה שעברה.

אני מרגישה כעין הזדהות בין יהדות התפוצות לבינינו ביום כיפור. לכולנו יש אותה הרגשה של התעלות ותפילה. יתכן שבתפוצות עוד יותר, כי הם עדיין נמצאים בגלות. ואילו לנו כציונים יהודים אלה הרגשה טובה ביודעינו שמחשבתם איתנו, הם שייכים לנו".

זה תמורתי, זה כפרתי...

סדר כפרות בירושלים, בפרוס יום הכיפורים

מיום כיפורים ההוא עד יום כיפורים זה

מאת אבשלום קור

- בראשית תשל"ד כיתרנו את הארמיה השלישית. ובסוף תשל"ד — קיסרנו...
- בתחילת השנה חשבנו שהקילומטר ה־101 מוביל קהירה. בסיומה התברר, שהוא מוביל לקו אל־צריש — אופירה.
- בראשית תשל"ד איימה עלינו סכנת כליה. ובסיומה — איימו סכנות על על הכליות שלנו.
- בתחילת השנה לא קירבנו את הכלים, ובסיומה — לא כלינו את הקרבות.
- בתחילת תשל"ד צילמו כרתוגינו את הפרדסים הירוקים של העמק הזקלאי. בסיומה, גילו השכנים כי הדשא של הזירה — ירוק יותר...
- בתחילת תשל"ד עקבנו אחרי הצילומים של גמאסי. ובסיומה — אחרי התמונות של גמזו.
- בתחילת השנה לא היה לנו שם עברי ל„אוכציות" ול„דיזנגוף סנטר". בסיומה שמענו כי „קונספציה" היא „תפיסה", ו„סבסטיה" בעברית — „שומרון".
- בראשית תשל"ד קראנו לגמל התעופה בלוד — בן גוריון, ובסיומה התחלנו טיסות בינלאומיות — לירושלים.
- בתחילת השנה, הורדנו את יהושע רבינוביץ' מנכסיו. בסיומה, המלכנו את יהושע רבינוביץ' על נכסינו...
- הילה סלאסי התחיל את ה־שנה כקיסר בחבש. וסיים אותה כקיסר במחבוש.
- בתחילת תשל"ד, הפך שר העבודה לראש עירית חיפה. במרוצת השנה, הפך שר ה־עבודה שאחריו לראש ה־ממשלה.
- בתחילת השנה, היה מאיר זרמי במעיין (צבי). בסיומה, הוא זרם אל הירקון (110).
- בראשית תשל"ד היתה לנו סבתא של זהב (גולדה). בראשית תשל"ה היתה לנו אמא של זהב (שחמורוב).
- בראשית תשל"ד היה אלון סגן ראש הממשלה. בראשית תשל"ה אלון הוא... סגן ראש הממשלה.
- באמצע תשל"ד עקבנו אחרי יוחנן קרוזי. ובסיומה — אחרי יצחק שמם.
- במרוצת תשל"ד גשמנו שפגות שקאפיפיור איננו מוסר די ישראל. הוא ראייה!...
- בתחילת תשל"ד היה אירונסייד — ריימונד בר. בתחילת תשל"ה, כמעט היה ריימונד ... „בר מצווה".
- בפברס תשל"ד, קיצץ קנצלר יהודי בזכויות עולי ברה"מ. בפברס תשל"ה, לוחם סבאשור גרי בשמעות מרוויחים...
- בסוף תשל"ד הובא קיסינג'ר הבן לאמשות. בראשיתה, הובא קיסינג'ר האב למשה. מה יבוא תור הבעשיב ב־מוביצ?

בריחה — הפמטרה — הסיסמה — „חתונה"

סילווה זלמנסון, מנידוני „משפט לנינגרד" לפני ארבע שנים, שחוררה מן הכלא ועלתה החודש ארצה. בפרקי זכרונות בלעדיים היא מספרת על מבצע „חתונה" — נסיון הנפל שעשתה חבורת יהודים לחטוף מטוס סובייטי ולהמלט בו מבריה"מ כדי להגיע לישראל. בפרק זה היא מתארת את מהלך המשפט והאווירה סביבו.

פסק הדין: העונש המיובי

מאת סילווה זלמנסון

כפי שסופר לדוד מרקיש

פרק שלישי

בטרם אספר על המשפט, על עשרת ימיו גדושי ה־מתח, המרירות וצלילי התקווה הקלושים, שנס־תיימו במהלומת העונש הבלתי־צפוי, רצוני לתאר בקצרה את ה־אווירה ששררה בלנינגרד באותם ימים.

ה„בוס" של לנינגרד, כלומר, המזכיר ה־ראשון של הוועד המחוזי של המפלגה הקו־מוניסטית, היה אז טולסטיקוב. הוא היה פקיד מפלגתי רב־עוצמה, שיכול להרשות לעצמו כל מעשה אוולת, ואנטישמי חולני. כל העיר ליחששה, ובמקרה הטוב ביותר דיברה בתצ־קול, על מעשיו המרושעים ה־תמהוניים כגון האיסור השרירותי שהוציא על מחזות תיאטרון שהועלו על הבמה ב־מוסקווה ועל כמה סרטים מחוץ לארץ ש־הוקרנו בבירה.

כמי שגדל בסד ואידיאולוגי המפלגתי התירא טולסטיקוב מ„טהירת צוותת המערב", שמא יזוהמו בשמות פקידיו המנושמעים, תושבי מחוז לנינגרד הנתונים למרותו. הוא גם אסר להלוסין את הופעת „היהודים ה־מאולפים" — אותה חבורה של פחדנים ו־בוגדים שפלים שהתרברבו בהיותם „מאוש־רים במולדת הסוציאליסטית" ובהוסר כל יחס חיובי לישראל — בשידורי טלוויזיה אנטי־יהודיים ובמסיבות־עתונאים.

היהודים חרקו שן למראה פחדנים אלה, ואילו הרוסים לעגו להם בגלוי כ„זידים מכודים", אך טולסטיקוב אסר על בני חבו־רה זו להופיע במחוזו לא מפני שבז להם אלא מפני שלא רצה כי „הלנינגרדאים שלי" יחשבו, חס וחלילה, כי אכן יש יהודים נא־מנים לברית המועצות. לטעמו היה על ה־יהודים להיראות בעיני הרוסים כורים, כ־שונים, כבוגדים.

אילו יכול טולסטיקוב להוציאנו מאולם בית המשפט אל הרחוב ולהסגירנו לידי הקהל היו ה„לנינגרדאים הנאמנים", „צאצאי מחשלי המהפיכה", קורעים אותנו לגזרים.

● „כולם אל הקיר"

כשנודע לו נסיוננו לחטוף מטוס הורה טולסטיקוב להכין משפט־ראווה „אצלו ב־לנינגרד", ה„קיבל" לצורך זה את השתקנים־בנינגרד לרצונם מידי הק.ג.ב. אף שאנו, הריגאים, היינו אמורים תחילה להישפט ב־עיר מגורינו, ריגה.

ככל הנראה היו לאיש זה נטיות מובהקות למיבצעי ראווה שופעי הדר ועתירי ממרים.

זמן לא רב אחר משפטנו הודח מתפקידו החשוב, האשם בשגיאות ובטעויות ובניהול לא־צלוח של משפטנו, אשר עורר סערות־מחאה ברחבי העולם ולא הניב לבריה"מ שום פרי פוליטי חיובי — ונשלח לגלות „מכובדת" כשגריר בריה"מ בסין.

האווירה ששררה בלנינגרד בימי המשפט היתה אפופה אנטישמית ויפה ביותר לפסיקת עונשים כבדים נגדנו. „דעת הקהל" המתומ־רנת „על ידי המנהיגות המפלגתית, כלומר על ידי צמרת הק.ג.ב., הוכנה מראש לקראת המשפט. כבר בספטמבר הודיעה לי בעלי־צות חברתי־לתא בכלא „הבית הגדול" לנינ־גרד, בחזרה מפגישה עם אחיה: „עכשיו אספל לך משהו שיצחיק אותך נורא! אחי אמר לי, כי בלנינגרד מספרים שכבר שפטו את היהודים, שבניהם יש אשה אחת, והפ־מידו את כולם אל הקיר!"

השמועות לא אמרו בשל מה, בעצם, שפ־טו את האנשים. העיקר ששפטו „זידים" ו־כולם נורו.

ראוי לעמוד על ה„חברות־לתא" שנשתלו אצלי בכוונה־תחילה כמלשינות, אשר הורו להן „לפתוח" את הציבורות שי, לדובב אותי „בנועם ובדרכות" ולחלץ ממני מה שלא גי־ליתי במשפט. לפני מאסרי קראתי בספרים על מלשינים שתולים ממין זה, אולם בהי־תקלי בהם פנים־אל־פנים בכלא לא השי־כלתי להזהר. משום מה דימיתי, כי בשעת צרה, בין כתלי הכלא, מתמעטות הבוגדנות והשפלות. אבל טעיתי.

● ניחוש בכפית ובספר

„חברותי־לכלא" שהפגינו אהדה כה מרו־בה כלפי, ואשר על העצתן שמה לבי אחר בדידות מעיקה, הציקו לי ב„השתתפותן ב־צערי" על ידי המסרת שאלות שקיבלו מן החוקרים.

ה„שתולות", אשר בוודאי למדו את מלאכ־תן בצורה מקצועית, השתמשו בתחבולות שונות. אחת מהן; בלונדינית ושמה ליובה קונבקובה, הציעה לי יום אחד לנחש לי את עתידי. באיוולתי ובחוסר נסיוני בעתרתי לה.

היא נטלה כפית, קירבה אותה אל ספר תוך צלצול בדפיו וניחשה את העומד להתר־חש בהיי „לפי משחק הצללים המשתנים שהשליכה נרות הוא על הקיר. ליובה הש־תמשה במידע שקיבלה עלי ועל אדיק מן החוקרים ובניחושיה „הנבונים" כמעט הביאה אותי למצב היסטרי, וכך „שיחררה" את לשוני...

עיני נפקחו לראות בלונדינית זאת מה טיבה רק הודות לאחד האסירים שנתקלתי בו בטיול היומי בחצר הכלא. אותו בחור „הוכר" למשפט באשמת הצתת לוח ריהוב שעליו הודבקה תמונת לנין. בעיצור מולי אמר לי:

„אצלך בחדר יושבת אחת בלונדינית, ליו־בת. והיא „שתולה".

„מה זאת אומרת די" שאלתי.

הבחור הסביר לי בשתי מלים ואני הבי־נותי, לבסוף...

עכשיו, אחר ששוחררתי ועליתי לישראל, נודע לי כי הפרוטוקולים של המשפט, אשר הושגו ברוסיה בסיכון רב והוברחו באורח בלתי חוקי למערב, ידועים לרבים. רוצה אני להוסיף למידע זה פרטים אחרים, בלתי־ידועים.

● „לדידי זו פקודה"

אתחיל בכך שב־15 ביוני, יום המעצר, פירסם עתון הערב „הצירתי לנינגרד" ידיעה שאמרה כי „ארגוני הבטחון הממלכתי לכדו קבוצת שודדי אוויר".

עתוני הערב של לנינגרד נמכרים בשעה 5—6 בערב. לאור מהירות הצב של עתונים אלה, הנשלמים והעוברים צנזורה בערך בשעה 12 בצהרים, אפשר להניח ללא ספק כי ה־הודעה הרשמית על נסיוננו לחטוף מטוס הגיעה למערכת העתון שעות אחדות לפני מעצרנו.

השופט שחוקר את יוסף מנדלביץ' אמר לו משהו כגון זה: „כפויי טובה! העם ה־רוסי הקצה לכם את בירוביג'אן, אבל אתם לוטשים עיניים אל היער, כזאבים..."

ענה לו מנדלביץ: „בספרי הקודש שלנו כתוב: ,לשנה הבאה בירושלים', ולגבי דידי זו פקודה".

ועוד פרט: אחי וולף, שהיה קצין בצבא הסובייטי, הוגדר במהלך. המשפט כעריק. זה אינו נכון. וולף לא נשבע לדגל הצבא הסובייטי, ומשום כך העמדתו לדין צבאי (ודין צבאי ברוסיה פירושו כמעט תמיד מוות) לא היתה חוקית. אכן, מתעוררת שאלה כיצד יכול קצין בצבא הסובייטי ל־הימנע ממתן שבועה, אבל בצבא כה אדיר כצבא הסובייטי אף זה עלול לקרות.

סקרנותם של רבים נתעוררה למקרא השם „וניה" פעמיים בפרוטוקולים של המשפט. שם משפחתו לא צויין, ובקשת הפרקליטים להביאו לפני המשפט לא נתמלאה. לי נראה שאותו „וניה" אינו אלא פרי דמיון ה־ק.ג.ב. שיצר אותו ככלי־רעם, למען ישמש כ„פרובוקאטור מיסתורי".

וניה מוכר כבר בתחילת המשפט כמי שהיו לו, כביכול, קשרים עם הלל בוטמן ועם מארק דימשיץ — קשרים שתוצאתם היתה מבצע „חתונה". לא דובים ולא יער. וניה הומצא רק כדי לבלבל ולהוליך שולל.

● מעשה ב„כתב טא"ס"

ב־18 בדצמבר, ביום הרביעי של המשפט, נכנס בזמן אחת ההפסקות איש לא ידוע אל פלאגיה פיודורובנה, אמו של יורי פיודורוב. הוא הציג את עצמו, אך האשה ענתה כי אינה מכירה אותו.

„את משום לא זוכרת אותי — אמר — אני כתב טא"ס. אני הייתי אצלכם בבית ב־14 ביוני".

„איש לא היה אצלנו באותו יום", השיבה אמו של יורי.

„סלחי לי, את אינך דימשיץ ?"

„לא, אני פיודורובה".

האיש הסתלק חיש־מהר.

אירוע זה נכלל בדו"ח „סאמיזדאט" על מהלך המשפט ועורר מחלוקת. רצוני לקבוע, כי ללא רשות מיוחדת לא היה שום כתב סובייטי מסתכן לפנות בבית המשפט אל אם של נאשם באשמה פוליטית. מכאן, ש־„מישהו" נתן רשות או משימה זו לכתב, ואותו „מישהו" יכול להיות אך ורק שלטו־נות הק.ג.ב.

יתר על כן, אין כל ערובה שאותו אדם היה באמת „כתב טא"ס" ועל זאת יש להו־סיף כי רק עיוור יכול להתבלבל בין אלפ־סינה דימשיץ בעלת הגוף ובין פיודורובה הזקנה. ייתכן מאוד, כי „הכתב" פנה בכוונה תחילה אל פיודורובה כדי שהעומדים סביב ישמעו את דבריו ויסיקו מ„ביקורו" בבית דימשיץ, כי אלפסינה דימשיץ, אשתו של מארק, היא שהסגירה את החבורה יום לפני המעצר על ידי הלשנה בעת „ביקורו" שלא היה ולא נברא של ה„כתב" בביתם. אלפ־סינה היא רוסיה, ו„הלשנתה" נועדה לתקוע טריז בין יהודים ולא־יהודים.

אותי הכניסו לאולם המשפט אחרונה. סוף סוף ראיתי את כל בני החבורה שלנו. הת־רשמתי מיד, כי כולם מגולחים ולבושם סדור — הכל היה מוכן לקראת „המצעד". את כולנו הושיבו אל ספסל הנאשמים. הח־לפנו „שלום" חפוז ואת כל שאר המלים הבענו אך ורק במבטים. אני הסתכלתי ב־אדיק והוא בי. במחשבתי ביקשתי ממנו סליחות על כל שאולי אמרתי שלא כהלכה בזמן החקירה, וממבט תשובתו הבהיר לי כי הוא מבין ללבי וסולח...

● „הייתי מודיע מייד"

בסקרי את הקהל באולם ראיתי את אחי סיומה ואת אבינו. ידעתי, כי אם הם ישנב פירוש הדבר שבחוץ ידעו מה התרחש בפ־נים. אך כשאני נזכרת במראה פניו של אבי תוקפת אותי חלחלה.

בלכדי את מבטי אבי פשטתי לקראתו את ידי ופשקתי את חמש האצבעות. הייתי בטוחה, כי יפסקו לי חמש שנות מאסר. אך אבי שתק, ורק הניע ראשו. חמש שנות מאסר נראו לו כעונש איום ונורא.

בזמן ההפסקה הגישו לנו ארוחה „חגיגית" טובה לאין שיעור מזו שקיבלנו בכלא. אבל המזון עמד בגרוני.

אחר ההפסקה הצלחתי „לשוחח" עם סיו־מה. בזכרנו שנינו בשפת האילם בעזרת מחוות והעוויות, שבה הסתייענו בשיעורים בבית־הספר. הדבר הראשון שסיפר לי היה כי הוא התחתן. בירכתי אותו.

אבל השומר, שתחילה חשב שהעוויותי הן פרי עצבנות, חשד בי העוויות צלו „לשתוק".

הקהל באולם פרץ בצחוק בעת חקירתו של עד התביעה הצייר גילבר, שהיה מורו של בוריה פנסון. הוא היה פחדן ומוג־לב ש־נראה כחיה רדופה, מוכת צליפות שוט. על שאלת התובע: „האם ביטא פנסון אי־פעם השקפות אנטי סובייטיות", מיהר גילבר להשיב: „הס וחלילה! אילו היה עושה זאת הייתי מודיע מיד לק.ג.ב.!"

אחר־כך גיבב גילבר מיני שטויות פרי אי־שליטה עצמית מרוב פחד. והירצה את השקפותיו על אמנות ציור. אולם עד מהרה השתיקוהו ושאלוהו מתי נפגש פעם ראשונה עם פנסון.

גילבר המבוהל והמבולבל השיב: „בהיותי נער בן 17 באה אלי אמו של פנסון ה־ביתה..." הוא בוודאי רצה לומר כי כשהיה פנסון בן 17 בא הוא אליו הביתה ללמוד, אך מרוב פחד יצא מפיו משפט שנתרמז בו, כביכול, משהו נגד האם...

● „קראי עד הסוף!"

ככקובל, הגשנו ערעור והכתנו לתוצאו־תיו ללא תקווה. כבר ב־30 בדצמבר, חמי־שה ימים אחרי השמעת פסקי־הדין, הומר עונש המוות שנפסק לאדיק ולמארק ב־15 שנות מאסר ועבודת פרך, אולם לנו לא נמסר על כך דבר. המשכנו להתענות באי־ידיעה.

רק ב־1 בינואר קיבלתי עתון. עיני נתקלו בידיעה שאמרה: „החוק הסובייטי העונש בצדק..." ועיני חשכו. ניחשתי, כי המלים הבאות תהיינה „דן למוות". העתון נשר מידי.

חברתי־לתא, ה„שתולה" התורנית, הרימה את העתון מן הרצפה והחזיקה אותו אל מול עיני:

„קראי עד הסוף, טיפשה!"

קראתי.

אדיק ומארק יושארו בחיים.

כל הזכויות שמורות לסילווה זלמנסון. אין להעתיק את הפרק כולו או חלק ממנו אלא בהסכמת המחברת.

הפרק הבא בגליון ערב שבת

רב־שיח של אנשי־רוח בבית „מעריב" (חלק שני)

כיצד נעמוד בפני איומים וסכנות מבחוץ

ככלות שנה רבת תלאות, שנת מלחמת יום הכיפורים וההלם שפקד את העם בעקבותיה, שנת ערעור מוסכמות ומשבר אמינות, שנת הסתלקות ההנהגה הישנה, שנה שבה היטלטלה המדינה בין תקוות שלום וחרדות מלחמה, זימן „מעריב" ששה אנשי רוח ומעשה לדיון בבעיות־יסוד של האומה והחברה שלנו, במשבר שהמדינה שרויה בו, שורשיו ודרכי פתרונו.

בדיון השתתפו פרופסור זאב לב, פרופסור מיכאל פלדמן, אבא קובנר, פרופסור אליעזר שביד, פרופסור בן עמי שרפשטיין ושר ההסברה — אהרון יריב (שהגיע לחלקו השני של הדיון).

מטעם מערכת „מעריב" השתתפו ש. רוזנפלד, קריאל גרדוש (דוש), משה ז"ק, יהושע יוסטמן (ה. יוסטוס), שמואל שניצר ואלחנן קרמר.

חלקו הראשון של הרב־שיח נתפרסם בגליון ערב ראש השנה של „מעריב".

עת לחלום ועת להקיץ

אבא קובנר: הייתי רוצה לומר לאחרים מה שאני אומר לעצמי. יש שעה לחלום־בלהות, לביעותים, ויש שעה להקיץ. בלי לברוח מן הביעותים, אסור להתנהג בהקיץ כאילו זה המשך של חלום בלהות. אני מאמין שאין זה משבר חולף, אין זה חרום לשעה. ועם זה — בחינת מעמדנו מראה, כי זה מעמד מיוחד בתולדות ישראל, וגם בתולדות ההסטוריה האוניברסלית. מי שמכיר אותי יודע שאינני נוהג לצטט את עצמי, אבל ברגע זה על יד שולחן זה נזכרתי שבקובץ „שיח לוחמים" כלולה שיחה שאני השתתפתי בה. אחת מן השיחות עם לוחמים מיד אחרי מלחמת ששת הימים. ולאחר שהקשבתי להם ולבני־הארץ שאמרו מה שאמרו וברוח היכים ההם, אני שאלתי אותם: ואם יתקיים בנו הפסוק, „והארץ תשקוט" — עשר שנים, עשרים שנה, ותשקוט הארץ ארבעים שנה — היכן אתם תעמדו בזה? אתם, ומחר כהורים לבנים וכסבים לנכדים? סבא שלי ואבי סבי חינך אותי לדרך ארוכה שיש בה הרבה מאבק והרבה סבל. היכן סוף הסבל שלכם?" בזאת נקטעה השיחה. נפלה מבוכה, שתיקה, וככה הודפס הדבר, ללא תשובה.

זה היה כשעוד היינו במדים של מלחמת ששת הימים. אני חש שאחד משורשי המשבר הוא שניטעה בנו אשלייה, ובשום אופן לא בכוונת הנגיה של הציונות, או לא כל הנגיה ולא כל נוטיה, שתיתכן קפיצת דרך. ושכבר עשינו את קפיצת הדרך וההלם הוא ההלם של סוף הסבל, סוף היכולת לשאת בסבל. זאת אומרת, האימה היא לא אימת הקרבנות שאתה נותן, אלא אימת הסוף — מה אחרי זה? עשרים שנה זה היה כמעט ברור. אני זוכר היטב במה חזרו לוחמי מלחמת השחרור: באידיאלים — מה צריך לעשות לאחר המלחמה כדי שנהיה מתוקנים יותר, טובים יותר, סוציאליסטים יותר, בורגנים יותר, כאלה יותר. אבל דבר אחד היה כמעט ברור — שאין זו סוף הדרך. אני זוכר כמה נדהמו כמה מידידי שיודעים לקרוא שירה, שבפואמה שכתבתי סמוך למלחמת השחרור אחרי הפרידה מהחדרים, זה מסתיים באיזה צל ארוך שהולך לפניהם. שאלו אותי, אמרתי — זו לא פרוגרמה, זו תחושה של אדם שכותב.

לאחר מלחמת ששת הימים, זו היתה התחושה המרכזית: זה סוף המאבק הנורא, זה הבסיס; התווכחו אם זו אתחלתא דגאולה, או חצי אתחלתא, או באמצע הגאולה. גם תיארו לוגים. אל נעמיד את עצמנו לשופטים, צריך להזהר, אולי גם זו לטובה, מי יודע? בפרספקטיבה אולי נצריך אחרת את מלחמת יום הכיפורים וגם את „ששת הימים".

אבל פתאום אנחנו כמו עירומים מעצמנו. ואני יודע שמלים היום אינן עושות הרבה. אבל מלה שנאמרת בעיתויה, מלה נכונה בשעת מצוקה, יש שהיא יכולה לעשות הרבה. ואני מאמין שלו קמה או אם תקום כתשובה למצוקה של היום, תנועה יוצרת, תשובת...

[illegible]

הסכנה: הנאה בלא מסירות הנפש

[illegible]

סימן ההיכר הוא הבינוניות

[illegible]

...בית תחומי פעילותנו בחברה הישראלית היא הבינוניות. ואם נשאל את עצמנו שמא יש...

בחירה לפי קשרים ולא לפי כישורים

פרופ' פלדמן: אתה לא חולק עלי. אני חושב שאתה צודק. ישנה קצת ירידה. עם זאת סבורני שמצבו של המדע הישראלי שונה מחלק ניכר מהפעיליות האחרות מתחומי החברה הישראלית. לכן אני רואה את מגמתו העיקרית של המדע הישראלי להגיע לרמות העליונות שיתכן אולי גורם משותה על סביבותיהם. אבל זה אולי נושא שהוא מחוץ לתחומנו, שכן אנחנו מדברים על אותם מרכיבי המשבר שאולי יוצרים את המציאות שלנו. ולכן נדמה לי שאם תגבר מודעותנו לעובדה שאנחנו מדרדרים, או נמצאים במצב שסימן ההיכר הבולט ביותר שלה במרבית תחומי פעילותנו בחברה הישראלית היא הבינוניות. ואם נשאל את עצמנו שמא יש

תחומים, שבהם שיטת המינויים של האנשים הממונים על תפקידי הביצוע והעשייה היא שיטה גרועה, שאיננה בחירה לפי כישורים אלא לפי קשרים, ונעשה מאמץ עליון לברור בעלי כשרונות מבריקים, ונעשה את זה לזוגי שאדם שהוא חסר כשרון לביצוע פעולה מסויימת, פעילותו תופסק באותו תחום, ונעשה ככל האפשר לעודד ברירה מתמדת של בעלי כשרונות בכל התחומים — אני חושב שנצעד אז למציאות שונה מזו המאפיינת אותנו היום.

ואף כי דומני שבמיוין של הפרט אולי אין תחושה כזו, ולכן אין זה מהווה גורם פסיכולוגי מודע במשבר, אני מייחס לו חשיבות גדולה מאוד ואני מאוד מודאג מהבעיה הזאת.

לא את כל החרדות צריך להביא למודעות

איך עושים את זה בדיוק? אינני יודע. אינני אומר שצריך להביא את כל החרדות למודעות, כי בחוזן של מהפכה — וישראל היא עדיין מהפכה בהיסטוריה — יש גם אלמנט של אשלייה טובה. קרא לזה חזון, קרא לזה תקוה, קרא לזה אמונה. כי אילו הייתי מודע לכל מה שיקרה אחרי הגיטו, אולי הייתי מתאבד בגיטו. אילו היה סבי או אבי סבי מודע לכל מה שיקרה... בתוך

לקרות. אבל אדם המנסה להסיח בידיעין את דעתו ממה שהוא יכול לדעת על עצמו ועל מצבו — הוא חוטא לעצמו.

א. קובנר: לא לא. דברי הם יותר בקונטקסט של דברים הנשמעים היום סביב החדר הזה. הייתי אומר ככה, בעצם יש להבדיל בין חיים של בהמה ובין חיים של חוסר מרגוע. חוסר המרגוע היהודי תמיד הוליד...

[illegible]

כוחה של הכוונות הרוחנית

ש. זיק: שני הדוברים האחרונים אמרו על הגורל שלנו, שהוא של משבר ממושך, של קרבנות ממושכים. מר קובנר דיבר על כך שזו לא שעת־חרום אלא חרום ממושך. האם ניתן לומר שגם מבחינה מדינית אין אנחנו יכולים להגיע לידי פתרון והסדר מהיר, או שאתם מגבירים את זה לספירה הרוחנית בלבד?

...ציי המציאות. מלבד אלה שהאמינו לא ב... אלטרנטיבות רבות אלא שהתכוונו לדבר אחד או שטעו טעות גדולה או שהשיגו נצחון עשו את הבלתי אפשרי. מלבד אלה, הפרזנבוזות בהיסטוריה — המציאות חוקמקן. כי לא מדובר פה בכל זאת בהתבגגהשל מולקולות אלא של ציבורי אנוש, שאגם בהם יש חוקיות אבל אולי השנעון...

[illegible]

מהי מציאות שאין בה משבר?

[illegible]

המציאות הכפויה עלינו קרוב לודאי תהיה...

מועקת האלטרנטיבות הפוליטיות

גם יש הרגשה של מועקה הנובעת מן הקשיים ההברתיים כלכליים בארץ הזאת. אני חושב שפה ניתן לעשות הרבה יותר משנעשה. בארץ הושקע פחות מדי מאמץ רציני ומרוכז, ופה אני אומר — בידי הממשל, בחימוש דרלים שמלוות בתכניות עשייה לגבי שאלות הנוגעות לענין הפער החברתי או כל מכלול הפקעת הארוכה הזאת. זה נושא שכמובן ניתן לעשות ממנו עשרים סימפוזיונים ואי אפשר לפתור אותו באמירה אחת. אבל בנקודה זו אני נמצא בהרגשה ברורה לחלוטין שניתן היה לעשות לאין שיעור יותר ממה שנעשה היום. אני גם מאוד מקווה שדברים ייעשו עכשיו. אני גם חושב שנעשו פעולות־הכנה...

בהרגשה שניתן היה ליהנות רוחנית מיצירה ספרותית תרבותית שירית גדולה כזו הנוצרת היום בארץ. אין לי שום מרשם איך לעורר אותה. אבל יש לי הרגשה שמבחינה תחושת הפרט לגבי יצירה זאת (אינני מתכוון לומר שהיצירה של היום נופלה בערכה מן היצירה שלאחר מלחמת השחרור, וכדומה) תגובתנו ליצירה הזאה, היא כקול ענות חלושה, לא רק מבחינת כוחה הפוליטי, אלא מבחינת משקלה כמזון רוחני אמנותי מעורר. איפוא אני חי בהרגשה, שבתחום הספרות, השירה, בתחום התיאטרון, בתחום האמנות, הציור, הפיסול וכך הלאה, אנחנו חיים בתקופה שחונה מאוד.

...פשוט אלא אם כן תשתנה המציאות הפוליטית שמסביבנו. דומני שאם המציאות תשתנה מעצמה ועל־ידי כך ייפתחו לפנינו אלטרנטיבות פשוטות יותר, הרי המרכיב הזה במשבר ייעלם. אבל אין לי מרשם פשוט איך לשנות אותו ביוזמתנו. שכן, אולי זו מגבלה של דמיוני — אך אינני רואה כל אפשרות של יוזמה ישראלית פשוטה, מפורשת, שעשויה להוליך אותנו לקראת אלטרנטיבה שסיכויי הצלחתה הרבה יותר גדולים מכל האלטרנטיבות הקיימות לפני האזרח מישראל.

מבחן הסולידריות היהודית

אם אחזור לסולידריות היהודית, אודה שככל שידעתי את עמי אני תמיד מופתע לרעה ולטובה. מה שארע עכשיו בעשור זה, הנה תופעה שאנחנו עדיין איננו יודעים להעריך אותה. לא היתה כזאת בתפוצות הגולה מימי חורבן הבית השני. היא לא ארעה, לא בימי גירוש ספרד ולא בעליית הנאצים ולא אחריהם. ובמזרח ובמערב. כי מה שארע ברוסיה זה לא דבר בבדל. צריך להנך את עצמנו ואת תפוצות הגולה שהסולידריות הזו היא גם סיכון שביום מן הימים יהיה צורך לעמוד בו. זה צו פדגוגי אולי יותר גדול מאשר לתבוע עליה מידית. אם כי אין להזיל בזה. מכאן שצריך לחשוב היטב כיצד לא לבזבז את הסולידריות הזו על מאבקים שוליים, ולחנך את העם שהסולידריות הזאת צריכה להיות נועדת לעיתוי של מבחנים גדולים, הם יהיו. ואני מאמין שהעם הזה יעמוד בזה.

בטוחני שמיליוני יהודים בעולם חשים, בלי שיהיו מודעים לגמרי לזה, שזאת היא תקוותו ההיסטורית של העם היהודי.

ש. שניצר: השאלה היא אם אותה סולידריות יהודית קיימת באותה מידה במדינת ישראל? יש לנו סולידריות עצומה של יהודים בתפוצות עם ישראל. האם קיימת סולידריות של יהודי ישראל עם התפוצות באותה מידה? אני חושש שלא באותה מידה.

א. קובנר: אני חושב שהיא קיימת ואינה קיימת. היא איננה קיימת בנוסח חייו של האדם הישראלי, של הפרט ושל הכלל — ועל זה אני כואב. אבל אני מאמין, ונוכחנו בזה בשנים אלה, שבמבחנים אותנטיים, הסולידריות הזאת עומדת. היא עמדה באופן אותנטי והגלתה בימי משפט לנינגראד ומשפט קאייר. והיא לא עמדה כשצריך היה לפנות דירה יותר טובה לעולה — זה דבר אחר. זה לא טוב אבל אין זה מייאש. את החוליים של הברהנו אני לא מסיר מנגד עיני, אבל אולי זאת היא שעה שכל כך נבואה בחיינו, שצריך גם להעלות לאור את יסודי קיומנו שהם בכל זאת בלתי משוערים.

אהרן יריב: לפנינו תקופת מאבק ממושכת על קיומנו

אהרן יריב: בתשובה לשאלתך, אני חושב שיש לבטים, צריך להסביר את הלבטים, גם אם אין תשובות ברורות ופסקניות הענות על הכל. עצם הסברת הלבטים — גם בה יש תשובה. אני לא אומר תשובה מספקת, אבל גם בהם יש תשובה.

אני חושב שכהובתנו להכיר בכך ולהסביר זאת, לא רק כממשלה אלא גם כממשלה. מה ע ממשלה? אני לא מדבר על ממשלה כמוסד ביורוקרטי, במובן הטכני של המלה, אלא כמייצגת את מנהיגותו של העם שעליה הוטלה האחריות להנהיגו. לא רק כממשלה, אלא גם כאנשים חושבים, כאזרחי המדינה שהושבים על גורל המדינה.

אני חושב שאנחנו צריכים לשים את הדגש על כך, ובזה אני מסכים לחלוטין עם אבא קובנר, שלפנינו תקופת מאבק ממושכת על קיומנו. אם אנחנו טועים בכך, מה טוב. לא הפסדנו דבר. אבל אני חושב שכל מי שרוצה לעשות הערכה בפכחות שקולה — אני לא...

[illegible]

איננו עומדים חסרי־אונים

[illegible]

אהרון יריב

תקופת מאבק ממושכת

פרופ' מיכאל פלדמן

קשרים וכישורים

„המטיפים לקרבן חייבים לתת דוגמה"

(סוף מהעמוד הקודם)

...מוכן להסתכן בכך שתהיינה עוד ... מוכן להסתכן בכך שאני אישית, כל עוד יהיה לי כושר, אשתתף במלחמות, ושהבן שלי יצטרך להשתתף במלחמה האלה. אני מוכן לכך.

...יים: משארית־הפליטה ועד הגנה

...ידע שאין זה מספיק לדבר על ...ך ואפילו לשכנע ולהצליח בשכ־ ...ל מראיות המאבק התקרבנות והי־

אבא קובנר
...ז תירוס אלא שנות תירוס

מאמצים, מכיון שהתמורה היא שאתה יכול לחיות כיהודי במדינה יהודית בא"י.

הרשו לי עכשיו לפתוח סוגריים, אני תיכף אסגור אותם. — לפני עשרים ושבע שנים לערך, קרוב ל־28 שנים, הייתי קצין בצבא הוד מלכותו בבריגדה, וישבתי על מגרש קטן בצפון איטליה וראיתי קבוצת יהודים. קטנה, מדולדלת, אבל מלאת הכרה, תקוה ואמונה — שארית הפרטיזנים מוילנא, בראשותו של אבא קובנר. ואני לא אשכח עד סוף ימי כיצד שרו ביידיש את שיר הפרטיזנים, וכיצד שמענו ברטט את תיאורו של אבא קובנר על גורל גיטו וילנא ואיך הובילו את היהודים לפונאר. אבא קובנר יושב כאן. אני זכיתי להיות מפקדו של בנו בצבא הגנה לישראל. אני מרשה לעצמי, מן הפרספקטיבה הזאת שיש לי כרגע במפגש הזה (לא ידעתי שאני אפגוש אותך) לשאוב אמונה ובטחון בעתידנו, בלי להתעלם מן הקשיים הגדולים שעומדים לפנינו.

אבל כפי שאמרתי, בזה לא די. כי אין דבר יותר חזק מצד אחד ואולי אכזרי מצד שני מאשר חיי היום יום. כי אחרי הכל, מבחנן של האמונות, של השאיפות ושל התקוות, הוא בסופו של דבר בקטנות יום יום.

ולכן אני חושב שאנחנו צריכים להנחיל לציבור, לעם בישראל, בנוסף לתודעה ש־אנחנו עומדים לפני מאבק ממושך על גורלנו, שהוא דורש כוננות נפשית ממושכת, גם את ההכרה שההתגברות על תופעות החיים ש־כולנו שותפים בבקורת עליהן — גם היא איננה מעשה של מטה־קסם, אלא מאמץ ממושך.

...לה צריכה להראות מופת

...אחד אינני רוצה להתחמק מן האחריות להנעת התהליך של אותם הדברים היא אחריותה ...ת. אין כל ספק בכך. אפשר לומר, שהציבור צריך להיות והמנהיגות צריכה למצוא דרך במידה מירבית את הציבור. אפשר לשתף את כל שלושת ...דים. אבל אותם גורמים בצי־ ...) ושרצוי לשתף אותם ויכולים ...בל אין זה מוריד כהוא זה שהממשלה תהיה הגורם המניע, להיות הגורם לתהליך ההת־ ...ל הקשיים האלה כדי שיתאפשר במאבק הממושך ובכוננות הנפ־ ...ית.

...: פרופ' שביט העיר קודם ש־ ...שה בדרך כלל שיצטן למצבו, ...ו, כשיש משבר, הוא לא מרגיש ...לפעול, והוא חושב שהממשלה צריכה לומר לו מה לעשות. הוא מנה את זה כאחד הפגמים.

א. יריב: עד כמה שאני בא במגע עם הציבור, ועם אנשים צעירים ומבוגרים — אנשים חשים בחולשותיהם. אין הם אומרים שרק הממשלה צריכה לעשות. הם אומרים שהממשלה חייבת — והם לא אומרים זאת במלים אלה, אם כי זאת תחושתם — להראות את הדרך וחייבת לעזור להם להתגבר על החולשות.

התחלתי בנקודה, שאני חושב שהממשלה חייבת לראות את עצמה כמניע התהליך. זה מחייב לכמה דברים. מעל לכל זה מחייב לדוגמא אישית. מופת אישי לא רק בהת־נהגות אישית שתהיה צנוע ותיסע במכונית קטנה, אבל מופת אישי גם בדרך פעולתך, גם בגישתך לנושא, גם באופן שיקולך את הנושא; האם אתה קודם כל שוקל נושא לגופו של ענין, או מיד ניגש לשיקול הנושא מתוך כל מיני שיקולים, שאינם לגופו של ענין.

...צי, חבר במדינה?"

...ושב שהממשלה חייבת לשכנע ...יש שותפות־גורל. (ש. שניצר: ...?) בין כל היהודים שחיים ב־ ...

...שהייתי מפקד חטיבת גולני, באימוני־חורף, בתנאים קשים את החיילים. מה אומרים לחיי־ נמצאים בבוץ עד צואר, והם ...זמן, אז מדברים אליהם ציונות. ...החיילים היתה: „תסלח לי אני, חבר במדינה?" זה לא

...מן דיבר על בעית הפער. ענין ...בבעיות הפער קשורים באופן לענין שותפות־הגורל, כדי שלא ...במדינה הזאת ואומר: „אני ...ה לרעה שאני לא מרגיש עצמי ...זה, אני לא מרגיש את עצמי ...ה לחיות כיהודי במדינת־היהודים — אני יורד".

פרופ' שרפשטיין אמר קודם בהופעה כזאת לא רק בין ה־מקופחים, אלא בכלל בקרב הדור הצעיר. הוא נתקל בצעירים שאומרים לו: מה זכותנו על הארץ הזאת?

א. יריב: נכון. „מה זכותנו על ארץ ישראל, האם אנחנו יכולים לשבת באילת, והאם לא לקחנו את אילת מהערבים?"

א. קובנר: לא רק זה. „אני לא רוצה להילחם, ומדוע לא אסע לאמריקה? ומה אנחנו יכולים לעשות נגד הערבים?". ה־שאלה היא כיצד הגענו לכך ומה ניתן לעשות לתיקון המצב.

א. יריב: לפיכך הדגשתי את ענין שות־פות־הגורל. אני חושב שצריך לשכנע כל מי שאיננו משוכנע, כי אני מאמין שאפשר להצליח בזה. כי אם לא נשכנע בענין זה, איך נעמוד במאבק ממושך? איך נעמוד באי־וודאות בעתיד, ואיך נעמוד בכוננות נפשית ממושכת שיש לה תרגום בחיי יום־יום בימי מילואים, במס הכנסה ובכל אותם דברים שעוד מחכים לנו בתור? המדיניות הכלכלית זה רק שלב א'.

...יות הכלכלית - רק ראשית הדרך

...דרת רגש שותפות הגורל הוא ... הנהגת נורמות בכל. נורמות ...רמות בחיי יום־יום. כי אין כל ... התנאים האובייקטיביים הלא־ ...איננו יכולים להרשות לעצמנו ... לא יודע לאיזו תקופה הלאה ...דות. הממשלה צריכה לשכנע ... ידי מתן דוגמא אישית. אני ... הדרך במדיניות הכלכלית. כאן ...לה הראשונה וקיצצה בתקציב. ... לא הכל. כי אני חושב שה־ ...ל כך גדולים שנצטרך לנקוט ...בה יותר חריפים ואכזריים ב־עתיד, וגם שם תצטרך הממשלה להיות ראשונה.

הפקידה של המנהיגות לעשות. כל כה שלאל־ידה כדי להוכיח ולשכנע את הציבור הרחב שיש הערכה לערכים והישגים מו־סריים ורוחניים, ואין הערכה ואין חשיבות להישגים חומריים. אני לא אומר שזה קל. אבל אני חושב שזה חיוני. (קריאה: הצהרה בענין זה לא תעזור) אני מתכוון — מעשית, ולכן אמרתי שתהליך ההתגברות על הקשיים גם הוא יהיה ממושך. אי אפשר למחוק דברים שהשתרשו במשך 26 שנים ושמוש־פעים מן העולם כולו. אי אפשר למחוק אותם במחי־יד אחת.

...ת פתח המינהרה

...ד: כשהמנהיגות באה לעם ...ן את הקרבנות האלה, שאנה ...ן, העם מצפה מהממשלה, ואנח־ ...ה, כקצין וכשר בממשלה — אם ייעשה כן, אז המציאות ...טחונית הקשה שבתוכה אנחנו אותנו לפתח יציאה מן המנהרה ...נו כצורים.

...: אתה בעצמך בודאי יודע ... שאין זה חופף לצערנו. מי ... לשגשוג מדיני וצבאי וכלכלי. ...ד צדיקי הדור הזה בעולם. לא ...דית של עם ושל מדינה קבעה ...ת באירופה, או שהוא שגשג ... בעולם. פה מדובר על תשתית ...ן לעם לעמוד במבחנים רבים ...כל להיות שרשים ינצחו ב־ ... אי אפשר לדעת. [illegible]

אחת, ויכולתי להרבות בדוגמאות, על הפרס־פקטיבה. פה הקושי הוא של הדור הצעיר. יש פה גם קושי פסיכולוגי, כשאני מדבר אל הדור הצעיר. ואני יודע שהוא יעמוד בקו האש. אבל אני חייב לומר לו את הדב־רים, ואני חייב לעשות כמיטב יכולתי להק־נות לו את הפרספקטיבה.

אני חושב שאם נעשה את כל הדברים האלה — ואני לא נכנס כעת לענינים אסט־רטגיים וכו' — יהיה בנו הכוח, גם הנפשי וגם העוצמה הלאומית, להגיע לפתח שמחכה לנו אי־שם לאורך הדרך, ובכוונה אני אומר דרך ולא מנהרה.

ב. זיק: האם הניתוח האסטרטגי אומר שהמנהרה היא לא כל כך רעה?

א. יריב: כן. אם כי הלקחים והמסקנות ממלחמת יום הכיפורים הם שמבחינתנו, מבחינה לאומית, זה היה מאורע קשה מאד.

פרופ' לב: בתקופה זאת אשתקד היהי [illegible]

הכיפורים היינו עדים להפגנת עוצמה ערבית ותיאום בין ערבים. אני לא מתעלם מהבעיות הקיימות ושתהיינה קיימות בעולם הערבי, בהתייחס למלה תיאום, אבל לפרק זמן מוגדר, ועל רקע השנאה המשותפת לישראל, אנחנו צריכים להניח שהענין הזה של התי־אום יכול בהחלט להישנות.

העוצמה והתיאום התבטאו במישור הצב־אי, המדיני ובמישור הכלכלי: בעובדה שה־עוצמה אורגנה בשלושת המישורים, ובתנאי פתיחת מלחמה שהיתה חלום־בלהות של כל מפקד בכיר בצבא הגנה לישראל; בהיותי ראש אמ"ן היה לי חלום בלהות אחד — מתקפת המתעה של ערבים. והנה ביום ה־כיפורים היה. גם תיאום, גם עוצמה וגם מתקפת המתעה אסטרטגית וטקטית. אסטר־טגית מפני שלא הצלחנו להביא את המילו־אים; טקטית — מפני שהגייסות שהיו בקו הראשון הופתעו. על זה אין ויכוח.

כשאני רואה את הנתונים האלה ומול זה כיצד עם ישראל — ומה זה צה"ל? זה עם ישראל — גמר את המלחמה, אז אני מאמין בכוחו הבסיסי של עם ישראל. אבל זאת היא קביעה כוללנית מאד שיש בה גם יסוד עובדתי ורציונאלי ויש בה גם יסוד של אמונה.

אנחנו מדברים היום במספרים שלא ידענו אותם מעודנו, של טנקים, של מטוסים, של אלפי חיילים — אסור שיפגעו בעקרון שצה"ל היה דבק בו מתחילתו — „כי בתחבולות תעשה לך מלחמה".

באופן פסיכולוגי הכמות יכולה להעביר אותך על דעתך, של התמכרות־יתר על הכוח והסתמכות בלתי מספקת על המוח.

אבא קובנר: אתה ישן בשקט בענין זה?

א. יריב: אסור לישון בשקט בענין זה.

אבא קובנר: אני מבין זאת, אבל האם ציפיותיך הן הלכה למעשה?

א. יריב: אני רואה — עד כמה שיכולתי משגת — את הנתונים שיש בהם סיכוי והבטחה שהכלל הזה לא יישכח.

נוכחנו בערכו האסטרטגי של שטח

מה הם הדברים שאנחנו צריכים לקחת בחשבון כלקחים, ומהם מה הן המסקנות? כי בנוסף לאמונה, תמיד טוב שיהיו גם מעשים. „עזור ותעזור עימו". אני חושב שנוכחנו במספר דברים. נוכחנו בערכו ה־אסטרטגי של שטח, ואני מצטער מאד שב־הרבה מקומות, מפי הרבה אנשים, שמעתי זלזול בענין הזה. גם ברמת הגולן, 25 ק"מ אלה היו גורליים לנו. כמובן שהשטח הוא ענין אובייקטיבי. אם בשטח הזה יש כוחות, והכוחות הם בעלי־יכולת לחימה, והם בעירנות וכוננות — אז השטח הזה נותן לך יתרון. אני לא אשכח כל ימי חיי את יום א' בבוקר, כאשר חיל־האויר במקום להנחית את „המכה השניה" לחיסול או שיבוש רציני של מערך הטילים, נזעק לפעולת הצלה ברמת הגולן. לכן יותר לא היתה הזדמנות לתקוף את מערך הטילים כפי שתוכנן. טוב, הבחורים עשו את שלהם, והחזיקו את רמת הגולן. אבל אם לא היה עומק כזה? לפיכך אני חושב שאחד הלקחים הוא, לא לזלזל בנושא העומק האסטרטגי, מבלי להתייחס כעת לפתרונות מדיניים. צריך לדעת שבמצב של סכסוך, סכסוך נמשך עם הערבים, הרי לעומק האסטרטגי יש חשיבות גדולה, בעיקר — ועוד אעמוד על כך — כשנזכור מול איזה כוחות אנחנו עומדים.

נקודה שניה, וכאן אני מגיע לענין הכו־חות. העוצמה הצבאית הערבית, בחלקה המכריע, היא עוצמה סדירה. היא לא זקוקה לגיוס מילואים והיא פרושה, ולכן זה מחזק עוד יותר, כשמדברים על מלחמה או סכסוך, את חשיבותו האסטרטגית של השטח ושל עומק, אפילו יהיה יחסי. אפילו יהיה 20—30—40 ק"מ. וכמה יש מן הירדן עד נתניה?

פרופ' בר־עמי שרפשטיין
ככל העמים

צה"ל מיישם את הלקחים

אבא קובנר: למה אני שואל? מדברים על הסברה לאורח, לעם היהודי, אבל צה"ל הוא חלק ניכר של העם היהודי. במגעי עם חיילים וקצינים, כשאני שואל „האם אתם מרגישים שנלמדו הלקחים, הובהרו לקחים, שונה משהו?" תשובתם היא שלילית, ואני נדהם לשמוע זאת.

א. יריב: הממשלה הקדישה שתי ישיבות לנושא לקחי המלחמה. אני כמובן לא יכול לומר לך איך זה מתבטא בבסיס הדרכה זה וזה, אבל ההתרשמות החזקה שלי מהדיונים האלה היתה, שצה"ל עשה ניתוח מעמיק של לקחי־המלחמה, והוא נחוש בדעתו ליישם אותם. זה יקח זמן. זה יקח זמן. (קריאה: אם יש לך זמן).

הרבה אנשים אומרים: מה עשה צה"ל מנובמבר עד עכשיו? המלחמה נגמרה באוק־טובר. בעיני, המלחמה של צה"ל נגמרה בינואר. היתה מלחמת התשה והיא נגמרה בינואר. אינני רוצה להגיד — וועדת אגרנט, וכו'. כמובן שהיתה מלחמה לא קלה, ובני אדם הם רק בני אדם. אבל צה"ל נכנס לתהליך מאד אינטנסיבי של הפקת לקחים. הם הוצגו לפני הממשלה בראשי פרקים. אני התרשמתי — ויש לי איזה תחושה לגבי צה"ל — שנעשתה עבודה מאד יסודית ורצינית. אני רוצה לקוות ולהאמין שזה יישום.

מעמסה שהמודיעין לא יוכל לעמוד בה

וכעת לנושא העירנות והכוננות. בעבר — ואני אומר את זה כלקח של מלחמת יום־הכיפורים — עם ישראל, צבא הגנה לישראל, הטיל על כתפיו של המודיעין מעמסה, שלאור לקחי יום־הכיפורים, הוא לא יכול לעמוד בה. הטילו עליו בלעדית את האחריות לעמוד בפני אפתעה. לא הכוחות שהיו בקו, אלא קודם כל המודיעין.

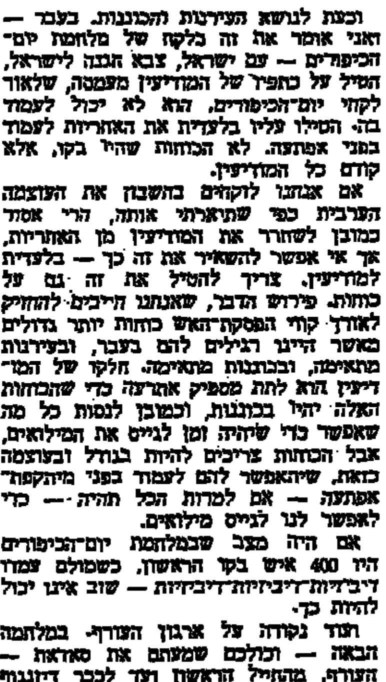
אם אנחנו לוקחים בחשבון את העוצמה הערבית כפי שתיארתי אותה, הרי אסור כמובן לשחרר את המודיעין מן האחריות, אך אי אפשר להשאיר את זה כך — בלעדית למודיעין. צריך להטיל את זה גם על כוחות. פירוש הדבר, שאנחנו חייבים להחזיק לאורך קווי הפסקת־האש כוחות יותר גדולים מאשר היינו רגילים להם בעבר, ובעירנות מתאימה, ובכוננות מתאימה. חלקו של המו־דיעין הוא לתת מספיק אתרעה כדי שהכוחות האלה יהיו בכוננות, וכמובן לנסות כל מה שאפשר כדי שיהיה זמן לגייס את המילואים, אבל הכוחות צריכים להיות בגודל ובעוצמה כזאת, שיתאפשר להם לעמוד בפני מיהקפת־אפתעה — אם למרות הכל תהיה — כדי לאפשר לנו לגייס מילואים.

אם היה מצב שבמלחמת יום־הכיפורים היו 400 איש בקו הראשון, כשמולם עמוד דיביזיות־דיביזיות־דיביזיות — שוב אינו יכול להיות כך.

ועוד נקודה על ארגון העורף. במלחמה הבאה — וכולכם שמעתם את סאדאת — העורף, מהחייל הראשון ועד לכבר דיזנגוף יצטרכו להיות מערכת אחת שמוכנה למל־חמה.

ש. הזנפלד: גם הקולגה שלך, גמאסי, נתן היום הצהרה מלחמתית ותקיפה מאד.

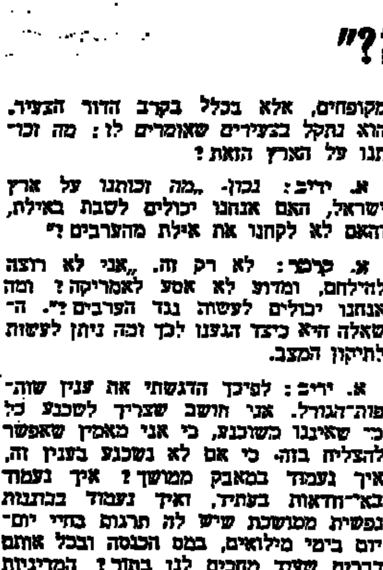
א. יריב: הוא איש מלחמה. אמרתי תמיד שהוא לא הניף „חיבה ציון". הוא גם לא הסתיר את זה.

פרופ' אליעזר שביט
בין הפרט לממשל

מול מיליון וחצי חיילים

העוצמה הצבאית הערבית הזאת שהיא ברובה סדירה וברובה פרושה, גם היום, היא עוצמה צבאית שמתאפיינת על ידי מספר נקודות: גודל הכוחות. פה אנחנו מדברים במספרים שלא ידענו אותם מקודם. במלחמת יום־הכיפורים הצבאות הערביים התקרבו ל־מיליון. אני חושב שאם תהיה מלחמה ב־עתיד הקרוב — תוך השנה הקרובה — הם יכולים להעמיד צבא פעיל בשדה הקרב שמגיע למיליון וחצי ואולי יותר אנשים.

פרופ' זאב לב
ישראל מול המעצמות

לרשותם כמות אמצעי לחימה שמגיעה לקנה־מידה בינלאומי, של מלחמת עולם שניה. למעלה מזה.

למדינה כמו סוריה יש יותר טנקים מאשר לכל אחת מחברות נאט"ו. אין חברת נאט"ו שיש לה כמות טנקים כזאת ובאיכות כזאת. איכותם של אמצעי הלוחמה היא גבוהה מאד, ויש להם מערכות נשק מאד מתוחכמות, והם יכולים להפעיל אותן.

אבא קובנר: מסתבר שככל שהמערכות מתוחכמות יותר, הן יותר פשוטות להפעלה על ידי אנשים פחות משכילים. לא כולן, אבל זהו התהליך.

א. יריב: לזה אתייחס יותר מאוחר. למ־זלנו, זה צד שני של המטבע. אני רוצה לציין ששני הגורמים האלה — ההיקף של הכוחות והכמות של הכוחות, כמות אמצעי הלחימה ומידת התיחכום של אמצעי הלחימה ואיכותם — מפצים על חלק של החולשות של הצבאות הערביים. ולכן, אסור לזלזל. תמיד הייתי נגד זלזול, לאור הכמות. אמ־רתי: השריון שמגן על חולשותיהם של צבאות ערב הוא כמות השריון, כמות האש ויכולת הניידות שלהם.

אבל יחד עם זה לא צריך להגזים, כי מול זה יצאנו כפי שיצאנו, בתנאים הגרועים ביותר שיכולנו להעלות על הדעת. היה חסר, לאושרנו, רק דבר אחד — פגיעה בעורף. זה הדבר היחידי שהיה חסר להצגה של חלום־הבלהות שלי.

לאור העובדה שיצאנו כפי שיצאנו, אני חושב שאסור להגזים ולהגיד: אין מנוס, כמויות כאלה, כוחות כאלה — אין לנו מה לעשות, אנחנו אבודים. גם נפט, גם יכולת מדינית, גם צבאות כאלה — עם ישראל אבוד. אני לא חושב כך.

אבל לא מספיק לומר שאין מקום ליאוש למסקנות מיואשות, אלא צריך לשים את הדגש על מצוות „עשה".

השלכות מפליגות
על משק כוח האדם במדינה

צריך לזכור שיש לנו צורך בזמן למלאכת בנית עוצמה. זה לא נעשה בין־לילה. זה לוקח זמן. וכשאנחנו מדברים על הכלל שאני קראתי לו: כלל מיצוי העוצמה, כמו בן ישנו גם האלמנט הכלכלי. זה מוכרח להשפיע על המדיניות הכלכלית. זה מוכרח להיות אחד מהגורמים המשפיעים והמכרי־עים במדיניות הכלכלית, ואחד הגורמים המכריעים במדיניות כוח אדם במדינת ישראל. כי אנחנו מדברים על סדרי גודל כאלה, שלקיום הכוח הזה והעוצמה הזאת, יש הש־לכות מרחיקות־לכת על כל משק כוח האדם במדינה. זה היה אחד הלקחים בדיונים בממשלה.

ב. זיק: אז איך אתה רואה דרך כל זה את סוף המנהרה?

א. יריב: פשוט מאד. אם נעשה את כל זה — אנחנו נוכל לעמוד בפני הסכנות. אני מאמין בהחלט שנוכל לעמוד. אני מאמין גם שנוכל לשכנע. אנחנו חייבים לשכנע את כל שכבות האוכלוסיה, שחלוקת הנטל הבטחוני היא שווה. לא רק הנטל הכלכלי. אתה עושה מלואים, הוא עושה מילואים והוא עושה מילואים. לא בדיוק אותה כמות ימים. ואתם יודעים שיש בענין זה בעיות. מצווים אנחנו לוודא שחלוקת הנטל תהיה סבירה, ויראה שלא „מתלבשים" על מיגזר מסוים בצה"ל.

פרופ' לב: באיזה מידה אנחנו כל כך בטוחים שמבחינה אסטרטגית גלובלית — לא נהיה מופקרים על ידי שתי המעצמות?

לשמור על האופציה הצבאית

א. יריב: אני באמת הזכרתי שתי נקודות חשובות מאד, והן מתייחסות להקשר מעצמות־העל. יש מסקנה מאד־מאד חשובה: אנחנו חייבים להיות מוכנים למשך־לחימה יותר ארוך מאשר היינו מוכנים לו בעבר. ולא להיות תלויים. ומכך יש מסקנות. אנחנו יכולים לעשות לא מעט. השאלה היא, איך אנחנו רואים את זה. אם אנחנו רואים את זה כחיוני, אז אנחנו יכולים לגלות בתוכנו את הכוח לעשות את הדברים.

הדבר שני. האופציה — ואני לא אוהב את הכותרת „מלחמת־מנע", ולמה לקרוא לזה כך? — האופציה או היוזמה; אם תעמוד במבחן השאלה, של יוזמה צבאית מול סיכון מדיני מסוים, כדי להגן על עצמנו — אנחנו צריכים להיות, קודם כל במצב צבאי ויכולת צבאית שמאפשרת לנו יוזמה, ושנית בנכונות פסיכולוגית ומורלית גם לנקיטת יוזמה צבאית.

ועכשיו אענה לשאלה השניה שלך. כדי להיות במצב כזה, אני בהחלט מסכים שהעם בישראל ברובו, בעיקרו, צריך להיות משו־כנע שנוצלו האפשרויות הפוליטיות להתקדם לקראת שלום. (קריאה: או לדחות את המלחמה) אלה שני הצדדים של אותה מטבע.

אם מחירה של דחיית המלחמה הוא ויתור על אחד האינטרסים החיוניים שלנו, האסט־רטגיים או הפוליטיים, אז לא, מכיוון שפי־רוש הדבר יכול להיות שנצטרך להתייצב למלחמה במועד מאוחר יותר, בתנאים אס־טרטגיים גרועים שידרשו מאיתנו מחיר כוח, שיפגע ביכולתנו להמשיך. הרי אחד הדברים החמורים ביותר שגורם לדכדוך, מצב־רוח, הורדת מורל וכו', זה המחיר ששילמנו במ־לחמת יום־הכיפורים. בגין האפתעה והמחיר.

כוחה של העובדה הקיימת

ב. זיק: האם אתה חושב שיכולנו להיות לא מופתעים? למשל, הדבר ביום האחרון על פעולה מונעת. האם יכולנו מבחינה מדי־נית או לא יכולנו לנקוט בפעולה מונעת?

א. יריב: בחכמה לאחר מעשה — אני חושב שכן, אבל זה בחכמה לאחר מעשה.

ב. זיק: השאלה היא, אם יכולנו מבחינה צבאית, בלי גיוס המלואים?

א. יריב: הלוא בכל המגע היתה רק אוירית. היא היתה משפיעה במידה מסו־יימת. באיזה מידה? — קשה לי לקבוע. במידה כמו שהיתה משפיעה.

עוד לא עניתי לגבי ענין מעצמות־העל. אני חושב שהנסיון מלמד שני דברים, וצריך הבה לזכור שלא במות שנסיון מלמד אותך את הכל: שאין בכוחן של מעצמות־העל למנוע פרוץ מלחמה. אבל יש בכוחן, נדמה לי, להפסיק מלחמה. [illegible]

הצבאית בשדה המערכה. אבל מכאן נובעת מסקנה, ואני קושר את זה עכשיו לענין כל מה שאמרתי על בנית הכוח ואופי הכוח וכו': יש דבר אחד שיש לו כח רב מאד, גם לגבי מעצמות־העל וזה עובדה קיימת.

אם יהיה ביכולתנו הצבאית בכל מצב נתון לקבוע עובדות קיימות מבחינה צבאית בשטח — הן תשפענה גם על ההכרעה המדי־נית. אם הרבה או מעט — אינני יודע. זה תלוי במצב. הראייה — מה שקרה במלחמת ששת הימים. היתה עובדה קיימת והיא החזיקה שבע שנים.

ש. שניצר: אני חושב שהגענו לסיום. בסיכום הדברים אפשר לומר, שישנם ערכים מסוימים שאינם של דור מייסדים או של דור שני או של איזה שהוא דור. יש דברים מסוימים שהם נצחיים — מסירות הנפש, ה־נכונות לעמוד במבחנים, הכוח הנפשי לעמוד במבחנים. אלו אולי המפתח להיחלצות מן [illegible]

עקרון מיצוי העוצמה

אני חושב שכל מי שיושב פה אמון על עקרונות המלחמה. אצל האנגלים יש שמונה, אצל האמריקנים יש עשרה, אצל הצרפתים זה אחרת, אבל יש עקרונות מלחמה. אני חושב שהעקרון בהא הידיעה שלפיו צריך לנהוג עם ישראל הוא, מיצוי העוצמה. יש עקרון מלחמה ידוע שנקרא: ריכוז הכוח, ואני חושב שעקרון המלחמה שאנחנו צרי־כים לנהוג לפיו הוא מיצוי העוצמה.

לדעתי, ההבדל בין דביקות בעקרון המ־לחמה ששמו ריכוז הכוח לבין עקרון המ־לחמה ששמו מיצוי העוצמה, הוא ההבדל בין אומנות לאמנות. ובענין הזה של מיצוי העוצמה, אנחנו — עם ישראל — צריכים לעשות קפיצה שנדמה לי שבשפה המדעית קוראים לה: „קפיצת קוואנטום". זאת קפי־צה שיש לה הן משמעויות כמותיות והן משמעויות איכותיות.

למול הצבאות הגדולים האלה אנחנו צרי־כים, קודם כל, להגיע למיצוי מירבי של העוצמה הלאומית מכל הבחינות, גם מהב־חינה המספרית. ואתם עדים עכשיו למבצע שצה"ל עומד לערוך אותו — לבדיקה בחודש של רבבות אנשים שהם פטורי־שירות בטחון. יש בהם כל מיני סוגים, עם בחורי־ישיבה ועם הכל.

למה אנחנו צריכים לעשות את זה? ראשית, כדי לשמור על יחסי־כוחות מתק־בלים על הדעת בין הצבאות. אני לא אומר סתם: בין הצבאות. בעיקר בין העוצבות הלוחמות. כי זה מטיל עלינו מצווה נוספת — שמתוך כוח האדם הזה נעשה את המאמץ המירבי למספר עוצבות לוחמות, ואני יודע שצה"ל עשה בתקופה מגמר מלחמת יום־הכיפורים ועד היום, קפיצה בהגדלת מספר העוצבות הלוחמות, שאני לא מכיר כמותה בימי חייו של צה"ל.

„הערך המוסף" של המלחמה

שנית, אנחנו חייבים — וכאן זה כבר ציוד מדיני ולא רק צבאי — להצטייד באמצעי לחימה בעלי האיכות הגבוהה ביותר שניתן להשיג, ובכמות סבירה במרכאות. כלומר? אחד לשלושה, אחד לארבעה לטובתם, אבל באיכות — אסור שכאן תהיינה פשרות.

אחר־כך אנחנו מצווים על ארגון הכוחות בצורה כזאת שתאפשר להביא למיצוי העו־צמה, על ידי כך שנוכל להביא במקום המתאים ובזמן המתאים עוצמה מכרעת. אנחנו יכולים להיות נחותים במספר — אחד נגד שלושה, אבל אסור שזה ימנע מאיתנו [illegible]

מסויימת, בשאלה שאלה קשה: באיזה מידה ניתן לרשותנו ולשליטתנו לקבוע את הזמן המתאים למלחמה?

א. יריב: אני דיברתי כעת לא מבחינה אסטרטגית, אלא מבחינה אופרטיבית וטקטית. אני חושב שאפשר. בהפעלת כוחות אנחנו צריכים להבטיח, על ידי הדרכה, אימון וקביעת תורות, שילוב כזה בין החילות ובין הזרועות, שיתן לנו את מה שאני קורא לו: הערך המוסף. כי אם אתה מגיע לשילוב מושכל בדרגת אמנות המלחמה הגבוהה ביותר, בין שריון החיל־רגלים ההנדסה והחיל־ [illegible]

העימות הערבי־ישראלי בעיניים „אופטימיסטית" ו„ריאליסטית"

ה„אופטימיסטים" מאמינים, שהניגוד הישראלי־מצרי אינו שורשי ומצרים נוטה לנער חוצנה מן הקונפליקט; „הריאליסטים" טוענים שמשמעות „שלום צודק" שעליו מדברים הערבים הוא חיסול ישראל, ומצרים של סאדאת אינה יכולה להינתק מהעולם הערבי

מאת
פרופ' משה מעוז

מלחמת אוקטובר 1973 חוללה מיפנה מכריע בתולדות הסכסוך הערבי־ישראלי — בכך תמימי דעים מדינאים, פרשנים ומזרחנים בישראל ובעולם המערבי, אלא שמכאן ואילך הם נחלקים לשתי קבוצות עיקריות, „אופטימיסטית" ו„ריאליסטית".

הקבוצה ה„אופטימיסטית" גורסת כי המיפנה טמון בכך שמצרים — בעלת מעמד־הבכורה בעולם הערבי ומנהיגת העימות הערבי נגד ישראל זה דור — נוטה לנער חוצנה מן הקונפליקט ולהגיע לכלל הסדר שלום עם ישראל. לפי תפישה זו הניגוד המצרי־ישראלי אינו שורשי, אלא הוא תהליך שצמח והתפתח בדור האחרון ואשר מצרים השתלבה בו כמעט בעל־כורחה ולא תמיד באשמתה.

כך, למשל, החל ניגוד זה בהיגררותה של מצרים בלא־חמדה להילחם בישראל ב־1948; הוא התפתח מחמת תוקפנותה של ישראל נגד מצרים ב־1955 (פעולת עזה) וב־1956 (מבצע „קדש"), והגיע לשיאו במלחמת יוני 1967 — שבה לא היתה מצרים מעוניינת — בהשפלה מוחצת של הצבא המצרי ובכיבוש כל סיני בידי ישראל.

מלחמת אוקטובר 1973 — טוענים בעלי תפישה זו — תרמה לשיקום כבודו המושפל של הצבא המצרי והשיבה לעם המצרי את בטחונו העצמי אשר נפגע בעימות עם ישראל מאז 1948. עתה נותר רק להחזיר למצרים את אדמתה הכבושה בסיני כדי שהניגוד המצרי־ישראלי יצטמצם עד מינימום וייעלם בהדרגה. שהרי אין למצרים עניין עקרוני בהמשך הסכסוך עם ישראל ובשעבוד משאבים לאומיים עקרים לצורך התעצמות צבאית, מה גם שנוכחה לדעת במלחמת אוקטובר, כי אי אפשר להביס את ישראל בשדה הקרב וכי ארצות־הברית עומדת לימין ישראל.

מאידך גיסא, ברי שמצרים שואפת להתפנות לפתרון בעיותיה הכלכליות והדמוגראפיות החמורות וזקוקה למשאבי כוח־אדם מקצועי ולמקורות מימון גדולים כדי לחדש את התשתית הכלכלית המעורערת, ולספק פרנסה, מגורים ושירותים לכ־40 מיליון מצרים המתרבים בקצב של כמיליון נפש בשנה. והא ראיה — הממשלה המצרית החלה מאז תום המלחמה בהתוויית תוכניות פיתוח ושיקום גדולות ופועלת במרץ למשיכת השקעות ממדינות ערב העשירות, ממדינות אירופיות ובייחוד מארה"ב.

כאשר אש"ף יתמסד

ארה"ב, מצידה, מעודדת ביותר מגמות שיקום ופיתוח אלו שהיא רואה בסיוע הכלכלי אמצעי מרכזי הן להגברת השפעתה במצרים ובעולם הערבי, הן לצמצום הנוכחות הסובייטית באזור. מכאן שישנה אפשרות כי מצרים תצטרף למערך המדיני־אסטרטגי של ארה"ב במזה"ת, המבוסס על מדינות פרו־מערביות כסעודיה, ירדן, ולבנון מכאן, וישראל מכאן. ובמסגרת מערך זה ייקל על הממשל האמריקני לשמור על איזון כוחות בין מצרים וישראל ולתרום ליישוב הסכסוך הערבי־ישראלי.

אמנם, בעלי התפישה ה„אופטימיסטית" מודים, כי מצרים לא תסכים להסתלק לחלוטין מן הסכסוך עם ישראל ולא תוכל להשתחרר מן המחויבות הלאומית־הערבית שלה, כל עוד מחזיקה ישראל בשטחים ערביים שכבשה ב־1967 וכל זמן שלא מומשו „הזכויות הלאומיות" של הפלסטינים. לפיכך חייבת ישראל לוותר מלבד על סיני גם על רמת הגולן, הגדה המערבית ורצועת עזה, ולהסכים להגשמת ה„זכויות הלאומיות" של הערבים הפלסטינים.

על השאלה מה פירוש הגשמת „זכויות לאומיות" אלו, אליבא דמצרים, משיבים ה„אופטימיסטים", כי זו תסתפק בכך שתוקם מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצועת עזה, וחלקם מוסיפים, כי אכן על ישראל להסכים בהקדם או במאוחר להקמת מדינה כזו, כדי להשיג את השלום הנכסף עם הפלסטינים, עם רוב מדינות ערב ובעיקר עם מצרים.

לפי תיזה זו יתחייבו מצרים ומדינות ערביות „מתונות" אחרות להפסיק את הלחימה נגד ישראל מכאן, ואת התמיכה במטרות המוצהרות של ארגוני החבלה מכאן. ארגונים אלה, ובראשם אש"ף, שיפלו לידם את השלטון במדינה הפלסטינית, יחושו את כובד האחריות בניהול מדינה חדשה, יעברו תהליך של „התמסדות" במערכת המדינית הפנימית והבינלאומית, ויחששו לסכן את מעמדם והאינטרסים החיוניים שלהם בהמשכת המאבק האלים בישראל.

אשר לעמדת המדינות הערביות הקיצוניות, ניתן להתעלם מעיראק ומלוב ואת עמדתה הבלתי־פשרנית של סוריה ניתן לשתק בהחזרת חלק מן הגולן בשלב ראשון ואת כל הגולן בשלב שני, תמורת הסדר שלום. את בריה"מ יש לרצות בשיתופה בהסדרי השלום בצד ארה"ב.

עד כאן תפישת האסכולה המכונה על־ידי אופטימיסטית בקוים כלליים, אף כי ניתן להבחין בתוכה גיוון ודגשים שונים לגבי אופי הבעיות וסולם העדיפויות בתהליך ההסדר הערבי־ישראלי.

את התפישה האחרת אפשר להגדיר כ„ריאליסטית" יותר. אף בתוכה מתרוצצות השקפות מגוונות, אך המכנה המשותף שלהן הוא ההערכה כי מלחמת אוקטובר גרמה החרפת עמדת הערבים, לרבות ממשלת מצרים, בעימות עם ישראל.

לפי תפישה זו, שאני שותף לה, מסרבות רוב המדינות הערביות השכנות או אינן מוכנות לכרות שלום־אמת עם המדינה היהודית, וספק רב אם הן מסכימות לבוא לכלל הסדרים של אי־לוחמה עם ישראל. רובו הגדול של העולם הערבי, על מיגוון משטריו המדיניים, אמנם מכריז על שאיפה ל„שלום צודק" באזור, אך פירושו של „שלום ערבי" זה הוא חיסולה של ישראל כישות מדינית יהודית ריבונית; או, בשלב־ביניים, פירושו צמצום ישראל ל„מדינונת" קבוצת־גפיים ובעלת „פרופיל נמוך" בגבולות החלוקה של 1947, הנתונה לשבט או לחסד בידי שכנותיה הערביות.

ההשקפה לא נשתנתה

עמדה ערבית זו מבוססת על תפישת־העולם הלאומית של כ־100 מיליון ערבים באזור; הרואה בישראל גוף זר ומלאכותי, פרי האימפריאליזם המערבי ועושי דברו, אשר גזל את אדמת „פלסטין הערבית", גירש את בעליה החוקיים ומאיים בעצם קיומו על האומה הערבית ותרבותה.

תפישת־עולם זו מקבלת חיזוק גם באמונתם הדתית של עשרות מיליוני ערבים מוסלמים (ומיליונים רבים של מוסלמים לא־ערביים) שהיהודים אינם עם אלא עדה דתית נחותה, המנועה על־ידי המסורת האיסלאמית מלקיים חיים פוליטיים עצמאיים וריבוניים בארצות האיסלאם, שארץ־ישראל היא אחת החשובות בהן.

השקפות העולם האיסלאמית־דתית והלאומית־ערבית לא נשתנו ולא נחלשו מאז מלחמת אוקטובר; אדרבה, הן התחזקו מאז. המלחמה, שכונתה בפי מחולליה „מלחמת הרמדאן", הוכרזה כ„מלחמת קודש" או „מלחמת־מצווה" של האיסלאם (ג'יהאד) בפי המנהיגים הפוליטיים והרוחניים של מדינות ערביות רבות, ובראשן מצרים סוריה וסעודיה. מנהיגים אלה עשו במשך המלחמה ולאחריה שימוש נרחב במוטיבים מן הקוראן והמסורת המוסלמית כאסמכתות רעיוניות למאבק במדינה היהודית.

אחד המוטיבים הללו, שבו עושים שימוש נשיא מצרים סאדאת והוגי דעות מצריים, שואב מן הדמות השלילית של היהודים בקוראן, לאמור: הם עוררו את כעסו של אללה, מרדו והפרו חוק, ועל כן יש להחזירם למצב של השפלה ובסכנה (הקוראן סורה 3, פסוק ק"ח).

גישות כאלה וכן מוטיבים אנטישמיים השאובים מהמסורת האירופית מצויים כלולים בספרים, כתבי־עת, סרטים ומחזות הרואים אור במצרים גם לאחר המלחמה האחרונה, ובהקשר זה יש להתייחס להתבטאויות עוינות בכתב ובעל־פה נגד הציונות „הגזענית, אויבת האנושות", שהכתה היא חובתם האנושית־אוניברסלית של הערבים.

אין מקום לפשרה

בולטות ומדאיגות עוד יותר ההצהרות וההתבטאויות הברורות של מנהיגים מדיניים ואנשי רוח במצרים ובארצות ערביות אחרות נגד הציונות וישראל — הצהרות היונקות מן האידיאולוגיה הלאומית הכל־ערבית. הנימה העוברת כחוט השני בהתבטאויות אלה היא שאין מקום לפשרה בין האידיאולוגיה הלאומית הערבית ובין הציונות.

וכאן יש להדגיש כי ההתבטאויות הללו, הנשמעות מאז המלחמה וקוראות להמשך המאבק בישראל אינן מושפעות כתוצאה ריאליסטית גרידא, או כחזון לאחרית הימים. מלחמת הרמדאן נתפשת על־ידי בוגרי הציבור במצרים כשלב היסטורי „בהגשמת השחרור הלאומי הערבי" וכמיפנה מכריע במאבק בישראל. על־פי תפישתם שמה המלחמה קץ לעליונות הצבאית הישראלית והוכיחה כי צה"ל איננו בלתי־מנוצח במערכה נגד צבאות ערב וכי היישות הישראלית מלאכותית ועוברת בתהליך התפוררות. ובאותה שעה הם מאמינים, כי המלחמה הנחילה לערבים נצחון פסיכולוגי ואסטרטגי ועמדת כוח. היא הרגילה שינוי במאזן הכוחות האזורי לטובתם, והחזירה להם את הפער ההבדל בין עצמם והזולת.

זאת ועוד, המלחמה הוכיחה כי ניתן להגשים את הסולידריות ו„אחדות המעשה" בין מדינות ערב, על אף חילוקי הדעות ביניהן, בבואן להשיג יעדים הלאומיים הכל־ערביים לגבי מרכזם המאבק בישראל. במסגרת „אחדות המעשה" זאת הפעילו מדינות ערביות בעלות משאבים שונים ותיאום פעולה בהתאמה עם ישראל, בצורה להציב מדיניים וכלכליים על ארה"ב ומערב־אירופה ובמיתקפה ההסברתית במסגרת הקהילה הבינלאומית.

זיקה כל־ערבית

על רקע זה מצפים הוגי דעות ומדינאים במצרים כי הסולידריות העמוקה והתודעה הגורל המשותף של העמים הערביים יחזקו ויסייעו יותר להקמת כוח ערבי גדול, כעין מעצמה, בלתי־תלויה בעצמאות־הכל העולם הערבי והזיקות, שהפער ביניהן והפגין הסכנה פעוטה על המערכה הכללית.

מעצמה זו, המייצגת 100 מיליון ערבים, תשאב את כוחה מאוצרות הנפט הגדולים שבשטחותיה, מרחבות הכסף העצומות שלרשותה, ממעמדה האסטרטגית השולטת על אזורי מפתח עולמיים, ומכלל הכוחות העומדים לפקודתה. כוח צבאי זה ניתן לפתח, להגדיל ולשפר על־ידי תעשיית נשק ערבית משותפת, קניית ידע מאירופה ותיאום ברכש כלי־מלחמה חדישים ממעצמות־העל.

מה מקומה של מצרים בתוך מערכת כל־ערבית זו?

על פי „מסמך אוקטובר", שהוצג על־ידי סאדאת באפריל השנה, חייבת מצרים להמשיך ולגבש את זהותה העצמית, אולם זהות זו איננה סותרת את הזיקה הלאומית הכל־ערבית של העם המצרי. אדרבה, המסמך מדגיש כי מצרים היא חלק של האומה הערבית ויעודה ההיסטורי להגן על העולם הערבי כולו מפני גלי הפלישה הגדולים (קרי: הציונות), שעה שתפקיד העמים הערביים להגיש למצרים תמיכה מוסרית וחומרית.

אכן, מצרים של סאדאת ממשיכה להיות קשורה בעולם הערבי ובסכסוך הערבי־ישראלי בצורה הדוקה, ומכמת בזיקות הדוקה יותר ממצרים של נאצר. סאדאת מודע לכך, שאיננו יכול להוליל אחדות ערבית אוניטארית בהנהגתו כפי ששאף נאצר; וזאת בעיקר בגלל חולשותיה הכלכליות של ארצו ובגלל עוצמת ההתנגדות של רוב מדינות ערב, לאחדות כזו. עם זאת, חותר מנהיג מצרים לבצר את מעמד הבכורה של ארצו בעולם הערבי ובאמצעותו במערכת הבינלאומית.

מעמד כזה ניתן להשיג, בין השאר, על־ידי תמיכה והסתייעות במדינות הערביות, ובעיקר המדינות העשירות, על בסיס מכנה־משותף רחב. וברי כי המכנה־המשותף היחיד בין מדינות ערביות רדיקליות פרו־סובייטיות ובין שמרניות פרו־מערביות הוא הסכסוך הערבי־ישראלי ובתוכו בעיית פלסטין.

אך בזה לא סגי. ההזדקקות של מצרים לסיוע כספי של מדינות כמו סעודיה — לשם שיקום המשק המצרי; לתימוכין פוליטיים של מדינות כמו אלג'יריה במסגרת המעגל הערבי והאפריקני; ולשיתוף־פעולה צבאי של מדינות כמו סוריה לשם הפעלת החזית הצפון־מזרחית נגד ישראל בעת הצורך — כל אלה חושפים את מצרים בכוח להשפעות ולדרישות מצד מדינות ערביות אלה. והרי ידוע, כי הצד השווה של מדינות אלה הוא עמדה קיצונית־דוקטרינרית נגד ישראל, עמדה שסאדאת חייב להתחשב בה במדיניותו כלפי ישראל.

יתר על כן, בנוסף על היותו נתון להשפעה מבחוץ של מדינות ערביות קיצוניות, נתון סאדאת אף בלחצים־מבית מצד שלושה חוגים בעלי־משקל בהנהגת המדינה, אשר האינטרס שלהם הוא המשך הקונפליקט נגד ישראל:

א. שכבת הקצונה המצרית, בשורות פעיל או בדימוס, החולשת על עמדות־כוח בצבא, בממשל ובמשק. שכבה זו חוששת, כי הסדר שלום עם ישראל יחליש את מעמדה הפוליטי וההברתי־רם שאותו בנתה בעקב הניגוד המתמיד עם ישראל; עימות זה, שחייב החזקת צבא גדול והקצאת משאבים רבים, אכן עשה להפיכת הקצונה המצרית לשכבת עילית במדינה ובחברה.

ב. ההנהגה הכלכלית של מצרים חוששת, כי הסדר שלום עם ישראל יגרום השתלטות התעשיה הישראלית על שוקי מצרים ובעקבות זאת פגיעה במערכת הכלכלית במצרים ו־אבטלה גוברת והולכת.

ג. ההנהגה הפוליטית המצרית מודעת לכך, שהסדר עם ישראל יפנה את שימת־לב הציבור המצרי לבעיות הפנימיות החמורות הנגרמות מהתפוצצות האוכלוסיה בארץ הנילוס, אבטלה גדולה, מחסור בדיור ו־ חיים ירודה. היות שלא ניתן, בעתיד הנראה לעין, לפתור בעיות קריטיות אלה, ניתן להניח כי ההנהגה המצ עלולה לבחור בדרך הקלה יותר מדיניות־חוץ אמביציוזית ושל ה המאבק בישראל לאורך זמן.

ואמנם, המאבק נגד ישראל מצטייר בעיני מנהיגי קאהיר כ לה חד־פעמית, המכוונת להכריע ישראל בשדה־הקרב, ולחסל את מדינת היהודית כיישות עליונות בזנית. סאדאת מכיר, כי יעד זה בר־השגה בעתיד הקרוב הודות לעוצמת של צה"ל ולנוכחות המחויבות האמריקנית להגן על ישראל ב 1949.

מנהיג מצרים רואה את המאבק בישראל כתהליך ארוך וממושך, שוזרים מאבקים מדיניים ומאבקים צבאיות במסגרת אסטרטגיה משותפת בראשותה של מצרים. מאבקה המדיני פועלת מצרים יד עם סעודיה תוך שימוש בכוח ורזרבות המטבע הערביות, ואגב צול המגמות האמריקניות להתקרבות מחודש לעולם הערבי. מאבק נועד להביא לנסיגות ישראליות טריטוריאליות ערביות נוספות בלי תמורה משמעותית מצד הערבים ול את מדינת ישראל בקהילה ה לאומית, ואילו במסגרת הכנת אופציה הצבאית חותרת מצרים שיתוף ותאום עם „מדינות העימות", בעיקר סוריה, ומסתמכת האינטרסים הסובייטיים בהספקת רב לערבים ובהמשך התבססו איזור.

מול תוקפנות צבאית

אופציה זו יכולה להיות בצורת לחצים צבאיים, תלת־חז על ישראל, שייעודם סיוע ב המדיני, או בצורת מלחמת מחודשת לאורך שתי החזיתות תקיז את דמו של צה"ל ו במוראל תושבי ישראל.

אפשרות אחרת היא יציאה למ צבאיות מוגבלות לתפיסת חיוניים ולערעור הסטאטוס־קו גבולות הפסקת־האש.

בנוסף לכל אלה כוללת הא הצבאית המצרית והכל־ערבית בית התעצמות צבאית גדולה. אדם ובכלים מודרניים ומתוח

מידת הצלחתה והישגיה של ריטגיה ערבית נגד ישראל בגורמים רבים אשר על חלק אין לישראל כל שליטה או ה אולם בתחום המוגבל שבו אפשרות להשפיע — עלינו ל מאמץ גדול ויחסה רבה כדי מלחמה ולהתקדם לקראת דו־קיו בל.

עלינו לעשות, למשל, ניכרים בשטחים שנכבשו ב־19 סיני ובגדה המערבית, אפילו הסדרים פוליטיים שהם פחות (כגון הסדרי אי־לוחמה עם האזורי חיץ — בסיני, או מינהל ושליטה צבאית ישראלית — במערבית). ויתורים אלה דרושים להוכיח לעצמנו, ובעיקר לנוער לקהיליה הבינלאומית, וביחוד ל ולעולם הערבי — ובעיקר למצ כי איננו שואפים להחזיק בשט לא־שלנו, וכל רצוננו דו־קיו שכנינו.

אך יחד עם זאת, ויותר מכל, — צה"ל, החברה הישראלית ו המדינה גם יחד — להיות מלוכדים ואמיצים יותר מתמיד. זאת הערובה המרכזית להמשך הריבוני ולהכשלת האסטרטגיה הערבית.

היכן יעברו הקווים? שר החוץ האמריקני הנרי קיסינג'ר, באחד מביקוריו בקהיר, רכון על מפות בחברת הנשיא סאדאת, שר המלחמה אחמד איסמעיל עלי, שר החוץ איסמעיל פהמי והרמטכ"ל גמאסי

מעריב

שנה למלחמת יום הכיפורים

כשלון ההרתעה, כשלון ההתרעה

מתתיהו פלד

חלקו הראשון של מאמר זה עמדנו בעיקר על שגיאות שנתגלו בקריאות ה- הנוגעים למצבנו ה- הבטחוני הכללי, וצי- מה יכולים גופים כמו לבטחון לאומי וגו- אם את זרועות המ- שונות לסייע לממש- מנע משגיאות דומות ומהערכות מופרכות.

נושאים המחייבים שיקול ון אינם מצטמצמים דווקא ערכות הכוללות, שכן מר- מדיניות בטחון שונים ד ותר. בין גורמים אלה חיי- לה לתת דעתה על ענ"נים המלחמה וכל המשתמע מס- דר הכוחות הצבאי, הורה הזיקה שבין אלה לבין מש- ה והשלכתם על פעולותיו האזרחי.

מלחמה של צה"ל קיימות ת, שמעולם לא הובהרו עד לחמת יום הכיפורים גרמו הורה בכל דרך מחשבתנו שתי סוגיות אלה הן ה- וההתרעה. הדברים, כים זה בזה, אך הם מהוי- את הבהרה כל אחד לעצמו.

במובנה האידיאלי חייבת צב, שהאויב ימנע מהתק- ו כי הדבר יגרום לו נזק התועלת הצפויה לו ב- ינו מכירים מקרים, שבהם עה באופן זה לאורך ימים, חיד, שבו פועלת לפי שפה לסה, מצוי ביחסי המעצמות מת-העולם השניה. אך גם זה אפשר להקשות עד הרתעה ובעצם מהו הגור- ע.

ורם המכריע הוא החשש מלחמה, או החשש מפני לא תהיה משמעות. אפי- העובדה ששתי מעצמות- כות לפתוח את אמצעי ה- עינית שלהן בקצב שאינו ידה אולי על כך, שגורם צוי בהערכה, כי ביניהם לא תהיה כל משמעות. כן כי הן מחפשות את להקנות משמעות לנצחון זה גרעינית, ואז כנראה רתעה הרבה מערכה ה-

יש למצב מיוחד זה של ה הגרעיני, איננו מוצאים כי גורם ההרתעה פועל ר הצדדים בסכסוך כלשהו בחשבון סופי יפעל מאזן סובתו במידה מניחה את ום כך מוצאים אנו, כי ב- ישראל עם מצרים, למשל, מצרים מעולם יכולה להר- שראל, ואילו ישראל נפלה בן לאפליה ... בכיהה ת מצרים.

■

ממש שבהנחה כי יש בכו- ישראל להרתיע את הער- זה התגלה לראשונה במל- הימים. אז התברר, כי בכ- ליטול את הסיכון שפל- עה בישראל יופעל מה ש- זה במפורש כ„קאזוס בלי". ל „קאזוס בלי" לא פעלה ת יום הכיפורים, אך לייש- יטחון כי צפכה התבוסה ה- בים במקרה של הידוש ה- ה לכנוע כהם את הכושר אה למלחמה.

ת אם ההנהגה המצרית ה- זה את התפתחות המלחמה ההגלה בפועל, אך ידוע יאו בחשבון גם ההתפתחות ה יותר מכוונת בסבילם, ו- סלו את הסיכון יציאו לבלי-

לכשלון ההרתעה הישראלית . במלחמת ששת הימים לא ת המצרים לישראל את ה- הכן במלחמה, ובמלחמת יום ום הניחו כי עצם שבירת ה- זיני, שישראל היתה כשו- פי הערכתם, די להצדיק את יציאה למלחמה. בשני המק- בחשבון המצרים, ובאר ה- ערביות שהיו שותפות להחל- האפשרות שישראל עלולה ורת קצוני וכי התוצאה נקרה כזה להיות קשה, ו- הרתיע אותם.

ו להסיק כי השאלה של הר- כה על ידי הערבים הוכרע , כבעבר, בלא שיהיה בידי רתיעם. כלומר, הארצות ה- הנהגתה של מצרים, ידרשו דש להכריע בצד הידוש ה- ור שיקולים שיראו להן, ו- ו יחזה יחסן לשאלת ההר- ליחסה של ישראל, שמעולם ה עצמה נרתעת עקב ההכ- ב אולי יפעל באורה שאינו עם רבות הסיכון שישראל חקבין.

המסקנה הישירה ממצב זה היא, שחשיבותה של ההתרעה נעשית רבה יותר מאשר אי-פעם בעבר. אמנם, יהיה מי שיאמר כי ישראל תמיד ייחסה חשיבות רבה להתרעה המוקדמת, אולם שעה שלהערכה זו הצטרפה ה- אמונה בכוחה המרתיע של ישראל, חייב היה ענין ההתרעה לעמוד בשורה שניה של חשיבות: רק במקרה שההרתעה לא תפעל, בא תורה של ההתרעה.

עתה, כשברור כי אין לישראל כל כושר להרתיע את האויב מפני יציאה למלחמה, ברור שההתרעה נכנסת ל- מקום הראשון בסדר הקדימות המח- שבתי שלנו.

בענין ההתרעה יכולים אנו להבחין בשני מצבים שהיינו נתונים בהם ב- שתי המלחמות האחרונות. במלחמת ששת הימים לא היה לנו כל מושג על כוונות המצרים להוליך את המשבר ש- הביא למלחמה, אולם ההיערכות הה- דדית של כוחותינו וכוחותיה של מצ- רים יצרה הייץ טריטוריאלי עצום בין הכוחות, שכן בין תעלת סואץ והגבול המדיני של ישראל ומצרים השתרע בדבר עצום שהיה למעשה ריק מכוחות.

לכן, למרות שלא היה לישראל שום מושג על כוונותיה של מצרים, וכל ה- מהלך המצרי של מאי 1967 בא לישר- ראל ולמודיעין שלה בהפתעה גמורה, בכל זאת היתה הזמן הדרוש לצבא ה- מצרי לנוע מאיזור התעלה עד לגבול ישראל משך-ההתרעה מספיק לגיוס ה- כוחות ולעריכתם באיזורי ההיערכות.

במלחמת יום הכיפורים היה המצב שונה לחלוטין. ההיערכות ההדדית ב- זירה המצרית היתה כזו שהכוחות ה- מצריים יכלו לצאת להתקפה במקום היערכותם הקבוע, ומשום שכמו בשנת 1967 לא היה לישראל כושר להעריך את כוונות האויב מראש, באה ההת- קפה כהתף בלא שהיתה לישראל שהות להיערך לקראתה.

ההצטדקות של הממשלה על כשלון המודיעין שלנו ערב יום הכיפו- רים מתבססת על ההפרדה בין המידע לבין הערכתו. הטענה אומרת כי היה ידוע לנו הכל על הכנותיהם של המצ- רים והסורים אך לא הערכנו כי הם מתכוונים לבצע את אשר התכוננו ל- קראתו.

ניתן, אם כן, לסכם את ההבדל בין שני המצבים כלהלן: בשניהם נכש- לה ההתרעה שהמודיעין היה חייב ל- ספק לממשלה, אלא שבשנת 1967 עמד לנו היתרון של המרחב הטריטוריאלי שהפריד בין הצדדים וסייע לחפות על כשלון ההתרעה, בעוד שיתרון זה לא עמד לרשותנו בשנת 1973, ולכן נחתו עלינו תוצאות הכשלון במלוא עוצמתן.

השאלה המתעוררת נוכח תופעה זו של כשלון מתמיד של ההתרעה בשתי המלחמות היא, אם איננו חייבים לר- אות קשר הדוק בין קיומה של האפי- ליה בדבר כושר ההרתעה שלא היה לנו, והיעדרה של ההתרעה שלא פעלה למעשה?

אילו אפשר היה לומר בבטחון גמור, כי אמנם היה קשר פנימי כזה בין שני הכשלונות, כי אז היה מקום להנחה ה- אופטימית שמעתה, לאחר שברור לנו כי אין להביא עוד בחשבון את ענין ההרתעה, יושם הרבה יותר לב למידע המהרכז על הכנות האויב, ולא יהיה עוד מקום לדחות את משמעויותיו ב- כוחה של „קונצפציה", כפי שניסחה זאת ועדת אגרנט.

אלא ככל שמתבררים יותר הנתו- נים, גובר והולך הספק אם הטענה כי היה בידינו כל המידע הדרוש בעוד מועד אכן צודקת היא. זוהי כמובן, שאלה שקשה לדון בה בפומבי. אולם נגשה לסחור, במשוער, את הצטברות המידע על הכנות האויב בתחום אחד לדוגמה, ודבר זה ניתן לעשות עכשיו מאחר שהדו"ח שפורסם במצרים על „מלחמת רבדאן" מביא בכמה ענינים כידע מפורט למדי.

ברור שמכל תחומי ההכנות למלחמה היו ההכנות לצליחת התעלה בבחינת הגורם המכריע בהערכותינו את כוונות האויב — בכל מקום כך צריך היה להיות.

■

מן בן כאליו כי היקף הבעיות במב- צע צליחת התעלה היה עצום, אולם רק כשקוראים את פירוט ההכנות ב- דו"ח המצרי אפשר להתרשם מהיקפן. בקצרה, הנתונים בדבר ההכנות וההנ- דסיות, הניתנים בדו"ח, שאין יסוד ל- פקפק באמיתותן כפי שעוד יתברר, הם כלהלן:

לצורך הצליחה נסללו באזור התעלה 2,100 ק"מ כבישים, שלא היה להם כל יעוד אחר. אחר כך הוכשרו שטחי הור- דה של ציוד הצליחה אל תוך המים ורוכזו כמויות עצומות של ציוד צלי- חה בקרבתם. ציוד זה לא היה מוכן בראש, וזהו צורך לדבוק את חלקו ד ליייצר את חלקו.

כמויות ציוד הצליחה שהובאו מרו- סיה היו רק מתכית הכמויות הדרושות לבבצע; המחצית השניה יוצרה ב- בתי מלאכה וסדנאות בתוך מצרים, ל- משל, כתוך כ-2,500 סירות צליחה ל- כיהיית חי"ר יוצרה מחצית במצרים

צבמה. כך יוצרו סולמות הבלים, וציוד אחר לצליחת חיל הרגלים.

אולם הבעיה המיוחדת במינה, האו- פיינית אך ורק לאיזור הצליחה של- אורך התעלה, היתה פריצה חומות ה- עפר הנישאות שצה"ל הקים לאורך קו התעלה. לצורך פעולה זו תיכננו המצ- רים במשך זמן רב משאבות מיוחדות, „תותחי מים" קראו להן, שנועדו להמס את העפר ולפתוח בו פרצות למעבר הכוחות.

כבר ב-1969 עסקו מהנדסים מצריים ב- פיתוח המשאבות והקימו שמונים יחי- דות מיוחדות של חיל ההנדסה להפ- עלתן. יחידות אלה אומנו במיסוס סול- לות עפר, ואימונים אלה התקיימו ב- רחבי מצרים. תוך כדי אימונים אלה היצברו מליון והצי מטרים מעוקבים של אדמה אל כקומה האימונים וכל זאת בנוסף לכחצי מליון מ"ק אדמה שהובלו בשלב פיתוח המשאבות, בטרם הוקמו היחידות המבצעיות.

כל המבצעים הללו חייבו הפעלה המתית של כוח-אדם ואמצעים, ולא היה להם כל הסבר אחר זולת ההכנה התכליתית למבצע צליחת התעלה. אין כל יסוד להנחה כי הדברים הללו, ש- היו רק חלק מכלל ההכנות למבצע, נעשו בלא לשתף הרבה מאד אנשים בסוד התכנון. בניגוד לשמועות שהופ- צו בשעתן כי רק הנשיא סאדאת ומס- פר יועצים קרובים ידעו על הכונן ו- על התכניות, מתברר עכשיו כי התכנון ירד לדרגים נמוכים, ובמשך חודשים רבים פעלו צוותי-תכנון בדרגים ה- שונים על פירוט תוכניות המבצע.

אין כל ספק כי חלק רב של מידע זה הגיע בעוד מועד לידי המודיעין הישראלי, אולם השאלה היא עד כמה היה מודע המודיעין הישראלי ליסוד- דוה המיוחדים המצריים על הכנות ש- אין להם הסבר, אלא בהקשר של הכנון מבצע מסוים ביותר. כי יש הבדל בין התעצמות כללית, המתבטאה ברכישת ציוד צבאי והקמת יחידות שונות, ה- עשויים ליטול חלק בכל מלחמה ב- עתיד, לבין הכנות מסויימות שנועדו לפעולה מיוחדת והמקדמות בקצב קבוע ושיטתי לקראת שעת „ש" שניתן ל- חשבה מראש.

הודעה כזו שמסר שר הבטחון משה דיין לשבועון „טיים" בקיץ 1973, כי אין לצפות למלחמה במשך מספר שנים יכולה היתה להנתן אך ורק בתנאי ש- ידיעות כן הסוג שתואר לעיל לא היו בידיו. משום שהמצאותן של ידיעות כאלה, ללא כל נתון נוסף, היה בהן כדי להצדיק גיוס ניכר של כוחות צה"ל לקראת המועד שבו סביר היה להניח כי ההכנות מתקרבות לקיצן. העובדה ש- צעדים כאלה לא ננקטו יכולה להעיד על כך שהידיעות, במלוא היקפן ועל מלוא משמעותן, לא היו בידי המודי- עין הישראלי.

ארבעה חודשים במשך ריכוז הכוחות המצריים בגזרת הצליחה, ובשלושת ה- שבועות שקדמו למלחמה הוכנסו לגז- רה הכוחות העיקריים. נוכח ידיעות כאלה לא היתה שום „קונצפציה" יכו- לה לעבוד, ואם אמנם עמדה ה„קונצ- פציה" בדרכם של מעריכי הידיעות על האויב, כנראה לא היו בידיהם ידיעות מספיקות להתגבר על המכשול הזה.

מכל מקום, דומה כי מוטב להאמין כי חסרו למודיעין הישראלי ידיעות חיוניות מאשר לקבל את ההנחה, כי למרות ידיעות כאלה העדיפו אנשי ה- מודיעין, ובעקבותיהם הפיקוד העליון והממשלה, לדבוק בקונצפציה האומרת כי בשום מקרה לא צפויה לפרוץ מל- חמה.

■

הטענה כי הפיקוד של צה"ל „ידע, אך לא העריך נכונה" ידיעות על צבאות המצרים והסורים נראית סבירה יותר כשמדובר בציודו וארגונו הכללי של הכוח הלוחם. דבר זה מתבלט לעין כשמעיינים בפעילות חיל האויר נגד מערך הנ.מ. המצרי והסורי, או כש- משחזרים את מבצעי כוחות השריון ש- לנו בשדה הקרב.

הלקח המתברר מתולדות המלחמה הזו הוא שגם בתחום זה, תחום הפעלת הכוחות, נפלנו קורבן לענ״נים שב- אכזבה. מצד אחד התפתחה אצלנו אמו- נה רבה ביכולתן של יחידותינו לגבור בקלות על הכוחות שיפגשו בקרב ו- בצד שני השתרש חוסר האמון ביכו- לתן של היחידות הערביות לגלות כו- שר לחימה רב יותר משגילו בשתי ה- מלחמות שקדמו למלחמת יום הכיפו- רים.

אך מעבר לזה נדמה כי לא הושם לב במידה מספקת, במערכת ההדרכה של צה"ל, ללקחי המלחמות החשובות שהתחוללו בעולם מאז מלחמת-העולם השניה. בעיקר היה מקום ללמוד את לקחי המלחמות בקוריאה ובוויטנאם. בשתיהן לחמו כוחות אמריקניים או כוחות שפעלו עם ציוד אמריקני לפי הדרכה אמריקנית נגד כוחות שפעלו לפי דוקטרינה רוסית ועם נשק רוסי.

צילם: מיכה ברעם

ההופעות הבולטות במלחמות אלה היו שתיים: לכוחות הקומוניסטים תמיד היתה נחיתות באויר, והם כמעט לא הפעילו שריון בהיקף ובשיטות הנהוגות במערב או בצבא הרוסי.

אבל למרות שתי תופעות אלה לא היו הכוחות האמריקנים מסוגלים להש- יג הכרעה בעזרת זרוע האויר שלהם, ואילו על הקרקע סבלו כוחות השריון האמריקניים אבדות כבדות, בעיקר ב- ציוד. היה זה מדהים להיווכח, למשל, כמה גדול היה מספר הטנקים האמרי- קנים שנפגעו בוויטנאם בשנים 1965— 1970, שבהן כמעט שלא הופעל שריון על ידי צבאות צפון ויאטנאם.

בגילויים אלה היה צפון עיקר הלקח שהיה על צה"ל ללמוד לקראת מלחמת יום הכיפורים. אולם תחת זאת העדיף צה"ל לבסס את לקח המלחמה שלו על מלחמת ששת הימים, שהתחוללה הנר- הלה בתנאים שלא יכלו לחזור בתנוע- המריסה ההדדית שלנו ושל האויב מאז הסתיימה.

בתחום הפעולה האווירית מראות מל- חמות קוריאה וויטנאם כי העליונות באויר כשהיא לעצמה אינה מהווה תמיד גורם מכריע בקרב. כשלאויב ישנם יתרונות מסויימים הוא יכול ל- נטרל את עליונות האויר שמנגד. יתר- רונות אלה הם שלושה: הגנת נ"מ מבורצת ויעילה, שפע כוח-אדם בריכו- זים המסוגלים לפעול ולנוע באופן כתואם ובתוך מבמצעה מחולבת, וכו- לה להלחם בלילה.

בעבר לא נהנו הכוחות המצריים אף מאחד מבין היתרונות האלה, ולכן היו העליונות שלנו באויר ויחידות השריון הנידות שלנו גורמים שהביאו בקלות יחסית להכרעה בשדה הקרב. מה ש- צה"ל היה צריך ללמוד בשנים בין 1967 ו-1973 היא שהכוחות המצריים

והסוריים רכשו לעצמם, במידה מסויי- מת, אבל משמעותית, חלק של היתר- רונות הללו.

אין ספק שהכוחות המצריים והסו- רים בנו לעצמם כושר הגנת נ"מ מעו- לה לגבי שטח שבו ניתנה להם אפש- רות לארגן את מערך הנ"מ באופן שיטתי. במלחמת יום הכיפורים הגיע כושר זה לידי כך שבשלבים הראשו- נים חיל האויר שלנו כמעט לא היה מסוגל לתרום תרומה משמעותית ב- תפקידי סיוע אויר-קרקע. כושר נ"מ זה נבנה בהדרגה וחיל האויר היה יכול לעמוד על מלוא משמעותו במשך שנים מספר.

ובאמת, היה רושם — לאחר מלחמת ההתשה — כי חיל האויר עמד על ה- תופעה במלואה ועקב כך גם שררה אמונה כללית כי חיל האויר כבא דר- כים להתגבר על המצב שנוצר. אמנם, כל הזמן היוותה זו סוגיה השרויה ב- ספק, כי די היה במידע המצוי כדי ל- דעת שצרים נבצאו תשובות בדירות ל- בעית הגנת הנ"מ שיצרה המתשבה ה- צבאית הרוסית, אך בכל זאת היתה ההפתעה גדולה כאשר ביום הראשון למלחמה התקבל רושם, כי חיל האויר נכנס לקרב באותה נקודה שבה יצא ממנו באוגוסט 1970.

אין להניח כי חיל האויר יכול להיות מוכן יותר מבחינה טכנית למלחמת יום הכיפורים, אך הרושם הוא שהחיל יכול להיות מוכן מבחינה מחשבתית למצב שנתהווה. אילו כך היה הדבר כי אז היה המטה הכללי מביא בחשבון, כי אותה משימה שמילא חיל האויר במל- חמת ששת הימים לא ניתן למלאה עוד בנתונים החדשים.

כלומר, חיל האויר היה מסוגל לקיים את העליונות האוירית בזירה, למנוע מחיל האויר של האויב חופש פעולה באויר, לתקוף שדות בעורף האויב, ל- הגיש שרותי הובלה והצנחה, אך לא להשתתף כזרוע מכריעה בקרבות-היב- שה.

■

אילו היה דבר זה מתקבל על דעת ה- מטה הכללי, כי אז לא רק לא היו מנסים להטיל על חיל האויר אותן משימות שבפועל התברר כי אין הוא מסוגל למלאן, אלא גם שאלה חשובה אחרת היתה זוכה לעיון יותר מדוקדק.

הכוונה לענין „המכה המקדימה". מכה מקדימה, לפי המושגים שהיו כו- רים לצה"ל מאז מלחמת ששת הימים, פירושה לתקוף את שדות התעופה של האויב ולהשמיד בהם חלק ניכר של כוחות האויר של האויב, ולהצ"ב בו בזמן את כוחות השריון קדימה בכל המהירות.

על הפעלת השריון נתעכב מאוחר יותר. אולם בהתחשב בכך שבחלק גדול של שדות התעופה של האויב הוכנסו המטוסים לדירים מוגנים, וכל מערך הנ"מ של האויב התפתח באופן ניכר, לא היה מקום לתלות בפעולה כזו של חיל האויר שלנו אותן תקוות ש- התממשו בששת הימים.

יותר על כן, גם הפירסה המצומצמת יותר של מכה מקדימה, שהיתה מכוו- נת את מהלומת חיל האויר אל שטחי ההיערכות של כוחות הקרקע של ה- אויב, שהתרכזו בכמויות עצומות ב- אזור התעלה, אף היא לא היתה צפויה להביא לתוצאה מכריעה, כפי שהה- ביר לחלוטין ב-6 באוקטובר.

אין ספק כי מכה מקדימה של חיל האויר על כוחות האויב באזור התעלה היתה גורמת לשיבושים במהלך הצלי- חה של המצרים, וכפי שמתברר עכשיו המצרים אף צפו לאפשרות כזו. ה- שאלה היא עד מה היה הדבר משנה את הצגה היעדים הצבאיים כל ה- מתקפה המצרית, שהוגבלו מראש על פי התכנון המצרי להפיסה מאה לא עמוק בחזרה להעלה.

כמו תמיד במקרים כאלה חייב היה המטה הכללי לשקול את האבדה ל- חיל האויר לעומת הסיכוי לגרום לשי- בוש בשמעותי של מהלכי האויב, ובי- התאם לכך להחליט. אולם מה שחשוב להדגיש הוא כי הנחה הבסיסי לשי- קולי המטה הכללי היה חייב להיות ש- אין לצפות מחיל האויר מכה מכרעת לאור פריסת מערך הנ"מ של האויב.

הערכה כזאת היתה מורידה למעשה מעל הפרק את כל ההפיסה של מכה מקדימה במשמעות ההיסטורית של צה"ל, ומחייבת את המטה הכללי לש- קול מה ניתן לעשות להעדר היכולת לשבש את כוחות האויב במכה מקדי- מה. בדיעבד ניתן לומר, כי אילו היתה המכישלה מאשרת ביום הכיפורים ב- בוקר את בקשת הרמטכ"ל למכה מק- דימה, לא היה הדבר משנה באורח מהותי את התפתחות הקרב.

גילוי הצליחה שהמצרים הכינו וכמע- רך הנ"מ שלהם הביאו בחשבון מכה מקדימה של הרגע האחרון מצד צה"ל, ולפי הנתונים הידועים עכשיו הרושם הוא שאבידותיהם היו במקרה כזה גדו- לות יותר, אך כוחות האויב היו בכל זאת צולחים את התעלה במהלך יום הכיפורים.

עוד יש לציין, כי אין לפי מה שנו- דע עד כה כדי לכנות הערכה זו גם כשמדובר בחזית הסורית. מבחינה זו היו המערכים הסורי והמצרי דומים מאד בהכנותיהם.

■

אין בכל האמור עד כה ללמדנו כי לא ניתן בשום אופן למנוע את ה- הישג של המצרים באזור התעלה או של הסורים ברמת הגולן. אין ספק כי אילו היו הצבאות המצרי והסורי נת- קלים למן הרגע הראשון בעיקר כוחו של צה"ל בשדה הקרב לא היינו עדים לכל מסע הצלחותיהם המדהים בשני הימים הראשונים של המלחמה.

אולם, עם זאת, אין כל ממשות ב- טענה כי עיקר כוחו של צה"ל לא היה מצוי בחזית עקב „תקלה" בהחליך קב- לת ההחלטות ביום הכיפורים או ב- ערב שלפניו.

ההיערכות הבסיסית של צה"ל בקו החזית קמה על ההנחות שנהגנו, ר ההיבות היו להיווצר הרבה לפני פרוץ המלחמה. היערכות זו התבססה על ה- הנחה בדבר מכה מקדימה, ועל ההנחה בדבר חלקו המכריע של חיל האויר ב- שלבי הלחימה הראשונים.

אך נוסף לכל אלה התבססה היער- כות הכוחות שלנו על האמונה ביעי- לותו של קו ביצורים משוכלל, שהור- קם בהוצאות עצומות למשק כולו. תפי- סה זו של הגנה באמצעות ביצורים אינה דומה במהותה לאותן תפישות אחרות שהוזכרו, כגון הרתעה, והתק- פה המונעת. שתי אלה נולדו בנסי- בות הלחימה שלנו בערבים, וקנו שבי- תה ממושכת מדי בחשיבה הצבאית שלנו.

אך ההנחה כי קו ביצורים עשוי ל- שמש את הצרכים הבטחוניים שלנו אינה נובעת מנסיון המלחמות של צה"ל. להיפך, צה"ל מעולם לא גרס לחימה מתוך ביצורים, וכל התופעה הקרויה „קו בר לב" נגררה אל ה- בציאות הצבאית שלנו מתוך ההעלמות מוחלטת מנסיון המלחמות של המאה העשרים כולה.

יש המוכנים להצדקת התפישה ההג- נתית שהתפתחה אצלנו אחרי מלחמת ששת הימים, כי מעולם לא היתה כוו- נה להשאיר את קו הביצורים לבדו ב- מקלה של מלחמה, וכי היה צריך ל- תגברו בכוחות שייערכו בתוכו ומאחו- ריו. אין ספק כי אילו היו כוחותינו ה- לוחמים מתייצבים בעוד מועד בקו ה- חזית היה בכך כדי להשפיע על כל מהלך המלחמה. רק לא ברור לשם מה היה צורך בקו הביצורים עצמו.

הכלל המנחה בסוגיה זו הוא כי כו- חות שנועדו ללחימה ניידת בשדה מפ- סידים הרבה מיעילותם כאשר הם אנו- סים לפעול בתוך המסגרת המגבילה של מערך ביצורים משוכלל. מובן ש- כוחות חי"ר בלתי ממונעים, או כוחות חי"מ, שכל תרומתם לקרב מצטמצמת ביכולתם להפעיל כלי נשק מאזורי עבודה מבוצרת, עדיף להם להימצא מ- אחורי עמדות מבוצרות, אך כוחות כ- אלה אינם פעילים ואינם מוריידים במל- חמה מודרנית, ובכל מקום לא אלה הכוחות שצה"ל בנה מאז מלחמה ששת הימים.

הכוחות שצה"ל הקים בקצב ובתנו- פה מאז 1967 היו כוחות שנועדו ללחי- מה ניידת, כוחות המחפשים את ההכ- רעה בשדה הפתוח, כוחות שהם האנטי- תיזה המוחלטת לכל תפישה של לחי- מה המתבססת על קוי-ביצורים.

כוחות כפי שהיו לצה"ל פועלים ב- מיטב יכולתם כשהם חופשיים לנוע ול- הלום בשטח הפתוח ללא כל הגבלה המוכתבת מראש על ידי עמדות מבו- צרות שיש להגן עליהן. כאשר כוחות כאלה מצורים בשטח אין צורך בביצו- רים. וביצורים ללא כוחות אינם שוים פרוטה שחוקה.

מי שהדברים לא היו נהירים לו עד יום הכיפורים שעבר היה חייב לעבור על כך במלחמה זו עצמה. הקרבות ה- השובים שבהם החזיר צה"ל לעצמו את השליטה על כל השטח שנכבש ברמת הגולן על ידי הסורים, ושבהם הוכה השריון המצרי מכה קשה, התנהלו כו- לם בשטחים פתוחים שהתנועה המקסית בהם לא הופרעה על ידי מערך ביצו- רים שהיה צורך להצמד אליו.

יותר על כן, פעולה מסוג זה, שעוצ- בות צה"ל בנויות לקראתה, נעשתה הזירה שצה"ל יכול לקיים היק הס- הייצלה בסיס אויר.

הזירה המצרי בורח כי הוחשש לצאת אל מחוץ למטריה האוירית שנפרסה על הגדה המערבית של התעלה גרם לעיכוב תנועת השריון המצרי מהרוחה לאזור הצליחה. משום כך נפסקה למע- שה התנועה המצרית לאזור הצליחה, ובין 9 ו-13 בחודש לא התרחש דבר בחזית המצרית, פרט ללחימה מקומית שלא היה בכוחה להכריע לכאן או לכאן.

רק ב-14 בחודש, מתוך הכרח ל- הקל את הלחץ בחזית הסורית, הגיח השריון המצרי להתקפה גדולה כמזרח התעלה, ואז התברר עד מה מוגבלת היתה ההתקפה כשהיא בכושר ההלה- מה המצרי. בעימות ישיר עם השריון הישראלי, מחוץ למערך הנ"מ, ללא מערכה ביצורים המגבילה את תנועה לה, במרחבים הרחבים של סיני, הוכה השריון המצרי שוק על ירך.

שאלה גדולה היא מה היתה קורה אילו למדו המצרים לקיים קרב תנועה חופשי, למרות נחיתותם באויר, כפי שעשו זאת הסינים בקו- ריאה והצפון וייטנאמים בוויטנאם. זו נקודה שתחייב בעתיד את צה"ל לשי- מת-לב מרובה, שכן אין להניח כי ל- עולם לא יוכלו המצרים או הסורים ל- סגל לעצמם כושר לחימה ניידת גם בנתונים של נחיתות אוירית.

אך דומה כי עוד זמן רב ידרש להם לשם כך. מכל מקום, ברגע שניסו ה- מצרים והסורים להתמודד עם כוחות צה"ל בקרב תנועה ללא חיפוי המטריה האנטי-אוירית שלהם, נוכחו לדעת כי יתרונם ההתחלתי בטל.

התקופה הקשה שבה סבל השריון ה- ישראלי, ביחוד בחזית המצרית, בימים שבין 6 ו-14 בחודש, השאירה רושם קשה וזכרונות מרים בקרב הגייסות. גם הנסיון המאוחר יותר של מפגשים בין כוחותינו לבין כוחות חי"ר מצ- ריים, כמו בקרב „החווה הסינית", הש- איר זכרונות דומים.

האמת היא כי בקרבות אלה נתקלו לראשונה כוחות צה"ל בכוחות החי"ר המצרי הערוכים והמצויידים כפי שלא היו בעבר. אולי נכון יותר לומר, כי כוחות אלה הצליחו הפעם לפעול ב- אופן שהוכנו לקראתו מאז מלחמת סיני ב-1956, מבלי שניתנה להם הזדמנות להוכיח את יכולתם עד למלחמת יום הכיפורים.

כוחות אלה נועדו להלחם בשריון ב- תנאים הנוחים להם והגרועים לשריון. ציודם, אורח לחימתם, המוטיבציה, רמת המסירות שלהם, וידיעתם ללחום בלי- לה, כל אלה הפתיעו את חילינו.

נוכחותם של כוחות כאלה בשדה ה- קרב מחייבת התאמה יסודית מאד מצד צה"ל. נגד כוחות כאלה מיותר להפ- עיל שריון בקבה מיזה גדול כי הם מסוגלים לגרום לו נזקים עצומים. אוי- לם אין פירושו של דבר כי כוחות כ- אלה מנטרלים את השריון.

מעתה יצטרך צה"ל לנטרל את כוחות החי"ר המצרי או הסורי, ולראות בחי"ר של האויב מטרה. יתרונו של השריון הישראלי יהיה עוד זמן רב בכושר לחימתו הניידת, יהיה צורך לאפשר לו להפיק תועלת מכושר זה.

■

צורך זה עשוי להחזיר לשדה ה- קרב משהו מתופעות הקרב של המאה ה-18, ומבחנו של הפיקוד ב- שדה לכל דרגיו יהיה ביכולתו לכפות על היריב התנהגות ההולמת את צרכיו שלו.

זהו מצב שאינו שונה עקרונית מכל מצב המוכר מהעבר בשדה הקרב, אוי- לם הוא מכיל יסודות רבים השונים מכל מה שהיה ידוע עד כה. פירושו של דבר כי כל תורת הלחימה חייבת לעבור עכשיו בחינה מחודשת על מנת להתאים את מבני היחידות, נשקן, וה- טקטיקה שלהן לתנאים החדשים הללו.

רעיונות מן הסוג שהחל להיות מה- לך בצה"ל בין שתי המלחמות האח- רונות, כאילו כל גורל הקרב תלוי ב- כושר הלחימה של חיל אחד בלבד, כמו השריון, יהיו חייבים לפנות מקומם ל- הערכה מלאה של תפקידיהם המיוחדים של כל החילות הלוחמים. גם הזלזול בקרב-הלילה, שלמרבית התמהון נתג- לה בצה"ל במלחמה האחרונה, יהיה חייב לפנות מקומו להערכה מחודשת של אמצעי היוני זה בלחימה המודר- נית. גם לכך ההיינה השלכות חשובות על ציוד הלחימה, כבנה היחידות ו- שיטות לחימתן.

כל הדברים הללו עשוים להשמע כ- אילו חייבת מהפכה רבתי להתרחש ב- מבנה, בציוד ובהדרכת הלחימה של צה"ל, ואין הדבר רחוק מן האמת. אוי- לם יש להבין כי השינויים עצמם אינם מהפכניים יותר מאלה שנעשו בצה"ל בעבר; אלא שבעבר נעשו שינויים אלה בהדרגה וללא הפוגה, כך שאת גודל השינויים ניתן היה לראות רק בכבט לאחור לאחר תקופת זמן.

הפעם שונה המצב, ולא בגלל סיבה של מלחמה יום הכיפורים, אלא מ- שום שבין מלחמת ששת הימים ומל- חמת יום הכיפורים פסקה המחשבה היוצרת בצה"ל, שביעות-רצון עצמית באה במקום החתירה המתמדת להתקדם, והישיבה על זרי הדפנה באה במקום החותרת אי-הנחת שבלעדיה אין גבו- לולים ואין שיפורים.

אין ספק, צה"ל ידע להתאושש ול- החזיר לעצמו אותה היוניות ואותה עי- רנות מחשבתית שבזכותה הפך להיות אחד הצבאות המודרניים המעולים ב- יותר של דורנו. גם אין ספק כי היה- רונות הבסיסיים של החייל הישראלי ביחס לחייל הערבי לא נתמצטו, כשם שיתרונה של החברה הישראלית ב- תחומי המחשבה המקורית והיכולת ה- מדעית הטכנולוגית לא נצטמצמו.

כל אלה יאפשרו לצה"ל ללא ספק להחזיר לעצמו את כושר התבונות ואת היחס הרציני לכישוריו של האויב, הגלויים והסמויים. ובנתונים אלה אין כל צורך לפקפק ביכולתה של ישראל לקיים כוח לחום יעיל שיעניק לה בט- חון כנגד כל המתנכל לה.

מאמר שני ואחרון בסדרה „כשנה למלחמה הדביעית"

בְּמוֹתָם צִוּוּ לָנוּ ...

מעזבונם של נופלים במלחמת יום הכיפורים

אני רוצה לחיות

רב"ט **גדעון רוזנטל** תל־אביב — נפל ברמת הגולן

אני רוצה לחיות
גם עם הכוכבים הנופלים ביותר
והסוערים בליל פחדים
כשהירח נאבק עם העננים
ומסתיר את אורו מן הים
אנשים פוחדים לרדת אז בים החשוך
אפילו חלוק של אבן
כלם נמלטים אל בתיהם
והחשכה רודפת אחריהם
סוגרת עצמה סביבם כנחש
איש אינו מעז לפתוח את פיו
פן יבלע את החשכה
כל תרועת מכונית לילית
מבשרת את שופרו של המות המתדפק
אולי זה אצלי מישהו פורץ מישהו קורץ
צוחק עלי
אני רוצה לישון למה אני לא נרדם
אלהים מחזיק את השמים באגרוף קמוץ
ומרפקו נוגע בארץ —
רומס פה ורומס שם
כל השמים באגרוף קמוץ
ולפתע האגרוף נפתח
והם מתפרצים כזיקוקין די־נור אל האינסוף
ואי־אפשר לתפסם
הם יכולים להרים את כדור הארץ
לטלטל אותו ולהשליך אותו לכוון אוריון
או העגלה הגדולה
איזו מהומה תהיה אז ברחוב דיזנגוף
כל יושבי בתי־הקפה יאבדו את
שווי משקלם
ויחליקו מצד אל צד
בחרדת אלהים זו
לא יותר שום קורא עתון שלו בכסית
אנשים ישלכו אל החלל
מפעם לפעם יחלפו איש ליד רעהו
ינופפו לשלום וימשיכו אל האינסוף
עולם כמנהגו נוהג
אבל הפעם לא יהיו אלטרנטיבות מתחמצות
של רעות, אהבה ותקוה
כל עוד ישנן
אני רוצה לחיות
ולא אכפת לי לפחד כל דקה מדקותי
אם רק אמצא מי שיפחד אתי
ויצור לי לפחד בצורה נעימה לציין
כי
בסופו של דבר
אם לא אחיה
אז
מה

הצדקה

רב"ט **שמואל פארלי** תל־אביב — נפל במצרים

בעי"ה, כ' תשרי תשל"ד

לכבי מו"ר הרב עוזי קלכהיים שליט"א, שלום

קודם כל עלי להתנצל על כך שאני כותב תמיד גלויה בלבד, לא תמיד יש אפשרות לכתוב מכתב ממש. אני נמצא כאן בדרום ולא תמיד כשרה השעה לשבת וללמד כמו שצריך. אני מחזיק בטנק „שערי תשובה", והנה אני קורא בשער השני: „וירא א־להים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד — זה המות, כי גם המות טוב להכניע את הנפשות, להיות חתת א־להים על הלבבות ולבלתי עשות העולם הזה עיקר".

והלא המות פה קרוב מאוד בעת הפגזות והפצצות, והאדם, אפילו נמצא מאחורי פלדה עבה אין לו לסמוך, אלא על אבינו שבשמים. אמש רקד המות סביבנו ואני עמדתי בפנים עם ספר תהילים ביד ואחד מאנשי הצוות — אף הוא דתי — אמר לי כי לא נכון לעשות כן, כיון שכל מעיני צריכים להיות נתונים לתפעול הטנק.**ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים. ואולי מלחמה זו באמת כדי לתת חתת אלוקים על לבבות.** אחד ממפקדי התותח וטען איזו הצדקה יש לכל החללים, אפילו אם יש כאן מטרה נעלה. הוא הודה שלנו המאמינים בשי"ת קל יותר להבין כיון שביכולתנו לומר: „הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת".

אמונה בעורקים

סרן **יוחי גלעד** בית השטה — נפל בסיני

מכתב זה, אני כותבו במוצאי יום הכיפורים — — — רוב החבר'ה כאן צמים, ומתייחסים ביראה ובקדושה הרבה יותר גדולה משחשבתי כי מצויה אצל הציבור החילוני בארץ. אני לא צמתי וגם כל דבר אחר לא עשיתי. כל היום הייתי כנוס תחת כנפי הכילה וקראתי, תחילה את כל ה„למרחב" של יום ששי ואחר סיימתי את „הברדלס" של למפדוזה. פה ושם גם הרהרתי במה שעושים ביום זה אצלנו, בבית־השיטה. במה שעושים הדתיים במועד זה ובהתרגמותם של שאר החילונים בארץ ליום־הכיפור. הרהרתי לא מעט ועדיין לא הבהרתי לעצמי מה הוא אומר לי. מנגינת „כל נדרי" הנפלאה היא היחידה המאומצת ללבי, ובכל עת שהנני מזמזמה אני מרגיש את האמונה בעורקי. אבל היא היחידה.

לקראת תום יום־כיפור שמעתי פתע מבית־הכנסת כאן את שירת „אבינו מלכנו" בוקעת מפי המתפללים, בנוסח כמו שלנו. רעד עבר בי. היתה שעת דימדומים (השעה היפה שלי בצבא). עליתי על גבעה נישאה ומשקיפה סביב־סביב, קילומטרים רבים. התיישבתי והתחלתי לשיר את כל השירים המשפחתיים שלנו. השמש שקעה והאפלה באה בהרים העוטרים את המישור. שרתי ושרתי. הכל. תמונת ערב־השבת במשפחתנו עמדה לנגדי כל העת, וקולי הלך וגבר בחשיכה המשתלטת. הא, מי האמין פעם כי ההרים האלו והמישור הזה יאזינו לשירה יהודית הומיה זו — — —.

רבונו של עולם

סרן **בארי חזק** אפיקים — נפל בסיני

אנא הגבר עצמת אותותיך,
כאן אני
לא שומע, לא יודע, האם
שוב תקעת פרת ברזל בדשא
האנטנה. אתה עדין כל כך למה
אתה כה רכרוכי, למה אתה תמיד
אזרחי. האם אני נשמע היטב, עבר.
עבר גם אתה נשמע קטוע, אתה
נשמע פצוע, אתה
בעמק מארגן הקפות, הרים
וכנרת אחרת. אנא
הודע עצמת אותותיך, במכ"ם
לא רואים את פניך, מדוע
אינך מזהלם, מדוע אינך
נלחם, האם לשלוח אליך סיור מסגנ.
אני
מלא אמונה
שלא יגיע ולא יחזור, פצע
שחור. אנא החלש
עצמת אותותיך,
אמירי הברושים לעת ערב
לשוא לוחשים שמך, וכוכב
הצפון הבודד, אנא
ינוס את צבא עגלותיך
לאן הוא יוביל בהן את
אנא עצם את עיניך, עכשו אני
שומע. רות. אתה יכול סופית
למות. אב שכול, אני, כבר לא
מרגיש
דמעות החרף עליך יגידו קדיש.

איכפת לי

סרן **יעקב קוקוי** קרית מוצקין — נפל ברמת הגולן

- אכפת לי שנסביר את עצמנו בעולם אם אנו חושבים עדיין שאנו צודקים.
- חשוב לי שנפגש עם ערבים, תחילה עם ערבים ישראליים ואח"כ עם ערבים ממדינות ערב ועם פלשתינאים.
- אכפת לי שנדע ונהיה ערים למדיניות שישראל מאמצת ולקשרים המחייבים שלנו עם ארה"ב.
- אכפת לי שלא ניתן למצבים להתהוות מנגד עינינו ושרק נרטון מתחת לשפמנו. כדאי שננסה אנו ליצור מצבים.
- כדאי שננסה לשנות מבפנים את הדור שלנו. כדאי שהדור הצעיר לא יסכים למצבים ושיילחם נגד דברים אבסורדיים הקיימים במדינה, ואם זה לא עוזר — יעלה על בריקדות.
- חשוב לי שנחיה חיים יפים כשאנו צעירים ולא נגרר לחיי עבודות לבית משלנו ולרמת חיים גבוהה מאפשרויותנו.

החיים שאנו רוצים באמת חשובים מהרושם שאנו עושים על סביבתנו.

פילוסופיה בגרוש

רב"ט **רענן ולד** עפולה — נפל בסיני

נולדתי
אני, כמו כלם.
בלי שאף אחד
שאל אותם.
ינקתי משדי אמי.
אז מה.
יצר קיום היה זה.
לא אני! עתה?
בשביל מה
לחכות מאה ועשרים לבאלה.
אלחם על חיי.
ימים, חדשים, שנים.
אתיסר לילות על בקרים
לאסוף הבורות על הפצעים.
אולי יפסח רגע אשר
אולי אולי
רגעים.
לפגוש באנשים
חכמים! מצוינים!
שגם הם ספק אם היו
אם בכלל
אם הם רוצים
לאהב
את אותם רגעים
בהם אין שליטה
לא הגיון, לא מחשבת
למות
בלי שמיליונית מן העולם
תדע
שאי־פעם היית גם אתה.
לעזב — בלי להשאיר עקבות.
רק חיים
ומצבת אבן שבראשי תבות...
אלהים!
אלהים לאן?!
ואני — אני רק אדם.
לחיות עם אנשים.
להלחם גם.
לסחוט עד תם
מחסנית מן המקום.
לקטף חיי אדם.
אדם!
כשבראשונה ראיתם
היה מות בעינם.
לזכות בתהלה.
כבוד גם יקרה.
אולי גם פרנסה!?
לא
לא אקרעך
חוט חיי
אולי!
כמו תבוא
לשניה
חסר תועלת.
רק תקוה, חצי פכה.
עוד אוכל
לקחת את המלה
הטאה!! פשע!!
ובאלף
אלף של אהבת
להחזיר את הנשמה
אהה אלהי
אלו הרגעים

כל נדרי, תשכ"ח

סא"ל **שאול שלו** ירושלים — נפל בסוא[ץ]

במדרון, בדרך שער האשפות, גולש השקט.
עקת דורות במחשכי הקמרונים.
באצבעות סגלות הערב מתמשש באבני הכתל.
צברות המגדלים בזהב שקיעה קורנות.
ליל כל נדרי.
פרוכות, ארונות־קדש, שלחנות: עשר הרחבה כבוש היטב, מרבץ במים.
מכאן נתן לראות רק את הגב הצר, עטוף בקיטל —
את עיניו העצומות נתן רק את לששי —
גוחן, משתחוה, שב וזוקף.
מצנפת־השער בנדבכים נוגעת־לא־נוגעת...
... עינים אחורות היו מצמצמות, לצין היטב את הקינה.
אזנים קשובות היו אל קול משק המקלעים.
חרש הנעה נגרת מן המצה, במורד הלחי, מלטת תשוקה;
קסדת־פלדה, מנמרה טלאים של צבע,
במחסה, בקיר של אבן מסתתת, נוגעת־לא־נוגעת...
... שליח־הצבור שבמנין שנתקבץ בצד ימין
פשט את מעילו, משך בפאותיו להסיבן,
בדד את ציציף הצמר הצהב שלצוארו:
צלול וצח קולו באור הדמדומים.
ריחני כעשן־הקטרת.
ברוד ודק החרישי, כרוח המהלך בינות שיחי־הדס;
בצוארו של עודד, מימין, מלבינה צלקת לא־גדולה;
עודד את צוארו בקשי מסובב,
קולו של עודד צרוד ומרסק,
ועודד מתעיף מהר מדבורים —
רסיסי־רמון במיתרי הקול פגעו.
תוך זמן קצר למד לשלט על הסרעפת, ולדבר מעמק־החזה,
אך הוא לא מתרגל מספיק.
מה גם שהקרסל שסוע, ומקרות־פתאם מלאות את הנשימה...
... „כל נדרי ואסרי" — מלים שמשתרגות ומרקיעות.
בארמית שצבע לה וצליל כשל נחשת ירקה,
שמשמען קשה, מכר־ולא־מכר, מובן־ולא־מובן:
אסורים יש לפתח, נדרים יש להתיר —
והבטחות? —
שמריהו הבטיח להסביר:
סגיה קשה, משגב עמום, פיתגוראי,
פראגמנט אפל מהגיונו של הרקליטוס —
אך הבטחות שמריהו לא יוכל שוב לקים,
ולהגיון אין כל מובן עוד לגבי דידו.

השגעון למים

סגן **ישי עוזרד** גבעת חיים — נפל בס[יני]

מה נשמע בארץ השמש? בארץ החום? בארץ משקפי השמ[ש] והפרצופים השזופים, בארץ שאני כה אוהב?

אספר לך סיפור קטן. כשהייתי בצבא, בשיבטה, הייתי מתא[מן] בריצה, מין משוגע כזה לרוץ. כל היום הייתי רץ, לכלים רצ[תי] בחזרה רצתי, בלילות רצתי.

יום אחד החלטתי שהפעם ארוץ 40 ק"מ. אמרתי לעצמי: מ[ה] יש, כל יום 20 או 10 ק"מ, צריך לנסות איך זה לרוץ במידבר ה[...] 40 ק"מ.

היה יום חם ו„הלא נורמאלי" הזה לבש בגד ים, נעלי ספו[רט] וקדימה. התחלתי לרוץ, עברתי 25 ק"מ והרגשתי שגרוני נש[...] היה חם מאוד, כ־35 מעלות.

ו„המשוגע" הזה כל זמן הריצה מנחם את עצמו שהוא „פיט[...] רציני, ולא יקרה לו שום דבר.

תוך כדי ריצה ראיתי כמה בורות מים והחלטתי לשתות קצ[ת]. רצתי לבור הראשון והוא היה ריק, לבור השני, השלישי והרבי[עי] — כולם ריקים.

הייתי רחוק משיבטה, והרגשתי שאני חייב להגיע בחזרה לו[...] שאתייבש. רצתי כשכל הדרך אני עובר על־יד בורות מים, כו[לם] ריקים, וחושבני שכמעט התייבשתי. הגעתי חסר נשימה, גרוני ש[...] לגמרי ובשארית כוחותי עשיתי לברז.

חושבני שאחר־כך יומיים שלמים שתיתי, עד שהרויתי [את] צמאוני.

ומאז אני משוגע למים.

כשהיינו בטיול במידבר יהודה היה גשם, ואחר־כך שיטפ[ון]. השתגעתי ליופי הזה. גם בבית אורן, כשהיה שטפון בואדי, הי[יתי] רץ תמיד לראות זאת.

זה כל כך מושך אותי, וגם פה המים משגעים, האגמים ב[...] הפארקים ועוד. עברתי בין 4 פארקים, באחד מהם הבטחתי לע[...] שעוד אטייל. עשה לי רושם סבוך מאוד, וזה כל כך מושך או[תי].

כל זמן הליכתי שמעתי את אדום־החזה מצייץ מין תקתו[ק] שאני מכיר מהבית בתקופת החורף. הגעתי לאגם, הלכתי לאו[רכו] וראיתי המון עופות מים, ברווזים פשוטים ברווזים קטנים [...] אגמיות, סופיות, ופה נעצרתי — — — להקת ברבורים לב[נים] צחים, צחורים כשלג ואוכלים מידי אדם.

בחיי, אילו הייתי מבין במוסיקה אז על־יד אגם זה, כאשר הי[יתי] רואה את הברבורים, היתה נפשי, לגמרי מעצמה, כותבת את [...] הברבורים...

(מכתב מלו

חובה קדושה

רב"ט **דניאל אורליק** פרדס חנה — נפל בסיני

בס"ד יום ב', י' אדר א' ה'תשל"ג

ה' עמך!

ובכן, לא יכול היה להיות עתוי מוצלח יותר לחדוש הקשר בינינו, שכן ביום שישי האחרון, ז' אדר א', סיימתי בשעה טובה ומוצלחת את האימון המתקדם בשריון (כנהג טנק) ואני שרוי עתה בהכנות לקראת חזרתי לישיבה.

בחודשים האחרונים יצאנו למלא חובה קדושה, ואני מתכוון לכך בלי מרכאות, ובסיומה של התקופה יכולנו לציין לעצמנו לקחים שהפקנו.

ראשית, חשנו כולנו עד כמה ראוית היא הירידה הרוחנית בצבא, וזאת על אף שיצאנו כקבוצה מגובשת.

תקופת האימון שלנו בשריון חולקה לשתיים: א) ביהי"ס לשריון; ב) צמ"פ במחנה נתן (צמ"פ: האימון הבסיסי שמקבל כל שריונאי. ר"ת — צוות, מחלקה, פלוגה). בביה"ס לשריון לא חסרנו זמן במיוחד. סוף־סוף מדובר בבית־ספר ממש. עם כתות, עם מורים — במקרה זה מדריכים — עם בחינות, ציונים וכו', והלחץ לא היה כבד. היו אנשים שהגיעו להישגים יפים בהתחשב בנתונים כמו אותו אחד ששמר 60 סימנים במשנה ברורה (לעומת 12 בצמ"פ). יכולת לראות בבית־הכנסת חבורות לומדים בערב, לא הרבה אומנם, אבל הראו נוכחות. היו אנשים שעשו לעצמם קביעות כל ערב ללמוד כך וכך זמן, והיה פחות או יותר בסדר.

אני חייב לציין דבר נוסף שאפשרי בדרך־כלל רק בקבוצות ורק אצל בני ישיבות — בואם של רבנים למתן שיעורים מהנלמד בישיבה, כך אתה מרגיש שאתה עדיין בן ישיבה. זה מסייע לשמור על המתח ונותן לך זריקת עידוד עד לפעם הבאה.

לזכותו של סמל הדת ייאמר, שהוא דאג להביא לנו כל שבת שנשארנו בבסיס רב, כך שהשבתות דמו לאלה שבישיבה — עם שיחות עם זמירות שבת וכו', ובאמת בשבתות הרגשנו עצמנו כבני ישיבה לכל דבר. מספר הלומדים בבית־הכנסת גדל, היה זמן ללמוד, נוצרו חברותות וכו'. הרגשנו שהנה רק משתנה האווירה ואנו חוזרים להיות מה שהננו. עובדה זו בלטה מאוד מאוחר יותר בצמ"פ.

הנה כאן יכולתי לגלות מי חבר אמיתי ומי לא, מי מינוח ומי כעסן. שכן אין כמו הטנק מסייע ליצירת קשרי רעות, וכל איש צוות נמדד בו. אתה מבקש מפלוני כלי הדרוש לך. כיצד יגיב? האם יגיב בכעס או ברצון וכו', ועוד כהנה וכהנה. האמת היא שלפעמים אנשים מאבדים את הצפון בתנאי לחץ, אולם תן להם לחזור לתנאים רגילים וכבר גילית אדם אחר.

בנושא זה ב"ה לא היו לי אכזבות מחברים. הרוח החברית שאותה אנו משתדלים לטפח בישיבה, נותנת אותותיה גם פה.

ובכן, לאחר כל זה כשהגענו לצמ"פ, הזמן נעשה דחוס יותר ויותר וממש היינו חנוקים ללא רגע של פנאי. אם בערבים הראשונים עוד החזקתי מעמד ולמדתי מ־10.00 או 10.30 עד 11.00 בלילה, הרי שעד מהרה היה הדבר מעל לכוחותי והעייפות שהחלה לתת בנו אותותיה מנעתנו מנוהג זה.

כאן טבענו ממש בחומריות מבוקר עד ערב, ללא אפשרות של מעט התעלות, ואכן הדבר החל לתת בנו אותותיו; אם בכך שפחתה מידת התרכזותנו וכוונותינו בתפילות, אם בכך שפה ושם אנשים החלו להקפיד פחות על מצוות שבין אדם לחברו (כל אחד כמובן ברמתו הוא ויתכן שיהיו אחדים שלא יבינו מה חטא יש בעצם כאן) וההרגשה הכללית היתה מזופתת. חשנו שהנה שמים שלשלאות על צווארינו גם אם היינו אנוסים לגבי כמה דברים, כמו, למשל, תפילת הבוקר לאחר שינה בשטח.

אנו קמים מהטנקים רועדים מקור, האצבעות הקפואות מסרבות להישמע לנו והנה מגיע תור נטילת ידיים במים קפואים לא פחות. מילא, אנו אומרים, ידיים קפואות, מים קפואים, נרביץ אותה. וכמובן שלא ויתרנו על נטילת ידיים. ברם, כאשר מגיע תורה של תפילת שחרית והיה עלינו להפשיל שרוולים בקור העצום ולהתפלל... אני מקווה שהיושב במרומים יסלח לנו אם לא הצלחנו להגיע לשיא ההתעלות במצבים אלו.

הגיעה שבת — חשנו היטב כי באה שבת, באה מנוחה. שוב חזר ונשנה אותו חזיון של חבורות לומדים, רב אורח וכו' — עד ששיגרת היום־יום האפורה שבה ולחצה עלינו.

כללית אני רוצה לומר כי הדבר החשוב ביותר שהיה מוטל עלינו בימי היותנו בשריון — לא לשכוח שאנו בני ישיבות!

לאחר הכל אני חייב להודות על האמת — ההרגשה שגם עשית חובתך כלפי העם והמדינה, גם נשארת שלם (מבחינה רוחנית־דתית) ועדיין ממשיך ומנסה להתפתח ולהתעלות (בישיבה), הינה הרגשה נפלאה.

"מגמה — להשמיד כוחות השריון המצריים על קו התעלה"

מאת חנוך ברטוב

יום ג', 9 באוקטובר 1973
בוקר מאוחרות אנ..נו יוצאים לאורך ציר
קה", כדי לבקר את הכוח הממוכן של אל"מ
אותנו הדברים שאמר לפני שעה קלה
קלמן בשעה שתידרך את הכתבים הצבאיים.
חזית נמשך, לפי דבריו אלה, בין הציר
קו התעלה לבין הכביש הנמשך בהקביל
הידוע כקו התת"ם. בהתאם לפני השכח,
יטים או על קו־התעלה עצמה או במרחק
עה ק"מ ממנו. מכאן עבר לתאור הפעילות

שאנחנו עושים עכשיו זה פעילות רבה של
שריון־האוייב שנמצא מזרחה מקו־התעלה.
לכל אורך הקו, ובשעתיים הראשונות של
להם כבר אבידות די כבדות — עשרות
אזור קנטרה, למשל, כבר הספיקה חטיבה
מיד — במשך שעה אחת — 17 טנקים.
נעשה לכל אורך התעלה, כאשר העיקרון
ל בצורה איטית ומבלי להפגע. בשלב זה
פועלת כאשר חיל־האוויר יורד על כוחות
קו־התעלה. פעילות זו תמשך עד אחר־
כאשר כוחות שלנו נמצאים בשטחים שונים
עלה, ובכמה מהם הם צמודים ממש לקו־

ים ערוכים ממזרח לתעלה בשתי צורות:
טנקים בריכוזים די גדולים; בשנייה —
ם וחיל־רגלים עם נשק נ"ט בשטח חולי,
קטנות, ואלה פותחים באש מטווחים די
נע הפעולה העיקרית היא לניקוי כל השטח,
האוויר עובד על ריכוזים ממערב לתעלה.
אני מניח שפעולה זו תסתיים עד אחר־

בלילה היתה הפעילות מצומצמת, במגמה
הכוח לקראת הבוקר, במגמה להשמיד את
השריון הנמצאים על קו התעלה. בשאר
מערכת פועלת בצורה דומה..."
ד זמן, עתידים אנחנו להבין מה התרחש
אותו יום לאורך קו־התעלה וכי התכנונים
של אותו יום ג' היו מושתתים על הערכה
ל כוח האוייב ויעילות כלי הנ"ט החדשים
ושונים.
ו בוקר נדמה היה לנו, שמתחיל שלב־
ידענו, שלא נמצא במקום ששם יוכרע הקרב,
יש קטע שמתידים לנו להצטרף אליו —
בה.)

חסום טילים בדרך

..ודאפשט

הגדולה של מלחמת יום הכיפורים היתה
ית המסחרית הידועה כ„דאבל קאבינה", זו
ו' וזו של „פולקסוואגן". באחת כזו עשינו
בר דרכי הפלאסטיק שנסללו אל המעוזים
שלחות הטובעניות שבקרבת חוף־הים.
הגענו אל חוליית מפקד הכוח, התברר לנו
עה קצרה הם יוצאים לפרוץ לתוך המעוז
יושב לו על שונית־חול הנמשכת לאורך
רבים, בין ים לים, על דרך רומאני
— הלוא הוא בודאפשט, המעוז העתיד
עוז היחיד שלא נפל ועוד הוציא מתוכו
שהפיל ממשלה, את מוטי אשכנזי.
בוקר, שאל המפקד איך אני מתכוון לנוע
„דאבל קאבינה".
ע.
הייתי מציע לכם להדבק אלי, אם אני רץ
א פנימה".
ופיסט בא אתנו מיכה בר־עם, הצלם המעולה,
כבר הסתדר לבדו, השתחל לתוך הכוח
ותו קרב צילומים לא־נשכחים).
זו אחריות כבדה מדי. בכלל — לנושא
ות, אני לא כל־כך מודע. זה אחד החסרונות
לי מודעות לנושא...
שחקת העובדה שארץ־ישראל קטנה ואת
י ככיר. פתאום אני רואה רב־סרן אחד,
כל הנראה תפקיד נכבד כאן ומסתבר שהוא
עין החורש ותלמידי לפני שנים רבות.
אחד!
הכוח נערך, נראים בים, מרחוק, שני
קטנים. האיל ובשטה זה היתה הצנחה של
ריים — וצריך להציר. כי תהיה הצנחה
יפת כעבור שבוע — צריך לבדוק את
זה: שלהם, או שלנו?
מצטרפים לאחד הנגמשים ומתחילים לנוע
שנמתח על המליחה. בנקודה מסויימת
תהים שעה ארוכה. שבים ונעים עד שאנחנו
גינו את כל החוף השטוח למרחקים. הכוח
ריון ויחידת־הרגלים המיוחדת, נעים קדימה.
אל ראש הכוח: בהתקרבך אל האיזור
אחר כמוקשים שהושארו או שהותחו שם...
זה צריכה היתה להתחיל ב־11.30. מן המקום
נמצא בו מפקד הכוח, עודנו מצפים להתי־
זים את הדשות השעה שלוש: „האלוף חיים
ביר בשידור לפני שעה קלה, כי משימתנו
זינה רק לחזור אל הקוים שמהם התחילה
כי אם גם להבטיח שלא נעמוד בפני בעייה
זיד. הוד והדגיש, כי שלב הבלימה נסתיים
אחרי שנסלנו את היוזמה בידנו, ותחיל שלב

נע הסור. עכשיו הוא על רצועת־היבשה
שורטן, המזרחי, והרכב נראה כאילו הוא
ומים. איזשהו נקיון בראשיתי למרחבים
ול המלוחה ולים הבוהק הזה. ופתאום אנחנו
ד צומחות פטריות־עשן לפני ראש־הטור.
אותה שעה ידעתי את המלחמה מנקודת־
ל הסוראי, של הסמל, של גיזרת־האש המ־
הייתי כאותו אדם שנקלע למקום שדהרו בו
ד תותחים ורק כעבור זמן נודע לו שנכח
רב ואסרלו...
במרחבי המליחה, נשא הכל אופי סוריאליס־

מ', לא ממשי. מנקודת־התצפית שלנו עד לפטריות־העשן היו כעשרה ק"מ. ומצד שני — מכל עבר דיברו מכשירי־הקשר: היינו עם מפקד היחידה המובחרת שצעדה ברגל לפני הטנקים. — נקרא לו מ'. היינו עם המפקד שישב באחד הטנקים הראשונים — נקרא לו ל'. היינו עם הנשק המסייע.

ל': (בקול נמרץ, שעתיד להשמע הרבה בשעתיים הבאות) נוע הרבה יותר מהר... אני רוצה שתלכו יותר מהר, אני עוקב אחריכם, אבל רוצה יותר מהר, עבור.

מ': כאן מ'. האנשים פה מלאים. אני רוצה שההסתערות תעשה פה עם כוחות חדשים, עבור.

ל': בסדר. תזכור את נושא המהירות. (ל' ממשיך ומתאר מה כבר נעשה כדי לשתק את אש האוייב ומורה לצפות גם לצד השני, שמאלה, לראות אם אין מסתתר אוייב גם בשטח הביצתי. את האש אנחנו רק רואים, לא שומעים, וכבר ברור שהחסימה המצרית היא ענין של ממש ולפי־שעה נעצרה ההתקדמות)...
המשך להתקדם, סוף.

את האנשים איננו יכולים לראות מן המרחק הזה, הכל עדיין נראה כתרגיל ביום אוקטובר צלול־להפליא בין ים לבין מדבר. ל' מוסיף להדריך את אנשיו של מ' הנעים ברגל לפני הטנקים, להבטיח להם שנייתן חיפוי ארטילרי להתקדמותם. ואז מתפרץ קולו של —

מ': שים לב! מאתיים ימינה לטנק — מחפורות!

ל': אש לעבר המחפורות. רק על המחסורות, מאתיים מימין לטנק... מ', תמשיך להתקדם כל הזמן, ללחוץ כל הזמן... (הוא מזהיר) לא לעלות על הכביש. יש מוקשים... (מעודד) נוע מהר... (מחמיא ומדרבן) מ', יפה, תמשיך להתקדם, הלחץ כל הזמן. לא לעצור!... (בסיפוק) האש שלהם משותקת. רק אנחנו עובדים, סוף. (מעט קודם היתה יחידת טנקים אחרת כוח מצרי שנע על הציר המחבר את התעלה עם הציר שהגענו אנחנו בו, וגם זה הסתיים). נראה לנו, מרחוק, שהקרב מתקרב לקיצו. התנועה לעבר בודאפשט החלה קצת אחרי שלוש, ועכשיו כבר דקות אחדות אחרי ארבע. שאלת החושך הקרב אולי לא תהיה חשובה. ל' ממשיך לנווט את הקרב ולהשרות בטחון על אנשי יחידת הרגלים המובחרת: „נבון מאוד מה שעשית. תמשיך רק להתקדם. אני שומר באש תותחים את המחפורות... (מדברי מ' נראה, שהוא זקוק לסיוע חזק יותר באש)... מ', תמשיך להתקדם, אנחנו מכסים באש חזקה של תותחי טנקים, אנחנו מזהים יורים. אל תדאג, סוף."

אבל זו רק ההתחלה. אנחנו רואים הבהקים, כדורי־עשן, וכבר אנחנו שומעים את קולו של ל', מפקד השריון, שעכשיו יש בו דחיפות גדולה:

מ', כאן ל'... מהר, התלבש עליהם. הם יורים עלי טילים. הם פגעו לי בכלי אחד, מהר... (ולאחר הוראות לכלים לנוע לאחור בשביל לא להפגע ממטחי הטילים ולאסוף את הצוות של הטנק הפגוע:) מ', כאן ל', הסתער עליהם, עבור...

לקחים מאוחרים

אינני בא לתאר את כל מהלכו של הקרב המצומצם הזאחר הזה, הממחיש לראשונה מה שעדיין — ביום הרביעי למלחמה — קשה כל־כך לעיכול. באותו יום לא הושגה הכרעה קודם שירד החושך. לא ניתן היה להפעיל ביעילות סיוע אווירי, אילו ניתן היה להשיגו. על הרצועה הצרה ההיא, שבין מים למים, היו עוד התמודדויות צוות, ונסיונו של כוח מצרי גדול שפשט מן הים לכבוש את בודאפשט — נכשל. המוצב לא נכבש והוא בידינו עד עצם היום הזה.

גם הכוח בפיקודו של ל' עבר למחרת היום לגיזרה אחרת והשתתף בכל שלבי המלחמה, תחילה ממזרח לתעלה ואחרי הצליחה בתנועה דרומה, עד לכיתורה הגמור של הארמייה השלישית. גם ליחידת הרגלים נכונו קרבות אחרים.

אותו יום ג', ה־9 באוקטובר, טרם חדרה לתודעה משמעות הופעתם של רגלים מחופרים בקרקע ומצויידים בטילי נ"ט ארוכי־טווח. רק במהלכו של אותו יום — ולא רק בקטע ההוא — למדנו סופית, שזוהי מלחמה מסוג חדש. אם נדמה היה בבוקר, שעד אחר־הצהריים תטוהר כל הגדה המזרחית, הנה בדרדת־הערב כבר היה ברור, שהמכרעה עדנה רחוקה והתקפות־מחץ של כוחות קטנים לערוך על נקודות פזורות של מערך־אוייב אינן הדרך להבסתו.

אותו יום חשתי גם לראשונה את מה שעתיד היה להיות מרכיב לא מבוטל ב„הלם" שעבר את הציבור. אוזני האחת האזינה לשידורי־הרדיו והשנייה למכשירי־הקשר. אלפים רבים היו „מופצצים" כך בלי־הרף על־ידי הנוסחאות השונים — זה של הקרב הנוקשה והעקוב־מדם שלנגד־עיניהם וזה של האופטימיזם הרשמי. כיוון שהקרבות לא התחוללו במרחק של אלפי מילין, והיתה זרימה מהירה של שברי־ידיעות מן החזית אל העורף, הכה ה„הלם" האלקטרוני את כולנו.

בחמש אחר־הצהרים,

בדרך לבודאפשט

רק עוד כמה פסוקים מן העומדים באותו קרב עיקש, בדדת הערב, ביום הזה, שהוגדר בסוף בלימת האוייב, ראשית התשועה:

ל': (מדווח למפקדיו) מ' מרחוק כ־200 מ' מן המארב המצרי. הכביש ממוקש. המצרים שוכבים משני צידי הכביש, חפורים בתוך שוחות, ועל סוללות באגף ימין מוצבות הצוללות ומעליהן יורים את הטילים...

(בהמשך, מבקש ל' מאת מ' דיווח על מצב היחידה המרוחקת בסמוך למארב המצרי. הוא סבור, שנורו כבר כל הטילים ומבקש שהטנקים יתקרבו ויסייעו לו).

ל': יש להם טילים. אין מה לעשות כאן עם טנקים — השטח חשוף והטילים רבים, ורק יהיו כלים פגועים נוספים, שלא יגיעו אפילו למרחק 150 מ' לסייע לך במצבך. האם זה ברור?

מ': זה ברור. אם כן, האם יבואו מטוסים לעזרתנו?

(ככל שמתארכת השעה האוייב המחופר טרם הושמד, ותורת התביעה לסיוע אווירי, אבל מפקד הכוח כולו „מתחיל להיות סקפטי". בינתיים הולך צוות הטאנק שנפגע ראשון, ואני מדבר עם סמל אחד)

הסמל: ... גשם של טילים!.. אתה יודע איזה פאסנט זה? זה פאסנט אחו־שארמוטה... אני יודע איזה טילים אלו?! — סאגר, אומרים...

(אותה שעה גורמת איזו תקלה לקשיים נוספים. אחד המשפטים האחרונים שקלטתי, לפני שנגברה הקאסטה, היה —)

ל': אנחנו צריכים את המטוסים דחוף. מקווה שהעניין ברור, ומפסיק לנונד.

אותה שעה לא ידע איש מאתנו בבודאפשט מה כבד העול במשימות אחרות על חיל־האוויר, אבל ידענו שהחושך כבר יורד.

לילה שקט ודו־קרב

ארטילרי

11 באוקטובר

שוב אני מגיע לבאלוזה, הפעם כציוד־דרור, ברכב פרטי שלי. האם נדמה לי, שאני שומע קרלות־נפץ ורואה פטריות־עשן? קרוב למסעף רוממים לי היילים ברוגזה לעצור, וברגע הראשון הריני חושש שמא יזמנו לי את הדרך דווקא כאן, כשכמעט הגעתי. מתברר, שמאיצים בי לתפוס מחסה, משום שבכל־בת־מקום נופלים פגזים. נפלו, ליתר דיוק, משום שברגע שאני מתפרקד על החול החם — חוזר השקט.

אתמול, בערב החג, עשינו את כל הדרך הארוכה לתל־אביב, ויא באר־שבע, במטרה כפולה: לשמש בלדר לכתבות שלי עצמי ולשחרר את קצין־הליווי. בבוקר אני חוזר לבדי, ישר לאל־עריש, ויותר משאני סומך על האישור שבידי, הריני בוטח על מלת־הקסמים: „זה בסדר!"

מפי הטרמפיסט שלי — קצין צעיר, שהשתחרר לפני חודשים, נסע לבראזיל לביקור משפחתי, הצליח להגיע אתמול לארץ ועכשיו הוא בדרך אל היחידה שלו, שהוא „בטוח שהיא למטה" — אני שומע חדשה מסעירה: בראש החזית המצרית הועמד חיים בר־לב. אני מביט בבוחרציק ופורץ בצחוק — אתמול הגיע מריאו, והיום הוא מספר לי סוד כזה?! סרן שמרצתי, כפי שאומרים, באמת הועלה לדרגת רמטכ"ל... אמת היא, אכנם, שאת ה„בורסה" של בית־סוקולוב והציבורית, ההומה בעלי־מידע ופרשנים, רק הציתי, בשביל למסור כתבה, אבל אילו היה שמץ של אמת בשמועה, כלום לא הייתי אני יודע לפניו?!...

את הזמן שביקשתי לחסוך בשימושי הפרטיזניות איבדתי בהמתנה ממושכת בטבורו של פקק ענק, אי־שם בין אל־עריש לבין רומאני. שוב, ואולי עדיין, מחלצים טנקים שהחליקו אל הדיונות. העיסוק הקלאסי של כל המלחמות: עומדים ומחכים. תוך כדי צפייה באשפי־החילוץ, היתה לי עוד פגישה מעוררת־מחשבה. מילא, זה שאני הגעתי עד כאן — זה מובן. אבל אחרי נוסעת מכונית שכורה עם כמה עתונאים דוברי־אנגלית, והללו משוטטים עכשיו בין החיילים ומלקטים רשמים. בציג של עתון ושינגטוני שואל בלשון־חלקות אם „מסוגל צה"ל להלחם בשתי חזיתות בבת־אחת", אם חיל האוויר עדנו מה שהיה, אם יש לחיילים מה להעיר על כך, שזו כבר לא תהיה מלחמת ששת ימים, שהרי היום — אי סוכות — הוא היום הששי למלחמה.

כל רגשותי הפטריוטיים מתעוררים ואני אומר לעתונאי: אתה בקיא בודאי יותר ממני בתולדות אמריקה. אתה זוכר בודאי את „פרל הארבור". כמה זמן עבר בין אותו יום דצמבר 1941 לבין הפלישה לאירופה ובין אותו יום לבין כניעתה של יפאן? ששה ימים? ואולי שנים אחדות?

הארגומנט שלי משכנע אותי, ואעפ"כ כוסס הכאב. בלילה אני מאזין לשידורי ה„בי.בי.סי" ושומע תתמארשאל של האוירייה מדבר על סייס מצרי מסוג חדש שצמח בשנים האחרונות, פוסק שהאבידות היתסיות הן לרעת חיל־האוויר שלנו. תוך סיבוב הכפתור אני עולה על שידור של „סאות אל עראב" מקאהיר ושומע את איש ה„ביזווזיק" דה בורשגרייב המרעיף שבחים על הצבא המצרי וכבר מסכם את תוצאות המלחמה, שלדעתו תקרב את השלום משום שהחזרו הפרופורציות הנכונות לסכסוך, קובע כי מכאן ואילך יהיה למצריים ולשאר מדינות ערב „הרבה מה לומר"...

אבל עוד לפני־כן, כשאני חוזר אל המחילות ופוגש את המפקדים, שהם עדים כאן, קפיטנים על בשר האנייה הסוערה הזאת, הריני חש בהבדל הקסבי — שילך ויתחזק — בין הלוך־הרוח בקווי־החזית לבין זה של העורף. השקט העיקש והבוטח הזה מידבק. בראשית הערב מגיעה ידיעה, שיחידות צה"ל הולכות וקרבות לסביבות דמשק, ולידיעה זו יש הטפעה מיידית, מין תשוקה להוכיח שאנחנו כאן למטה מסוגלים לעשות אותו דבר, אם לא יותר...

קלמן עודנו יושב בעיניים עצומות למחצה, משליט על הכל את שלוותו. בראשית הערב מגיעה ידיעה שנראו בסביבה הקרובה שלושה מסוקים מצריים ושניים מהם הופלו. ממקומות שונים מגיעות ידיעות על עוד מסוקים, ומישהו אומר שכאילו ראה אותם נוחתים, מכבים אורות. המספר כבר מגיע לעשרה. קלמן צוחק: עוד מעט זה יגיע לעשרים מסוקים. אף שאין שום דבר מבדח באפשרות הזאת, הריהו מרגיע בזה את חבריו, מרפה את המתיחות.

ובכל־זאת מעיק עדיין מאוד מה שקרה בימים הראשונים. כך אני רושם לעצמי בבוקר:

„בשיחה עם אלים (X), הריהו מעיר, שעכשיו עתידה להכתב סידרה שלימה של ספרי־מלחמה חדשים, ספרים מסוג אחר. מלחמה זו היא שונה, ויש ממנה לקחים לא רק צבאיים, כי אם חברתיים. אחרי ששת הימים, הוא אומר, קרה לכולנו משהו, הדרה השפעה של אנשים שלא הבינו כל עיקר היכן אנחנו חיים. איך שלא תסתיים המלחמה, היא תלמד אותנו לראות את העולם בפרספקטיבה יותר מציאותית. אז גם ייוודעו העובדות ונדע יותר מה היה שעור המהלומה הראשונה שספגנו."

ובכל־זאת מרוכזים הכל לא במה שהיה, כי אם במה שעומד להתחולל בקרוב, אולי בכל שעה. בראשית הערב אני מסכם את רשמי שלי מכל מה שאני קולט, כי אף שספק הוא „אם כאן, בגיזרה הצפונית, תתפתח מיתקפה גדולה, בגלל אופייה הביצתי של הגיזרה... בשיחות עם מפקדים, בין 1700 לבין 1800, שמעתי דבר אחד לגמרי. השתי בהלוך־רוח כאחד תקפני. היתה הרגשה כבידה על ריכוזי השריון המצרי סביב קנטרה ותוך כדי־כך התקרבה יחידת־שריון אל המקום ההוא וייתכן שיש תכנית לצליחה באותה נקודה עצמה על־ידי אותו כוח, ואולי עוד הלילה..."

לפנות־בוקר אני רושם: „...אנחנו כבר בראשית מפנה גם בגיזרה הזאת, כשבינתיים הכל מתוח מאוד

פגישה בסערת הקרב

צילום: מיכה בר־עם

ובמצב של המתנה, לא של מיתקפה."

הודעתו של דובר צה"ל על לילה שקט ודו־קרב ארטילרי איננה מה שהיינו רוצים לשמוע.

זו המלחמה הרביעית שלי

— ועדיין לא הצלחתי

לפברק סיפור

12 באוקטובר

אחרי לילה של ירח במילואו, בוקר יפהפה, ורק ידי טנקים והתפוצצויות מפריעים אותנו מפעם לפעם. מטוסים שלנו חולפים בלי־הרף מערבה, לכיוון מצרים.

יחד עם חיים פלטנר מרשות השידור אני מבקר אצל כוח־השריון של פ. בנקודה מסויימת על הכביש עוצרים אותנו, משום שישנה הפגזה כבירה, „כמו בהתשה", מסביר איש־שיתנו את אוזננו.

איש־שיתנו הוא מוטקה, סגן המפקד. הוא חוזר ומתאר את הטכניקה המצרית בשלב זה, כשכוחותינו פרוסים לבלימה. בלילה מתגנבים אנשי החי"ר ומציבים טילים, וכך היה גם אמש.

כן, אמש הבחינו גם הם במסוקים. כוח מצרי פשט, פגע בכמה מכוניות. במירדף הושמד כל הכוח הזה, אם כי חולים אחד שלנו נפגע בטיל וכמה מאנשינו נפגעו.

מוטקה נלחם מול המצרים זו הפעם הרביעית. במלחמת השחרור היה בחטיבת גבעתי. בקדש, בששת הימים ובמלחמה הזאת הוא משרת בכוח הזה. מה עוד? מגג אוזיר נוחמד...

חברי רוצה לשמוע איזשהו סיפור מעניין.

מוטקה: במשך כל המלחמות לא הצלחתי עדיין לפברק סיפור מעניין.

קצין שני מוכיר לו: ספר להם על ה„מיג" שצלל שלשום על הג'יפ הזה שאנחנו יושבים בו, לא היה מסוגל להתרומם — ונתקע בקרקע.

אה, זה? נו, טוב...

במשך היום היו כמה אזעקות אויר, אך גוברת ההרגשה שחיל־האויר שלנו חזר וכבש את הרקיע. מלחמת ההדירות הגבוהות בשמיים איננה נתפסת — ואפילו כשאנחנו רואים פקעות־צמר לבנות, אפורות או ורודות נפתחות מאחרי זנבו של מטוס, שהוא עצמו כמחט־כסף, הרינו כצופים בעפיפונים.

הלילה עמד שוב בסימן התראה מפני הנחתת קומאנדו במסוקים בחזית רחבה, מראס־סודאר שבדרום ועד נחל־ים. היתה כוננות כללית, ולא רק היחידות המובחרות נפסו עמדות בנקודות־מפתח שורות. מפקד לא פיקח ביותר אסף את כל אנשי השירותים — מן האפסנאים ועד לשומרי־הכשרות — ובשלושה משפטים מעורר־פלצות הודיע לכל־מאן־דבעי, כי צפוייה פשיטת קומאנדו, כי איש אינו ישן בחודרים, כי כל אחד תופס את נשקו ורץ ותופס עמדה — ברגע זה — סביב המתקן, אפ־שתיים־שלוש!...

את הלילה הזה אני רושם לעצמי כסוף של הפרק המתסכל והכאוב ביותר של המלחמה. כוח גדל והולך, והוא במערך של הגנה, מול חשש מפני מהלכים יזומים של האוייב, הדירות עמוקות של כוחות זעירים — העלולים להגיח מכל חושך, לפגוע בכל דבר... זה אינו צה"ל. זה כורח להשתנות, ומהר בכל האפשר. המתיחות ההכרחית מתחילה לתת את אותותיה.

בני־ישראל חוזרים למדבר

13 באוקטובר

כיוון שאני מתכוון לא „לשתפי" (לשחור־ולשפז), כי אם לבסור כשהו מהתחושת הימים ההם, מן הראוי לחתום פרק זה בנובאה מתוך מה שרשמתי באותו יום:

„היום השכיני. ישנה איזו ציפות, שאפשר להבינה, משום שזהו כוח הנתון בכוננות מתמדת, כמעט בלי מנוחה, אבל ישנה גם כניסה לקצב של שיגרה טובה. חוזר ומתרשם עמוקות מדרך־עבודתם של המפקדים, מן הסגן הכרוסן, ה„באדרי", שהודיק בר קלמן את האהובים אותו, מנציגי החוליות השונים וקציני־המטה. אלה כמשיכים לעבוד נגד סטוע, מנמנים קצת תוך כדי עבודה, מתכדרים באיזו פינה, כותזה לסבך המכשירים, בין מיכלים ותיבות, בין רגלי הנכנסים ויוצאים, תורנים לעבוד במסירות, והעיקר — בשקט שהלוואי והיה מנת־חלקנו בחיים האזרחיים.

„הקוו יציב, ומול הדיביזיה המצרית מתבצר גם הכוח שלנו בקוו הגנה עמוקה ורב־גונית, כולל מיקוש נרחב ואמצעים אחרים. משיחות עם חברי העתונאים ועם אחרים מצטייר הרושם, שההמונה הנמשכת בגיזרה הזאת איננה רק משיקולים צבאיים, אלא גם, ואולי בעיקר, ביטוי לאיזשהו מהלך מדיני, שאם לסכם אותו בקיצור — אולי להוציא מן העז של פרוץ המלחמה איזשהו מתוק, תוך השלמה עם בצחון מצרי מסויים — שהם הצליחו לעבור את התעלה, הכבוד שלהם, התעלה שלהם, יהיה הסדר חלקי והגבול יעבור לאורך הקוים שאנחנו עומדים בהם כיום. אולי זו ספקולאציה, אבל כל מיני דבירים מחזקים אותה, ובעיקר ההרגשה שאנחנו נמנעים מאיזו פעולה תקפנית, אף שאין לומר שמרוכז כאן כוח קטן — — —

„דבר שני, שאינני יודע אם הוא קשור או לא, אבל הוא בלי־ספק מאלף ביותר, החלפת המפקד בגיזרה. החילופין באו בפתאומיות. היום, ב־12.30, נתקבלה ידיעה שקלמן עוזב ואת הפיקוד מקבל מפקד אחר. האנשים לא ידעו לומר לאן הלך קלמן, למה, לאיזה תפקיד. המפקד החדש כבר כאן, וכבר היה הדיון הראשון שלו עם הפיקוד, וזהו זה..."

ציטטתי את דברי־ההבל של־עצמי, אך ורק כדי להמחיש מה קורה בשעה שערפל־המלחמה צמיג כל־כך וראשנו מתמלא מחשבות משונות. כעבור שעות אחדות — במקום אחר — כבר ידעתי שקלמן הוזעק למלא את מקומו של האלוף מנדלר ז"ל, שנפל באותו בוקר בקרב. סברות־הכרס היו באמת רק סברות־כרס.

אבל אותו יום השפיעו עלי החילופין לקום ולעשות מעשה. נכנסתי למכוניתי ועליתי על הכביש המושך דרומה, לעבר טאסה. מי שראה את עם ישראל באותה שעה חונה בצידי העורק הראשי הזה, לכל אורך אותם חמישים־וכמה ק"מ הרצועות האספאלט המושכות על חולות־המדבר מזרחה ומערבה, אינו צריך שאבוא אני ואתאר. מי שלא ראה — מה יועילו לו כל התיאורים?

זכורים לי עדיין ימי מלחמת־העולם, וביחוד אותו ערב פורים תש"ה, כשיצא החי"ל מבסיסו בפורלי שבאפנינים בדרך הארוכה לקו החזית שלאורך נהר הסניו. זכורים לי ריכוזי־הענק של כוחות המגנה השמינית, השיירות האינסופיות.

אך אפילו זה אינו דומה למחזה שנתגלה לי בשבת חול־המועד של סוכות במדבר סיני. היתה מרוכזת שם עוצמה רבה — כוחות שריון על כל מרכיביהן, סדנאות שלימות, כוחות אספקה, בתי־חולים של שדה ועוד ועוד. אבל לא זה היה העיקר, כי אם איזו תחושה כמעט מקראית שכל „יוצא צבאי בעם קם וירד למדבר. הלוא ידענו כולנו, שהמאמץ הצבאי הגדול רוכז בימי־המלחמה הראשונים בחזית הצפון וכי אף שנדמה היה כאילו כבר הוכרעה שם המערכה, התנהל שם הבוקר קרב קשה עם דיביזית טנקים עיראקית. כלומר, כוחות גדולים שלנו נמצאים גם ברגע זה ברמה הסורית.

ובכל־זאת: גם פה — והתחושה היא כאילו רק פה — נמצא כל העם. אזרחיותו של הצבא המיוחד הזה ניכרת בכל — באינסוף הרכב האזרחי, מאוטובוסים של „אגד" עד משאיות־הענק של גרבי קו־קו ו„בלר־באנד", עד לטנדרים הקטנים של מובילי־השווקים. האזרחיות ניכרת בסנבות שאילתרו לוחמים על־גבי שילדת ריכבם, בהעדר כל סימני־היכר לבעלי הדרגות השונות, להוציא סימני־הדרגה עצמם, באווירת פיקניק.

כל מה שכירסם בלב נמוג כערפילי־השחר. למה לא באתי לכאן קודם? די לנסוע לאורך הדרך הזאת, להעצר פה־ושם, לחטוף שיחה עם ידיד (איפה אני מוצא שכן, חבר, או לפחות חבר־של־חבר?!), בשביל להיות משוכנע — אפשר היה אולי למנוע את ההתחלה האומללה הזאת, אבל המלחמה, ממש, עוד לא נפתחה. האגרוף הזה עוד לא התחיל אפילו להלום.

ערב עם אריק שרון

ערב אני מספח עצמי, ומתקבל ברצון, לחבורת העתונאים שעם הכוח של האלוף שרון — עמיתי דן ארקין, „אנגי" דן, חזי כרמל, וכן מיקי בר־זוהר, עודד קפליוק, מיכה שגריר והחי"ל לעתיד־לבוא אהוד אולמרט.

כבר מן ההתחלה ניתן לחוש ברוחו של אריק השורה על כל מי שנמצא במחיצתו. בניגוד למה ששמעתי מפי מפקד הכוח שהחזיק במעוזים, בניגוד להערכות שצריך לפעול לאט ובזהירות ולגבש את הכוח, דעת־הרבים כאן היא: מלכתחילה לא היה צורך במעוזים, שבמלחמה לא מילאו כל פונקציה, שהצבא המצרי שרצה לחצות ולנוע — חצה ונע. אילו פינו את המעוזים, ואפילו בשעה האחרונה ממש, היו נסוגים לצומק סיני, מרכזים את הכוחות שעמדו לרשותנו, כמות שהם, מרכזים את כל השריון לאגרוף אחד, היה לזה אפקט גדול לאין־ערוך מזה של היחידות הזעירות לאורכו של הקוו, מאשר הטאנקים המפוזרים, שכוחם אבד.

בשעה מאוחרת יותר מצטרף אלינו אריק. הרושם הראשון, וזה עתיד היה להתעצם בימים הבאים, הוא של חיוניות שופעת. הגבר אינו יודע עייפות. הוא נוגס עוד ועוד מן הלחם שעל השולחן הערוך, אוכל אותו עם מרק, עם קפה, עם לחם. מדבר בקול הצברי הצרוד, הגבוה כלשהו, קול מושבות השרון. גם הירח המלא אינו ממש אור, וכשאני רק מאזין, הריהו נשמע כנער — מהיר, בולע הברות, בטוח לאין־קץ באמת שלו, כופה אותה על הסידיו הרבים.

מעניין להביא את עיקר דבריו, משום שנאמרו לפני המבחן הגדול הראשון, למחרת בבוקר. זהו סיכום שסיכמתי אני באותו ערב את הדברים ששמעתי:

„מטרות המלחמה הזאת, לדעתו, הן: השמדת כוחו של האוייב. חייבת להשמר אמינות כוח־ההרתעה של צה"ל, וחובתנו לנצח כדי להדש את כוח־ההרתעה. צריך לחזור, לכל הפחות, אל הקוים הקודמים.

„אשר למצרים, כבר הם יכולים לרשום לעצמם הצלחה גדולה. עצם הדבר, שצלחו את התעלה הוא הצלחה. אפילו החזיקו ברצועה צרה ביותר, היתה זו הצלחה. מה שהם מחזיקים היום הוא בחינת הצלחה גדולה, שלא חלמו עליה, ולכן ברור כי מה שלא יקרה — למצרים יש כבר הצלחה במלחמה, ולנו אי־הצלחה.

„ואילו כלפי הישיבה הזאת לאורך הקוו — ההמתנה — יש בפיו ביקורת רבה, שלא פירט, אך גם מה שאמר היה לא מעט. לדבריו, אין שום סיבה להמתין. ההסבר, שבלי הכוח הנלחם בחזית הסורית איננו יכולים להלחם, הוא לא נכון. זה יהיה קשה, אבל אפשרי. נכון, שנוספה בגיזרה הזאת עוד דיביזיה מיצרית וכוחם מגיע ל־270 טנקים. זה כוח גדול, ולא קל להתגבר עליו, אבל צריך לפתוח במתקפה, כי ההמתנה היא אסון מכל בחינה שהיא וכל יום שמתבזבז הוא משגה גדול.

„בין מטרות המלחמה אינו רואה את ההסדר המדיני. הוא לא מאמין שייתכן הסדר מדיני. אין הוא סבור, כאחרים, שיש להמתין עד שהפתה מיתקפה מצרית אשר תוציא את האוייב מתוך המחפורות, אלא ניתן לתקוף גם במצב הנוכחי. אין הוא רוצה להחזיק בטריטוריה מצרית מעבר לתעלה, אבל הוא רוצה להחזיק ממערב לתעלה בכמה נקודות, באזורי הביצות ובהרים, שיאפשרו לנו שליטה מסויימת על התעלה.

„הוא היה מסכים בהחלט לאדמיניסטרציה מיצרית בסיני, בתנאי שתהיה שם לנו אחיזה צבאית. דעתו החוד־משמעית היא, שלנו אין כל עניין בפתיחת התעלה לשייט. העניין שלנו הוא, שהתעלה לא תפתח. הוא שולל את הדעה, שהחייל המצרי במלחמה זו טוב יותר משהיה."

יש קסם רב באישיותו השופעת מרץ ובטחון ובלשונו המשולחת. אני מהרהר בהערתו, כי צה"ל ידע בכל תולדותיו תקופות של עלייה וירידה, ובתקופת־עלייה הצריכה לשמש לנו מופת הוא מזכיר את מלחמת־השחרור ואת דמותו של יגאל אלון המצביא.

הפרק הבא בגליון ערב סוכות: „שבירת המיתקפה המצרית הגדולה — הזדמנות שהוחמצה?"

חזית הגולן
השאלות, הביקורת — והתשובות

מאת אלי אייל

מלחמת יום הכיפורים ברמת הגולן — זו החזית בה הגן צה"ל לא על „עומק אסטרטגי" כמו בתעלה, אלא על „ארץ ישראל הישנה"; לא רק על תל אבו־נידה ותל־מסחרה אלא על ראש פינה, טבריה וצפת וקיבוצי הגליל ועמק החולה — הותירה כמה שאלות שנויות במחלוקת. במבט של שנה לאחור ניתן להרכיב את קטעי תמונת החידה ולתת תשובות על רוב השאלות.

אציג אותן לפי מקומן ומאורען במלחמה:

✱ האם היתה כוננות במידה מספקת בחזית הסורית, שהוכרזה בנאומי שר הבטחון בין ראש השנה ליום הכיפורים כמתוחה? מה היו הנתונים בידי הממשלה והמטכ"ל לחזות או לא לחזות פריצת מלחמה בצפון?

✱ איך קרה שהמוצב הישראלי על החרמון נכבש בשעות הראשונות של המלחמה כשמול כוחות מוצנחים ורגלים גדולים של סורים ניצבו חיילים ישראלים מעטים, שרובם גם לא היו חיילים קרביים?

✱ מדוע עצרו הטנקים הסורים שפרצו בגיזרה הדרומית והמרכזית של רמת הגולן — במקום שעצרו, בטרם נבלמו ונהדפו?

✱ מדוע עבר צה"ל — אחרי הדיפת הסורים את „הקו הסגול" וכבש את שטח המובלעת שלא היה בידינו לפני מלחמת יום הכיפורים? מדוע דוקא בגיזרה הצפונית? ומדוע עצר את התקדמותו בדרך לדמשק במקום שעצר? האם קו המובלעת היה מקרי או שהיתה לו משמעות בתוכנון?

✱ האם ניתן היה לכבוש בחזרה את החרמון שלא בכל־כך הרבה קרבנות? האם הכיבוש הרגלי של המוצב הישראלי, לא נבע משיקולי יוקרה להטיבת רגלים של צה"ל?

✱ היכן עובר הקו ברמת הגולן שנסיגה ישראלית מעבר לו מסכנת את השליטה ברמה ובצפון הארץ? במילים אחרות: האם תיתכן נסיגה נוספת ברמה בלי לפגוע בכושר ההגנה של צה"ל?

רק ביום החמישי למלחמה הוסר האיום הסורי על הגליל ועמק הירדן, בעקבות הפריצה העמוקה של הצבא הסורי, שכבר היה זמן רב במערך חרום ● הכוננות וההפתעה של צה"ל ● מדוע עצרו הסורים את דהירתם בדרום הרמה? ● שני הנסיונות לכיבוש החרמון: האם יוקרת יחידה עלתה בקרבנות רבים? ● היכן עובר קו הנסיגה האחרון ברמה?

● הכוננות: בין נתונים לתחושה

סיפור הכוננות של צה"ל בצפון מתחיל ערב ראש השנה תשל"ד. חטיבת שיריון מפודסמת עלתה מן הדרום לרמת הגולן — צעד שניגלה לאחר־מכן כגורלי ממש במלחמה.

ישנן היום הוכחות שהיתה בפיקוד הצפון תחושה כי „מלחמה קטנה" עלולה לפרוץ, אך לא יותר מאשר בהיקף של „תקרית גדולה". היתה זו תחושה ולא ידיעה המבוססת על מידע. בחודשים מאי־יוני 1973, כאשר היתה כוננות בדרום ובצפון מפני מלחמה — אותה פירנות שהרדימה את המודיעין כעבור שלושה־ארבעה חודשים — קרו ברמת הגולן דברים שהכניסו אי־שקט בפיקוד הצפון. אלוף פיקוד הצפון האלוף יצחק חופי נתן ביטוי לדאגתו בישיבות המטכ"ל בנוכחות שר הבטחון משה דיין. בכל מה שנוגע ל„אזהרות" של חופי בצפון, נאמר כי משה דיין התייחס אליהן ברצינות ואמר: אם דבריו של „חקהי" נכונים — מה אתם עושים בעניין זה?! בנאומיו הפומביים החל דיין לרמוז על התחממות הגיזרה הצפונית.

האלוף חופי ביסס את תחושתו על צירוף הדברים הבאים. פזמונו המוכר במטכ"ל ובפיקוד הצפון היה שהזירה הסורית היא המסוכנת לישראל. אמנם מצרים היתה האויב העיקרי מבחינת הפוטנציאל הצבאי (מצב שהיום הוא כבר שונה וקואליציה של סוריה — עירק — ירדן כבר יוצרת איום צבאי בממדים דומים לזה שבדרום) אבל סוריה היתה האויב המסוכן מכמה טעמים. ראשית, אין גבול טבעי בין כוחות ישראל לסוריה, כמו שהיתה התעלה בדרום הירדן במזרח. שנית, וצבא הסורי היה פרוש דרך קבע מן הקו הסגול עד דמשק, עם כל עוצמתו. כלומר, שלגבי הצבא הסורי לא צריך היה לערוך שינויים כדי לעבור ממערך הגנה למערך התקפה. הוא ישב בין כה וכה במערך חרום להתקפה. ושלישית, ברגע של פריצת מלחמה, המרחק בין הגבול (הקו הסגול) לישוב האזרחי הותיק (להבדיל מן הישובים ברמה עצמה) בעמק החולה הוא קצר.

היום, בסקירה של החודשים ערב המלחמה, מסתבר, שהמטעינו לגבי כוונות הסורים לתקוף, אף שאולי היה יכול להיות לנו יסוד לחשוש בספטמבר 73' שמשהו שלא כרגיל מתרחש בצבא הסורי. בדרך כלל נהגו הסורים לדלל את המערך בשטח בחודשי החורף ולהכניס חלק ניכר מכוחותיהם למחנות קבע. אלא שתקריות החורף השאירו את הכוחות פרושים בשטח והחורף הקל יוסיף איפשר להם להישאר בקו. בראשית הקיץ דולל הקו ורבים מהם יצאו לאימונים. בספטמבר חזרו. „הבחנו", אמר האלוף חופי כשסקר אחרי המלחמה את הכוננות לקראתה, „שהם חוזרים לקו בתום האימונים". ב־13 בספטמבר (1973) הופלו 13 מטוסים סוריים והוכרזה כוננות בהנחה שהסורים „לא יישארו חייבים". חיכו לתקיפת מטוסים, או לאש ארטילרית או לפשיטה משוריינת כפי שעשו ב־72'. צה"ל הוסיף ברמה כוחות סדירים על הרגיל וערב יום הכיפורים ניתנה הוראה להחזיר חטיבת חי"ר שירדה מן הקו.

אלוף רפאל איתן
הסורים ראו את הכינרת...

היה נתון נוסף לסיכון בחזית הצפון שלא היה בחזית התעלה. מאז מלחמת ששת הימים לא נשתנה המצב בחזית לטובת ישראל כפי שקרה בחזית המצרית, שם הושמדו שדות התעופה בסיני, „בוטרלו" בסיסי האויר בעת מלחמת ההתשה ולמעשה הוגדל מרחב ההתראה. הסורים לא איבדו אף שדה תעופה במלחמת ששת הימים, ואחריה, כל שדות התעופה הקידמיים שלהם נשארו בידיהם מעבר לקו הסגול ויצרו גם טווח קצר לחיל האויר הסורי.

עוד לפני מינויו של האלוף חופי לאלוף פיקוד הצפון (יוני 1972) הוחל בחפירת התעלה האנטי טנקית. „חקהי" תבע — וקיבל — מיד תקציב להשלמתה. מיד אחרי המלחמה שאלתי את מפקד החטיבה שהדף את הסורים בסביבות התעלה נגד טנקים, אם זו הוכיחה עצמה. הן עובדה שהסורים עברו אותה. תשובתו היתה חיובית, שכן אחד ממפקדי הגדודים, סגן אלוף יאיר, נתבקש אז להשמיד את טנקי הגישור, וכך בלם את הסורים מקונייטרה צפונה כשהוא מונב בהם ואילו המח"ט פוגע בראשי הטורים שלהם. גם האלוף חופי עצמו, אחרי שסיים את הניצוח על ארבעת ימי קרבות הבלימה הודה, שבלי תעלת הנ"ט אותה חטיבה לא היתה מצליחה לעצור את הסורים. הסורים אמנם הציבו גשרים על התעלה (שנלקחו לאחר־מכן כשלל) אבל ניקוז כוחותיהם לנקודה צרה איפשר פגיעה מרוכזת בהם ומנע מהם התפרשות של מסות הטנקים שהגיעו בזה אחר זה.

עוד לפני יום הכיפורים פילס צה"ל ברמה 80 ק"מ דרכי עפר כדי להקל על תנועת כוחות מגיזרה לגיזרה בשטח הסלעי. גם כך נתקעו טנקים רבים בדרך לרמה וברמה. אבל אילו השיריון והארטילריה היו נמצאים ביום הכיפורים בבסיס הקודם, לא היו כוחות המילואים יכולים להיכנס לקרב עם האויב ביום ראשון בצהרים.

היתה גם בעיה של אימונים. את השיריון היו מאמנים באדמת לס במרחבי הדרום ואילו ברמה הסלעית הלחימה שונה לגמרי. עתה אומנו צוותי טנקים בתנאי קרקע וצמחיה דומים לאלה שברמה.

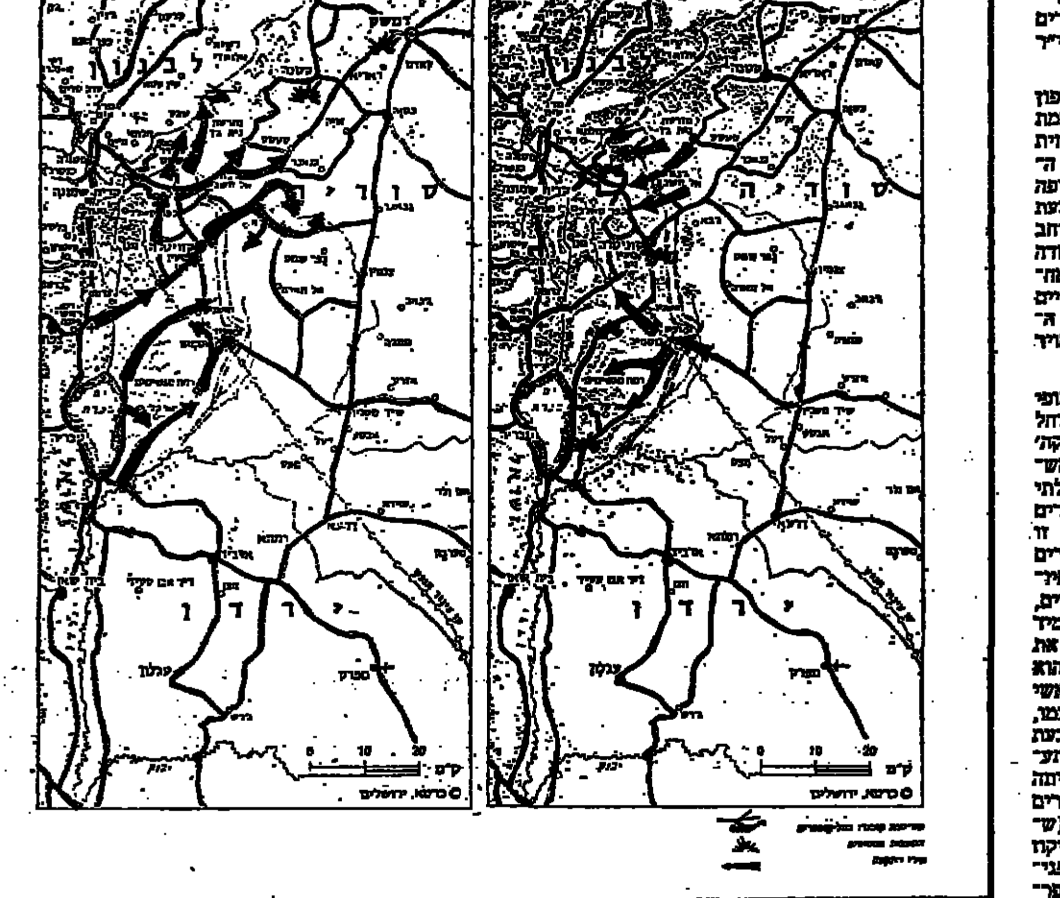
בחורף 72/73 ארעו התקריות הכבדות ברמה. התקריות סיפקו גיבוי לתביעות התקציביות של פיקוד הצפון (אפריל 73') אבל התאוצה הראשה אחרי שכוננות מאי־יוני נסתיימה בלא־כלום.

לכן התשובה על שאלת הכוננות אינה פסקנית. התעלה נגד טנקים הוכיחה עצמה בצורה מוגבלת, אבל היתה בעלת חשיבות קריטית להתנקזות הכוחות הסורים על גשרי התעלה. הביצורים הוכיחו כושר ספיגה ומלבד מוצב החרמון לא נפל אף מוצב בקרב. נראה שמבחינה צבאית יש חשיבות להבדל בין „מוצב שנפל" לבין „מוצב שפונה". למעשה, כל מכשול ניתן למעבר אם אינו מוגן כהלכה. תעלה נגד טנקים היא מכשול טכני שניתן לגבור עליו באין הגנה לכל אורכו. הגורם המכריע בארבעת הימים הראשונים ברמה היה הכמות העצומה של שיריון סורי שהשפיע על יחסי הכוחות. ביום הכיפורים ב־2 אחה"צ פרצו 250 טנקים סוריים קדימה בגל ראשון ו־40 טנקים סוריים בגל שני כשמולם כמה עשרות טנקים ישראליים. מול 100 סוללות ארטילריה סוריות ניצבו סוללות ישראליות לא רבות.

● הפריצה הסורית

לימים שאלתי את האלוף יצחק חופי אם, בסופו של דבר, הופתע מפריצת המלחמה ב־6 באוקטובר 73'? תשובתו היתה, כי אמנם העריך שמלחמה יכולה לפרוץ, אבל הוא חי במושגים של „תקרית גדולה". הוא לא תיאר מלחמה טוטאלית. מה שהכניס בו אי־שקט היה הצבא הסורי שחזר מן האימונים לקו בעוצמה גדולה מזו שהיתה דרך קבע.

יש כמה גירסאות על עומק הפריצה הסורית לרמה. במלחמה שמעתי מטנקיסטים כי הדפו טנקים סוריים ליד בטיחה בגיזרה הדרומית או ליד בית המכס מעל גשר בנות יעקב. האמת היא שבמקומות אלה לא הושמדו טנקים סוריים ולכן לא היתה עדות סטטית (טנקים שרופים ותקועים) תותכח, כי אכן הסורים הגיעו עד לעומק מבהיל כזה. מה שברור ומאושר אפילו על־ידי האלוף יצחק חופי ומפקדי האוגדות (האלופים דן לנר (במילואים), רפאל איתן ומוסה פלד), הוא שטנקים סוריים הגיעו בין נפח לבית המכס בגיזרה המרכזית ועד 800 מטר מאל על והיו מעל מעלה גמלא. בציר שיורד מחושניה לבטיחה הגיעו עד קילומטר מערבית מציר הנפט. למעשה אין מחלוקת על כך שהסורים הגיעו עד תחילת המורד התלול. הם ראו את הכינרת למרגלותיהם (בגיזרה הצפונית לא היתה פריצה ממשית ורק חיילי רגלים סוריים הגיעו לפרברי קונייטרה).

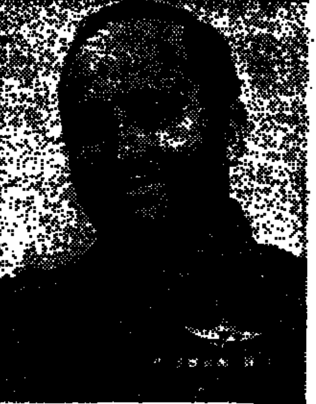

מפת הקרבות ברמת הגולן: ההתקפה הסורית והתקפת־הנגד הישראלית

מדוע לא המשיכו? יש אומרים שנדהמו מהצלחתם וחששו ממלכודת ישראלית. יש אומרים שחששו לחדור בגיזרה אחת יותר מדי פנימה ולהסתכן בכך שצה"ל „ינתק" אותם, ינתק ויכתר את הכוח שחדר. בגיזרה המרכזית נשברה ההתקפה הסורית בנפח. טנקים בודדים הגיעו מערבית־דרומית לכביש המקביל לגשר בנות יעקב.

המועקה הכבדה, לה הייתי עד בחדר המלחמה, הוקלה במעט ביום א' בערב, עם הגיע רוב כוחות המילואים לחזית. רק אז הוחל בתכנון התקפת נגד. אבל הסכנה היתה עדיין ממשית, עד צהרי יום ד', עם גמר „ניקוי" „הקו הסגול" (בלי החרמון).

אחד הגורמים לשינוי התמונה ברמת הגולן, בארבעת ימי החרדה האלה, היתה התקפת הנגד שלנו ביום ב' בבוקר (היום השלישי למלחמה). התקפה זו מנעה כן הסורים להתארגן כהלכה להגנה בשטח הטרשי, הדורש זמן מכוחות להתחפר. „ממצב של כמעט מפולת", העריך יצחק חופי את התפנית, „עברנו למצב שכל רמת הגולן היתה בידינו כשהסורים איבדו מאות טנקים". (בסוף המלחמה הסתבר שהסורים איבדו 1100 טנקים מתוך 1300 הטנקים שהשתתפו בקרב). בצד הישראלי לא היה אף פעם — לאורך כל ימי המלחמה — מצב בו היו לנו יותר ממספר מסויים של טנקים לוחמים. רק אז, ביום ה', ביום השישי למלחמה, פרץ צה"ל מעבר לקו הסגול וכבש מובלעת בגיזרה הצפונית.

אלוף יצחק חופי
דיין התייחס לאזהרותיו ברצינות

● המובלעת והדרך לדמשק

אחרי שנהדפו הסורים מן הקו הסגול היה ברור, כי נקודת הכובד במאמץ הצבאי עוברת דרומה. היה הכרח, איפוא, „להוציא את סוריה מן המשחק" לפני שהמאמץ מתפנה לעבר מצרים. אבל הפיקוד של צה"ל העריך, כי יהיה זה מישגה לסיים מלחמה קשה כזאת בנקודה ההתחלתית שלה. האם כל ההתכתשות הנוראה הזאת תסתיים בקו של יום הכיפורים ב־2 אחה"צ?

ובכן, לאיזה שטח תחדור ישראל מעבר לקו הסגול? באותו ברור התלמי נאמר אז, כי אין כוונה להתקדם לאורך כל „הקו הסגול". להחלטה שלא לעלות על דמשק יש טעמים מדיניים כבדי משקל.

אבל, כאמור, לא היתה כוונה כזאת שכן שר הבטחון משה דיין חשש מהתערבות סובייטית ישירה. צה"ל נעצר בקו שנוח מבחינה טקטית להגנה. אם היה „מושך" עוד מזרחה כבר היתה ההתכתשות על מערכי ההגנה של דמשק בלי אפשרות לעצור. המוצאי תל־שמס (הישענות על הלג'ה) — בית ג'ן ומורדות החרמון יצר קו נוח להגנה. יתכן כי ההישג היה שלם אילו היתה נכבשת קנקר. אבל התפתחויות שונות גרמו ל„התקפלות" ישראלית. היה זה אחרי שבע יממות שחיילים רבים היו כמעט ללא שינה־ממש בכלל או אחרי תנומות קלות בתוך הטנק.

● הקרב על מוצבי החרמון

מיד עם היוודע בחדר המלחמה של פיקוד צפון על נפילת מוצב החרמון, הורה אלוף הפיקוד יצחק חופי למפקד חטיבת גולני להכין את כיבוש החרמון. בינתיים הוא לא קבע מועד. החטיבה מוקמה בסביבות מסעדה „לכל מקרה". המח"ט ביקש רשות להתחיל במבצע אבל „חקהי" — הידוע בזהירותו מפני אבידות — עיכב את מתן „האור הירוק". לפתע מסר המח"ט כי חייל שנמלט מהמוצב החרמון הגיע לקווים שלנו מסוות, עדיין ישנם אנשים חיים במוצב והם נלחמים. בתחילה היה חלק שנלחם מחוץ למוצב ולבסוף המתגוננים היו בתוכו ונלחמו ממנו.

כששמע זאת חופי, אישר מיד את פקודת המבצע. אבל התקפת רגלים שלנו על ציר הכביש נשברה במבנות הרכבל העליון. כיבוש החרמון חיכה לעת מאוחרת יותר כשהותרה אפשרות לתת עתודה וסיוע לכוח הרגלים. ואכן כשהתקרבה שעת הפסקת האש נעשה הדבר לדחוף. צנחנים הגיעו במסוקים וכבשו מוצב הפיתול, המוצב הסורי, והמשיכו על שיא החרמון. הלוחמים נכונים גם לכבוש את המוצב הישראלי אם גולני לא יצליח במשימה. גם — חי"ר וממתגע — בעזרת סיוע אוירי וארטילרי, החל להתקדם למוצב הישראלי „עקב בצד אגודל". גולני קיבלה הוראה לכבוש את מוצב הסורי, אם הצנחנים לא יצליחו במשימה. חיילי גולני הגיעו לאזור הרכבל וכאן החלה ההיתקעות. הסורים הסתתרו בין הצוקים והתקפות והיו מקרים שפגעו בחיילינו מטווח קצר. המבצע של גולני היה רווי דם. המג"ד נפצע.

האם נפלו קרבנות בשל מבצע יוקרה של חטיבה מפוארת?

יצחק חופי שפיקד ישירות על מבצע מחדר המלחמה של הפיקוד (שלא באמצעות מפקד האוגדה אותה גיזרה), העריך לא מכבר הביקורת שנשמעה בבימת השמש וברוחה. „זה היה מבצע פיסי ולכן הוטל למערכה יחידת צנחנים שהתנהגה וחטיבת רגלים. יתכן אילו היו למבצע שני שלבים נפרדים — קודם היו הצנחנים „מתיישבים" במוצב הסורי וכשיא החרמון ומקימים את השטח מלמעלה ולאחר היה גולני מטפס למוצב הישראלי אולי אז היו נחסכים קרבנות. היה לחץ של זמן וצה"ל לא להפסיק את האש (הוחלטת מן הבטחון) כשהחרמון לא בידינו. כיון לא ניתן לכבוש אז את החרמון שכן בדרך הצרה, די היה שייפגע ויחסום את המעבר לכל שאחריו. „בקרב על מוצב החרמון" אמר האלוף חופי, „אי אפשר להביא לביטוי את השיריון, גם סכנה של אבידות רבות הואיל וכוחות מן האויב (הליקופטר) ממש ליד המוצב, שכן הם בתוך אש תותח סורית".

● עם הגב לקו

הצורך הדרמטי של המלחמה בגולן נבע מכך שבסך הכל פי טנקים התכתשו — על קטן יחסית. תת־אלוף במילואים לחם בגיזרה הצפונית, העריך שבתולדות המלחמות בעולם לא קרב אינטנסיבי כזה — בכלים שטח ובזמן. אבל את הממד העיקרי הוסיפה הידיעה. כי הגולן מגינים, פשוטו כמשמעו, טבריה וצפת — אם לא דרומה.

עובדה היא שבחדר המלחמה פיקוד הצפון אמר משה דיין ל(מ"ל). מוטי הוד: „זכור, שאתה על דגניה". [מוטי הוד הוא קיבוץ דגניה והשתתף בפיקוד הסיוע האוירי בחזית הצפון ביום הכיפורים). עם התוודעה של הסורים בגיזרה הדרומית, אלוף־משנה ידוע לארגן את בשטחים עורפיים. לא היה סוף איש, שאילו היתה מלחמת הכיפורים מתחילה מתל־ (הקו של ה־4 ביוני 1967) קום מן הקו הסגול (שנקבע מלחמת ששת הימים), היתה לה משמעות נוראה. מה שאמור חזית הדרום — שאילו לא היה עומק אסטרטגי לא היינו מרשים עצמנו ביטחה עצמית ושאננות אינו תואם לגבי הצפון. אפילו בות מכסימלית ביום הכיפורים היתה יכולה להיות תשובת השיריון הסורי אילו היה בבת אחת לעמק החולה ועמק עליה מיידית על ישוב אזרחי בעוצמת אש והכוח פורץ והיה רה בתוצאותיה ובהשלכותיה. גם חופי והבהיר לפיקוד ביום הכ מודים שבממוסים, בטילים בכל מתוחכמים של היום אפשר את כל מדינת ישראל, „אבל הפצצה לבין כיבוש — המרחק ככלות הכל, מאש יש נזקים אבל עדיין אין הכרעה".

בכל זאת היו כאלה שאמרו הכיפורים. עדיין המשיכו. למה ישראל יכולה להרשות לעצמה רים משמעותיים על שטח ברמת הגולן. אם נניח שאף אלה מוכי חזרה לקו של 4 ביוני 67' הסורים מוסתרים מעבר להרים מונח לפניהם כעל כף יד, אינו בחשבון — האם ישנו ברמת קו הגנה אחר מזה שבידינו?

לפי דעתו של יצחק חופי, הגנה, אחרי יותר, שיוכל יעיל לא רק מבחינת העומק האסטרטגי אלא, בעיקר, מבחינה טקטית. הקו הנוכחי — פינוי המובלעת והנסיגה מקו מאפשר שליטה למרחקים. בכל אחר מערבה, השטח משתפל מדרון קצוב ומדרגתי שאינו יצירת קו הגנה טוב. לכן הוא שטח ברמת הגולן אינו על אסטרטגי, אלא על מיבנה ומבחינה זו הקו הנוכחי הוא ההגנה המערבי האחרון מול סוריה.

הפעם השניה בתעלת סואץ

…ת אורי דן

500 הרוגים ו־1,500 פצועים — זה ה־ מחיר הכבד ששילמה אוגדת אריאל שרון …מות לחימה בלתי־ שהובילה את צה"ל …ב תעלת־סואץ. שר־ …צנחנים, צוותי אר־ …אנשי חיל ההנדסה …מם את חולות ה־ …י להפוך את התבו־ …ילת קו בר־לב לנצ־ …לי המאיים על קא־ …ע הופעתה על שפת …יום ראשון בערב, 7 …", הפכת אוגדת ש־ …התנית של המחנה הגדול בסיני.

…לה ושיתוף־פעולה הדוק …מים כדי להפוך הקערה …ן המערך המצרי המקפו־ …דים של מיפקדות החזית …שנה לאור המערכה, ב־ …, נראה תפקידה של ה־ …יבה כמותן. לכל יחידה …לכל אדם — סיפור קרב …פרקי קרבות השריון של …טרם סופרה, כשם שבעט

…אל"מ דני מט …ושבע שנות קרבות

…ל עלילות חטיבת הצנח־ …ה זה, ראש־הגשר ב־

…מפקד חטיבת הצנחנים …קד האוגדה אריאל שרון 15 באוקטובר, בטסה, …ן תורה ההיסטוריה על …ל שרון בזק עם דני מט …האחרונים: כיצד יצלחו …לו את תעלת סואץ כדי …ל שפת מערב והתפלה …מעבר השריון אליה.

…יום במדבר, אחר 9 …שכלת, בעקבות מיתקפת …צרית העיתול הכושל של …דאתה המשימה שהוטלה …הצנחנים בפיקודו של דני …התאבדות. אולם בראותי …ני מחליפים מבטים בקרון …ל מפקד האוגדה חשתי …המשימה תושלם הלילה, …ימה.

…ז שני המפקדים הללו, …דיל שנים רבות, בשצות …ב־2 השנים האחרונות, …ובים מדם של פעולה …ן, בסוריה, ברצועה וב־ …בר המיתלה. ועכשיו הם …ערב הכרעה, באילו הפכו …נפרד של המדבר, של …זמה של עם ישראל.

…ים איש ברפהו. האבוז …תוך הצבאי הבלתי־כופרת …ליה האינם מביטאים ב־ …ים באלה שהחליפו אריק …בעת שיצאו לפעולה …ות ה־50, כשאריק היה …הצנחנים, ואחר־כך ה־ …שון של חטיבת הצנחנים …של צה"ל.

…ך 17 שנה

…ן, במבצע „קדש", נדמה …ל על גדוד הצנחנים שלו …בדות: כשפיקד את רפול …ה רפאל איתן) הצנחנים …בר המיתלה בפרוץ ה־ …ב באוקטובר 1956, כבו …ראש גשר" במדבר שאליו …להתחבר, הוך 30 שעות, …ממונע, את הדרך למאחז …ים פרץ כשכפיקודו אהרון …בס ומרדכי גור. דני מט …י ממארב הדמים במעבר …ף נפצע שם, בחלפו ב־ …עם סגן מפקד החטיבה, …לימים אלוף פיקוד הצפון.

…שנה, שוב בלחמה. ב־15 …1973, שוב עומדים הצנח־ …ראש חץ, הפעם ביעדיב …משום לצנוח יצלחו את …ירות. ובמקום לנוע לצבר …וחל, בירחמדה והמיהלה

— "בסיחו את פריצת השריון הישר־אלי שתאיים על קאהיר.

ובין כתי המלחמות — מלחמה ב־1967. אריק הטיל בה על צנחניו של דני מט לצאת בעורף המערך המצרי במתחמי אום־כאתף ולהשמיד את הארטילריה המצרית כתנאי לפריצת המיתקפה.

וכך הם יושבים בקרון, דני ואריק, בפגישה קצרה זה מול זה. שערו של אריק האפיר. זקנו של דני שחור וסדור כמו לפני 20 שנה. רק קמטים נוספו בצדי עיניו. בצד יושב גם מיכה קאפוסטה, כובע מצחייה אדום פרטי לראשו, מהודק לראש במשקפי רוח. כובע מוזר, „אבל מה זה חשוב? העיקר אדום, כמו הכומתה האדומה". בסמוך מסתובב גם קאצ'ה, בעל הזקן האדמוני. והיקף הקרבות שחושלו מעזה ועד המיתלה. שרידי האריות של תקופת התגמול. הנראית עתה פה, „במדבר, בצל הטילים ושפעת השריון של 1973, ב„תקופת סרוכפלי־דורי".

שר ההיסטוריה הטיל כנראה דווקא עליהם לעשות בשלבים את הדרך, בהפסקות של שנים, אל הביהלה ופתה אל מערב התעלה.

מחכים ל„פריצה הגדולה"

אריק מותח ביקורת בעצב: „אפשר היה לשבור את המצרים מוקדם". הוא טוען שכבר ב־8 באוקטובר ניתן היה הדבר להיעשות, אבל מיפקדת החזית אינה מבינה מה קורה בשטח. והמטכ"ל נוהג כיושב בירה; שום שינוי מהותי לא אירע בחזית הדרום מאז החליף חיים בר־לב לפני כשבוע ימים את האלוף שמואל (גורודיש) גונן, כמפקד החזית.

אבל כל זה לא חשוב כרגע. מה שחשוב הוא שהלילה יביא שינוי בפני המערכה. „סוף סוף נכניס להם", הוא אומר לדני מט.

הוא סומך על דני מט ואנשיו שראש הגשר יהיה ראש גשר. ולא רק משום שבכוננות כאי־יוני 1973 תיכננו דני ואנשיו את הצליחה באותו מקום. אלא משום שכאן יושבים מפקדים אדוקים באמונה, שבלי ביצוע אין חוזרים.

את ההודעה הראשונה להתכונן לצליחה מסר אריק לדני ב־12 בחודש, בטסה. דני ואנשיו עסקו בשיפור התוכנית ובקבלת מידע סרי על היערכות האויב.

למחרת הגיעה קבוצת הלוחמים הקשוחים לביה לטסה, לדיון נוסף בפרטי התוכניה. עדיין לא בטוח שיצלחו. מיפקדת החזית עדיין היתה באוירת „פריצת השריון המצרי הגדולה מזרחה", המתמהמהת ובאה, נבו־יכול. אבל לתכנן צריך.

קובעים בדיוק היכן יצלחו וכיצד יצלחו. מתכננים כיצד ירדו המימה. יש קונצרטיות, גדר תיל, ואולי גדר כמש שהוקמו בשפתם כדי להגן מפני חדירות מצריות. ובכן, יצטרכו לפנות אותן בחוף המזרחי לפני הירדה. וכשהסירות יגיעו לצד השני? האם נכונות הידיעות שיש שם כיסוי כבד וגידור מסובך? בהתאם לכך צריך לתכנן את כוח הפריצה: צנחנים בהרבה סירות גומי, עם אמצעים מהאימים והוכחי הבלה לפריצת גדרות.

העיקר לא להיתקע בתוך הגדרות האלה.

מול „בלגן המלחמה"

תעתועי הגורל — צנחניו של דני יעכבים ברגע זה דווקא במעבר המיתלה ומתאספים להגנה, שכן עדיין לא ניתנה פקודת הצליחה, וכל הכוח הישראלי עומד הכן, נוכח אפשרות של פריצת שריון מצרי מזרחה. מכאן, מהמעבר החיוני ללב סיני יצאו לצליחה המכריעה.

האמנם נגזר על מעבר המיתלה להיות תמרור־דרכים רב־חשיבות במסלול המלחמות של הצנחנים?

לאחר לילה מאומץ מגיע דני מט לקבוצת הפקודות המכריעות בטסה, בשעה 6 בבוקר, 15 באוקטובר. בינתיים מכינים אנשיו את תריסרי הסירות. חלקן אובד כמה שעות, נעלם בדרכי המדבר.

הסירות עם האנשים יועמסו על זחלמים. אבל איפה התוסרות? בשעה אחר־הצהרים מוקדמת, תוך נסיעה מסיכום אחרון עם אריק בטסה, מנסה דני לאתר אותן במכשיר הקשר בג'יפ שלו. שעת היציאה נקבעה ל־4.30 אחר־הצהרים. הזמן דוחק!

ה„בלגן של המלחמה" מולך בכיפה. הצירים סתומים. בכבישים הצרים נעים לצדם 3—4 כלי רכב זה בצד זה, בכיוונים שונים. תחבושת, נפגעים, ציוד, וזחלמים.

הכוח של דני מתקדם אך בקושי אל מטרתו בתעלה. בדרך עלא מצטרפות הבאות הסירות שנעלמו, מונחות לרחוב הזחלמים. כדי להתקדם בתנועה הסואנת הזאת של עם ישראל במדבר ולעבור 7 ק"מ — נדרשות שעתיים!

כלי שריון בוערים

„היכן אתה? דווח! נוע קדימה! יותר מהר!"

אלה הפקודות שמוציא אריק לדני במכשיר הקשר ללא הפסק, כשמסביב רועדת האדמה בנפץ הפגזים. לסיירה של דני מצטרפת פלוגת טנקים המיועדת להגן על הצנחנים ולסייע להם משני צידי התעלה. כולם נעים לפי סדר הצליחה. השעה מתקרבת במהירות לחצות. אש האויב כבדה ולמרבה המזל בלתי־יעילה.

פלוגת הטנקים תפסה עמדות להגנת הצנחנים. השעה 15 דקות לאחר חצות. הצנחנים נכנסים ל„חצר" שב־קירבת התעלה. הם מיתחם שיועד כמקום ההתכנסות לקראת צליחה והיה חלק ממעוז „מצמד". הם לא יודעים, שלפחות 5 מהטנקים המיועדים להגן עליהם כבר נפגעו. שלושה נשרפו. מפקד פלוגת הטנקים נהרג.

מסביב ל„חצר" הכל בוער. כלי שריון בוערים בכל אשר תפנה העין. רק בתוך החצר שקט. בפתח עדיין בוער הזחלם שבו נהרגו כ־10 אנשי צוות — במרחק 40 מטר מהכניסה.

ממהרים להכניס את הסירות הראשונות למים. רק שתיים מהן נפגעו בעת המסע הארוך בים האש. אש שלנו מונחתת על הגדה המערבית בקטע הצליחה, כדי לחפות על הורדת הסירות למים. שעה וחצי אחר חצות. הסירות שטות במהירות לעבר השני ללא כל הפרעה. ניגוד מוחלט למתח הנפשי — למאורעות החמורים של הימים הקודמים.

המצרים במתחמים לא הרחק מהחצר — מבולבלים. מרוב תדהמה הם לא יורים על הזחלמים של הצנחנים, הנעים הלוך ושוב בקירבתם במסגרת מבצע הצליחה. טנקים מצריים היו בטווח של מאות — וגם עשרות מטרים — מן הצנחנים וכלי רכבם שעברו מתחת לאפם.

השר הציע „לשלוף"

כתוצאה מהתכנון והביצוע הקפדניים עבר עיקר כוח הצנחנים את התעלה כמעט ללא פגיעה. אף המצרים בסוללה בצד השני של התעלה לא הבחינו בחשכת הלילה בצנחנים שנעו בקרבתם ממש. רק לפנות בוקר הושמדו מצרים אלה או נלקחו בשבי, אחר שהכוח שחצה כבר התבסס ישם.

באותה שעה, בערך בשליש לפנות בוקר בליל הצליחה, הוגיע ויכוח מר ורב־דאגה במיפקדת החזית. הדובר הראשי היה שר הבטחון משה דיין, שבא לביקור. משום שאמצעי הצליחה והגשרים איחרו להגיע הציע לשלוף חזרה את הצנחנים ממערב התעלה. הוא חשש, ולא היסס לבטא זאת, ש„ישמידו אותם". נראה שהתרשמות מטעית זאת נצטיירה במחשבתו לאור הדיווחים על מהלך הקרב הנורא, על הקשיים, על התקלות בהבאת ציוד הגישור.

אילו היתה דעתו מתקבלת, לא היה צה"ל מצליח, ככל הנראה, לשנות את פני המערכה. היתה זו אולי אחת הטעויות החמורות לאורך כל המלחמה שמיפקדת החזית קיבלה החלטה נבונה — להמשיך בתוכנית הצליחה למרות הקשיים.

אך התכנית כמו נתלקה. מפקדי החזית והרמטכ"ל, כמעט אינם טורחים לבקר בראש הגשר בשלושת הימים המכריעים של המערכה — ימי שלישי, רביעי, וחמישי (16, 17, 18 באוקטובר). אלוף שמואל גונן בא לאזור החזית הסיני ב־16 בחודש. חיים בר־לב הגיע רק ב־19 בחודש לראש הגשר, והרמטכ"ל מאוחר עוד יותר, ומכאן הקושי שיש להם בהבנת הנעשה בשדה הקרב, בגיזרה הזוועתית ביותר, בראש הגשר עצמו.

דני מט ואנשיו מחזיקים עתה את המפתח למיפנה. בשעה 6.45 בבוקר הם מקדמים את פני הטנקים הראשונים של הים, המופיעים בסערה ונעלמים בין הדקלים בתנופה מערבה, לתוך מצרים. ארבע שעות אחר הצליחה חצו את התעלה 28 הטנקים הראשונים.

המצרים בסביבה מנסים לתהות על קנקנו של ראש הגשר. דני מדווח לאריק, כי השמיד 6 משאיות עמוסות 12 חיילים מצריים, ומוסיף כי אנשיו תפסו גם את המעברים הסמוכים על תעלת המים המתוקים.

ההצלחה לא נוצלה

16 באוקטובר היה יום שקט. יום ההצלחה המנוצלת אך בחלקה. אלוף שמואל גונן, אלוף חיים בר־לב, הרמטכ"ל רב־אלוף דוד אלעזר — אינם מבינים את המתרחש. משה דיין במאן לכפות דעתו.

למחרת 17 בחודש, כבר נפתחת אש הגיהנום. לקראת שעה שבע בבוקר נופלים הפגזים המצריים הראשונים על הצנחנים ופותחים מטחי הפגזות איומים שנמשכו ללא הרף עד 22 באוקטובר בשבע ורבע בערב.

תיאר זאת דני באוזני אריק למחרת הפסקת האש ב־23 באוקטובר: „ראש הגשר הפך תוך שבוע למדורה אחת גדולה. נדמה לי, שהוא עולה בלהבה, שהוא בוער, שכולו גחלים לוחשות פחמים".

עתה התחיל הפרק השני של הצנחנים בראש הגשר. כיצד, למרות ההפגזות הנוראות, למרות האבדות, שמרו הבחורים על עצביהם ומילאו תפקידים, נלחמו, הגנו על עורק־החיים למערב התעלה לבל יינתק לרגע.

בשטח מסתובבים חיילי קומנדו מצריים. הם מנסים להניח מארבים לטנקים הישראלים של אריק, של ברן, של קלמן. באחד המקומות הצליחו לפגוע בטנקים של ברן. הטנקים שלנו לא יכלו לסלקם, ואז הוזעקו 5 זחלמים עם צנחנים של דני. האם כבלושים מצרים יבלמו בהריסר החקות כוח ישראלי בשריון כבה?

אחד מול 300

הצנחנים הסתערו והרגו את כל אנשי הקומנדו המצריים. זמן קצר אחר־כך, ב־18 באוקטובר, הוציא דני סיור של 8 זחלמים בליווי זוג טנקים לסייר צפונה לעבר מחנה סרפיאום. בשעות הצהריים התברר שהסיור סטה מעט גבה ונתקע לתוך מחנה מצרי בתחנת הרכבת של סרפיאום. התפתח קרב נורא, שבו עמד קצין אחד — אבא קהבתי — בגבורה והוקיה עילאית מול 300 מצרים. שם נורע בליבו זרע המוות בגד הקיפאון המקובל בצה"ל, שגרם לו לימים להפגין בבורו.

המצרים הצטיינו בתבונה. הוליות סיור שלהם, בצוויודות בהלכה, סיירו בתבונה בקירבת כתותינו. קציני הבפיה קודמים כצנרים סיוחו את הארטילריה בשקפות ובמכשירי קשר במרחק של לא יותר מ־500 מטר מאתנו. הם כיוונו את הארטילריה עליהם אחר כל תנועה משמעותית של הצנחנים, ועשו זאת גם בלילה בצורה פגני האחרה.

ההפגזות המצריות היו קטלניות כאשר הפגזים פגעו בעצים והתפוצצו באוויר. הרכם היה נורא. בכלויכה מקרים גרמו ההפגזות כפולות וקברו 3 חיילים בשוחותיהם.

מפגש לילי במיתלה, ב־30 באוקטובר 1956: מימין: רפול, אריק, דני מט, דב שטאן, מוטה גור.

לצנחנים הסבו כ־200 נפגעים — כ־40 הרוגים ולמעלה מ־150 פצועים.

לכך הצטרפו התקפות־אויר מצריות נרחבות. ב־18 בחודש, בהפרש של שעה, הופיעו מטוסים מצריים בשני גלים, 15 מטוס בכל גל, ותקפו את ראש הגשר. מחציתם הושמדו, מחציתם כן המוצעות באש מן הקרקע שנורתה בראש הגשר — מהתותחי נ.מ. ועד „עוזים". הנזק שנגרם היה אפסי.

„איש לא יזוז"

כשרואים את המיגים המצרים נכנסים להתקפה זה די מפחיד, אבל עד מהרה מתברר שהמטוסים המצריים חששנים, משתדלים לא להנמיך, לא מדייקים בהפצצות. כאשר מובאים השבויים — טייסים מצרים שנצנחו מהמטוסים המופלים, נגלים גם שני קצינים בכירים, אלוף־משנה וסגן־אלוף. אלה דרגות בכירות לגבי טייסים, והם היו בין היחידים שהסתכנו וצללו נמוך.

הקומנדו המצרי ניסה ללא הרף להתחבר על הצנחנים והסתייע בנשק כבד מאד. לצנחנים נגרמו אבדות, אבל אנשי הקומנדו המצרי הושמדו.

ואז ניסו דרך אחרת — מסוקים. ב־17 בחודש הופיע מיבנה של מסוקים מעל הגשרים וניסה לגלגל עליהם חביות נפלם. שני מסוקים הופלו למים. חמישה אחרים עלו בלהבות על אנשיהם בטוסם נמוך כדי להשמיד את הצנחנים. תוך שניות נתרסקו והיו למאכולת אש.

„איך ראש הגשר? מה נשמע אצלכם?" חזר אריק ושאל במכשיר הקשר את דני מט, בנוסו באוורים אחרים, בקו הראשון של בלימת השריון שלו את התקפות־הנגד המצריות מצפון ומדרום.

„איתן, מתקן!" השיב דני. „מחזיקים מעמד!"

באותה הפגישות פנים אל פנים עם דני מט אמר אריק בציניות לדני: „לי אומרים שראש הגשר חלש..." מיפקדת החזית מעניקה כלפיו אי־אימון שאין לו יסוד.

דני משיב לו: „מי חלש? ראש הגשר? אתה רואה אותנו פה. איש לא יוכל להזיז אותנו. גם לא 50 או 100 טנקים שאומרים לנו שמיד יבואו להקיף אותנו. השטח בשליטתנו המלאה".

אריק טופח על כתף דני. הוא יודע שבידי הצנחנים מאות כלי נשק נגד־טנקי, מטילים ועד בזוקות ועד סיוע שריון צמוד. אין זה מעבר המיתלה ב־1956. אז הגיעו הצנחנים של אריק בנשק נ"ט נוכח התקפת שריון מצרית צפויה, וכל נשק הנ"ט הכבד היה ארבעה תותחי לא־רתע שהצניחו הצרפתים בהצנחה מיוחדת מבסיסים בקפריסין.

חזיון שלא יישכח

כאן במערב התעלה, למרות הנפגעים, למרות ההפגזות, למרות התקיפות האויריות, אין לאיש הרגשה שראש הגשר ארעי ולא בטוח, כפי שטענו המיפקדות העליונות. הרגשה זו ליוותה אותנו כאן הגענו לשם ביום שלישי לפנות בוקר, אור ל־16 באוקטובר.

זה היה חזיון אשר לא יישכח. בינות ערפלי הבוקר שעלו ממימי התעלה צצו צלליותיהם של הצנחנים, רובצים על סוללת העפר ב„חצר". בשקט מכוון למערב התעלה כדי לחפות על חבריהם שכבר צלחו אותה. פקודות ניתנו בשקט. דברים נתבצעו בקפדנות.

אריק הצלה על שפתיו חיוך ראשון זה שעות ארוכות. במעבר לסמן את הרוקטור לפריצת דרך לדוברות ולשריון בתוך סוללת העפר. אחר־כך כינס את קציני כמהו להתייצבות ליד סוללי ביצה במרכז ה„חצר". דני מט דיווח שהכל שקט במערב התעלה, ואריק כהדבן את העברת השריון. הוא פנה בשאלה אל האלוף אברהם (אברשה) טמיר, והלה היהום: „נו, עכשיו רק שיתנו לנו לבצע. כבר ביזבזנו בהיום 10 ימים".

אריק לא יכול כלל להעלות בדמיונו, כי המיפקדה העליונה תבזבז גם את הימים העיקריים והמכריעים הבאים.

שדה הקרב במזרח התעלה: הטנקים של אוגדת שרון הדפו התקפת שריון מצרית על ראש הגשר: 16.10.74. (צילם: אורי דן)

הקרב על תל-שאמס

מאת דוד זוהר

בוקר ה־11 באוקטובר, היום השישי במלחמת יום הכיפורים, החל שלב חדש במערכה נגד הסורים — הפריצה מעבר לקו הסגול.

ההבקעה לא נתקלה בהתנגדות רצינית והמאורגנת ההתקדמות התנהלה בעיקר תוך התכתשות עם האויב המבוצר בעמדות לאורך הדרך. כח השריון הפורץ הלם בבונקרים, ניתץ מערכי טנקים ושיירות טילים עד הגיעו לתל־שאמס.

תל זה, שהוא הר־געש כבוי, תפקיד לפני זכוח הפורץ את האתגר ה...

סגן־אלוף יוסי הוא מפקד צעיר (29) אך עתיר־נסיון בלוחמת שריון. הידיעה על פרוץ המלחמה תפסה אותו בעת שבילה ירח דבש בהרי ההימלאיה. תוך יומיים הגיע מ„גג העולם" ליחידתו ברמת הגולן.

טנקים סוריים הרוסים בפתח מוצב ישראלי ברמת־הגולן

התקפה חזיתית

עם כוח של 14 טנקים הוביל יוסי בשחר יום שישי את המיתקפה הראשונה על תל־שאמס. הוא ניסה לתקוף חזיתית בכביש קוניטרה—דמשק, אבל טילי „סאגר", טילים אנטי־טנקיים אחרים, פגזי טנקים וארטילריה שנורו מביצור התל „הקפיאו" את הכוח במלכודת אש...

המפקד נפצע

בעזרת רגלים

השורים נשברו

כשהתפזר האבק

עם צליחת התעלה...

צה"ל השתחרר מן ה„קונספציה"

לקחי מלחמת יום הכיפורים הופקו ויושמו, חילית ובין־חילית, לקראת אפשרות של התמודדות צבאית בכל החזיתות

מאת יעקב ארז

היום, שנה אחרי מלחמת יום הכיפורים, ניתן לקבוע כי ישראל איננה ניתנת להכרעה צבאית על־ידי מדינות ערב. זה אחד הלקחים הבולטים והחשובים של המלחמה האחרונה שהחלה בתנאים שלא ניתן לצפות לגרועים מהם, לרבות הפתעה מוחלטת ומהלכים כלכליים וצבאיים של האויב. „מן הבחינה הזו יש מקום לשאוב עידוד", אמר לא מכבר שר הבטחון שמעון פרס.

„מה שקרה בימים הראשונים לא קרה בגלל שאנו לא טובים והם טובים. תפסו אותנו בהפתעה טוטאלית — מהאזרח ברחוב ועד החייל בחזית — ועד שהתאוששנו הם השיגו הישגים", אמר לי האלוף (מיל.) חיים ברלב זמן קצר לפני שנכנסה לתוקפה הפסקת האש בדרום. ישראל לא ניגפה בקרב למרות השגיאות המרובות, הסעות ההיסטרית של הערכת המודיעין, וההפתעה...

בקורס הבכיר לפיקוד ומטה של הצבא הבריטי, המתנהל בקמברלי, מושם דגש בלימוד עבודת המטה על „הגורם האופרטיבי" — קצין שאיננו משלים עם הערכת הכלל, מסתייג ממנה ומעלה רעיונות מקוריים משלו, המדרבנים את המטה ללבן את המסקנות ולהודן.

ערב המלחמה לקה המטה הכללי...

לפני המלחמה האחרונה הניחו במטה הכללי, כי מלחמה, אם תפרוץ, תהיה קצרה. מסקנה זו לא התאמתה, ולכך נודעה השפעה על דרך בנייתו של צה"ל וביטוס מערכיו הלוגיסטיים. אף על פי כן, נראה כי ההדגשים ששם המטה הכללי — עיקר התקציבים הופנו לחיל האויר ולגיסות השריון שהיו כחוד הלחי...

תלות במאגרים

עיבוי גזרות

„ההגיון הישראלי"

לעשות היסטוריה

עידוד מקורות

יום כיפור שעבר...

מונולוג של אם

יצחק הירושלמי

מה עבר עלי מיום־
כיפורים שעבר עד
יום־כיפורים זה?
מה לא עבר עלי!
...ת חיי ובכל שנות ה־
לא היתה עוד שנה
...ה, הייתי אומרת כה
כמו השנה הזאת.
...ל לתאר לך מה זה
ילדים בצבא במלחמה
...רה עלינו? זה לילות
...ה, זה ימים בלי מנו־
...י חרדה שאי־אפשר
...ותה. אוף, איזו שנה!
...ב שחלפה. אני אשה
. אני מתפללת יום־
...ה־שעה, שמיום־כיפור
ועד יום־כיפורים ה־
...ו לטובה יהיו לנו ב־
...ים טובים, ימים טו־
...לם, לאמהות ולאבות
ולכל עם ישראל. אני
, כי מה שהיה לא
...ה. הרע מאחורינו —
...פנינו".

...הארוכים ואת הלילות החשוכים של המלחמה. אמת, בראש וראשונה דאגתי לילדים שלי. כל אם דואגת, קודם כל, לילדיה. זה טבעי, לא כן? היו לי שלושה ילדים במלחמה. לא תמיד קיבלתי ידיעות מהם. המלחמה תפסה אותי, כמו את כולם, ללא הכנה נפשית. הייתי בחברון. קוראים למקום בשם: ,קריית ארבע'. גם קריית־ארבע הוא שם תנכ"י. אבל ה־שם חברון הוא בשבילי קרוב יותר, מדבר יותר אל לבי. נסיעה לחברון היתה בשבילי חוויה מלהיבה כבר בשנות ילדותי. הייתי שם ב,ימים ה־נוראים' של השנה שעברה. לעולם לא אשכח כיצד בית־הכנסת התרוקן לפתע מצעירים. ולא רק מצעירים. בעצם היום הקדוש, יום־הכיפורים. גם הילדים שלי נקראו באמצע ה־תפילה. שלושתם היו בדרום. אחד הבנים היה בין הראשונים שחצו את התעלה. תודה לאל, כל הילדים שלי חזרו שלמים ובריאים. שלוש פעמים ביום אני מברכת ברכת ,הגומל'. הבן שעבר את התעלה כמו נולד מחדש. הוא שריונאי. פעמיים ראה את ה־מוות, לא עלינו, לנגד עיניו. מי אומר שאין נסים משמיים? היו נסים, יש נסים ויהיו נסים. פעם אחת תקפו טנקים שלנו את הטנק של הבן. חשבו, שזהו טנק של האויב. אבל התרחש נס. האנשים בטנק הניפו טלית. החיילים שתקפו אותם הבחינו בכך והפסיקו את האש. הטלית הצי־לה אותם. פעם אחרת נפגע הטנק שבו היה בני. היו הרוגים ופצועים. דמו של אחד החללים ניתז על בגדי בני. הבגדים האלה, שהוכתמו בדם הקדוש, הובאו לקבורה. כך נוהגים לפי דיני ישראל. כי זה דם הנפש. הבן יצא בשלום, תודה לאל. צדיק אחד אמר לי, שזה סימן לאריכות ימים. הלוואי, ריבונו של עולם, הלוואי שכל ילדינו יאריכו ימים, עד כאה ועשרים!

...לא היא לא אשת החברה
...נרצצת, לא עסקנית ולא
גברת ולא חברת. היא —
...ל. עקרת בית. מלכה. זה
...קוראים לה. שם המשפחה?
,באמת, לא חשוב. אני
...בארץ־ישראל. דור שישי
...שם משפחה אפשר להח־
...ו והליפו את שם המשפחה
...ו ארץ־ישראל יש אתה.
...ם יש אתה".

...עבודה, התמידה, אם ל־
...ים וסבתא לחמישה נכדים,
...קה. כל חייה עובדת קשה.
...משרצפת רצפות ביתה, מב־
...ות חלונות, כובסת ומגה־
...ת ומטליאה, מבשלת ואופה
הדרוש לביתה, ולעיתים
קצת מחוצה לו. אבל מ־
...שעבר ועד יום־כיפורים
...מר אדם אחר לגמרי. חי־
...יה, בדיבורה, באורח־חייה,
...ותיה. עיניה ליאות, ליבה
...ה משקפות עצבות. המל־
...שוכנת בתוך כל עצמותיה.

...מי דמעות

...יבשו. אך הוד מוהלך ה־
...ות בהן שתי דמעות גדר
האופטימיסטית המאמינה,
בחייה תקופות קשות, מר־
...על מאורעות המלחמה זכור

מבינה מה מתרחש אצלנו.
...זרו למסלולם הרגיל, כפי
המלחמה, הם למעלה כ־
...ה. מה השמחה הזאת בתו־
...צריך לקונן. אסור לנו
...ים במצב־רוח. חלילה לנו
...ך זרועות היאוש. אבל ב־
...אל לנו להתהולל. למה
...גדול? לשם מה נחוצה
...תנות? בשנה כה חמורה,
כל כך הרבה דם הבאנו
...ל כך הרבה הרוגים, כיצד
...לוז ולשמוח? רק בשבו־
...נים הבאנו את מתינו ה־
...מנוחת־עולמים. כל יום היו
יום הופיעו מודעות במב־...

,,בתקופת המלחמה לא יכולתי ל־עצום עין בלילות האפלים. הילדים והבעל היו מחוץ לבית. כל הזמן חי־כיתי לצלצל הטלפון. האוזניים שלי היו במצב הכן לטירטור הטלפון כדי לשמוע את קולם של הילדים. אבל לא תמיד צלצלו. לא תמיד נמצאו ליד טלפון. הרבה ימים לא היו לי ידיעות מהם. קשה לתאר את ההר־גשה באותם ימים ולילות כשהייתי תלויה בחסדי המכשיר הזה. הרביתי אז להתפלל — תפילה לשמה ותפילה לשם סילוק המחשבות הרעות וגירוש חלומות־האימים. אני מאמינה, שגם תפילות עוזרות. יש מי שמקשיב להן. שערי שמיים פתוחים. אני יודעת, ש־בתפילות בלבד לא מנצחים במל־חמות. צריך להילחם. אני אומרת זאת כאשה דתית. גם הילדים שלי חושבים כך. אחד מהם לומד בישי־בה. כל הילדים, גם תלמיד הישיבה, שירתו בצבא. אני חושבת, שכולם חייבים לשרת בצבא. גם בני ישי־בות. לא צריך לשחרר אף אחד. כולם צריכים להשתתף במלחמה, כל אחד לפי יכולתו. המדינה שייכת לכולנו וכולם חייבים למלא את חובתם כל־פיה. רק חולים וזקנים ונשים נשו־אות יכולים להסתפק בהושטת עזרה לנזקקים בשעת חירום. בשעה כזאת נזקקים רבים מאוד לסעד — סעד במובן הרחב, לא המצומצם.

● מצווה גדולה

,,השירות בצבא ישראל הוא מצווה גדולה. סבא שלי היה רב. אתה רוצה לשמוע דבר מעניין? פעם באו לש־אול אצלו, אם מותר לבנות־ישראל להצטרף ל,הגנה'. כמה צעירות דתיות באו אליו וביקשו ממנו לפסוק הלכה בעניין זה למען ידעו כיצד לנהוג. סבא שלי, זכרונו לברכה, התעניין בפרטים שונים. ואחר־כך פסק: ,אם הבנות מתארגנות בקבוצות מיוחדות — מותר, ולא עוד אלא זוהי גם מצווה. יישוב ארץ־ישראל — מצווה גדולה. בלי הגנה על הארץ — לא יהיה יישוב הארץ'. הבנות הדתיות נהגו על פי פסק־ההלכה שלו והיו חברות פעילות ב,הגנה'. כשקמה ה־מדינה גם שירתו בצבא. לפני יותר מעשרים שנה פרצה מחלוקת גדולה בעניין גיוס בנות. שלא כרבנים קנ־איב, סבא שלי חייב את השירות ב־צה"ל, ועוד יותר מזה את השירות הלאומי. כל הנכדות שלו, כשהגיעו לגיל שמונה עשרה, שירתו בצה"ל.

אספר לך עוד סיפור. בשנות ה־מאורעות של 1936—39 באו אל סבי בשאלה מיוחדת. איש דתי, חבר ,הפו־על המזרחי', היה אז מפקד ה,הגנה' באחד מאזורי הארץ. כשהתקרב יום־הכיפורים התלבט בשאלה: כיצד לנהוג ביום הקדוש? האם מותר להחזיק רובה ולצאת לעמדות? אלה היוצאים לעמדות — האם חייבים הם בצום, או מותר להם לטעום, או ללגום משהו? המפקד בא לסבי יחד עם כמה מראשי ,המזרחי'. הם מצאו בבית סבי רב נוסף, מגדולי הרבנים בירושלים. אותו רב התחבט הרבה. סבא, זכרונו לברכה, אמר: ,יש כאן עניין של פיקוח נפש. אנשי הכנו־פיות צלולים, חלילה, לנצל את יום־הכיפורים להתנפלות ולהתפרעות. חו־בה לעמוד על המשמר ולא בידיים ריקות. כדי להחזיק מעמד מותר ב־שעת הצורך גם לשבור את הרעב'. ובפנותו אל ידידו הרב הוסיף: ,מי שזוכה לשבת על כס רבנות בירו־שלים — צריך להיות נכון לשבת לא רק בגן־עדן, אלא גם בגיהינום. אין ספק, שצריך לשמור על ארצנו ה־קדושה ועל אחינו בני ישראל. מותר'. לשמע דברים אלה הצטרף גם הרב השני לפסק־הלכה זה. אלה היו רב־נים. הם חיו את המציאות.

,,גם לאחר המלחמה עברו עלי ימים רבים של מתיחות ודאגה. מה שעבר עלי בוודאי עבר על כל אשה ועל כל אם בישראל. אני לא בת יחידה במדינה. אני רק אחת מן העם. ב־משך השנה היו הילדים שלי כמה פעמים במילואים. באמת, לא איכפת שהולכים למילואים. צריך ללכת. נכון, קשה לאמהות להסתדר עם יל־דיהן כאשר הבעלים במילואים. קשה לנשים להיות לבד, בייחוד כשיש מתיחות. קשה לאמהות לשאת את הדאגה לבניהן ההולכים למילואים. אפילו שורר שקט — מי יודע מה ילד יום. לא צריך לשכוח עם מי יש לנו עסק. עם הערבים אף פעם אי־אפשר להיות בטוחים שלא ישתגעו ולא יתחילו שוב במלחמה. מי מאתנו ידע שיפתחו במלחמה דווקא ביום־כיפור? לאחר מעשה — כולנו חכ־מים. אולי היו אנשים אחדים שהריחו והעריכו שהערבים מכינים מלחמה. אבל נניח לזה. אני חושבת, שכולם צריכים ללכת למילואים. גם בחורי־ישיבה לא צריך לשחרר מחובה זו. אני יודעת, שהמילואים פוגעים קצת גם בפרנסה. אפילו שילמו משכורת למילואימניקים — אנחנו יודעים את האמת, שאין כמעט אדם החי על משכורת אחת. מי יכול להתקיים מ־משכורת אחת? עובדים גם בעבודות נוספות. אם יוצאים למילואים — אין עבודות נוספות ואין הכנסה נו־ספת. כך גדלים הדיפיציטים. אבל זה כחיר קטן. לא תמיד אנחנו מבינים את זה. לפעמים, אנחנו שוכחים. ה־עיקר, שלא נשלם מחיר דמים. העי־קר, שנבטיח את שלום המדינה. אני לא טובה יותר מאחרים. אני לא באה בטענות אל אחרים. אבל כולנו נו־הגים בקלות־דעת.

● אין מקום ליאוש

,,היתה שנה רעה. שנה נוראה. זו אמת. אבל אין מקום לייאוש שתקף אותנו. אין לזה הצדקה. זה גם מסו־כן. מה פתאום ייאוש? מתי יהודים התייאשו? סוף־סוף, אנחנו ניצחנו. התעמולה הערבית אומרת את ההיפך. אבל המנהיגים הערבים אינם טיפ־שים. הם יודעים את האמת. למה נשרת את התעמולה הערבית? היו שגיאות? היו. היו מחדלים? היו. צריך ללמוד לקחים? בוודאי שצריך. אבל מכאן ועד טשטוש הנצחון והפי־כתו לכשלון — המרחק רב. כחדלים להוד ונצחון לחוד.

,,הייאוש הזה כטיל עלי אימים יותר מאשר האיומים של הערבים. הייאוש דוחף חלק מהציבור שלנו לדבר על החזרת שטחים. מה פתאום להחזיר? איפה? אם יתחילו להחזיר שטחים — מי יודע איפה נגמור? אם נחזיר את יריחו עכשיו — נצטרך להחזיר אחר־כך את שכם, ואם נחזיר את שכם — יגיע גם התור של ג'נין ושל חברון. אני שואלת אותך: מתי היה לנו יותר טוב — אחרי מלחמת ששת הימים, או אחרי מלחמת יום־הכיפורים? אז היינו על הגובה. עכ־שיו אנחנו למטה. ומי הוריד אותנו למטה? רק אנחנו. לא האמריקאים, לא הרוסים, לא הצרפתים ולא הער־בים. רק אנחנו. אנחנו צריכים להיות על הגובה. אנחנו צריכים שוב לזקוף את קומתנו ולדעת מה רצוננו. הדי־בורים על נסיגה מהירה ומלאה רק מגבירים את חוצפתם של הערבים ומגדילים את תיאבונם. מי שמבקר אצל הערבים רואה כיצד גוברת שח־צנותם. הם חושבים שניסוג ובעוד שנה לא נהיה עוד בעלי־הבתים ב־שטחים, ולכן הם כבר מזלזלים בנו. זה מה שקורה. אני לא אומרת שלא צריך לסגת משום מקום. אני לא פר־ליטיקאית. אולי יש מקומות שאפשר להחזיר. אבל אין להחזיר אף סנטי־מטר אחד נוסף בלי שהערבים יחתמו על הסכם־שלום. אם נחזיר שטחים בחופזה ובבהלה — עלולים אנו, חלי־לה, להימצא במצב, שלא יהיה לנו לאן ללכת. בגבולות הקיימים אני ישנה יותר טוב. אני יותר בטוחה. יש עורף גדול. כולנו ישנים יותר טוב. כולנו בטוחים יותר. צריך ל־יישב יותר ויותר את המקומות הרי־קים. הבן שלי יושב בחברון. הוא היה גם בסבסטיה. תבוא עליו ברכה. לא היה איכפת לי, שכל אחד מה־ילדים שלי יתיישב במקום אחר. זה טוב למדינה. מי שחושב, שאם יוו־דירו שטחים יילכו פחות למילואים — טועה טעות חמורה. הוא רק משלה את עצמו. להיפך. אם נחזיר שטחים — הערבים יהיו, חלילה, מתחת ל־חלון שלי. השבוע ביקרתי בטבריה. נספתי בבטחון. אם נחזיר שטחים — נוכל לנסוע לטבריה בשקט כזה ובב־בטחון כזה? איפה!

,,השנה הבאה עלינו לטובה יכולה להיות שנה טובה באמת, טובה מאוד, אם כולנו נבין את מצבנו ונהיה נכו־נים לחיות כמו במצב של מלחמה. הלוואי ויעברו כבר כל התגים. מי יודע מה זוממים הערבים. אני לא חושבת שיהיה שלום בר־קיימא בזמן הקרוב. הערבים לא יודעים מה זה שלום. אבל אני מאמינה, שנהיה ב־בטחון. זה תלוי בנו בעיקר. כולנו חייבים לשאת בעול ולהיות מודעים יותר לבעיות המדינה ולהתאים את חיינו בהתאם לצרכים. זה אומר: פחות ראוותנות, פחות פאר, פחות זלילה, פחות הוללות, יותר צניעות, יותר אמונה, יותר טוהר, יותר נקיון כפיים, יותר דביקות במדינה, יותר נכונות לשאת באחריות. הדברים האלה אמורים לכולנו — מלמעלה למטה, בלי יוצאים מן הכלל. אני לא אוהבת דיבורים על ,הידוק החגו־רה'. מספיק, שלא בשמיץ. אם לא משמינים — לא בועטים.

● אני מאמינה

,,אני מאמינה, שאם נהיה כמו ב־מצב מלחמה — נרחיק מעלינו את המלחמה. הלא אין דבר חשוב יותר מאשר להרחיק את המלחמה ולקרב את השלום. אולי, בכל זאת, יגיעו השכנים שלנו לבינה, שמלחמה אי־נה תכלית וצריך להגיע לשלום. אתה יודע מה, למען שלום־של־ממש — גם אני מוכנה לתת להם מחיר. לא להחזיר להם את כל השטחים. אבל יש מקומות שעליהם אפשר לדבר, להסתדר ולוותר. רק במחיר השלום, כמובן. אני בטוחה, שכל אם בישראל נושאת בליבה בכל עת ובכל מקום תפילה לשלום. תפילה לשלום הילדים שלנו ולשלום הארץ שלנו. תפילת האמהות תגיע לכסא של מעלה — וראייה היא שתיענה".

אמן, כן יהי רצון.

מכתב

בועז יקר שלי, שלום.

עוד מעט שנה שהלכת מאתנו ואני מתגעגע אליך מאוד. אני חושב עליך הרבה. מחשבות מתרוצצות לי בתוך הראש ולא נותנות לי מנוחה. אתה מופיע לי בחלומות ואני משוחח אתך. אני כואב. העצב נכנס בי. פת־אום עוברת בי הידיעה הברורה, שהלכת ולא תחזור. בעננים אכ־זריים. אני יודע שהכל תם. הס־תיים. הנה זה ואין לי יותר מה לעשות.

בועז, עוד מעט חולפת שנה. נעשיתי יותר מבוגר ובלילות אני עצבני קצת. אני נושם חול ו־מריח עפר. רואה עיניים מציצות בי מתוך האדמה. אני פשוט לא תופס שאתה שקוע עמוק בתוך רגבים.

הוילון בחדרי מתנפנף ברוח ואני נושם אוויר צלול, ממלא את הריאות והמוח מתנפח לי. אז, באותם רגעים, אני מבין ש־לעולם לא אפגוש אותך. לעולם.

בועז שלי, אתה אצלי תמיד מול העיניים, עם מדים מרופ־טים, ,פלייאינג' ישן ובלי גומיות במכנסיים. קיים בכיסים והחיוך מטריף.

אני רוצה לשתות אתך. קפוץ אלי. נשתה קפה. כמה סוכר? חלב? נשוחח על החדשות, כדור־רגל, בחורות.

אני זוכר אותך ממגרש ה־כדורסל בבית הנוער ,צייס ויס־מן'. היו לך יופי של קליעות ל־סל. ככה גם הגדירו אותך כש־הלכת אל מרחקיך. ,איזה בחור־,בה, בועז מ,שמונה קומות', זה שהיה משחק אתנו כדורסל ביום שישי'.

ישבתי עם אל שוכל ונזכרתי איך הופעת בתלבושת בקדוש־מיכים. אמרת — שלום, אני המדריך החדש שלכם. שמאלה קפוץ, אחרי קדימה רוץ! איזה בחור!

עכשיו כבר מתחילים לנשום את הסתיו. קצת קריר בערב ויש רוחות קלות. אני עדיין ישן עם תריסים פתוחים. יושב במרפסת ומביט על הילדים המשחקים ב־רחוב. אתה מכיר את רעשי ה־רחוב לפנות ערב. עצוב. ואני עדיין לא קולט שהלכת.

אתה יודע, לפעמים, באוירת ערב, יושבים בחדר עם אור עמום. לפעמים נר. וריח קטורת. יש אריק איינשטיין על הפטיפון. השריקה של התנועה. אני רואה אותך בדרך לגימנסיה. ושוב אני נזכר בך. אני מתרחק מכל ה־אנשים היושבים לידי עם הקפה ורואה את עיניך. שומע אותך. התרחקת. נעלמת. פרחת ולא תשוב. ואני משתגע.

בלילה אחד ישבתי ב,אליבי' ושתיתי ג'ירבי. המשקה התערבב לי בראש ונעשה לי עצוב בנש־מה. אנשים שתו וליהגו. נשים התחככו בגברים וליטפו אותם בעורפם, עם מבטי מירמה בעי־ניים. היו לבושים יפה. עישנו סיגרים. נראו שבעים ומדושנים. פתאום נפלו לי דמעות. לא זל־גו, נגלו. ומתוך חבר המלא עשן וזיוף ראיתי אותך, מרושל, מנפנף בידיים, צוחק עד ה־שמיים.

בועז, שלום. דבר לא השתנה כמעט. יגאל נסע לארצות הברית, אברהם התמכר למוזי־קאות, שבי החליט להפסיק את הלימו־דים ולעלות למעלות, ואלון ממ־ריך שם צער.

ליד הבריכה של המעון שלנו בונים בתים, כמעט שלא נשארה החורשה. הרסו הכל.

אני קופץ מדי פעם אל הורי־ך. שקטים. מדברים עליך: כאילו יצאת ותיכף תחזור. אבל בלילה אני יודע שהם לבד.

עוד מעט החורף ובוץ. החיילים יתפלשו בשלוליות, כמו שאנחנו התפלשנו. היינו מזוהמים ומסו־ריחים. אתה זוכר את כובעי הג־רב, את ה,טומטונים', את הי־דיים הקפואות? למה הלכת? אמרת: אני לא רוצה שיהיה כאן הרוג בזקנת התשעים הרוקא. אתה נפגעת מכדור אחד בצוואר. כדור אחד לקח את בועז היפה שלנו.

בא הסתיו, בועז. אני נוסע בדרכים. רואה איך מכשירים את השדות. מובילים עגלות כותנה. העלים מתחילים לנשור. ציפורים נודדות חולפות מעל החלקה הצ־באית. בדרך מביתה של גיתן, שגרה בחורים, הביתה לבאר־שבע, אנחנו הולכים לשוחח אתך. בחלקה.

בועז יקר שלי, הסתיו יעבור, יבוא החורף ושוב קיץ ושוב החורף ובלעדיך. רק אני שומע ולבי פלחים פלחים. כולם מוסרים שלום.

יגאל גלאי

דירה ליד בית הקברות

מאת מרדכי אלקן

ביתה של האלמנה וה־אם השכולה טאוס מורדי ברחוב הנשיא 40, בקריית־שמונה, נטוש. ארבעה ילדים גידלה בו. שניים, יצחק ומנשה, נה־רגו.

מנשה, בן־הזקונים, נולד יתום לפני 23 שנה בפרס. חודש לפני ש־נולד נפטר אביו. כמה שבועות אחרי כך נטלה טאוס את ארבעת ילדיה ועלתה לישראל. היא התיישבה ב־קריית־שמונה, ובידיה טיפלה חלקת אדמה ליד הבית, נטעה עצי פרי ו־גידלה גינת ירק.

הבן יצחק, חייל בחיל, נהרג ב־עלות רכבו על מוקש ליד קציעות לפני 12 שנה. מנשה סיים בהצלחה לימודי ציוד מכני הנדסי במוסד ה־מקצועי הדתי ,נעורים' ליד נתניה ושירת בחיל ההנדסה. כשהשתחרר אמר לאמו: ,עכשיו הגיע הזמן ש־את תנוחי ואני אפרנס אותך'.

מנשה יצא לעבוד ברמת הגולן ועשה שם ימים ולילות כטרקטוריסט. תוך פחות משנה רכש בכסף שחסך טרקטור והיה לטרקטוריסט עצמאי. הוא אהב את רמת־הגולן ובה מצא את פרנסתו.

כשפרצה מלחמת יום הכיפורים, השתתף במבצע מיקוש לחסימת ה־כוח העיראקי־ירדני. הוא נפצע שם קשה ומת מפצעיו בערב חג הסו־כות. הוא הובא לקבורה ארעית ב־בית העלמין הצבאי בנהריה.

האח יעקב מורדי והאחות מרים דניאלי, היושבים בקרית־שמונה, ביק־שו להעביר את אחיהם מנשה ממ־קום קבורתו הארעי בנהריה למנוחות עולם ליד קבר אחיהם יצחק, בחלקה הצבאית בבית־העלמין בקרית־שמו־נה, אך אמם טאוס התנגדה: ,את מנשה לא תזיזו ממקומו! אני אגור ליד קברו!'

כשפקדו שליחי משרד הבטחון ו־הצבא את ביתה של האם השכולה היתה, משאלתה אחת: ,אני רוצה דירה ליד הקבר של מנשה!'

בעזרת משרד הבטחון, קיבלה האם השכולה דירה בנהריה, ושם היא חיה עם המוות והשכול יומם ולילה כמעט. מדי יום היא פוקדת את קבר בן הזקונים.

פגשתיה בנהריה לבושה שחורים, כדרכה מאז מלחמת יום הכיפורים. היא נטלה מעל אחד הכותלים שתי תמונות עטופות שחורים, של שני בניה שנפלו, נשקה לתמונות, מיל־מלה תפילה ואמרה: ,בלילה אני מדברת אל התמונות של יצחק ומ־נשה זכרונם לברכה. אין להם לשון, לשני הבנים היקרים שלי, והם לא מדברים אלי חזרה...'

לפי תורת הסיכויים

,,ביום שנפל עמנואל או סמוך לכך, נקב כדור מצרי את קסדתו. אחרי כן אבדה הקסדה, ועמנואל המשיך ל־הלחם בלעדיה. כדור המוות פגע ישר בלבו, ולא בראש, אחרת היינו אומ־רים שנפל בגלל שלא היתה לו קס־דה. אלה שהכירו את עמנואל, אמרו, כי לפי תורת הסיכויים, לא ייתכן היה, שלא יפול. הוא תמיד הלך קדי־מה ומשך את פקודיו אחריו" — סיפרה אמו עזה בבית(?) ציון.

הבן, סרן עמנואל (מנו) בן־ישי, מפקד כוח הנדסה בצנחנים, נפל ב־מלחמת יום הכיפורים, במרדף אחרי חיילי קומנדו מצריים שנחתו באזור אבו־רודס, כדי לחבל בבארות הנפט.

שלוש שנים ושבעה חודשים לפני שנפל בקרב, נפצע בפשיטה לסאפי בגדה המזרחית של ים המלח. הוא נפצע קשה בחזהו ובכמה מקומות ב־יד ימין, מצרור כדורים. כשהחלים ויצא מבית־החולים, גילה עמנואל, כי יד ימינו נשארה נכה. למרות נכותו נשאר עמנואל מפקד קרבי ו־הצטיין במבצעים שונים, ביניהם מר־דפים.

באחד המרדפים האחרונים, סמוך לנפילתו במלחמת יום הכיפורים, נל־כד שבוי מהקומנדו המצרי, שבוצע ליד אבו־רודס בחוף מפרץ סואץ. התפתחה שיחה צרה בין השבוי ה־מצרי לבין שוביו והשבוי ביקש סי־גריה, חיפשו השובים בכליהם ולא מצאו. לבסוף, גילה אחד החיילים כי ברשותו נותרה סיגריה אחרונה. פסק המפקד, סרן עמנואל: ,תן אותה לשבוי!'

ביומנו של עמנואל כבאה האב כתוב, כי אם יפצע את אויבו, יחבוש אותו.

עמנואל, בן למיזוג גלויות: האם — ילידת ברטניה, האב — דוד — יליד אלג'יריה, הבן ספג את מורשת יהדות אשכנז והספרד. גדל והתחנך בחברת נוער בקבוצת יבנה. התעניין והתעמק בנושאי טרור ומהפכה ב־עולם, להפיק מהם לקחים נגד אויבי מדינת ישראל.

האם, שלה שתי בנות סטודנטיות ובן תלמיד בבית־ספר יסודי, מוצאת פנאי גם ללמודים ולאומנות. היא מסיימת לימודי תואר ראשון באמנות וצרפתית באוניברסיטת חיפה.

האם, בנתה דגם לאנדרטה לזכר בנה, שהגיש כעבודת אמנות בסמי־נר־לימודיה באוניברסיטה.

דגם־האנדרטה מסמל: שישה רו־בים על כן של מגן דוד, השלובים זה בזה והמסמלים אנשים לוחמים היוקדת בלהבה.

במדור לחיפוש קרובים של הסוכנות היהודית נתקבלו ידיעות ודרישות שלום אל תושבי הארץ מאת קרובי־הם וידידיהם בארץ ובחו"ל:

ליפניה ארקוס, עלתה לארץ מ־הרבין, סין. מ־[illegible] ארקוס, ב־ברה"מ (160254).
ל[illegible] (בלויש) ברוקמן, בן בן־ציון, נולד ב־1929 ב־[illegible], פולין, עלה לארץ בשנת 1948. מ־[illegible] ברוקמן, ב־ארה"ב (158160).
לימשה [illegible], בני זלמן [illegible], עלו לארץ בשנת 1962 התגוררו בחיפה. מ־[illegible], ב־ארץ (160161).
ל[illegible] הרב לייב [illegible], מוצאם מ־וורשה, פולין. מ־[illegible] גלוקמן, ב־צרפת (160544).
ל[illegible], התגוררה ב־קרית חיים 180 חיפה. מ־[illegible], ב־ברה"מ (584/74/ 8271).
לישעיה יוליוס או יולידש, בת מוטל, נולדה ב־1903 ב־ברה"מ, עלתה לארץ בשנת 1962, התגוררה בבאר־שבע. מ־רחל [illegible], ב־ארץ (160344).
ליאליהו [illegible], נולד ב־1899 ב־[illegible], מקצועו: אגרונום. מ־[illegible] ב־ארץ (160918).
לימוריץ [illegible], נולד ב־1913, עלה לארץ בשנת 1935. מ־[illegible], ב־[illegible] (157346).
לימשה [illegible], מוצאם מ־[illegible], עלו לארץ בשנת 1945. מ־[illegible], ב־ארץ (161247).
ל[illegible], מוצאה מ־ברה"מ, מתגוררת בחיפה. מ־[illegible], ב־ברה"מ (526/74/ 8221).
המעוניינים מתבקשים לפנות למדור לחיפוש קרובים, ת.ד. 92, ירושלים ולציין במכתביהם את כל הפרטים על עצמם כגון: שמות ההורים — של האב ושל האם — שנת הלידה ועיר הלידה וכמו כן מספר התיק הרשום ע"י השם.

גנראל גמאסי על הפריצה הישראלית למערב התעלה

מוסא צברי
„אחבאר אל יום"

הרמטכ"ל המצרי מגלה בראיון עם מחבר „מיסמכי מלחמת אוקטובר": הפריצה הישראלית למערב-התעלה היתה הנושא החשוב ביותר בסימפוזיון לקחי המלחמה, שנערך באקדמיה הצבאית המצרית בהוראת סאדאת ● אלמלא נבלמו התקפות-הנגד הישראליות בסיני, היה צה"ל מצליח לפרוץ מערבה בכמה מקומות ● המטה הכללי המצרי לא ידע על הפריצה למערב התעלה, אלא למחרת היום והדיווח שהגיע עליה לקה בסתירות ● הפריצה עצמה היתה גדולה מכפי ששיער המפקד המקומי ● בכוח שבלם את הפורצים הישראליים נהרגו מפקד גדוד, מפקד חטיבה ומפקד דיוויזיה ● הצלחנו לאבטח את איסמעיליה, אבל לא את סואץ ● הכוח הפורץ לא סיכן את קאהיר ● הארמיה השלישית לא עמדה בסכנת השמדה ● ההצלחה הטאקטית של האויב הישראלי לא חיפתה על כשלונו האסטרטגי

„ה**אם קראת על ה**נחיתה בנורמנדיה במלחמת העולם השניה ?" שאל סאדאת את גנרל גמאסי.

גמאסי: „כן, אדוני הנשיא".

סאדאת: „קח את הספר הזה וקרא אותו בעיון. אני בטוח שתגלה בו ענין רב".

הספר הקטן בשפה האנגלית היה מונח על שולחנו של הנשיא סאדאת. הוא מסר אותו לגמאסי וזה קרא בו פעמים אחדות. גמאסי הבחין, שסאדאת מתח קווים תחת שורות ופיסקאות בספר, והוסיף בשוליו הערות שונות.

יש צדדים דומים בין הנחתת כוחות בעלות-הברית בנורמנדיה ובין צליחת כוחותינו אל מזרח התעלה. מדובר בהנחתת כוחות בתוך שטח הנתון בשליטת האויב. הצליחה פירושה גם העברת כוחות גדולים לתוך שטח הכבוש בידי האויב, על-ידי התגברות על מכשול מים. הספר עסק גם בפעולות חיל-האויר וארגון הכוחות הגדולים לאחר ההנחתה. כן מדובר בו גם על תפקידם של המפקדים והמקומיים בפעולה הגדולה.

○ החלטה ,היסטורית' לסילוק הרוסים

מן ההערות הכתובות של הנשיא סאדאת בעמודי הספר למד גמאסי לדעת מה מתרחש במוחו של המפקד העליון על המלחמה ואפשרויות הצליחה. כל זה קרה באחד מימי אוגוסט 1972.

חודשים אחדים לפני כן זימן אליו הנשיא סאדאת את שר המלחמה, את הרמטכ"ל ומספר מפקדי צבא, לישיבה מיוחדת באל-קאנאטיר אל-חיירית. בישיבה הגיש גנרל מוחמד עבד אל גאני גמאסי, בתפקידו כראש אגף מבצעים, דו"ח מפורט על מצב הכוחות המזויינים המצריים. הדו"ח פירט את מצבם של היועצים והמומחים הסובייטיים, אי-כפיפותם למיפקדה המצרית והתוצאות העלולות לנבוע מכך בפרוץ המלחמה.

מכאן (כפי שסיפר הנשיא סאדאת בישיבת המועצה העליונה של הכוחות המזויינים, באוקטובר 1972) עלתה במוחו של הנשיא סאדאת המחשבה לסיים את שירותם של המומחים הסובייטיים, כדי שנוכל להיכנס למלחמה בלא שכוחות זרים ימצאו על אדמתנו. לאט לאט הלך הרעיון והתגבש במוחו של הנשיא, עד אשר קיבל את ההחלטה ההיסטורית המפורסמת בעת המתאימה. היועצים הסובייטיים עזבו אותנו ביולי 1972.

בישיבת אל-קאנאטיר באוגוסט 1972 היפנה הנשיא סאדאת את שימת-לבם של שר המלחמה ומפקדי הצבא לכמה נקודות חשובות.

ראשית, הזהיר אותם מפני מחשבה שיגרתית בתיכנון התוכנית הצבאית. האויב מצפה למחשבה שיגרתית והדבר מקל עליו להכין את תוכניתו הנגד. הנשיא ביקש למצוא כושר מחשבה והמצאה מקורי, ההולם את התנאים והנסיבות.

שנית, ביקש הנשיא ליישם את עקרון ההפתעה. זה — אמר — היסוד החשוב ביותר בתוכנית הצבאית, שכן בזכות השגת הפתעה נוכל לחסוך אבדות כבדות בשעת הצליחה.

מכאן, למעשה, החלה מחשבה מעשית על הוכנית ההונאה, שבוצעה בצורה המוצלחת ביותר. את עיקריה רשם גמאסי במחברת הקטנה בכתב יד ובעותק אחד. מחברת זו מסר לידי הנשיא סאדאת.

○ שימת לב לחיל האויר

באותה פגישה הפנה הנשיא שימת-לב רבה למצבו של חיל-האויר, הדגיש את הצורך להתמודד עם העליונות האווירית של האויב. ביעילותה ההברה, כי אפשר להישען על כוחות האויר המצריים החל באוקטובר 1972, לאחר שיבוצעו מספר הכלוצות שהועלו בישיבה.

גנרל גמאסי יצא מישיבה אוגוסט כשוכנע להלוטין, שהנשיא סאדאת רציני בכוונתו לפרסם את ההחלטה המלחמה כעבור תקופה קצרה ואפילו קצרה מאוד. הוא החל מייד לבצע את הכוונות והמפקד העליון, אלא שהיו מהתנהגותם של כמה ממפקדי הצבא שסביבו והדבריהם, כי אין הם שותפים לחומרת המצב ואינם חושבים כפי שחושב הנשיא סאדאת.

משום כך לא הופתע גמאסי לשמוע על הדחתו של שר המלחמה (גנרל מוחמד אחמד צאדק) ומספר מפקדי צבא. הוא שהה אותה עת בדמשק בשליחות צבאית, ונתמלא אופטימיות כששמע כי הגנרל אחמד איסמאעיל עלי נתמנה שר המלחמה. שנים רבות עבד במחיצתו ולמד להכיר את כישוריו הצבאיים וכושר מנהיגותו.

הכוחות המזויינים החלו בהכנות רציניות למלחמה, לצליחה, למיתקפה ולפיתוחה. נערך דיון מפורט בכל אחד ממרכיבי ההכנית הצבאית ו-הול 6 באוקטובר הגדול.

כאשר כתבתי את פרקי הספר הזה, חשבתי שגנרל גמאסי, רמטכ"ל צבא מצרים, יהיה הראשון מבין מפקדי הצבא שעמם אפגש, משום שידוע אני את התפקיד שמילא. אך במשך כל החודשים שארכה כתיבת הספר הצליח להתחמק ממני, ומכאן הסקתי שהוא משתדל לא לדבר על המלחמה. סבור היה, שתובתו להנציח את העובדות הצבאיות הקשורות במלחמת אוקטובר בספר מדעי, שיפורסם לאחר שיסיים את שירותו בכוחות המזויינים, ספר שיהיה בבחינת מדריך היסטורי.

אבל אני לא פסקתי מלרדוף אחריו ולבסוף קיבלתי אישור מיוחד לשכתב מפיו על פרטי ה„פירצה" [כך נהג המשמש בהתבטאויות המצריות כינוי לצליחה הישראלית אל מערב התעלה — ע.ג.].

○ סיפור ה„פירצה"

לאחר הפסקת האש הורה הנשיא סאדאת לקיים סימפוזיון צבאי על לקחי המערכה, באקדמיה הצבאית על שם נאצר. בסימפוזיון השתתפו כל אלו שנטלו חלק בקרבות, והנושא שנידון היה ה„פירצה". זה היה הנושא החשוב ביותר, ומצאו לנכון לרשום את העובדות הקשורות בו יום אחר יום ביומן המערכה.

אמרתי לגנרל גמאסי: „יש בדעתכם להעלים את העובדות על הפירצה מן ההמונים וכן ההיסטוריה ?"

גמאסי: חלילה. הכל מופיע בכתובים וכל מה שקשור במלחמת אוקטובר נלמד במחקר צבאי מדעי.

צברי: אם כן, מדוע התחמקת ממני למעלה מארבעה חודשים ?

גמאסי: הריני לפניך.

צברי: ובכן, לא נבזבז זמן. מהו סיפור ה„פירצה" ? כיצד נעלם מעיני המיפקדה, שקבעה את התוכנית, כי האויב מסוגל להסתנן בנקודת החיבור הרופפת בין הארמיה השניה והשלישית ?

גמאסי: הימצאותן של נקודות חיבור רופפת בין שתי ארמיות או בין שתי חטיבות או בין שני גדודים הובאה בחשבון ולא היתה הפתעה לאיש. בתוכנית הצבאית, כפי שעובדה, נלקחו בחשבון האמצעים להבטיח את אזור התיחום בין שתי הארמיות. מכאן שהנושא לא נסתר מעינינו, כפי שנטען באחד הספרים. רציתי להבהיר זאת לדעת הקהל כאשר פורסם הניתוח הצבאי של „הפירצה", אבל המפקד העליון [סאדאת] סבור היה, שמוטב לא לדבר עד לסיום המלחמה.

האזור המפריד בין הארמיה השניה והשלישית הוא אזור האגמים. אנו למדנו את האזור היטב. התברר, כי רוחבם של האגמים, טיב הקרקע בגדה המערבית המזרחית, ומצב שדות המוקשים בפני הכיבוש, מקשים עלינו ועל האויב לצלוח אותם. אזור זה מוגן במידה מסויימת מבחינה גיאוגרפית.

צברי: אבל, כלום היה בכך די ?

גמאסי: כמובן שלא. משום כך היקצינו כוחות לאבטחת האגף השמאלי של הארמיה השלישית והאגף הימני של הארמיה השניה, כך שהאש תוכל להגיע בעת המתאימה אם תתרחש חדירה.

מטבע הדברים היה זה בלתי אפשרי לכסות כל שעל בשטח זה, המשתרע לאורך 170 ק"מ, ולאבטח אותו על-ידי כוחות צבא. זו איננה פעולה צבאית, אבל אנחנו איבטחנו את אגפי הארמיה השניה והשלישית מפני אפשרות של פריצה. כל זה תוכנן והיה ידוע למיפקדות הארמיות.

צברי: אם כן, כיצד בכל זאת הצליח האויב לפרוץ ?

גמאסי: ב-13 באוקטובר ערך האויב התקפה-נגד עזות על כוחות הארמיה השניה והשלישית מן הסתם העלית בספרך את פרטי ההתקפות הללו, שהרי אני יודע כי נפגשת עם כל המפקדים.

○ התקדמות קטנה — אבידות גדולות

צברי: אכן, אילמלא נבלמו ההתקפות הללו, היה האויב מצליח לפרוץ מערבה בכמה מקומות...

גמאסי: ב-14 באוקטובר הוליכנו לפתוח את המיתקפה מזרחה, כדי להשיג שתי מטרות, להסיט את משקלו של האויב מן החזית הסורית לסיני ולהשתלט על שטח אדמה נוסף.

צברי: מבחינה צבאית יש סבורים, שלא היה צורך במהלך כזה, שבעטיו ספגנו אבדות גדולות. לא התקדמנו אלא כיברה-דרך קטנה, שלא עמדה בשום יחס לאבדות. המהלך הזה גם נתן לאויב הזדמנות לבצע את ה„פירצה".

גמאסי: דברים אלו אינם מדוייקים מבחינה צבאית. בשום אופן לא יכולנו לעצור, ולא היה מנוס מביצוע התוכניה: לא יכולנו להשאיר את הכוחות בעמדותיהם ולהפוך מצב של מיתקפה למצב של מיגננה, משום שמצב כזה, שבו כוחותינו מגינים בלבד, היה יכול לאפשר לאויב להסער עליהם מכיוונים שונים.

התקפות האויב נמשכו כל אותה עת וכטרתנו היתה להבקיע. נוסף לכך פיתח האויב קו לחיכה מן הצפון אל הדרום, המרוחק מכוחותינו מרחק של 15 ק"מ. מעמדותיו, לאורך קו כתבעך זה, יכול לרכז את התקפותיו בכמה מקומות.

משום כך נאלצנו להתקדם, כדי להגיע לקו זה ולהפוך אותו לקו מחודש של כוחותינו, ואז אילצנו את האויב לסגת אל ממזרח למיצרים וכוחותינו היו מוגנים מפני התקפותיו הנמשכות.

צברי: אבל „מטריית" טילי הנ.מ. לא היתה מספקת לצורך הגנה על כוחותינו ופיתוח המיתקפה...

גמאסי: גם הפעם אין זו הערכה צבאית נכונה. מלכתחילה היו לנו בגדה המזרחית בסיסי טילים וכן טילים הנישאים על גבי רכב. לא היה צורך לאבטח את המיתקפה אבטחה מלאה מפני התקפות מטוסי האויב. כוח מטוסינו היה מספיק לשם כך.

כאשר הצליח האויב לבצע את ה„פירצה", היה זה חיל-האויר שלנו שביקש להטיל עליו כל משימה שהיא, משום שתפקיד היה לו עודף מטוסים להפעלה. לשון אחר, חיל-האויר המצרי היה מסוגל להגן על פיתוח המיתקפה, יחד עם כוח הטילים, אפילו שהיה מוגבל יחסית.

פיתוח המיתקפה החל ב-14 באוקטובר. העברנו את חטיבת השריון ה-21 ממערב למזרח והיא חצתה את התעלה באזור הארמיה השניה, לכיוון דוור-סואר. מכאן שכוחותינו באזור דוור-סואר במזרח התעלה לא היו מעטים כלל. האויב ריכז את התקפותיו על חטיבה 16 בפיקוד גנרל עבד רב אל-נבי חאפז. חטיבה זו ניהלה קרב כפיאר ובלמה התקפות קשות.

○ „ביום שאיבדנו 200 טנקים"

צברי: אבל ביום של פיתוח המיתקפה איבדנו קרוב ל-200 טנקים...

גמאסי: נכון שאיבדנו טנקים, אבל לא בכמות הזו. האויב השתמש בנשק אמריקני חדיש שהגיע לידיו ובמיוחד בנשק נ.ט., אבל גם הוא ספג אבדות כבדות בקרבות אלו, שנקראו „קרבות השריון הגדולים". לא הפריד יותר מקילומטר אחד בין הטנקים, ודבר כזה לא קרה עדיין בשום מלחמה בעולם.

היו אלה קרבות קשים ועקובים כדם. לדעתי, השיג פיתוח המיתקפה את מטרתו, אפילו שהשטח החדש שעליו השתלטנו לא היה גדול. אבדות האויב היו כבדות מאוד, גדולות יותר מאבדותינו. וזו עובדה מוכחת.

צברי: אבל ה„פירצה" החלה ביום פיתוח המיתקפה...

גמאסי: זה אינו נכון. קרוב לשעה 10 בערב, ב-15 באוקטובר, הצליח כוח קטן של האויב, שמנה 7 טנקים, להגיע אל מערב התעלה, תוך ניצול מיפגש התעלה עם האגמים המרים.

באותו זמן חלה לפתע מפקד הארמיה השניה, גנרל סעד מאמון, שבבוקר ה-14 קיבל התקף לב והועבר ממוצב הפיקוד שלו אל בית-החולים. ראש המטה שלו, קיבל את הפיקוד, עד אשר מונה גנרל עבד אל מונעים חליל למפקד הארמיה השניה.

צברי: מה עשה המטה הכללי, כאשר נודע לו בליל 15 באוקטובר על ההסתננות ?

○ המסתננים הרסו עמדות טילים

גמאסי: כפי שקרה הוא, שהמטה הכללי לא ידע על כך, וזה היה המישגה הראשון. ראש אג"ם בארמיה השניה גילה את ההסתננות ובבוקר ה-16 באוקטובר הודיע על כך למטה הכללי. הוא העריך שמדובר בהסתננות קטנה ויש בכוחו „לטפל" בה.

בוקר ה-16 באוקטובר היה היום שבו התכנס הפרלמנט לשמוע את נאומו של הנשיא סאדאת. גנרל אחמד איסמאעיל עלי, שר המלחמה, היה בפרלמנט באותה שעה. כאשר חזר מן הכינוס, איבר את כל המהלכים שביצענו.

האמת היא, שהדיווח שהגיע אלינו לא היה שקול, ואף היה סותר. הטנקים [הישראליים] פנו צפונה, חלקם המשיכו לנוע מערבה וחלקם דרומה, ואחר-כך שוב צפונה. מספר הטנקים המסתננים גדל מ-7 ל-30.

ה„פירצה" היתה גדולה יותר ממה שתיאר לעצמו המפקד המקומי. המטה הכללי הגיע לכלל מסקנה, כי אי-אפשר להשאיר את הנושא לטיפולו של המפקד המקומי ויש לטפל בו במישור המטה הכללי. התקפה על הטנקים המסתננים של האויב על-ידי כוחות צנחה שהיו לנו במערב נכשלה, ההתקפה היתה חלשה וכשום כך החליט המטה הכללי לא לפעול בכוחות קטנים. יצאה הוראה להפעיל חטיבה מלאה להשמדת הכוח, מבין העתודה של הכוחות במערב.

אחר-כך ניתנה פקודה לרכז את אש הארטילריה נגד האויב באזור ההסתננות. חיל-האויר שלנו תקף החל מבוקר 16 באוקטובר, אבל ההתנגדות שלנו לא הצליחה, משום ש-30 הטנקים של האויב, שהסתננו, התפזרו באזורים ההררים בכמה כיוונים ונהנו ממחסה טבעי. בתנאים כאלה לא היה קל להשמיד אותם.

הכוחות המצריים התוקפים גלהמו בגבורה בהתקפה הגדולה שנקבעה ל-17 באוקטובר נהרג מפקד גדוד ואחריו מפקד חטיבה ואחריו — מפקד דיוויזיה.

צברי: האם הצליחו הכוחות הישראליים המסתננים להשמיד בסיסי טילים ?

גמאסי: לא. עד 16 באוקטובר הצליחו להרוס רק שתי עמדות טילים, וזה עד לשעות הערב. פעולה זו לא היוותה סיכון גדול בשבילנו.

צברי: מה באשר לתכנית המיתקפה הגדולה ב-17 באוקטובר ?

גמאסי: תכנית המטה הכללי היתה כדלהלן — לבתר את ה„פירצה", להשמיד את כוחות האויב ממערב ובו בזמן „לסגור" אותם במזרח, כדי למנוע החשת תגבורות של האויב. נקבע, שהארמיה השניה תתקוף דרומה והארמיה השלישית תתקוף צפונה, כדי לחסום את ה„פירצה" במזרח, לנתק את קווי האספקה של האויב ובכך להכניסו למלכודת.

מצב קשה זה היה נושא לוויכוחים סוערים במטה הכללי הישראלי. אחדים מן המפקדים שלהם שאלו: מה נעשה אם יצליחו הארמיה השניה והשלישית לחסום את ה„פירצה" מן המזרח ? הושמעו שם דעות שונות ומה שפורר בביוזד את הרדתם היה החשש, שאבדותיהם יהיו גדולות מאוד.

צברי: האם בוצעה התקפה הנגד ?

גמאסי: כן. כוחות הארמיה השניה התקדמו דרומה וכוחות הארמיה השלישית צפונה. המרחק בכיוון הגיע ל-4 ק"מ בלבד, אבל הן לא הצליחו לחבור. האויב הכין עצמו לאבטחת המרוזדור של כוחותיו בצפון ובדרום.

הלחימה היתה נוראה, ובה הופעלו כל סוגי הנשק. כך הצליחו כוחותיו ב-17 באוקטובר לחזור בכוחות גדולים מערבה. אבל הלחימה הנוראה נמשכה ב-17, ב-18, ב-19 וב-20 באוקטובר ובארבעה ימים אלו ספג האויב את האבדות הגדולות ביותר במלחמה, בנפש וברכוש. סיפרתי לך שהלחימה התנהלה בכל סוגי הנשק — בארטילריה, בשריון, בטילים, במטוסים ובהליקופטרים.

ההתנגדות של האויב אל האזור ההררי בכיוון דרום התגברת והאויב השתמש בשיטה של מלחמת גרילה, שהוא מכיר היטב, על-ידי החדרה מספר קטן של טנקים (בין 4 ל-5) בכל כיוון.

צברי: מה היתה הערכת המטה הכללי לאחר שהצליחה ההסתננות ?

גמאסי: הערכנו שהאויב יפנה צפונה לכיוון איסמאעיליה — ודרומה לכיוון סואץ. הצלחנו לאבטח את איסמאעיליה וכך לא הצליח להמשיך צפונה, אבל לעומת זאת הוא הצליח להתפזר בדרום.

○ מלחמת גרילה

צברי: זכורני, שהנשיא סאדאת הטיל על גנראל סעד אל דין שאזלי (אז הרמטכ"ל) לצאת אל החזית ב-18 באוקטובר ולחסל את ה„פירצה".

גמאסי: נכון. תכנית המטה הכללי היתה להקיף את כוחות האויב במסך של טנקים ונשק נ.ט., לתחום אותם בכיס קטן במערב, כדי למנוע מהם להתפשט, ואחר-כך להשמיד אותם בהתקפת-הנגד המתוכננת. ננקטו מספר מהלכים לביצוע תוכנית זו, אבל הם לא השיגו את התוצאות המקוות. הפרשה משמשת נושא ללימוד מדוקדק עד לשעה זו.

הלימוד נערך על יסוד רישומי המלחמה, כפי שנרשמו דקה אחר דקה.

צברי: האם די ברישומי המלחמה ?

גמאסי: כן. משום שכל פקודה שיצאה נרשמה וכל מי שהשתתף במערכת ה„פירצה" נקרא ומסביר במפורש את מצבו הצבאי ומבן על השקפתו מן ההיבט הצבאי. עם זאת, ולבירות כל זאת, אין אפשרות להימנע מקבלת דעות והערכות צבאיות שונות ואין פירוש הדבר, שמפקד אחד מוכשר וזולתו איננו מוכשר.

צברי: הושמעו טענות, שלו נעשה נסיון להילחם ב„פירצה" במיתקפה גדולה, כבר בדקות הראשונות, ניתן להחל אותה. הושמעו טענות, שהמישגה היסודי טמון בכך, שביום הראשון התחילו לטפל ב„פירצה" רק בדרך של התקפות קטנות.

גמאסי: בכל מקרה זו השקפה צבאית. אבל כפי שאמרתי לך, ההערכה המקומית הראשונית לגבי ההסתננות לא היתה מדוייקת. בנוסף לכך למד המטה הכללי לדעת עליה רק ב-16 באוקטובר, ועד אז הספיק האויב להגיע אל האזור ההררי, שבו השיג כהסות טבעיים, תוך שימוש במלחמת גרילה.

בשלב מאוחר יותר כבר נאלץ האויב להילחם מלחמה עקובת דמים ונוראה וספג את האבדות הגדולות ביותר במלחמה. לחימת הכוחות המצריים היתה דוגמה ומופת לגבורה והקרבה וכפי שסיפרתי לך, נהרגו מפקד דיוויזיה, מפקד חטיבה ומפקד גדוד. המפקד יצא בראשו וחייליו והקריב עצמו לשם טיהור האדמה.

צברי: זה היה המצב עד ל-22 באוקטובר ?

גמאסי: כן. אחר-כך התפתח המצב, עד אשר הגיעו כוחות האויב דרך כה והצליחו לנתק את דרך קאהיר-סואץ, ובכך איימו על דרך האספקה לשתי דיוויזיות של הארמיה השלישית, שהיו ממזרח לתעלה.

צברי: כלום יכול היה האויב להגיע לקאהיר ?

גמאסי: היה זה בלתי-אפשרי. אני חוזר ומדגיש זאת — זה היה בלתי אפשרי. האזור היה מאובטח על-ידי כוחות עריץ, שלא היו מאפשרים לשום כוח לחזור בכיוון קאהיר. שאלה זו לא הטרידה אותנו כלל.

צברי: גנרל שאזלי חזר מן החזית ב-19 באוקטובר בשעות הערב ?

גמאסי: נכון. הוא חיווה את דעתו

צברי: זכורני שהנשיא סאדאת העיר לא מזמן, בראיון עתונאי, שהוא התנגד לרעיון להסיג את כוחותינו ממזרח להעלה.

○ לא נשקפה סכנה לארמיה השלישית

אחר כך התפתחו הענינים, כפי שיודע הקורא, וכפי שסופרו בפרק אחר בספר זה.

ב-20 באוקטובר הודיע הנשיא סאדאת על קבלת הסכם הפסקת-האש על-פי בקשה וערבויות מארה"ב וברית-המועצות לביצוע מיידי של החלטת מועצת הבטחון. האויב המשיך להתקדם אחרי הפסקת האש ב-22 באוקטובר.

הוכנה התכנית הצבאית „שאמל" [illegible] תקיפת ה„פירצה" ממערב ולפיתוח המיתקפה במזרח התעלה (הקורא ימצא את פרטי התכנית בפרק הבא).

גנרל סעד מאמון מונה מפקד הכוחות שנועדו להשמיד את ה„פירצה", אבל אחר-כך נסוגו הכוחות הישראליים, על-פי הסכם הפרדת הכוחות.

*

שאלתי את גנרל גמאסי: כלום יכלו הכוחות הישראליים להשמיד בקלות את כוחות הארמיה השלישית (המכותרת) ?

גמאסי: בפירוש לא. דעתי היתה, ואני אמרתי אותה בישיבה בשעה בצהרי 20 באוקטובר עם הנשיא סאדאת, כי כוחות הארמיה השלישית בגדה המזרחית יכולים להיות כסלע נוקשה, על שתי דיוויזיות החי"ר שהם, המתוגברות בארטילריה ומצוידות בתחמושת מספקת. הם יכלו להלחם ימים רבים, תודות לאספקה שהיתה ברשותם. האויב לא יכול היה לבצע הרפתקה מעין זו לעולם.

צברי: מהו להערכתך התפקיד שמילאה ארה"ב בנושא ה„פירצה" ?

גמאסי: טיסות הביון האמריקני ב-13 באוקטובר הן שגילו לישראל את נקודת התורפה, שדרכה הצליחה להסתנן. בנוסף לכך סייע הנשק האמריקני החדיש ליכולת עמידתם של הכוחות הישראליים, למרות האבדות הכבדות שספגו. הביון האמריקני שגילה אחר-כך את ההתכוננות המצרית להשמדת ה„פירצה" השלמה, ומשום-כך העדיפה ישראל [illegible] בת מזרחה, במקום לחזור אל הפסקת האש מן ה-22 באוקטובר.

○ הצלחה — וכשלון מוחלט

שיחה זו ותשובותיו של גנרל גמאסי הן הפירסום הרשמי הראשון המביא את העובדות על סיפור ה„פירצה" כהוויתו.

אמת, בוצעו שגיאות בהערכה. אין הן מפחיתות כהוא-זה מתפארת הנצחון המצרי, שהצליח לטהר האדמה המצרית מכל חייל ישראלי שהצליח לחצות את התעלה מערבה.

בנקודה זו מוסיף גנרל גמאסי: למרות שה„פירצה" נחשבת להצלחה טאקטית של הצד הישראלי, היתה האסטרטגיה הכללית של הכוחות הישראליים כשלון מוחלט. לשון אחר, ההצלחה הטאקטית לא חיפתה על כשלון האסטרטגי של האויב. [illegible] לא הושפע הנצחון האסטרטגי השלם כלל מן המישגה הטאקטי [illegible] בנסיון לחסל את ה„פירצה".

ההיסטוריה של מלחמת העולם השניה ומלחמות מקומיות אחרות [illegible] 1944, עד היום, כוללת מספר רב דוגמאות של שגיאות טאקטיות, [illegible] השפיעו על ההצלחה האסטרטגית.

מלחמות אינן נמדדות על-פי [illegible] בות מוגבלים. ההערכה הנכונה [illegible] הערכת התוצאות האסטרטגיות הצבאיות של המלחמה, על כל ה[illegible] בות שבה — הקרבות, המשימים והמטרות הצבאיות והמדיניות.

אינני מכיר שום מומחה צבאי [illegible] מי, שלא הגיע למסקנה דומה ב[illegible] ה„פירצה".

(מעריב: עודד גרנו

צליחת כוחות צה"ל אל ממערב לתעלה במלחמת יום הכיפורים . העיבה על הכרזות „תפארת הנצחון" של מצרים, ומנגנוני ההסברה המצרית עשו ככל יכולתם להמעיט בחשיבותה. נשיא מצרים, אנוואר סאדאת, הגדיר את הפריצה הישראלית כ„מיבצע ראווה" ו„פעולה טלוויזיונית", ופרשנים מצריים כינו אותה „מעשה יאוש והתאבדות".

הרמטכ"ל המצרי, גנרל סעד אד-דין שאזלי, שני מפקדי הארמיות וקצינים מצריים בכירים אחרים שילמו את מחיר הכשלון והודחו מתפקידיהם זמן קצר לאחר המלחמה. חצי שנה אחר המלחמה הקים סאדאת ועדת חקירה בראשות שר המלחמה, פילדמרשל אחמד איסמעיל, שעליה הוטל לבחון את נסיבות הפריצה.

בספרו „מיסמכי מלחמת אוקטובר", שיצא לאור בימים אלה בקאהיר, מייחד מוסא צברי, העתונאי המצרי, פרק מיוחד לצליחה הישראלית, ובו ראיון עם הרמטכ"ל עבד אל גאני גמאסי, שאינו ממעיט מחומרת המחדל המצרי.

...גיבי־דויד נותרו בין צלבים

...משפחות ישראליות - שיקיריהן ...בצבא הבריטי, נפלו במלחמת ...השניה וטמונים בבית עלמין בריטי בפאיד שבמצרים, ...צו לשווא להעלות ארונותיהם

...ן דן ארקין

...צוך ים השכול של מלחמת יום הכפורים ...ראה אבלן של שש משפחות, המבכות ...יהן שנפלו לפני כ־ ...ינה — כמשהו רחוק ...יאותי. זהו אבלן של ...חות ישראליות, ש־ ...יקיריהן — אבות, ...ורי בשר אחרים — ...חיילים ארצישראליים ...ריטי בראשית שנות ...ובאו לקבורות בבית ...הצבאי בפאיד, בגדה של תעלת סואץ.

...כשה פאיד בידי כוחות ...את יום הכיפורים, נפשתו ...ם, העלו זכרונות אצל ...לו את אביהן בהיותן ...ת, נשלפו צילומים דהו־ ...ואלבומים ישנים, שפנים ...חיילים יהודים כצבא ...ו, ניבטו מהן ונמצאו ...מים קצרים של ממשלת ...ובהם הודעות על נפי־ ...ן פלוני בעת מילוי תפ־

...ים אחרי צליחת התעלה, ...דכי עם הכוחות ששפטו ...יר סואץ. הכביש הראשי ...לסואץ כבר היה בשליטת ...אזור החיץ החקלאי עדיין ...מאנשי קומנדו מצריים. ...יין הופגזו כוחות צה"ל, ...ו שבויים מצריים במכל־ ...ורעיות, על ידי תותחי ...2 שמטורת לתעלה. ליד ...מהכביש הראשי תנכ־ ...החקלאי. נסיעה של כמה ...מצאנו עצמנו ניצבים מול ...צבאי מטופח היטב, מ־ ...שהשתרע משני צידי

...קן את העוול

...בית הקברות ומבלי משים ...וסו בין מאות המצבות ...לבים — מצבות שעליהן

...עתקתי בתנופה כמה שו־ ...גבי המצבות היהודיות ...דרכנו. הדברים פורסמו, ...הגיעו אחרים לשם, המ־ ...יות צולמו, ובמקומות שו־ ...קראו ושמעו את הדברים ...אחים ואחיות של ה־ ...חיים. נוצרו קשרים בין ...גולדה מעין אגודה של ...המשותף להן הוא קרוביהן ...נחות עולמים לפני שנים ...אדמת ניכר, בארץ אויב, ...היקבר באדמת ישראל. ...ה השאלה — מדוע לא ...זה, כאשר האזור נמצא ...יל צה"ל, ולו באופן זמני. ...ברות הצבאי הבריטי ב־ ...ד תשע מצבות יהודיות, ...אשה אחת. רק לששה ...יש קרובים בארץ. המצ־ ...שעליהן חקוקים מגיני:

...היינץ רוזנשטיין,
...פרץ,
...ד (רוניה) וייסבין,
...איזמירלי (דניאלי).
...דגינו,
...רות הארווי.

...ים בפאיד שלושה יהו־ ...אותרו קרובי משפחה ...שראל, ושמותיהם קוקס, ...יאן.

...יה לקבר

...חודש דצמבר ניצבו ב־ ...ות של פאיד שתי נשים ...שה־אשה ליד מצבה ש־ ...דודו. הגב' טובה פיינר, ...ברק, בתו של דוד פרץ, ...בהנדסה המלכותי הבריטי, ...באוגוסט 1943, וכן הגב' ...שטיין־הראל, אחותו של ...ץ) רוזנשטיין, איש יחי־ ...אגוד הבריטיות במדבר ...נהרג בנסיבות מסתוריות ...יה על שבוי גרמני ב־ ...הנשים הללו היו הרא־ ...שלו ימה וביקשו שיאפ־ ...לעלות על קבר קרוביהם. ...ברות המתינו להן אנשי ...הצבאיות, שערכו אזכרה ...ים. הגברות פיינר והראל ...ן ופתחו במאבק, שנמשך ...ודים, למעשה — עד צאת ...ל מהגדה המערבית — ...עצמות היהודים הקבורים בפאיד ולהבאתם לקבורה בישראל.

אחרי כן נוצרו קשרים בין יתר המשפחות, והודות להתערבות של כמה גורמים, ובעיקר דובר צה"ל ומשרד הבטחון, הועמד אוטובוס מיוחד לרשות 30 בני משפחה וקרובים, שירדו לפאיד.

מספרת הגב' האני הראל: „נסענו לפאיד ליום אחד. הועמד לרשותנו חזן מטעם הרבנות הצבאית, והוא אמר תפילת ,א־ל מלא רחמים'. שהינו בבית הקברות כשעה וחצי. אחרי כן הוזמנו למחנה של צה"ל באזור פאיד כשקצינת ליווי נמצאת אתנו, ובתום היום שבנו ארצה".

דבר הקברים בפאיד נודע לבני משפחה לא רק מדפי העתונות. איתמר וייסבין, סיס אזורחי בחברת „כנף ארקיע", הוא קצין ביחידת מובילי טנקים. בן 7 היה איתמר כאשר אביו אהרון "רוניה" וייסבין, איש תובלה בצבא הבריטי, נהרג בתאונת דרכים ליד איסמעיליה. אומר איתמר: „דודי ניסה כבר בתום מלחמת העולם השניה להגיע אל קבר אבי, אך לא הצליח. במבצע ,קדש' כבר הייתי חייל, וחשבתי אז על קבר אבי — אך לא הגענו למערב התעלה. במלחמת ששת הימים נסעתי לאורך חופו של האגם המר, וידעתי כי מנגד, מעברו השני של האגם, נמצא קבר אבי. אך שוב — לא הגענו לשם.

● קדיש על קבר האב

אחרי צליחת התעלה, כשאך התפניתי, יצאתי לג'ניפה, שם לפי השמועה, קבור אבי. אולם לא מצאתי שם מאומה. דיברתי עם שבויים מצריים ועם כפריים והם היפנו אותי לפאיד. מצאנו את בית הקברות והתחלנו לחפש. שלחתי את הנהג ימינה ואני פניתי אל שורת המצבות משמאל. הנהג מצא את קברו של נתן רוזנשטיין, ואני — רק בחיפוש שני מדוקדק יותר — גליתי את קבר אבי. ההתרגשות היתה גדולה. ארגנתי ,מנין' של חיילים מיחידתי וכך, בפעם הראשונה בחיי — אמרתי ,קדיש' על קבר אבי".

משוכו שש המשפחות לעלות על קברי יקיריהן, פתחו במאבק הממושך להעלאת עצמות החללים לקבורה בארץ. באותם חדשים התנהלו עשרות שיחות טלפוניות עם גורמים שונים במשרדי הבטחון והחוץ, עם הרבנות הצבאית הראשית ועד ממשלת בריטניה הגיעו. את מידב התכתובת הפקידו בידיה של הגב' טובה פיינר, שהרבתה להתכתב ולשוחח עם הרב הראשי לצה"ל, האלוף הרב מרדכי פירון. ב־9 בנובמבר 1973 השיב, בשמו של הרב, ראש לשכת הרב הראשי לצה"ל בזו הלשון: „הרב הראשי לצה"ל ביקשני להודיעך, כי אחר בירורים דחופים, הוא החליט להעביר את הנושא כולו להחלטת המוסדות העליונים במדינה ולהכרעתם. הרבנות הצבאית הראשית תראה זכות לעצמה לסייע לך במבוקשך, באם הדבר יינתן".

● אולי לכתוב למלכה?...

תשובות רשמיות ומפורשות מ„המוסדות העליונים במדינה" לא הגיעו, והגב' פיינר שלחה מכתב נוסף, הפעם „בשם כל המשפחות". ב־6 בינואר 1974, כאשר הסכמי ההפרדה עם מצרים כבר נראו באופק: „מאד היינו רוצים לדעת מה נעשה בנידון וכן האם יש באפשרותנו לעשות משהו שעדיין לא עשינו (אולי לכתוב למלכת אנגליה) (בתי העלמין הצבאיים הבריטיים בכל העולם הינם רכושו ונמצאים בטיפולו של הכתר הבריטי — ד.א.) כי חשש גדול מכרסם בלבנו שמא נאחר את המועד".

לבני המשפחות התברר בשיחות עם אנשי משרד החוץ, כי אין כל סיכוי להשיג את הסכמת ממשלת בריטניה להעברת הארונות לקבורה בארץ. נאמר להם כי בעבר נדחו בקשות קרוביהם של חיילים יהודים הקבורים בבית הקברות של הצבא הבריטי ברמלה להעביר לאוסטרליה את הארונות.

תושב חיפה יצחק דגינו, אחיו של משה דגינו, איש חיל האוויר המלכותי הבריטי, שנהרג ב־1942, סיפר כי יהודים קבורים בבית הקברות הבריטי בבת־גלים, סמוך למקום מגוריו, ואי אפשר להעבירם לבית עלמין יהודי. קרוב משפחתו של יצחק דגינו הוא דיפלומט ישראלי, ציר באחת הארצות, והוא פנה לבריטים וקיבל תשובה שלילית מאותו נימוק.

בשעתו התבטא הרב הראשי לצה"ל, כי מצווה גדולה היא לבצע את ההעברה, אולם מאוחר יותר, משאפסה התקוה, הסביר כי הוא העביר את כל הפניות למשרד הבטחון בצירוף המלצתו החיובית להוציא לפועל. ידוע לו כי הממשלה בדקה את הנושא והתשובות היו שליליות.

אחד מקרובי המשפחות העלה סברה כי יתכן ובית הקברות בפאיד אין דינו כיתר בתי הקברות הצבאיים הבריטיים, והוא מסתמך על הכתובת החקוקה בחומת בית הקברות, שם נאמר: „1939—1945. האדמה, עליה שוכן בית קברות זה היא תשורת העם המצרי למען מקום מנוחת העולמים של המלחים, החיילים והאוויראים המסתתים כאן בכבוד".

● „תשורת העם המצרי"

שמא אין זו כלל טריטוריה בריטית, מקשה מר הראל, בעלה של האני הראל (אחותו של נתן רוזנשטיין) — ואז חובה היתה להעביר את הקברים מרשות „העם המצרי"? אף שאלה זו נותרה ללא מענה.

דברים קשים יותר שמענו מפיו של אברהם דניאלי, אחיו של יעקב איזמירלי (דניאלי), איש ביח"ר שנהרג באיסמעיליה בשנת 1944. אברהם דניאלי חשב להעביר לקבורה בארץ את ארון אחיו עוד לפני שנים רבות. בתקופת המנדאט פנה ל„קצין העיר" הבריטי תל־אביב והגיש בקשה, ונענה כי יש חוק בריטי האוסר העברה כזו.

האח נרתם שוב למאמץ אחרי מלחמת יום הכיפורים, אחרי שבנו ובני אחיו הגיעו לגדה המערבית כחיילי צה"ל ועלו על קבר דודם. גם הוא פנה לרבנות הצבאית, למשרדים ממשלתיים, ועד כדי כך היה בטוח כי יעבירו את 6 החללים לקבורה בארץ, עד שהוא ואחיו הבכור, תושב אביחיל, כבר הכננו את קבורות אחיהם באביחיל. „לא על דעת עצמנו, אלא בשליחות המוסדות, ולא לשוא התגייס אחי בשעתו, וכשנפל, זכאי הוא לקבר ישראלי" — אומר אברהם דניאלי. לטענתו הזונחה הפרשה: „משכן אותנו. אילו אמרו בתחילה כי לא כדאי שנטלה את עצמנו — הייתי נוהג אחרת. הנימוק הסופי היה שמשרד המלחמה הבריטי אינו מאשר פעולות כאלו".

לדבריו של מר דניאלי („הייתי נוהג אחרת") יש סימוכין, לדבריו, בעובדות ששמענו מפיו, ומפיו בלבד, בעוד שיתר המשפחות שומרות על שתיקה. לדבריו עשו שתים מהמשפחות מעשה על דעת עצמן והוציאו את ארונות יקיריהן מאדמת פאיד והביאום לקבורה במדינת ישראל. לטענתו ידועים לו כל הפרטים על כך, ואף נערכה, לדבריו, הלויה של אחד החללים באחת מערי ישראל. מר דניאלי מכיר, ומסר לנו, את כל הפרטים והעובדות הידועים לו. הצגנו עובדות אלו בפני המשפחות: האמורות — ונתקלנו בחומת הכחשה ושתיקה. רק אחד מקרובי החללים הקבורים בפאיד אמר לנו: „עוד שנה־שנתיים נוכל לספר יותר". אשר לקבר אחיו, מוכן אברהם דניאלי לומר: „משנודעו לי דברים שונים, נסיתי אף אני, באמצעות אחרים, להוציא את ארון אחי מקברו ולהעבירו לקבורה ארצה, אך הדבר לא עלה בידי כסיבות שונות".

יעקב דניאלי ליד קבר דודו, יעקב איזמירלי, בבית העלמין של פאיד.

ההתנחלות במוצאי יום הכיפורים

בשנת תש"ז עלתה קבוצת צעירים דתיים לאדמת כפר דרום אשר במרכז רצועת עזה; במלחמת השחרור ננטש הישוב ועתה יושבת בו האחזות נח"ל

מאת עזרא ינוב

במוצאי יום הכיפורים תש"ז עלו על אדמות כפר דרום (דיר אל־באלח) 40 צעירים וצעירות יראי־שמים להתנחל בהן בן־לילה. במלחמת הקוממיות נכבש הכפר על־ידי הצבא המצרי אחרי שפונה, ששטחיו הפכו לחלק של רצועת עזה. בימים אלה תמלא שנה רביעית לקיומה של האחזות הנח"ל כפר דרום במרכז רצועת עזה, ממש באותה משבצת קרקע שנרכשה בשעתה על־ידי הקרן הקיימת לישראל.

אלא שעדיין לא נפלה הכרעה אצל המוסדות המיישבים להפוך את האחזות הנח"ל הראשונה בכל האחזויות השטחים ליישוב קבע.

באחרונה סיירתי בהאחזות הנח"ל כפר דרום, בעת שהרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן ערך באזור מסע התעוררות לקראת הימים הנוראים.

יורם, בן קיבוץ סעד הסמוך, הדגיש בדבריו את הקשר העמוק שהוא וחבריו החיילים נקשרים למקום. לאחר שלוש וחצי שנים שבהן עשו במקום גרעיני נח"ל רבים מהתנועה הדתית החלוצית, יושבים עתה בכפר דרום שני גרעיני נח"ל של טירת צבי ושדה אליהו. גילם כגיל מקימי כפר דרום מלפני 28 שנה, אך עתה הם רבים יותר, יושבים במיבני קבע כאי ירוק בתוך הרצועה הדחוסה במחנות פליטים.

מאחר שהאחזות נח"ל כפר דרום היא הוותיקה בהאחזויות הנח"ל והיחידה שחייליה שומרי מצוות, יערוך פיקוד הנח"ל את ההקפות המרכזיות בשמחת תורה בכפר דרום.

מדוע אין מאזרחים ומהפכים את ההאחזות ליישוב של קבע?

אומרים נציגי הקרן הקיימת והגורמים המיישבים: „בעיית הקרקע בעוכרינו. לכפר־דרום רק 260 דונם אדמות בין פרדסים ושדות של ערבים תושבי הרצועה. אין לאן להתפשט ואין אדמות לרכוש. אולי מעבר לכביש, מול שפת הים, במרחק 10 ק"מ מערבה אפשר יהיה להקים יישוב קבע ולהעביר את מתנחלי כפר דרום לשם".

המושב השתופי „בני דרום" שוכן במבואות אשדוד. חבריו, בוני כפר דרום בתשי"ז, עלו במסגרת הקמת 11 הנקודות בנגב במוצאי יום הכיפורים תש"ז (6.10.46). היישוב נועד להיות קבוצה דתית של גרעין „נהרבותי".

יצחק שמיר ורפי רותם הם היחידים ששרדו במושב מבין הארבעים שהתנחלו בכפר דרום בשנת תש"ז. שניהם בני 46. ילידי גרמניה, עלו ארצה בילדותם עם הוריהם ציונים חלוצים, והוכשרו להגשמה בכפר הנוער הדתי ליד חיפה ולאחר מכן בגרעין קיבוצי בבארות יצחק.

יצחק שמיר נפצע בכפר דרום בטרם קמה המדינה ולאחר שעשה שנה וחצי בבית חולים, קטוע יד ורגל, בא להקים את בני־דרום. רפי רותם נפצע במערכה על כפר דרום, המשיך להלחם בכל מערכות ישראל עד הפרדת הכוחות ברמת הגולן.

כאשר נתקבלה ההוראה להקים את כפר דרום היו כל 40 אנשי הגרעין בני 18—19. עמם עזרו קומץ מבוגרים — גזבר, סדרן עבודה, איש ביטחון וחובש.

בלילה אחד הוקמו שלושה צריפי המגורים וצריף חדר אוכל ובית־כנסת, ולימים הוקמו גם בית בטחון ובית באר. כל אלה הפכו לעיי מפולת בהיכנס המצרים למקום.

הימים הראשונים של כפר דרום היו שלוים. היהודים התיידדו עם הפלחים הערבים והרועים הבדואים. הם באו לעבר 250 דונם שנרכשו בשנות העשרים על ידי טוביה מילר, איש הדרום, אשר נטע דקלים באדמה זו וחפר באר מים. במאורעות שנות השלושים עקרו הערבים את הדקלים ואת הבאר החריבו, ואז נידב טוביה מילר את הקרקע לקרן הקיימת.

חברי גרעין „נתיבות" חידשו את הבאר וגידרו את החלקה, גידלו שתות ירקות, החזיקו פרה וזוג פרדות, ואחר כך הקימו לול.

כדי להתקיים — מספרים יצחק שמיר ורפי רותם — היו רבים יוצאים למחנות הצבא הבריטי, מחנות מועלי, אל בורג' ונוציראת, שניבנו על־ידי „סולל בונה" ונועדו לאכלס יותר ממאה אלף חיילים בריטים במקרה של פינויים ממצרים. ומי שלא עבד בהקמת המחנות הבריטיים עבד בהנחת קוי המים לנגב.

כפר דרום התפתח. הובא גנרטור, הופעלה הבאר, ושוב לא נזקקו לחסדיו של חליל, בנו של סליבן אל־עזיזה, שהיה אותה עת השיח' הגדול של דיר־אל־באלח והמוכתר שלה, וכבעל הבאר הסמוכה ביותר לכפר דרום ובהיותו מיודד ליהודים נהג להקצות להם מים לשתיה ולהשקיה, אף שמפחד עינא בישא נהג להפעיל את הבאר בלילות.

כיום נוהג חליל אל־עזיזה לפגוש לפרקים את אנשי כפר דרום בימי שמחה חתונה או בר־מצוה של הבאצאים. אחיו, מוחמד אל־עזיזה, הוא ראש עיריית דיר־אל־באלח, אז בת 3,000 תושב והיום בת 30,000.

חלפה שנה ראשונה. חברי כפר דרום היו נוסעים בביסטה באוטובוסים של מר באמיה מחאן־יונס ליפו ואת עיקר האספקה קנו בעזה.

ב־30 בנובמבר 1947, למחרת ההחלטה כ"ט בנובמבר, החלו ההכרזות. בני כפר דרום יצאו לזרוע חלקה שדה לקראת הגשמים. פצע אחד מהם בכדורי ידיד ולחצו ידיו. בא ערבי שני ממיסתור ודקרו בסכין. שני הערבים ברחו, אך לא לפני שירו לעבר הפצוע 5 כדורי רובה אשר הוסיאו.

אחר־כך באו המוקשים שהונחו בדרכי הגישה לכפר דרום. כלי רכב שהביאו אספקה החלו לעלות על מוקשים, ובראשית מארס 1948 החלו האנגלים לפנות את המחנות הגדולים סביב. החלו כנופיות חמושות להגיע לכפר דרום. היו חילופי יריות וצליפות, וליד שער המשק נפצעו שניים.

אחר כך בא יום של 12 שעות חילופי אש. אנשי כפר דרום עסקו בביצורים בימים ובלילות. גידולי השדה נשארו מחוץ לשטח המחנה הצר, שהשתרע על פני 6 דונמים בלבד, וגודר בתיל.

רפי רותם נפצע ב־18 באפריל בכדור בחלק גופו התחתון. זה אירע בעת תקרית בין היהודים לערבים אחר רבו על זכות פירוק עמודי טלפון במחנה הבריטי הסמוך. הוא שכב בשדה ליד שער המחנה מספר שעות, עד שניתן להבריחו בחשכה פנימה לכפר דרום. הוא טופל במשוריין בריטי לניר עם.

שיירות המזון פסקו להגיע. הדרכים מלאו מוקשים ומארבים. חוריות נבשכו. מרובים עברו והתוקפים לרימונים ומרגמות.

כאשר חזר יצחק שמיר בשיירת המזון האחרונה באמצע אפריל 1948, עלתה המשאית שבה ישב על מוקש ליד שער הכניסה לכפר והוא נפצע קשה. בשוב השיירה נלקח לבית החולים שדה בניר־עם ומשם, לאחר חודש של טיפול, הועבר לבית החולים בילינסון, ושם כרתו לו יד ורגל.

הקרב הראשון ניטש ב־11 במאי 1948. מרגמות ותותחים הרסו את בית הבטחון ובית הבאר. תחת מסך העשן ניסו חיילים סודאנים לחדור למחנה הנקודה. הם נסוגו בהשאירם תריסר הרוגים על נשקם וסכיני הגילוח שהביאו אתם כדי לסרס את היהודים, כפי שהודה אחד מהם בשביו.

מאותו יום לא פסקה האש. חבר נהרג, אחות נפצעה. כאשר התחדשה ההפגזה נהרגו שניים בו במקום. אך תמיד נסוגו התוקפים, סודאנים כמצרים, גם כאשר באו ב־7 משוריינים ושני תותחי שדה ועמדו מול גדר המחנה. גם לאחר הרעשה של 3 שעות וצליפת מטוסים.

חלפו ימי מאי 1948. בחורי כפר דרום פגעו בשני טנקים מצריים שחדרו את הגדר, התחפרו באדמה, שתו מים בבשורה. ובמשק עדיין היו 10 בחורות וביניהן האלחוטנית זהבה גרין ויהודית החובשת, שנשארו עד לרגע האחרון של יום הפינוי.

כאשר באה ההפוגה הראשונה ושיירה שהביאה מזון ותחמושת ואנשיה הגיעו פצועים, לא יכלה השיירה לשוב עם הפצועים הרבים. הוחלט למלט את הפצועים ואת הבחורות באישון לילה במכוניות שהתניעו מנועיהן בבת אחת ופרצו דרך הדיונה לעבר הכביש, לניר עם. המיבצע הצליח. רק שניים נפצעו במהלכו.

לפי דיווחים של הבריטים נהרגו יותר מ־160 לוחמים מצריים בהתקפות על כפר דרום, ובכפר עצמו נהרגו שבעה וכמה עשרות נפצעו. ימי ההפוגה קרבו לקיצם. בהיעדר תגבורת מיוחלת באה ההוראה לפנות את המקום.

בדמעות בעיניהם, בליל 9 ביולי 1948, יצאו הלוחמים האחרונים את כפר דרום, שני ספרי תורה שלא נפגעו בידיהם והם חבושי תפילין. הם התגנבו רגלי בין העמדות המצריות, וכאשר הבחינו בהם נפתחו חילופי אש שבמהלכם נהרג חבר ושניים נפצעו.

תשעה קברים נשארו בכפר דרום. „יצאנו בתקוה כי יבוא יום ועוד יתנוסס בזה המקום דגל של משק עברי לתפארת, ובנים יספרו על צידת אבותיהם במבחן ונכדים יעשו את שם ועוצמה ליצירתם בימי עולם", אומר אחד הוותיקים.

כפר דרום ננטשה אך לא נכבשה. המצרים סובבו סביב לה מספר ימים עד שהעזו להרוס את גדרות התיל. רדיו קאהיר חגג את יום פינוי כפר דרום בהודעות, כי עשרות יהודים נהרגו שם בקרב האחרון.

בתום מלחמת הקוממיות התקבצו אנשי כפר דרום והקימו את קיבוץ בני דרום שהפך ברבות השנים למושב שיתופי דתי.

ומשבצת הקרקע הקטנה על בתי הבטון הפרוצים של ההאחזות והבאר החרבה עד היום, ממתינים לגורלם.

יום העליה על הקרקע: מוצאי כיפור תש"ז

חיילת נח"ל בכפר דרום קוראת מגילת־היסוד של ההיאחזות בדיר־אל־באלח

מכשלה טרם מחדל

שמואל כץ

עברה שנה מאז נסתיימה מלחמת יום כיפור, אך ועדת החקירה שנתמנתה לברר את שורשי ה„מחדל" עדיין לא סיימה מלאכתה. יש לקוות שמימוש הלקחים ה־צבאיים, האירגוניים והתפעוליים, אינו תלוי במימצאיה. ואם כך, יהיו אלה עניין להיסטוריונים ר־חוקרי מלחמות בלבד. אמנם, דו"ח הביניים שלה חולל סערה, והעמיק את התסיסה שנתעוררה בעקבות המלחמה, אך הסערה שככה וה־תסיסה נשתתקה עם התפטרות ממשלת גולדה מאיר ועם אי־שובו של משה דיין לתפקיד.

אבל ועדת אגרנט מילאה תפקיד נוסף, היוני מאוד מבחינת המשטר שניצח על ענייני המדינה בשנים שלפני יום כיפור תשל"ד. עצם כינון חקירתה שימש אמצעי למנוע התעניינות־יתר בציבור באחד ההיב־טים המרכזיים של הרקע המדיני לאסונה מלחמת יום כיפור.

●

ביסוד המהלומה האיומה שספג צה"ל, ועמו עם ישראל, ביום כיפור — בנפרד מן ה„מחדל" ובנוסף — היתה הימנעות ה־ממשלה ממתן מכה מונעת והשהיית הגיוס המלא והמהיר של המילואים.

הימנעות ממכה־מנע היתה מדיניות מחו־שבת, ביטוי להשקפת־יסוד של הממשלה. אי־גיוס מילואים בזריזות ובהיקף הדרושים וסבר אף הוא כמדיניות שקולה ומחושבת. גם אלמלא ה„מחדל" ותוצאות הרשלנות ב־תוך הפיקוד הצבאי לפני יום כיפור, היו איפוא חיילי צה"ל נאלצים לספוג, בכוחם הדליל בחזית, את מכתו הראשונה של ה־אויב.

מדוע?

הסיבה לא היתה צבאית. אמרה גולדה מאיר שלושה שבועות אחרי המלחמה (ב־11 בנובמבר 1973):

„ראש המטה אמר לי בדיוק מה יהיה ההבדל מבחינה צבאית בין מהלומה מונעת שהיתה מונחתת באותו בוקר, לבין פעולת התנגדות להתקפה מצד האויב בשעה מאו־חרת אותו יום. היתה זו החלטה מכאיבה. אמרתי לו כי הבינותי היטב את מה שאמר אולם התשובה חייבת להיות לאו".

ועוד, בעיצומה של המלחמה, ב־12 באוק־טובר, כשלציבור עוד לא היה מושג על ממדי האסון, אמרה ראש הממשלה:

„לו הנחתנו מכת מנע אין ספק שמצבנו היה הרבה יותר טוב והיו לנו פחות קרב־נות. אולם קיבלנו החלטה לא לפתוח בפעולות איבה בעיניים פקוחות... ידענו שנצטרך לשלם, אולם אינני מצטערת". (ה־הדגשות שלי)

אף בקרב עם ישראל, הרגיש במיוחד לחיי אדם, התפרסמה גולדה מאיר בחרדתה הקיצונית לחיי אדם על־פי השקפתה. נאמנה לתדמיתה זאת, היתה צריכה לראות את חובתה העליונה במניעת קרבנות אדם. אף־על־פי כן היו החלטותיה, החלטות חבריה בממשלה מידיות תת־משמעיות: לא לגייס את המילואים בעוד מועד, ואחר־כך לא ל־התיר לחיל האוויר להלום אפילו בשעה 1 ביום כיפור (שלוש שעות לפני שעת־האפס הערבית המשוערת).

החלטות אלה היו עשויות בהכרח להכביד על מצבו הטקטי ההתחלתי של צה"ל וגם להביא קורבן חייהם של מספר בלתי־ידוע של חיילי ישראל. רק שיקול רב־עוצמה ב־יותר, יעד מדיני ברור וחשוב לאין ערוך, היה יכול להוליד ולהצדיק החלטות חמורות כאלה.

אכן היה שיקול, היה יעד — להבטיח שלא יהיה ספק בלב איש בעולם שלא יש־ראל היתה התוקפת. אף לאי־גיוס המילואים בעוד מועד, על מנת לפחות לבלום את המיתקפה הערבית בשלב מוקדם ככל ה־אפשר, ניתן הסבר דומה.

המחיר שולם. ההושג היעד?

אחת התופעות המפורסמות ביותר שליוותה את מלחמת יום כיפור ואת התקופה שלאחריה היתה העדר כל נזק לערבים — לא לתדמיתם ולא לתמיכה שממנה נהנו — עקב תוקפנותם. ומאידך גיסא, הסרת כל צל של ספק מכך שישראל היא קורבן שותת־דם לא הביאה לה אף ידיד, ואף מחווה של ידידות.

בהפך הוא. בשעה שישראל, לפי כל האו־תות שיכלו ממשלות העולם לקלוט, עמדה מול סכנת מפלה צבאית מוחצת, וממשלת ארצות־הברית החלה סוף־סוף לשגר אליה רכבת אווירית של נשק ותחמושת, סירבו כל ממשלות אירופה — מלבד פורטוגל — לאפשר נחיתת ביניים למטוסי התובלה ה־אמריקניים.

וממשלת ארה"ב עצמה? שר־החוץ שלה — אחרי שכבר ידע את כל היקפו של האסון שפקד את ישראל ביומיים הראשונים של המיתקפה הערבית, ואת גודל המחיר ששילמה ישראל עבור התאוששותה ונצ־חונה הצבאי — הצדיק את תוקפנות הער־בים. מצבם של הערבים לפני המלחמה — אמר בפשטות — היה בלתי־נסבל.

היות ישראל הצד המותקף לא מנע בעד ד"ר קיסינג'ר לפעול במשך שמונה ימים גורליים של המלחמה למניעת משלוח הציוד החיוני לצה"ל להמשך הלחימה. מי יוכל להעריך כמה קרבנות ישראליים נוספים נפלו כתוצאה של מדיניותו הקרירה של שר החוץ האמריקני, שנועדה למנוע מפלה ממצרים?

בסיכום — איש בעולם לא התרגש מהמאמץ של ממשלת ישראל להוכיח שלא היא, חס וחלילה, התקיפה את הערבים. איש לא התרשם מהעובדה שהממשלה, אף נוכח ה־היערכות המאסיבית והברורה של המצרים והסורים, השהתה בכוונה את גיוס המילו־אים ואף השפה את חייליה להתקפת האויב רק על מנת להוכיח בעליל את רשעותם של הערבים.

החישוב הוכח כמוטעה. המדיניות נכשלה להחריד. הקרבן היה לשווא. אך ההכרה ש־ראתה ממשלת ישראל בהימנעות ממכת־מנע, ואף ההימנעות מגיוס מהיר ומלא של המילואים היו פועל־יוצא הגיוני ממציאות כפי שהתפתחה. במשך שנים וכפי שהשתקפה בעיניה ערב יום הכיפורים.

ההחלטה ה„מכאיבה" ערב יום כיפור ל־להשיש את הצוואר היונה תולדה הציונית של מכשלה אורגאנית, שורשית, במדיניות החוץ של ישראל, שהשתקפה בדיפלומטיה ובתוכן הסברתה את ענייננו הלאומי.

●

כיצד קרה, שמנהיגי ישראל יכלו להניח — יתרה מזו, קיבלו כעובדה בדוקה — שבלב מישהו בעולם באוקטובר 1973 יהיה ספק לגבי זהות התוקפן הפוטנציאלי בזירת ההתמודדות הצבאית בין ישראל וערב? אפילו מבקריה הסלפניים של ישראל מבית — החל בשמאלני מפלגת העבודה — סיגלו את הטיעון שה„מחדל" נבע דווקא מבמחון־יתר בסטאטוס־קוו, בסיכויי השקט. איש מהם לא העז אף לרמוז, שכאילו היתה ממשלת ישראל מעוניינת במלחמה, שכאילו היה יסוד כלשהו לחשוד בה באוקטובר 1973.

מאז תקומת המדינה הכינו מדינות ערב ארבע פעמים את הכלים ונערכו למלחמת השמד על ישראל. כל המלחמות מאז 1948 נועדה למטרה זאת. מאז לידת המדינה מל־אים החיים במזרח התיכון, וגדושים כלי־התקשורת בעולם, באיומי הערבים לחסל את ישראל בכוח או לחילופין, בדרישותיהם מעמי העולם להביא לידי חיסולה בדרכי הדיפלומטיה.

ביוזמתן של מדינות ערב, בתמיכתן, ב־אימונן, בחימושן, במתן חסותן ובמימונן האגדי, פועלים ארגוני מחבלים „פלשתינ־אים" (כלומר צעירים ערביים ממדינות ער־ביות שונות) ברחבי העולם, וממחישים את איומי החיסול במעשי זוועה מחרידים, שלוחי כל רסן אנושי או מוסרי.

אך כל איומיהם, וכל מעשיהם מלווים לצידוק האגדה השקרנית של „עם פלשתי־נאי" שנושל מארצו, ושל עם יהודי תוקפני האשם בנישולו ואף בגירושו האלים. את ה־אגדה הזאת, השקר שהתווסף ב־1967 של „ישראל התוקפנית שכבשה שטחים לא לה", החדירו הערבים בהתמדה וברעש גדול ב־רחבי העולם. הם ערערו בכך את יסודות הידידות של רבים מידידי ישראל. הם הע־ניקו יהוד מכשיר לטיעתם של אויבי ישראל, שאינם חסרים בקרב העמים.

משום כך, גם כשכבר שילמה ישראל בדם את המחיר המחריד עבור התאפקותה בשעת הנסיון האחרון של הערבים להשמידה, יכול שר החוץ האמריקני להסביר בקור־רוח, בלי ניד עפעף ובלי לחשוש מפני התנגדות או ביקורת וזעמת בקרב הציבור, שהערבים הת־קיפו כאחר שמצבם היה „בלתי נסבל".

●

מדיניות החוץ של ישראל לא זו בלבד לא הצליחה למנוע או לסתור את ה־תעמולה הערבית, אלא מעולם לא ניסתה להתמודד אתה חזיתית. למעשה, היא אף העניקה מהימנות בעיני הבריות לתעמולה הערבית, לשקר ההיסטורי הערבי.

מדיניות ישראל נמנעה במשך שנות פעו־לתה מלהחדיר את האמת הזועקת השמימה, כי ישראל מטרת מתמדת וקבועה של תוק־פנות ערבית חמסנית ואימפריאליסטית. מ־שום כך נאלצו חיילי ישראל להוכיח ביום כיפור באופן מאולתר, עקב החלטה בשעת מעשה, שעמם אינו תוקפני, שהוא אינו אלא קרבן של תוקפנות.

ממשלת ישראל נכשלה בהפצת האמת שלא זו בלבד שאין ישראל מנשלת את העם ה־ערבי ממולדתו, אלא נהפוך הוא, שמאז קיומה עורכת האומה הערבית, עתירת ה־שטחים והמשאבים, מאבק ללא לאות לנשל את עם ישראל ממולדתו.

הדיפלומטיה הישראלית וההסברה הישר־אלית מעולם לא ניסו להביא לידיעת ה־עולם ש„הישות הערבית" כולה בארץ־ישר־אל היא תוצר בן־זמננו של הציונות, כי הסיפורים על עם פלשתינאי בעל זכויות לאומיות בארץ ישראל הם עורבא־פרח גם כעובדה היסטורית, גם כטיעון משפטי; כי הרעיון היחיד המניע את התנועה הערבית כולה אינו אלא חיסול המדינה היהודית, מחיקת הפינה הבודדת הזאת המפריעה ל־רציפות „העולם הערבי" הענקי.

הדיפלומטיה הישראלית וההסברה הישר־אלית מעולם לא עשו נסיון רציני לעמוד על האמת, שכוונה ערבית זאת כבאה ביטוי בתוקפנות חוזרת ונשנית כאשר לא היו בידיה שום „שטחים" משטחי כיבוש 1967, וכאשר אי־יכולת צבאית בלבד מנעה מהער־בים לחסל אותה בהיותה עדיין עובר.

מדיניות החוץ של ישראל „שכחה" והש־כיחה את העובדה ששני־שלישים של שטח ארץ־ישראל (ארץ־ישראל המזרחית, עבר ה־ירדן מזרחה) נמסרו לערבים, אמנם לא ב־צדק, אמנם ללא כל צורך מלבד טעמים אימפריאליים בריטיים של התקופה בין מל־חמות העולם, וממלכת ירדן היא עובדה קיי־מת כביתם של „הפלשתינאים"; וכי עובדה פשוטה היא זאת, גם אלמלא היו קיימות ראיות חותכות אחרות, כדי להפריך את הטיעון היסודי של „עם פלשתינאי מנושל ממולדתו" — אשר קנה שביתה בעולם כולו.

הטיעון המרישתיאלי הערבי, השקר הגדול, נשאר שליט בזירת העולם המדיני.

במה איפוא עסקה מדיניות ישראל? היא עסקה בעיקר בהפצת אמת אחרת: שישראל מעוניינת בשלום, חותרת לשלום, מוכנה ל־הקריב קורבנות למען השלום, מוכנה „להח־זיר שטחים" למען השלום.

התוצאה: כל צד הצליח במשימתו. אפשר היה להאמין לשניהם. הערבים שיכנעו קרו־בים ורחוקים שמדינת ישראל היא „נטע זר" במזרח התיכון; שהיא שדדה את מולדתם. ישראל שיכנעה שהיא רוצה שלום. אורח אובייקטיבי בעולם, שאינו בקי בהיסטוריה ואינו נוטה לצד זה או זה, או אפילו משוחד לצד ישראל, השתכנע בנקל שאמנם ישראל, אוצר ששדדה את הערבים ממולדתם, רוצה מאוד בשלום ואם נסיונות הערבים בעבר להחזיר לעצמם את אדמותיהם נכשלו, וישר־אל אף הצליחה לכבוש שטחים נוספים, אין צדקת הערבים נפחתת בשל כך. מצבם נשאר (כדברי קיסינג'ר) „בלתי נסבל". תו־קפנותם מובנת ואינה זקוקה להצדקה.

למחדלי היסוד של מדיניותה הוסיפה אי־פוא ממשלת ישראל ערב יום כיפור אי־הבנה „טבעית". היא לא תפשה שאיש לא פיקפק מלכתחילה — ואיש לא היה מפקפק הי־עבר — בכך שהתוקפנים יכלו להיות אך ורק הערבים. התדמית השלילית שנוצרה לישראל — בעזרת מדיניות ההסברה של עצמה — לא היתה של תוקפן אלא של מדינה שגרמה אי־צדק ומותר להתקיף אותה.

ממשלת ישראל לא הבינה ערב יום כי־פור — ותוסר הבנה זאת טבוע במדיניו־תה במשך השנים — כי בעיני הבריות אין זה רלוונטי מי „רוצה" בשלום. גם השודד היוצא לפנסיה רוצה שקט ושלווה. השאלה הרלוונטית היא מי צודק.

השאלה שעוררו הערבים בחוכמה ובתבונה פסיכולוגית (ובעזרת משאבים כספיים עצ־קיים) איננה כלל מי רוצה בשלום, או מי משתמש באלימות, אלא למי שייכת ארץ ישראל.

●

אבי המחדלים היה ונשאר ההתנערות של ממשלת ישראל מהפצת האמת על שייכות ארץ־ישראל לעם ישראל, ההתנערות מהציונות, המלמול הבלתי־רלוונטי לכל עת־מצוא על רצוננו בשלום, וההימנעות מ־כפיית עימות של האמת שלנו מול השקר הערבי, עת הצדיקו הם את מלחמתם בנו כבשודדי מולדת.

בוודאי, גורל ישראל נהפך עתה במידה גדולה מאשר אי־פעם בעבר לפונקציה של המצב הבינלאומי, אף של הנכנעות הבינ־לאומית למיתקפת הנפט ולשוחדיה. נוצר כאילו ניגוד אינטרסים בין בטחון ישראל לבין האנוכיות המערבית. גם בהקשר זה היתה מדיניות ישראלית גאה וריאליסטית, כשומרת האפשרית היחידה על אינטרס ה־מערב, מונעת תוצאות שליליות רבות.

אך בוודאי שמדיניות ישראל היא שהביאה לכך, שמדיניות עויינת את ישראל מצד מדינאים קרירים וקשוחים התקבל בהבנה ואהדה גם בדעת הקהל העולמית, היא הבי־את לכך שהגורמים הידידותיים לנו — וזה מוכנים בסכמים שונים לעמוד לצדנו מול המיתקפה הערבית־סובייטית — נמצאים מ־פורקים מנשקם. היא הביאה לכך שמדיניות עוינת לישראל לא היתקל בהתנגדות משו־מעותית כבד דעת־קהל ערה לצדק ולמוסר. כי דעת הקהל לא צוידה באמת שלנו.

ומאחר שבאווירה הזוינה (אם כי לא בעשר שלה) חשה היטב ממשלת ישראל, ערב יום כיפור, החליטה את אשר החליטה — וחיילי ישראל, ועם ישראל כולו, שילמו את המחיר.

מבעד לפתח הצריח: איש צוות השריון הישראלי שכבש את תל־שאמס, מטפס על טנק סורי שנותר בפיסגת התל ואשר צריחו הועף ממנו

הבו שר, הבו ועדה!

מאת אסתר הרליץ

שני חידושים טוב כי נעשה בשנת תשל"ה הבאה עלינו לטובה: נוסיף שר אחד ונוסיף וועדת כנסת אחת. השר — לענייני תרבות. ה־וועדה — לענייני עליה וקלי־טה. השניים קשורים זה בזה, ר־25 שנה ושנה אחרונה זו הם עילה טובה למחשבה רעננה וחדשנית.

אם בדעתנו להיות מרכז ליהודים ואור לגויים עלינו לקיים רמה תרבו־תית גבוהה ביותר; אם באמת ובת־מים אנו רוצים להגדיל את מספר העולים עלינו לשפר את דרכי הקלי־טה. אלה ואלה זקוקים לשינוי האקלים בארץ.

לעניות דעתי קיום תרבות ישראל והתחדשותה הוא היעד המרכזי בחיינו הלאומיים. עצמאותנו הלאומית הוא הקנקן, התרבות המחודשת הוא התוכן שאנו יוצקים לתוכו. במציאות אנו יורדים ומתדרדרים במידרון של תת־תרבות התיאראקות וסכבות האבטיחים. אין זאת, כי בלהט הפיתוח והביטחון לא ניתנה תשומת־לב מספקת לדברים שברוח ובנשמה.

אך לא רק יוקרתנו, גם בטחתנו מבוסס על עליונותנו הרוחנית והתר־בותית. מראשית ימיה של התנועה הציונית גרסנו את ייחודנו התרבותי היהודי. התדמית של עם קטן בעל יצירה תרבותית־חברתית מקורית היא נכס ממדרגה ראשונה במאבק המדיני בינינו לערבים, בינינו לבין אומות העולם.

שמא חלק מוקירי „המחדל ההסבר־תי" נובע מכך כי יש סחף בתדמית זאת, ולא בתדמית בלבד? האין ה־ירידה ברמה התרבותית ובאיכות חיינו בין גורמי משבר העליה? אף אחינו פדויי גלות רוסיה קובלים על „העדר תרבותי" בישראל. יהודים באים לארץ לא רק לחפש מחסה פיסי כי אם בית רוחני.

■

זה שנים שמערכת החינוך שלנו נתונה רובה ככולה בענייני הר־ראה ושינון. אין לזלזל, חלילה, ב־למידת קרוא וכתוב ועשיית חשבון. ברם, תלמידים שקיבלו לידיהם מכ־שירים רבי־עוצמה אלה בלי לדעת כיצד לנצלם להנאתם שלהם ולהעשרת חייהם וחיי זולתם לוקים בחסר.

לתרבות ולאמנות יש לחנך מגיל הצעיר. מערכה ששמה יתר דגש על תרבות, אמנות ומלאכת מחשבת אף תתרום ליתר מיזוג גלויות ותוקנה קומתם של אותם תלמידים אשר יצ־טיינו באלה, ולאו דווקא בלימודים העיוניים.

יש לעשות באומץ ובמרץ להחזרת עטרת התרבות לקדמותה בחיינו ה־לאומיים. מורי לציור, בבית־הספר ה־יסודי בירושלים, היה מרדכי ארדון. לצייר אולי לא למדנו, אך ארדון נטע בבית־ספר שלם באחת משכונו־תיה המרוחקות של ירושלים הבנה לציור ואהבה לאמנות. וככל שארדון זוכה בפרסים ובהערכה, אנו, הלמי־דיו, מרגישים את עצמנו שותפים בהצלחתו.

מדוע לא נשתל „אמן־תושב" בכל בית־ספר מקריית שמונה עד אילת? ילכו בא הסופרים, והמשוררים והציי־רים, אנשי המוסיקה והתיאטרון וישהו יום בשבוע לפחות בכתלי בית־הספר עם התלמידים. ולא רק הילדים יפיקו תועלת מכך. שמא נלך בדרך של דנמרק, שבה רוב הסופרים והמשוררים הם עובדי מדינה באשר הם מתמנים מנהלי בתי־הספר העל־יסודיים?

■

תמה, כי לא הפכנו למרכז מוסי־קה בינלאומי כאשר קיוינו. בעו־לם רוב אנשי המוסיקה המעולים יהודים. מדוע אין הם באים לשבת בארץ, מי קבע מי להקופת־ימה? אף האמנים שגדלו והתחנכו בארץ בור־חים לחו"ל.

אין זאת, כי לא הצלחנו ליצור אק־לים רוחני ותרבותי בארץ, אשר ימ־שוך הנה אמנים הרוצים ליצור טוב, לחבר, לשמוע ולהשמיע. אשר לאמנים הישראליים, אין זה סוד כי מס ה־נסיעות מגרש אותם לרעות בשדות אחרים.

איזה סולם ערכים יש לנו? יצואן ותעשיין מקבלים פטור ממס נסיעות ואילו מנצח, סולן, קומפוזיטור, משלם כל אימת שיוצא את הארץ. בעניין זה יש לשנות, וטוב שעה אחת קודם. בסופו של דבר כאן בארץ, ורק בארץ, יוכל הגאון היהודי לפרוח ולהתפתח.

לנושא התרבות נחוץ לנו „בעל־בית". הגיע הזמן לגם, נתיר בא את ברית הנשואים בין החינוך והתרבות. נחוץ לנו שר — ולו אחד מנטולי התיקים — שיחיה וינשום את נושא התרבות, ייזם, ילחם ויאבק, ימליץ ויפעל בנושא התרבות בלבד.

עניין התרבות ועניין העליה שלו־בים. יותר תרבות יותר עולים, יותר עולים יותר תרבות.

■

העליה היא חיינו, היא קיומנו, היא עתידנו. לעליה יש בעל־בית, יש לה לעליה שר ויש לה משרד ממלכתי. לעליה אבדה תחושת האחריות וה־שותפות בציבור הישראלי, לעליה אין פיקוח ציבורי, פרלמנטרי. ראה פלא, עשינו לנו פרלמנט ככל הגויים, ב־עשר ועדותיו אפשר לדון ולדבר בכל — זולת ענין העליה והקליטה.

לא יאמן כי יסופר, כי לנבחרי העם בישראל אין כל במה חוקית קבועה שבה יוכלו להתייחס לנושא המרכזי בחיינו. היכן ומתי ימלאו חברי הכנסת בנושא העליה והקליטה את המוטל עליהם, כלומר „לפקח ול־חוקק"?

שר המשפטים מתייצב בכנסת לפני ועדת חוקה חוק ומשפט, שר הביטחון בא לפני ועדת החוץ והביטחון, לשר הקליטה אין בפני מי לבוא ולדווח! כאשר באחרונה הציע מי שהציע ב־כנסת „הצעה לסדר" בעניין קליטת העליה, לא ידע יו"ר הכנסת באיזו ועדה לקיים דיון בהצעה זאת.

אם נבחרי העם כך, העם כולו כך. אם חברי הכנסת פטורים מלתת תשו־מת לב לענייני עליה וקליטה, משוח־ררים כל תושבי הארץ מתשומת־לב לעולה השכן ולתלמיד החדש בבית־הספר. לטובת שר הקליטה ופקידי משרדו, לטובת ציבור העולים בכמה ובגורל, יש להקים כבר בכנסת ה־שמינית ועדה קבועה לענייני עליה ו־קליטה.

הבו לנו שר לענייני תרבות, נעשה לנו בכנסת ועדה לקליטה ולעליה!

"החזית הלאומית" מרימה ראש בבריטניה

התנועה הניאו־פאשיסטית הבריטית מפנה את תעמולתה נגד השחורים תוך איום על היהודים

מאת י. פינקלסטון
סופר „מעריב" בבריטניה

„לא ניגע לרעה ביהודים אם יוכיחו שהם פאטריוטים!" אמר ג'ון טינדל, מנהיג הניאופאשיסטים של אנגליה. הוא מכחיש כי מפלגתו, „החזית הלאומית", היא מפלגה פאשיסטית. לדבריו היא מפלגת־ימין היוצאת נגד הקומוניסטים ומבקשת להציל את בריטניה מן השחורים.

אבל אם תחליפו את המלה „שחורים", ש„החזית הלאומית" משתמשת בה בתעמולתה בכל רחבי בריטניה, במונח „יהודים", מיד יעלה כמפלצת דמיון מחריד לתעמולה של גרמניה הנאצית ושל התנועה הפאשיסטית של סר אוסוואלד מוסלי באנגליה.

תוכניות הטלוויזיה על „החזית הלאומית", הבליטו את הדמיון בין מצעדיה והמצעדים שאירגנו גבלס וגרינג בגרמניה הנאצית. אמנם, במקום הדגלים הנאציים נראו דגלי בריטניה, אבל היה אותו דגש בצעידות, בנפנוף דגלים, והיו אותם ההתנגשויות בלתי־נמנעות עם אנשי השמאל, המבטיחות פרסום מירבי.

הדמגוגיה של ג'ון טינדל היא העתק נאמן של המגנון שהיה נקוט בידי אוסוואלד מוסלי: שנאה צוה לירבים, לאנשי שמאל, לשחורים. בצוד התוקפות על השחורים אינן חורגות מן החוק, נחשב ליבוי שנאה גזעית עבירה בבריטניה, ולכן צריכים טינדל ושותפו מארטין וובסטר לנהוג זהירות.

מכל מקום, הם אומרים לציבור כי המהגרים השחורים שהשתקעו בבריטניה הם אסון לארץ, וכאשר תגיע „החזית הלאומית" לשלטון יגורשו כל השחורים. הדברים אינם נאמרים בפירוש, אלא עטופים בניסוחים מטעים שונים, אבל המשמעות אחת — גירוש ככל הגירושים.

לטינדל ו־וובסטר עבר פאשיסטי מובהק והם אינם מתאמצים להסתירו, אלא שהם מייחסים אותו לחמימות־המוח של בני־נוער. טינדל ריצה עונש מאסר של חודשים אחדים לאחר שהורשע בניהול קבוצה פוליטית בלתי חוקית. שנאתו ליהודים ידועה לכל, אף שכרגע הוא שומר אותה בגניזה.

● לא נגד יהודים

וובסטר וטינדל השתלטו על „החזית הלאומית", שבראשיתה היתה אך אחת המפלגות הימניות ואולי נמשכו אליה כמה שמרנים תועים שנבהלו אשליותיהם לגבי הנהגתם והם ראו את המהגרים השחורים בסכנה לאורח־החיים האנגלי.

הדמגוגיה של אינוק פאול בוודאי סייעה בידי „החזית הלאומית", שכן הוא פוליטיקאי נכבד, שהפך את בעיית המהגרים השחורים לבעיה מרכזית וזכה בתמיכה נרחבת. פאול לא הצטרף אל „החזית הלאומית", אבל אין ספק שנאומיו הביאו חברים לא מעט אל „החזית".

טינדל היה האיש שניסה לגייס את עזרתו של גנרל סעד אלדין שאזלי, לשעבר רמטכ"ל של מצרים וכעת שגרירה בלונדון, למערכת תעמולה אנטי־יהודית באנגליה. שותף בנסיון זה — שנעשה לפני שנים אחדות כאשר שירת שאזלי בשגרירות המצרית בלונדון כנספח צבאי — הוא קולין ג'ורדן, פרו־נאצי מובהק המסתיר שנאתו ליהודים עוד פחות מטינדל.

וובסטר וטינדל עדיין לא פנו לסעיף אנטי־יהודי בהכרזותיהם הפומביות, כיוון שכרגע די להם בנושא המהגרים השחורים. הרוב הגדול של אזרחי בריטניה היה נוחר מן הרעיון של גירוש אכזרי של השחורים, שכן הם נהפכו לחלק הכרחי בשירות הבריאות הלאומי ובמערכת התחבורה.

בלעדי האחיות השחורות צפויים בתי־החולים לשואה, ושירותי הרכבת התחתית והאוטובוסים ישותקו בלעדי הנהגים והכרטיסנים השחורים. אבל עובדה היא, שבאזורים שונים באנגליה יש משטם קדום נגד שחורים, ביחוד ברבעים מסויימים של לונדון כגון בריקסטון וסאוטהול וב„מחוז פ־אולי" בוולברהאמפטון ובברמינגהאם. וובסטר וטינדל מנצלים משטם קדום זה, ולמרבה הצער הם זוכים להתקשות.

● אין מקום לשאננות

אחת הסיבות לכך היא חוסר היעילות של ההנהגה השמרנית, וביחוד של ראש המפלגה אדוארד הית. סיבה אחרת — ההרגשה הרווחת כי שתי המפלגות הגדולות, מפלגת העבודה ומפלגת השמרנים, לא הצליחו ליישב את הבעיות הכלכליות והחברתיות החמורות של הארץ, שעודן מתמידות והולכות. מתוך כך יש מי שאיבדו אמונם בדמוקרטיה, והם פונים לדמגוגיה ולשנאה של „החזית הלאומית".

תעמולה אנטי־יהודית גלויה עדיין איננה מקובלת באנגליה, ושום פוליטיקאי של אחת משלוש המפלגות הגדולות לא היה מחזיק מעמד אם היה מגלה אנטישמיות. כריסטופר מהיו, אוהד־הערבים הקנאי שעבר מ־מפלגת העבודה אל הליברלים, הגיש תביעת־דיבה נגד עתון יהודי שהאשים אותו באנטישמיות. זכר המיליונים, שנספו באירופה הנאצית עודנו חי ומחריד את הבריות מפני המחשבת של אנטישמיות גלויה.

אף על פי כן אין ערובה, כי חשנים לא יסתפקו בהדוגה ארס אנטי־יהודי לתוך תעמולתם, אם יראו צורך להמריץ את המערכה. לפי המשתמע מדבריהם לא נשתנו השקפותיהם על אחזית היהודים. זהירותם הנוכחית — פרט להתפרצויות מצד הסידיהם — היא טקטית בלבד, שלא להרתיע שום תומכים פוטנציאליים.

בבחירות הכלליות האחרונות נחלו כל מועמדי „החזית הלאומית" מפלה והפסידו את פקדונותיהם, משום שאף אחד מהם לא השיג אף את מספר־הקולות המינימאלי. היתה נטיה לבטל את „החזית" כטיפוס שאין להתייחס אליו ברצינות.

היהודים ושאר גורמים שוב אינם שוגים בכך. יהודים לא מעטים מתחילים להביע בגלוי חרדה מפני העתיד. המפלגות הגדולות עוקבות מקרוב אחר „החזית" המתיימרת כי היא עשוייה להציג 60 עד 90 מועמדים בבחירות הכלליות הבאות ב־10 באוקטובר, והזכאות זמן־שידור ברדיו ובטלוויזיה.

מסוכן להפריז בהשפעתם של הניאו־פאשיסטים, אך מסוכן עוד יותר לשגות בשאננות ולומר שאנגליה מחוסנת מפני הארס הנאצי והפאשיסטי.

יעזר ליבנה

...ניות ישראלית בעלת משמעות גלובאלית

...יש לשתף הסובייטים בחיסול סחטנות־הנפט ● הערבים חייבים לחשוש ממלחמה

★ יש להפוך את הגורם הערבי (מאוחד ככל שאפשר) למשענתה של ושינגטון באיזור. ישראל צריכה לשמש קורבן למטרה זו: מכשיר תכליתי, אם הניסוי יצליח; שעיר נסיון — אם ייכשל.

★ מצרים היא הפרטנר העיקרי לריכוז הגורמים הערביים למען מדיניות פרו־אמריקנית.

★ כדי לאפשר לקאהיר למלא את תפקידה הפרו־אמריקני במימד פאן־ערבי יש להיענות גם לדרישותיהן האנטי־ישראליות של גורמים ערביים אחרים: סוריה, ירדן, סעודיה.

★ יש למנוע מהערבים לבוא על סיפוקם בכוחותיהם־הם, המחוקים בידי מוסקווה. לשם כך ראוי לחזק את כוחותיה המזויינים של ישראל, במידה מוגבלת ומבוקרת. קאהיר, דמשק וריאד חייבות לחוש, שרק הודות ללחצה של ושינגטון על ישראל הן משיגות את שאיפותיהן המפליגות (לרבות ירושלים). זרועה המוגבל של ישראל הוא אמצעי לכך. הסיוע הבטחוני ניתן לישראל לאו דווקא עקב בקשותיה: הוא חלק אורגני של המדיניות הפרו־ערבית.

לאחר שהמטרה המשותפת — משדרת בעיני קיסינג'ר! — תושג, ישתררו במזרח התיכון שני שינויים מפליגים: השפעתה של מוסקווה תסולק; ישראל תורד לדרגת כוח גוזות — „מדינה קטנה הזקוקה לערבויות". יישום ערבויות פירושו התערבות צבאית מצד בעל־הערבות. קיסינג'ר איננו מתכנן התערבות נגד הכוח הפאן־ערבי המתעצם (בעזרתו!) בראשותה של קאהיר, כאשר זו תחליט לחסל את השארית הישראלית. משמעות מדיניותו של קיסינג'ר, מבחינתנו, הוא כירסומה של ישראל, עד שתהא תלויה בהסדר ערב.

דמשק — ללא השהייה! — לאמץ שיתוף־פעולה מלא עם מוסקווה ברגע שלחצה האנטי־ישראלי של ושינגטון ימוצה עד תום.

הסיוע הצבאי של מוסקווה לסוריה נימשך במלואו. הספק הצבאי למצרים — שהורם בדרכים עקיפות (לגבי כמה פריטים דמשק היא תחנת־מעבר) — חודש עתה בגלוי. פתיחת הסואץ היא לטובתה של מוסקווה. הדבר העיקרי, שקאהיר וריאד יכלו לתת לוושינגטון — וקיסינג'ר הבטיח זאת! — הוא הורדת מחירי־הנפט הבצלניים, ההורסים את כלכלתו של המערב, מערערים את בטחונו, ומשגים את יחסי־הכוח הגלובאליים לטובתה של מוסקווה. דבר לא נעשה בכיוון זה. המחירים נשארו כפי שהיו — פי ארבעה מהרמה הקודמת.

מדיניותו של קיסינג'ר במזרח התיכון נכשלה כשלון גמור, כפי שנכשלה בקפריסין. ברם, כאן הוא יכול עדיין להמשיך בניסוי, כי הניסוי מבוצע כולו על חשבונה של ישראל; ואילו בעקבות המפולת בקפריסין מאלצות אנקרה ואתונה את ושינגטון לשלם את המחיר. מדוע לא להמשיך בניסוי — אפילו הוא מפוקפק — בתנאים אלה?!

התנהגותה של ישראל כשעיר־נסיון, מהופנט במבטו של המנתח, היא המאפשרת לד"ר קיסינג'ר להתמיד במדיניותו ההרפתקנית, עד לקירבה מסוכנת אל הסוף המר.

●

התופעה העולמית המסוכנת ביותר בימינו היא הריסת אונו הכלכלי של העולם הלא־סובייטי, ערעור איזונו החברתי וכירסום מעמדו הבטחוני בכוח ארגונת־הנפט הערבית. קיסינג'ר לא בלבד ניכשל בהדברת האימה, אלא הוא־הוא שהכשיר אותה, על ידי איפשור „חרם הנפט" בעקבות שבירת נצחונה של ישראל ב־22 באוקטובר 1973. יקשה להיזכר במקרה בו עולל אדם אחר במעשה יחיד נזק חמור יותר לאנושות.

אין תפקיד כלל־אנושי דחוף משבירת אימפריאליזם־הנפט הערבי. אין העולם יכול לחיות עם ארגונת־הנפט הערבית, שהעלתה את מחירי הנפט פי־ארבעה ומוצצת מהאנושות מס־עובד של חמישים מיליארדים דולר לשנה, בערך. תוצאותיו של מס־עובד זה יתגלו כקטלניות כאשר יאזלו הרזרבות המוניטריות של מערב אירופה ויפאן, ואין זה אלא ענין של שנה־שנתיים. הארגונה הערבית הופכת את העליה בייצור ובצריכה לצמצום בייצור הגולמי ולהורדת רמת־המחייה, את התעסוקה־המלאה לאבטלה, היא מחריפה את הניגודים החברתיים במערב בשיא הציפיות, ומרסקת את האמצעים העשויים להיות מיועדים להגנה בפני תוקפנות סובייטית.

אין מוצא לעולם המערבי בתחומי ארגונת־הנפט. הנסיונות, להחזיר חלק מהכנסות־העתק הערביות כאשראי לקרבנות הארגונה, מוצצים את לשדה של אירופה על־ידי רבית קצוצה, בנוסף לניצולה הישיר בכוח מחירי־הנפט המונופוליסטיים. לשון אחרת: הערבים ממזגים את מונופולין הדלק במונופולין של הון פיננסי, והופכים את המונופולין הכפול למכבש של התעמרות, חנק וסחיטה מירבית. האשראי הערבי ניתן לזמן קצר (להבטיח את ערכו); וההון הערבי מופקד בבנקים ובבורסות־ערך ועשוי להיות משוך מניה־וביה. הוא מהווה איפוא גורם ספסרי במהותו ומעולל משברים פיננסיים, מוניטריים וכלכליים מטיבעו.

אימפריאליזם־הנפט הערבי משלב מכלול מושלם של אלמנטים דיסטרוקטיביים: הרס כלכלי, ניצול ברוטלי, ודירבון חוסר־יציבות. הוא מסוכן בהרבה לעולם מהשתלטות הנאצית ב־1933. זו השאירה אחרים, מתוכם יכלה האנושות להשתקם ולחסל את האימה. אימפריאליזם הנפט הערבי מפרק את הכל מבפנים. אין תפקיד דחוף לאנושות — לא רק המערבית! — מחיסולו המיידי של מונופולין־הנפט־הממון הערבי.

●

סברה קלת־דעת היא, שארצות הברית לא תיפגע על־ידי מציצת־הדם הערבית־האפוטמגלית. התייצבות הדולר מול המטבעות והאירופיים אינה צריכה להשלות. הקפאת כושר־הייצור של אירופה ויפאן וצמצום צריכתן ירסקו את היצוא האמריקני תוך זמן קצר. כן תיאלץ ארצות־הברית לשאת בשיעור רב־יותר בעול הבטחון הגלובאלי. אירופה ויפאן לא יוכלו עוד להמשיך בסיוע לעולם הבלתי מפותח. אף משמסה זו תיפול על ארה"ב לבדה.

המשכת ארגונת־הנפט הערבית תהא גורם מכריע לגבי יחסי־הכוח בנשק אסטרטגי. יכולתה של ושינגטון לממן את פיתוחו של הזין הגרעיני תיפגע, ואילו כושרה של מוסקווה — הנהנית מארגונת־הנפט במישרין ובעקיפין — יגדל. הזיופים הסובייטיים לריסון מוסכם של הנשק הגרעיני יחולשו. חיסול ארגונת־הנפט הערבית היא כיום בעייתה העיקרית של האנושות. היא עולה בחשיבותה ובדחיפותה על כל בעיה גלובאלית אחרת. אם ארגונת־הנפט תימשך, תפלה סבירותה של שואה אטומית.

הסטטוס־קוו במונופולין הנפט אסור שיימשך. כל הקפאה היא התמרת האסון. יש להתחיל ללא־דיחוי בתנופה לריסוקו של אימפריאליזם־הנפט הערבי, תוך תאוצה בלתי־פוסקת, לשם חלוקה בינלאומית צודקת ומאוזנת יותר של משאבי־הנפט, הכנסותיהם ורווחיהם.

חלוקת כיבושת־הרש הישראלית, המתוכננת בידי קיסינג'ר, היא עיוות מוסרי ותירוף־דעת פוליטי. ציווי השעה הוא ריסוקו של אימפריאליזם־

(סוף בעמוד 39)

●

אילו גם היה שוחר למדיניותו של ד"ר קיסינג'ר מנקודת־ראות אמריקנית אנטי־סובייטית, חייבים היינו להיאבק נגדה בכל האמצעים ובסיועו של כל בעל ברית אפשרי: כי פירושה הקפאה של שיבת ציון והכחדתה. ואכן, אילו היה שוחר למדיניותו של קיסינג'ר מנקודת־ראות אמריקנית, מתגלים היו בעלי־ברית לאומה הישראלית! אלא האמת היא, שקיסינג'ר הוא לא רק סכנה מבחינה יהודית, אלא גם צרה גדולה מבחינה אמריקנית.

במשך שנת ניסויו הפרו־ערביים של ד"ר קיסינג'ר, מאז שבירת הניצחון הישראלי ב־22 באוקטובר 1973 (אם לא לפני כן!), לא השיג קיסינג'ר כל הישג פרו־אמריקני של ממש. לא נוצרה כל אחיזה אמריקנית בשטח. תוך מרעש פרו־ניכסוני, ופרו־קיסינג'רי וחידוש שגרירויות רשמיות, לא קיבלה ושינגטון כל תמורה ממצרים וסוריה תלף נסיגותיה של ישראל, הנמכת קומתה ודיכוי רוחה. במציאות המדינית־צבאית לא נתהווה כל שינוי שימנע מקאהיר ומ־

צ'רצ'יל והציונות

גילויים חדשים

„בלעדי עבר־הירדן לא תוכל ארץ ישראל להפך לבית לאומי אמיתי ליהודים"

כתב ד"ר חיים ויצמן בתזכיר לווינסטון צ'רצ'יל במארס 1921, על סף צאתו של שר המושבות הבריטי לקאהיר ולירושלים מתוך כוונה לפצל את המנדט על ארץ־ישראל ולחלק את הארץ בגבול הירדן לשתי יחידות נפרדות. ● ההיסטוריון היהודי הבריטי מרטין גילברט מתאר בספרו „צ'רצ'יל והציונות" את מסע צ'רצ'יל לירושלים, ואת פגישותיו שם עם האמיר עבדאללה ועם נחום סוקולוב ומגלה את השיקולים שגרמו לממשלת בריטניה להשליט את האמירים־האחים פייצל ועבדאללה, בני השריף חוסיין, זה על עיראק וזה על עבר הירדן.

„מעריב" — רכש את הזכויות לפרסום פרקים מן הספר.

מאת מרטין גילברט

ב־14 בפברואר 1921 נתמנה וינסטון צ'רצ'יל שר המושבות בממשלת דייויד לויד ג'ורג'. הוטלה עליו משימה אחת: לצמצם את ההוצאות הצבאיות של בריטניה במזרח־התיכון ולעשות זאת מהר ככל שאפשר. מצבה המשקי של בריטניה הכתיב קימוצים.

צ'רצ'יל נטל על עצמו משימה זו מתוך היסוסים ואף הגדירה כ„זה הנטל המזרח־תיכוני המאוס". הוא אמר ללויד ג'ורג', כי הוא מקווה להשלים אותה תוך ששה חדשים ולאחר מעשה לא יוסיף לטפל במזרח־התיכון. לא היה לו שום ענין מיוחד באזור זה ושאיפתו אז היתה להתמנות שר האוצר.

על כן כינס צ'רצ'יל צוות של פקידי ממשלה והטיל עליו להמליץ לפניו על הדרכים הטובות ביותר לצימצום הוצאותיה של בריטניה במזרח־התיכון. שני יועציו הראשיים היו ג'ון שקבורו (שעבר אליו מן המיניסטריון לענייני החוץ) והוברט יאנג (מאנשי מיניסטריון החוץ). כן ביקש את ט.א. לורנס לשמש לו יועץ לענייני ערב, כפוף לשקבורו ויאנג. מומחה לביצועי ר.ו. הורנון הובא מן האוצר.

צוות־המומחים פעל על פי הנחיה אחת ויחידה — חסכון. במשך שבועיים נבדקו כל סעיף וסעיף מסעיפי ההוצאות ועיקר תשומת־לבם של המומחים הופנה לעיראק, שם היו ההוצאות בעקבות המרד הערבי גדולות פי עשרה מן ההוצאות בארץ־ישראל באותו זמן.

הצעתם — שנתקבלה על דעת צ'רצ'יל — היתה להמליך את האמיר פייצל על עיראק בתנאי שינקוט מדיניות על פי הנחיות הבריטים, ויימנע מצאת למלחמה על הצרפתים בסוריה או על איבן סעוד, שהשתלט על חיג'אז, ממלכת השריף חוסיין, אביהם של האמירים פייצל ועבדאללה. כך נתאפשרו הוצאת הצבא הבריטי מארם־נהרים וקיום שלום־בית שם ללא הכבדת יתרה על משלם המסים הבריטי.

חברי הצוות הניחו כי פייצל, שהצרפתים גירשוהו ממלכתו בסוריה, יקבל ברצון את כס־המלכות החדש המוצע לו ויישמע להחלטותיהם, וצ'רצ'יל המרוצה מהפתרון המאפשר קימוצים החליט בעצה אחת עם יועציו להנהיג הסדר דומה עם אחי פייצל, האמיר עבדאללה: אם יסכים גם הוא לא להילחם בצרפתים בסוריה וירסן את יצרי הלחימה של שבטי הבדואים, תינתן גם לו ממלכה — ממזרח לירדן — ובריטניה תיהנה מחסכונות נוספים.

פייצל הוא האיש

שני האחים — ברבת־עמון ובבגדאד — יקיימו את הסדר בארצות שלטונם, יימנעו מתקיפת הצרפתים ויאפשרו לבריטים להוציא מן האזור את רוב חייליהם, מחסניהם, מחנותיהם ומיתקניהם הצבאיים. משלם המסים הבריטי ישמח: לויד ג'ורג' ינחל הישג גדול; צ'רצ'יל ייפטר בכבוד ממשימת־הקימוצים שהוטלה עליו ויוכל לפנות אל כיסויות גבוהות יותר ואתגרים חשובים יותר.

הוחלט, שבראשית מארס תכונס ועידה בקאהיר ובה יציעו צ'רצ'יל וראשי מיניסטריון המושבות הבריטי את הצעת־הפתרון של מחלקתו. כן הוחלט שצ'רצ'יל ייפגש עם עבדאללה בירושלים ויסביר לו בשיחה פנים אל פנים, מה אומרת בריטניה לעשות.

בשבוע האחרון של פברואר 1921 הכינו פקידי צ'רצ'יל במחלקה לענייני המזרח התיכון במשרד החוץ הבריטי תזכיר לקראת ועידת קאהיר, וצ'רצ'יל אישרו במלואו. בחידתו של „מושל ערבי" — נאמר בתזכיר — „תנאי מוקדם היוני לכינון מצב משביע־רצון באזור זה". פייצל הוא האיש המתאים ביותר, אלא שבריטניה תוסיף לפקח גם על יחסי־החוץ וגם על „ההגנה מפני אויבים חיצוניים". שתי סמכויות אלה הוענקו לבריטניה בתוקף המנדט על עיראק שהוצע לה מטעם חבר־הלאומים.

תזכיר פברואר דן גם בארץ ישראל. יועציו של צ'רצ'יל סברו, שאין כל ניגוד בין הבטחותיה של בריטניה לערבים מזה וליהודים מזה. בשנת 1915 הבטחה לערבים „הכרה מצד בריטניה ותמיכה בעצמאותם ב„וילאייט" הטורכי של דמשק" [„הוילאייט" באימפריה העותמאנית היה מחוז בשליטתו של מושל, „ואלי"], מדרום לאזור שבו היתה צרפת אבורה לשלוט. הגבול המערבי של ה„וילאייט" היה נהר הירדן. כעבור שנתיים, בשנת 1917, הובטח ליהודים „בית לאומי לעם היהודי" בארץ־ישראל, אך לא נקבעו לו גבולות מדוייקים. לפיכך, אם יוקמו בשטח מכוזרת לירדן מדינה ערביה, ובשטח שמערב לו בית לאומי ליהודים, תמלא בריטניה אחר שתי ההתחייבויות שניתנו בעת המלחמה.

גוף „שונה במקצת"

זו היתה דעתם של שקבורו, יאנג ולורנס, אשר גם סברו שהפתרון שהמציאו חוקי לחלוטין. בתזכירם קבעו השלושה, כי „במנדט עצמו טמונה התשובה לבעיה. ראשית, במבוא לכתב המנדט נאמר, שלא ייעשה דבר העלול לפגוע בזכויות האזרחיות והדתיות של הקהילות הלא־יהודיות באזור. שנית, סעיף 3 מחייב את המדינה בעלת המנדט לעודד מימשל עצמי מקומי בקנה־מידה נרחב ככל האפשר, ובלבד שיתאם את התנאים השוררים באזור.

„שני סעיפים אלה, אם נדון בהם במצורף, מהווים לדעתנו הצדקה נאותה ומספקת לכינונו של גוף מדיני בעבר־הירדן, שיהא שונה במקצת מזה שבעברו המערבי של הנהר. אם רוצים אנו שהבטחותיה של בריטניה תעמודנה בעינן, חייב גוף זה להיות ערבי בעיקרו. נראה לנו שמוטב כי השלטון בגוף זה יהיה נתון בידי מושל ערבי הדבר לממשלת הוד מלכותו ופועל לפי הנחיותיה בעניינים חשובים".

בתזכירים ציינו יועציו של צ'רצ'יל, שההתפתחות הכלכלית בארץ־ישראל שממערב לירדן „נפגעה קשות" בשל מיאונה של הממשלה להעניק זכיונות תעשייתיים לפני אישורו של המנדט בידי חבר־הלאומים. לכמה יהודים, שביקשו היתר לפתח את הפוטנציאל התעשייתי של ארץ־ישראל, לרבות פנחס רוטנברג, נאמר שעליהם לדחות את תביעתם עד לאחר אישורו של המנדט.

בתזכיר נאמר: „אנו סבורים, שאין זה רצוי כלל ועיקר שהדחייה זו תימשך גם להבא, ונראה לנו שכן הראוי שמקרים בעלי החיפות של מכיב ידוני היכף ומיד".

יועציו של צ'רצ'יל המליצו להמשיך במתן תמיכה כספית למלך חוסיין ולאיבן סעוד. בהבאי שיפני הסכלים הללו יבצ"או תוכניות לביצוע משימות ספציפיות, כגון „אחזקת דרכים לעולי־רגל, שמירת גבולות שקביעתם נעשתה בידי אישים בריטיים, הימנעות מפעילות עויינת בכיוונים מסויימים ומהתפשטות זרה".

אי־מילויו של אחד מבין התנאים האלה, נאמר בתזכיר, יביא „להפסקתה האוטומאטית" של התמיכה. היועצים הוסיפו: „אנו מחזיקים בכל תוקף בדעה, שאל לממשלת הוד־מלכותו לקבל על עצמה התחייבויות חדשות או לחתום על הסכמים מכל סוג שהוא, צבאיים, מדיניים או פינאנסיים, בחצי־האי הערבי". כן אל לבריטניה לקבל על עצמה התחייבות כלשהן, שיאלצו אותה לשלוח פקידים אל פנים חצי־האי על־מנת לקבוע גבולות או לפשר בסכסוכים". צ'רצ'יל קיבל את כל המלצותיהם.

וייצמן היה מודאג

ב־28 בפברואר 1921 הסביר צ'רצ'יל בפרלמנט את מהות ביקורו המיועד בקאהיר. עיראק עמדה בראש דאגותיו והוא לא הזכיר כלל את ארץ־ישראל:

„נתבקשתי על־ידי הממשלה — אמר — לקבל על עצמי להסדיר התחייבויות ידועות שיש לבריטניה במזרח התיכון, התחייבויות אלה יסתכמו בשנה הבאה בקרוב ל־30 מיליון לי"ש. אני מנסה להשיג קיצוץ ניכר בהתחייבויות אלה, ולא אוכל לעשות זאת אלא אם כן אפגש עם האנשים במקום ואשיג את הסכמתם להוצאת חיילינו הרבים מעיראק.

„למטרה זו, ולא לשם סיפוק או הנאה כלשהם, חייב אני לצאת למסע קשה ומפרך ביותר, כדי לפגוש את המפקדים, הצבאיים והאזרחיים, הבאים לקראתי בחצי־הדרך. עליהם לשוב לעיראק בשלב מוקדם, כדי לבצע אותן פעולות של צמצום הכוחות הצבאיים ולהבטיח את שיבתם־בשלום של הכוחות שאנו מחזירים מפרס — ועלי לשוב לעבודתי.

„דבר זה הוסדר כאמצעי פשוט וישיר בתכלית, כדי להשיג הקלה מסויימת בעול שנושא הציבור, וכדי שנוכל להיטיב לפקח על עניינים אלה..."

באחד במארס התכנסה בלונדון הוועדה המדינית של ההסתדרות הציונית כדי לדון בביקורו המתוכנן של צ'רצ'יל במזרח הקרוב. לפי הפרוטוקול של הכינוס היה ד"ר וייצמן מודאג מן הדחייה באישור המנדט על ארץ־ישראל. הוא אמר: „יש סימנים שמר צ'רצ'יל עשוי לדרוש שינויים מסויימים במנדט. הוא ניתן להשפעה על נקלה, ויש לשער שהערבים יארגנו תסיסה ידועה, שתקדם את פניו בבואו למזרח". אך הוא הוסיף: „למר צ'רצ'יל אין דעה טובה ביותר על הערבים בכללותם".

עד המסילה החיג'אזית

בקוותו להשפיע על צ'רצ'יל בעניין הגבולות העהידים של ארץ־ישראל, כתב אליו ד"ר וייצמן ב־1 במארס עצומה בת כאלף מלים, בבקשו ממנו להרחיב את גבולה המזרחי של ארץ־ישראל אל מעבר לנהר הירדן, עד קו מסילת־הברזל לחיג'אז, או אף מעבר לכך. הבריטים — כתב — יוכלו לספק „ערובות מיוחדות לאינטרסים של המוסלמים במסילת־הברזל החיג'אזית" ולהניח לכל עבר־הירדן ליהפך לחלק מן הבית הלאומי היהודי.

„בשדות אלה — כתב חיים ויצמן — תלויה הצלחתו של הבית הלאומי היהודי, לאחר שהמישורים הפוריים שבצפון נלקחו מארץ־ישראל וניתנו לצרפת. מאז ומתמיד היה עבר־הירדן חלק אינטגרלי וחיוני של ארץ־ישראל. ממזרח לירדן תקעו שבטי ראובן, גד ומנשה את אהליהם ורעו את עדריהם ואף־על־פי שלארץ־ישראל המזרחית לא תהיה לעולם אותה משמעות דתית או היסטורית לגבי היהודים כמו לארץ־ישראל ממערב לירדן, היא עשויה להיות בעלת חשיבות גדולה יותר לגבי עתידו הכלכלי של הבית הלאומי היהודי".

וייצמן הוסיף ואמר:

„אקלימו של עבר־הירדן נוח; קרקעו פוריה; קל יהיה להשקותו והריו מכוסים יערות. שם תוכל ההתיישבות היהודית להתנהל בקנה־מידה נרחב, ללא חיכוכים עם האוכלוסיה המקומית. פיתוחו הכלכלי של עבר־הירדן המערבי תלוי בפיתוחם של מישורים אלה, כי הם מהווים את אסם־התבואה הטבעי של כל ארץ־ישראל, ובלעדיהם לא תוכל הארץ ליהפך ליחידה כלכלית המפרנסת את עצמה, ולבית לאומי אמיתי...

„אנו מכירים בכך שממשלת הוד־מלכותו צריכה להתחשב בהתחייבויותיה לעם הערבי ובדרכים למימוש שאיפותיו הלגיטימיות. אך אם תקצץ כמה אלפי מילים רבועים משטחה של ארץ־ישראל, שהם כמעט בלתי־מיושבים, ונטושים זה זמן רב, יהיה בכך משום מתן סיפוק מועט ביותר ללאומיות הערבית, בעוד שיש בכך כדי לסכל קשות את כל מדיניותה של ממשלת הוד־מלכותו ביחס לבית הלאומי היהודי".

ים סוף כפיצוי

„אשר לשטח המשתרע מדרום־מערב לעמאן, אין צורך להרחיב את הדיבור. ההנחה היא, ששטח זה יסופח לממלכת חיג'אז או יהיה קשור אליה, אך ברור, שחוץ מאשר מסדרון צר לאורך מסילת־הברזל החיג'אזית אין שום שטח מצפון לעמאן, להוציא דמשק, אשר לו יכולה הלאומיות הערבית לייחס ערך ממשי או מתמיד. שאיפותיה של הלאומיות הערבית מתרכזות סביב דמשק ובגדאד, ואינן חלות על עבר־הירדן".

ויצמן לא ביקש, שרק עבר־הירדן ייכלל במנדט הפלשתינאי. הוא האיץ בצ'רצ'יל לכלול בו גם את הגבול הדרומי של ארץ־ישראל, עד ים סוף. במכתבו כ־1 במארס ביקש גם את השטח הזה וגם את עבר־הירדן, כפיצוי להסכם שחתמה אנגליה עם צרפת, אשר קבע את הגבול הצפוני בצורה „המנתקת את ארץ־ישראל" מנהר הליטאני, שאת מימיו קיוו הציונים לרתום להפקת חשמל ולמסרות תעשייתיות.

השטח בין באר־שבע וים־סוף, שוייצמן ראה בו חלק מתחום הבית הלאומי היהודי, היה, כפי שנאמר במכתב, „נטוש, אך בעל פוטנציאל עשיר במשאבים הדרושים לעתידה של ארץ־ישראל"; אל לו להיות „מסופח למצרים". אזור זה, הנגב, הוא בחלקו הגדול „מדבר", לפי האמור במכתב, „ונטול כל ערך למדינה אחרת חוץ מאשר לארץ־ישראל".

צ'רצ'יל לא השתכנע על־ידי טיעוניו של ויצמן. הוא כבר החליט להפריד את עבר־הירדן מארץ־ישראל. אך הוא גם גמר־אומר שהנגב יהיה חלק של המנדט הבריטי על ארץ־ישראל, ולפיכך יהיה פתוח להתיישבות היהודית.

ב־2 במארס, בהיות צ'רצ'יל בדרכו לקאהיר, התכנס הוועד הפועל של ההסתדרות הציונית בלונדון לדון במדיניות צ'רצ'יל ביחס לארץ־ישראל. וייצמן היה מעוניין במיוחד להראות לצ'רצ'יל את מלוא היקפה של ההתיישבות היהודית בארץ־ישראל, וביקש מנחום סוקולוב לצאת מיד לירושלים, כדי להכין לו קבלת־פנים נאותה. וייצמן כתב גם לסר הרברט סמואל, שהיה אז בירושלים, וביקש ממנו להראות לצ'רצ'יל את הצד הקונסטרוקטיבי של מפעל ההתיישבות היהודי. במכתבו, שנשלח מלונדון ב־10 במארס, הסביר וייצמן:

העולים אינם בולשביקים

„אני מעוניין מאד, שבמקרה שמר צ'רצ'יל יבקר בארץ־ישראל, ואנו מניחים שזו כוונתו, תהיה לו הזדמנות לבוא במגע עם החלוצים ולראותם בעת עבודתם. אולי אפשר להסדיר, שבסיורו זה יתלווה אליו מר רוטנברג. מותחי־ביקורת עויינים כאשימים בעקיבות את העולים לארץ־ישראל בנטיות בולשביקיות. אני בטוח שכל החששות והדעות הקדומות כנגד המתיישבים שאולי קנו להם שביתה בליבו של צ'רצ'יל בעקבות האשמות אלה, יתבדו בבואו במגע ממשי עם החלוצים. אני מניח שאם יבקר מר צ'רצ'יל בארץ־ישראל יהיה הזמן העומד לרשותו מצומצם ביותר. מכל מקום, אני סבור שזה עניין בעל חשיבות ראשונה במעלה, אם רצוננו שצ'רצ'יל יסגל לו, לפני שובו לאנגליה, ראייה נכונה של המצב".

בבוקר 3 במארס הגיע צ'רצ'יל למארסיי, שם הצטרפה אליו אשתו. לפני צאתו את מארסיי בדרכו למצרים על סיפון האניה הצרפתית „ספינקס", כאשר נתבקש על־ידי אחד הכתבים להסביר את סיבת נסיעתו, ענה: „אני מנסה להשיג אחדות בין צרפת ואנגליה במזרח הקרוב. נסיעתי למצרים ולאסיה הקטנה היא היכונה לכך; בכל מחיר שומה עלינו לתאם את פעולותינו עד שנגיע לאיחוד מאמצינו. רק באמצעות דבר זה נוכל להגיע לכינון שלום בר־קיימא ולהפחית את ההוצאות הכבירות שבעולן אנו נושאים".

במרכז הדיונים בוועידת קאהיר עמדה שאלה עיראק. חמישה ימים הסביר צ'רצ'יל בפירוט את תוכניותיו ביחס לארץ זו, והפקידים הבריטיים, לאחר דיונים ממושכים, אישרו תוכניות אלה. פייצל נעשה שליט בעיראק; בריטניה הצליחה להסוך למעלה מ־20 מיליון לי"ש.

בערבו של 16 במארס היו צ'רצ'יל ואשתו אורחיו לורד אלנבי בנשף שערך לכבודם. ה„פלסטין דיקלי" דיווח כיצד רקדה גברת צ'רצ'יל פעמים אחדות, עד ש„סמוך לחצות" הגיע סר הרברט סמואל ישירות מירושלים. מייד עלה אתו מר צ'רצ'יל למעלה, ההנים לא ירדו עוד לרחבת־הריקודים".

סמואל היה מופתע

בהגיע סמואל לקאהיר נפתחו הדיונים על ארץ־ישראל. ב־17 במארס ערכה הוועדה המדינית הצבאית לענייני ארץ־ישראל את ישיבתה הראשונה, ובה כיהן צ'רצ'יל כיו"ר. הוא פתח את הישיבה בבקשו מרבטרן יאנג לקרוא את תזכיר־פברואר, שהוכן בידי המחלקה למזרח התיכון בלונדון. כאשר נסתיימה הקראת התזכיר ציין צ'רצ'יל, שלהחלטה להפריד את עבר־הירדן מארץ־ישראל „הגענו אחר דיונים ממושכים". סר הרברט סמואל העיר, כי ישמח לקרוא את התזכיר. הוא שמע עליו בראשונה רק בעת הקראתו על־ידי יאנג, — מלונדון לא נשלח אליו כל העתק.

סר הרברט סמואל הגיב תחילה בשלילה על ההצעה ליצירת מדינה עצמאית בעבר־הירדן. הוא ציין כי לפי החלטת חבר־הלאומים, נכלל השטח במנדט הבריטי על ארץ־ישראל ואינו צריך להיחשב „כמדינה ערבית עצמאית". הוא הטעה, שאם יוכתר עבדאללה למלך, יעודד את הערבים „להמשיך בהתנגדותם לצרפתים". כן אמר, שיש בידו עדויות על „קשרים הדוקים עם מוסטאפה כמאל". מבצ־עניינים מעין זה „אינו יכול שלא לסכן" את היחסים בין ארץ־ישראל וסוריה ולהשפיע לרעה על יחסי בריטניה־צרפת.

כן אמר סר הרברט סמואל, שקיימת „אפשרות ידועה של התפרצות מחלוקת וסכסוכים בארץ־ישראל במשך כמה שנים בעל בעיית הציונות", עבדאללה עלול לעודד הסתה אנטי־ציונית, „ולפיכך תהיה בן משום סכנה".

צ'רצ'יל לא קיבל את טענותיו של סמואל. הוא אמר, שאת הפתרון שאליו הגיעו בעיראק יש לנסות ליישם גם בעבר־הירדן. כן ההכרח למצוא מועמד שיהיה בן למשפחה השריפית. אם תתמוך בריטניה בפייצל בעיראק, ועם זאת תסרב לתמוך באחיו בעבר־הירדן, תהא „במדינה צרות לעצמה", בפרט אם באמצעות התמיכה הכספית באביו של עבדאללה בחיג'אז, ומענק כספי לאיבן סעוד, כדי שלא יתקיף את חיג'אז, „נוכל להשיג שלום ושגשוג כוללים בערב".

עלייתו של עבדאללה בעבר־הירדן, בתמיכת בריטניה ובפיקוחה, היא חלק מתוכנית נרחבת יותר, שכבר אושרה. צ'רצ'יל אמר לסמואל, כי „נראה שאין מנוס מכך, בנסיבות אלה, עצם במקומות אחרים נגלל לנו מדיניות התואמת את מדיניותנו בעיראק". ארץ־ישראל עתידה להיות — חייבת להיות — מסנית בהתייבותה בהכוואה לעול הפינאנסי הכבד שמטילה עיראק. זו לא בעיה של מדיניות, אפילו לא על כילוי־הבבהוה, אלא בעיה כלכלית.

עבדאללה — מועמד אידיאלי

אחר־כך ביקש צ'רצ'יל לשכך את חששותיו של סמואל מפני פעילות אנטי־ציונית שמקורה בעבר־הירדן. החלטותיה של ועידת קאהיר יקשרו את כל המשפחה השריפית — חוסיין, פייסל ועבדאללה — „בהתחייבות לממשלת הוד־מלכותו בתחום זה או אחר". על־מנת „להבטיח שלא יהיו כחומות אנטי־ציוניות", מן ההכרח להמוך בעבדאללה, אם בכסף ואם ב־כוחות צבא. „השפעתו המוסרית של עבדאללה", הדגיש צ'רצ'יל, „היא בעלת חשיבות רבה".

ת.א. לורנס החזיק אף הוא בדעתו של צ'רצ'יל, שאפשר יהיה להתגבר על כל הסתה אנטי־ציונית. למעשה סבר שאחת הסיבות שבגללן עבדאללה הוא מועמד אידיאלי להפקיד שליט עבר־הירדן היא יכולתו להפעיל לחץ על הערבים המקומיים, כדי שיימנעו מפעילות אנטי־ציונית. לורנס אמר לוועדה:

„אני סבור, שבמשך ארבע או חמש שנים, בהשפעתה של מדיניות צודקת ונבונה, עשויה ההתנגדות לציונות להתמעט או אף להיעלם כליל, ולדעתי רצוי להשתמש בעבר־הירדן כבשטחום־בטחונות על־ידי כיבוי כדי כושל שעליו אפשר להפעיל לחץ כדי לבלום פעילות אנטי־ציונית. האידיאל הוא אדם שאינו תקיף מבעל השפעה רבה יותר על המידה, ואינו תושב עבר־הירדן אלא תלוי בממשלת הוד־מלכותו לגבי המשך כהונתו.

„השריף עבדאללה, בתוקף מעמדו ומוצאו המשפחתי, הוא בעל השפעה ניכרת, אם לטוב ואם לרע, על בני השבטים הערביים, שלא כמכבד עירוני אחר, שהוא המועמד האלטרנטיבי היחיד. סבורני שעבדאללה צריך להתמנות למושל, ומינוי זה צריך להינתן לו על־ידי הנציב העליון לארץ־ישראל, ש־יתייעץ לשם כך, כמובן, בממשלת הוד־מלכותו.

לא צריך להיות כל קשר בינו לבין חיג'אז, והשפעתו של זו צריכה להיות מוגבלת לשתי הערים הקדושות מכה ומדינה. בעיני כל המלך חוסיין אינם המיבי־דעים אלא אלא לענים הזוקות, אף־על־פי שאהליה הבטחה נבכרת כל עוד הם שרויים בנפרד".

יציבות בסיוע כידונים

הרברט סמואל הבין, ידו היתה על התחתונה. התזכיר הראשון שלו, ויגדהאם דידס, לא יכול גם הוא להשפיע על המסקנות שאליהן הגיעו צ'רצ'יל המחלקה לענייני המזרח התיכון. דידס הזהיר בגילוי־לב, שהוא „מתנגד למינוי השריף עבדאללה", אך אחר־כך הכריז, שאם הנהל „פגיעה בעניינו" בשל ניכהותו של עבדאללה ברבת־עמון „הרי הדרך ה־יחידה היא לקבל את מינויו כדבר מוגמר, שאין להרהר אחריו".

בייד כאל צ'רצ'יל את מייג'ור סומרסט, אם תוכל בריטניה להוציא את עבדאללה מרבת־עמון בבקרה שהוא לא יתמנה למושל עבר־הירדן. סומרסט סבור, „שאין כל אפשרות להיפטר מעבדאללה [...] מקרה שלא ימונה למושל". הוא הוסיף, שב[...] מידה אי אפשר יהיה לסלק את עבדאללה „אם [...] להסכים לתנאי מינויו".

ברור היה, שמינויו של עבדאללה בלתי־[...]. צ'רצ'יל אמר שהוא מקווה שלאור התמיכה ש[...] בריטניה לאביו ולאחיו, יוכל עבדאללה, „בסיוע כוח צבאי קטן", לכונן ממשלה יציבה, והסכ[...] הפעיל את השפעתו כדי „למנוע תעמולה צרפתית ואנטי־ציונית בעבר־הירדן".

עתה נסב הדיון על בעיות הגנה. כאשר [...] צ'רצ'יל את טראנצ'ארד אם אפשר לשלוט על [...] הירדן באמצעות חיל־האוויר של בריטניה, [...] הלה שלא יהיה כל קושי בדבר, בתנאי שלא [...] באזור „התנגדות כללית" לפיקוח הבריטי. [...] הביע דעתו, שעבדאללה יהיה „נאמן וצייתן" [ל]בריטניה. „ולא עבדאללה חזקים דיים, „כרגע" לשלוט בעבר־הירדן זה בלא עזרתה של זו.

בשעה המאוחרות יותר של אותו יום [...] הוועדה הצבאית לענייני ארץ־ישראל לדיונה. [...] היה גורל קונגרייב ונדון בה „מה צריך להיות [...] הנאות של חיל־המצב בעבר־הירדן" מתוך ש„עבדאללה, או הממונה על־ידו, המגלים רחשי־ידידות לממשלה הבריטית, ימונה כמושל עבר־הירדן".

כוח צבאי מינימלי

הוסכם שכוח צבאי מינימאלי — גדוד [...] חיל־רגלים, שני גדודי פרשים וחטיבת תותחנ[...] — יוצב ברבת־עמון.

לדעת הוועדה די יהיה בכוח זה „לד[...] אלמנט באוכלוסיה המקומית, העשוי להיות [...] ממשלה הוד־מלכותו. סגן מארשל חיל־האוויר [...] קונד פידס את „תוכנית חיל־האויר המלכותי לעבר־הירדן", שלפיה תמוס הטייסת המוצבת בארץ־ישראל „לעבר־הירדן, אחת לשבוע", [...] שירותי הנחיתה, שידורי־האלחוט והתידלוק [...] עמון כראק ואירביד. כל ההוצאות שידרשו שירותים אלה „תחולנה על ממשלת עבר־הירדן [...] אילו חיל־האוויר המלכותי יאמן „כוחה [...] אלחוט ערביים".

הוועדה הציעה, שחילות־הצבא הדרושים [...] הירדן יילקחו מכוחות־הצבא שהוקצו לארץ־[ישראל] ובכך יופחת חיל־המצב הפלשתינאי ל־[...]000 המוצבים בעשר נקודות בארץ כולה. ב־18 בישיבה השניה של הוועדה הצבאית לעניינ[י ארץ־]ישראל, המליץ סר הרברט סמואל על הק[...] יהודי, שישרת בתחומי ארץ־ישראל באורים ויאפשר ליהודים „להיות הנושאים העיקריים [...] הגנתו של ביתם הלאומי".

סמואל הדגיש, שהקמתו של חיל הגנתי [...] יהיה בה גם „כדי לעמוד בפרץ במקרה [...] מצב, שבו יידרש פינוי הכוחות הבריטיים [...] ישראל, במלואם או כמעט במלואם, לשיתמ[...] בבקום כלשהו באימפריה הבריטית". אך גנר[...] גריב אמר, שאף כי הוא מוכן להסכים, „דימדומיה" יהודית להגנת ההתיישבות היהודית [...] התקפותיהם של הערבים המקומיים, הוא מתנ[...] הוקף לרעיון הקמת „צבא" יהודי בארץ־יש[ראל].

בישיבה השניה של הוועדה המדינית לענייני ארץ־ישראל, שהתקיימה אף היא [...] מארס, האיץ הרברט סמואל בצ'רצ'יל לקבל [...] הוועידה הצבאית מן ה־17 במארס, להקמת [...] שיהיה מצב דרך־קבע בעבר־הירדן.

אם לא יהיה עבדאללה מוכן לקיומם [...] בריטים בעבר־הירדן, „לא נוכל להיות בטוח[...] תיווצר שם תנועה אנטי־צרפתית ואנטי־פלש[תינאית]. כל כוח מקומי שיוקם בעבר־הירדן חייב [...] לקבל חיזוק ואיוש של חילות. בריטי[...] הסכים לכך, והבריק ללויד ג'ורג', כדי [...] אישורו המיידי לשיגור חילות נוספים ל[...] כדי שכאשר ייפגש עם עבדאללה יהיה מצוי [...] הכוח החזקה ביותר שאפשר, שבאמצעות[...] שכנע את עבדאללה לקבל את תנאיה של ברי[טניה].

הוא אל וגנרל קונגרייב כבר נתן הסכמתו [...] הכוחות בארץ־ישראל מ־25,000 איש ל־[...] לא ציפה צ'רצ'יל שיתקל בקשיים בנסותו ל[...] פים להוספת פחות מ־2,000 איש לכוח ה[...] עבר־הירדן. אחר־כך הסכים צ'רצ'יל עם ס[...] „כוחותינו במצרים ובארץ־ישראל יסייעו ל[...] בידי זה אהודי".

במהלך הדיון דרש סמואל, שגבולה ה[...] ארץ־ישראל יוגדר בהאריך מוקדם ככל הא[...] אוכלוסיה המקומית", אמר, „שרויה עתה ב[...] שאינו רצוי מכל וכלל". הוא לא איזכר [...] הליטאני, שהציונים עדיין קיוו שיהווה [...] הצפוני של הבית הלאומי היהודי, אלא [...] הקצתה אותו לצרפת על־פי האמנה הצרפתית[...] מן ה־23 בדצמבר 1920. כן לא איזכר [...] סמואל את טענתו של ויצמן במכתבו מ[...] 1921, האומרת שהשטח שממזרח לירדן, שהו[...] לעבדאללה, הוא אזור פוטנציאלי להתיישב[ות] לא פחות מן השטח שבין הירדן לים ה[...] זאת ידע סמואל על משאלותיו של וי[...] פשוט העדיף לא להעלותן לדיון.

ב־19 במארס, בישיבה הששית של ה[...] מדינית והצבאית" — שרובה עד כה רק [...] גבה סמואל כאשר תקף צ'רצ'יל את מס[...] ועדת הגנרל קונגרייב ביחס לכוח ההגנ[...] ישראל. צ'רצ'יל אמר, שהוא מבין אבל [...] עצמו תומך במסגרת מצומצמת של „דימד[...] דית, ולא בצבא יהודי, אלא „שבהתחשב [...] הכלל־עולמי של התנועה הציונית, ובהתחש[ב] רצון שהביעו היהודים לסייע בהגנת ישוב[...] לקבוע שיוקמו פלוגות בלבד".

מדינה בשלושה

התפתח ויכוח ממושך בין קונגרייב ו[...] המדים שילבש אותו כוח. קונגרייב ב[...] מדים „נבדלים בתכלית", וציין שבמהו[...] 1920 (תרפ"א) „סעו בזוהמם של חיילים [...] העברי והשבו אותם לחיילים בריטיים, [...] החילות לבשו אותם מדי־האקי". סמואל הש[...] השריף הותר גם כן ללבוש אותם מדי הא[...] העיר קונגרייב, ש„בזמן המלחמה לא היה [...] בד אחר לתפירת מדים".

הדיון נסב על כתב־ההרשאה שיינתן [...] בחיל היהודי. סמואל רצה שיינתן להם [...] בריטי רגיל", המוענק על־ידי המלך, [...] יאנג ציין, ש„היועצים המשפטיים של הכ[...] פסקו במפורש, שפלסטין איננה יכולה להי[...] מן האימפריה הבריטית" כאשר הועלתה [...] דיון ביחס להחלת זכות־הבכורה הקיסרי[...] (כופהתם) על ארץ־ישראל.

הקצינים בחיל, הוסיף, מקבלים את [...] שלהם ממושל־הוד מטעם הכתר· את הצו[...] ש„זה המקום שייקבע גם כאן". סר הר[...] עצמו יכול לכתוב את כתבי־המינוי, ובר[...] הוועידה תוכל המחלקה לענייני המזרח [...] במשרד החוץ הבריטי להחליט על צורתם [...]

הדיונים בוועידת קאהיר על ארץ־יש[...] הירדן נסתיימו. במשך שלושה ימים הו[...] ערבית חדשה, נתמנה לה מושל, וחלק [...] של הציונות עלה בתוהו בשל התעלמות [...] בשום נקודה במהלך הדיון לא הוצע א[...] בדובר ציוני כלשהו, ולא אוזכר כלל [...] ויצמן מ־1 במארס — גם לא על־ידי הרברט [...]

פגישה משולשת בירושלים: וינסטון צ'רצ'יל (מימין) הרברט סמואל (במרכז) והאמיר עבדאללה, בעת ביקורו של שר המושבות הבריטי בירושלים בשנת 1921.

רי ספרות — סיפורים, שירה, הגות

ה האזרחי / בהרי ירושלים למחרת יום הכיפורים

פרק מתוך „יומן מלחמת יום הכיפורים", מעזבונו של יהודה האזרחי ז״ל

בישים צרים מסתעפים בנוף ה־ הרים שמצפון לירושלים, מתפת־ לים על המדרונות ובוואדיות, ומר־ בילים אל הכפרים הקטנים הפזו־ רכסי הגבעות ובמורדותיהן.

ים בנויי אבן, דבוקים אל צלע ההר, או על פסגתו, וכאילו צומחים עמו. כראשות ל המדרונות, ומישורי האדמה הצרים שבי־ ין ערוגות מוארכות, משמשים למטע עצי־פרי דיסה ושעורה, והחריש בהם אף כיום עודנו רתומה לסוס.

ם נדירות בלבד עוברות מכוניות בודדות מסתעפים אלה, ובמרחק נסיעת־חצי־שעה דומה לנו, בתחושה, שחזרנו אל נבכי עבר המאה העשרים שוב אינה קיימת. רבים הערבים נושאים עמם אותות חכרונות של ך: ביתין היא בית־אל, שבה חלם יעקב נה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה אכי אלוהים עולים ויורדים; ענאתה היא יר הולדתו של הנביא ירמיהו.

היא גבעון, שאנשיה נכנעו במירמה בפני וראל ונעשו חוטבי־עצים ושואבי־מים, ובה תע בן־נון במערכת הקרב „שמש בגבעון דום". ן נכללה בחבל שבט בנימין וניתנה לכהנים. הארכיאולוגיות שנערכו בכפר, מול הגורן המעיין, נתגלו מיבנים קדומים, יקב וכלי־ ם וכתובות, ומנהרה חצובה בסלע להובלת ; אל בריכת אגירה, מלפני כשלושת־אלפים

ת צה״ל התמקמו אי־פה אי־שם ברחבי אזור במיתקנים ובמחנות שהוקמו על־ידי הצבא אולם בשולי כמעט לא הבחנתי בהם, אלא סתי עמי במקרה חייל טרמפיסט עד שערם. בנויים מיבני־בטון מסויידים לבן, ובהם מוסכים ומחסנים מעבר לגדרות־התיל. דמו בנוף ההרים.

י, כמובן, שהם שם, ועם זאת יכולתי עתי מהם בנקל, וכעבור זמן אף לשכוח דבר קיומם. אבל ביום זה יצאתי מירושלים מכוניתי כדי להגיע אליהם בלבד.

הם הגיע אלי. לא היה עלי לסרות הרבה בחיפר שים, וכבר מצאתי עצמי בתוכם. הנוף כולו השתנה לבלי הכר: המדרונות מסביב היו מכוסים להקות־להקות של אוהלים גדולים וקטנים. במישור הנרחב המסולע הסמוך לשדה־התעופה עטרות, ליד תסעופת כבישים וכמה מגרשי־חנייה ומיבנים סכוכים שלא הבחנתי בהם עד כה, נתגלו קבוצות־קבוצות של טנקים, מהם ערוכים על הכבישים זה מאחורי זה בטורים, ומהם נוצבים זה לצד זה, בכעין מיסדר או תצוגה.

הסילואטות השלוות של רכסי ההרים נשכחו באחת, וכאילו נמחו והמראה השליט בנוף היה מעתה מראה הכבישים והחניונים והמחנות שביניהם. כבישים אלה כבר המו במאות ואולי באלפי כלי־רכב, נוהגים ונוסעים לאט ובמהירות, עוקפים ונעקפים, נעצרים בבלימה צווחנית, מסעינים, כצפידים, שוב נוסעים. הגיעו מכוניות־הענק בעלות הגוררות, אלה מפלצות התנועה הנוספות למלא רחבו של הכביש ונדחקות כל מכוניה אחרת הבאה כמול אל שוליו.

הטנקים נהמו והעלו עשן ונעו ימינה ושמאלה, כדרכם, בפניות פתאומיות חדוה, הסרות־חן ומאיימות, וקרבו אל הגוררות מאחור, וזחלו אט־אט וטיפסו ועלו עליהן נקשרו על־גבן בכבלי־פלדה. מיכליות דלק, משאיות צבאיות, זחל״מים, טנדרים, ג׳יפים, מהם ריקים למחצה ומהם עמוסים משא, הגיעו מכאן ויצאו לכאן. וכבר הופיעו כלי־רכב אזרחיים רבים — זו התמונה האופיינית כל־כך למסע צה״ל למלחמה — מכוניות פרטיות גאות ומהודרות למכביר, מכוניות מסחריות מקושטות בשלטיהן הצבעוניים, משאיות קטנות וגדולות, שגוייסו זה עתה, נהוגות על־ידי נהגים בלבוש שחציו צבאי וחציו אזרחי.

במבט ראשון דומה היה שכל כלי־הרכב המרובים האלה, במאותיהם או אולי אלפיהם, מתרוצצים. הנה, זה למערב וזה למזרח, זה לצפון וזה לדרום, מסתובבים ומסתבכים זה בזה לפקעת סבוכה, אולם כעבור שעה קלה ניתן היה להבחין בבירור כיצד הפקעת מותרה, וחוט ארוך נחלץ מתוכה, חד־כיווני, בקצב מואץ יותר ויותר.

כלי־הרכב נסעו דרומה אל פרבריה הצפוניים של ירושלים, ומשם פנו מזרחה לכביש יריחו, לרדת בו עד בקעת הירדן; לכשיגיעו לבקעה הם אמורים לפנות צפונה ולנסוע לכל מלוא אורכה של הבקעה, עד הכינרת, והלאה — לצפון. נסעו בזה אחר זה הטנדרים והמכוניות הקלות והג׳יפים הזחל״מים, והתותחים הנגררים; נסעו המשאיות, נסעו הגוררות הכבדות עמוסות הטנקים. נסעו בשיירת ענק זו, האוטו־סופים, גם טנקים רבים על שרשראותיהם, הומים ונואקים במנועיהם ומעלים רעשי־צריחה־וצרימה בשרשראות השוקעות ועולות ומתגלגלות ומתקדמות.

*

„מה זה? הטנקים נוסעים על השרשאות! כל הדרך?"

„כל הדרך".

„איך אפשר?"

„כנראה, אין מספיק גוררות...

ז שלו
ר
רי והנצח

א.

דפים של ההסטוריה עברית,
מצבות וכתובות על קברי,
אין בכל ספורי אלף־פז
ופרקי המרקיז דה־סאד
מבהילים כאימי זעפו
של פרק אחד בם, אחד.
דפים — ורציחות של דור
על נושא מני קדם: הרצח.
תעלול שעולל אשמדאי
עת אחת המזמות בו הנצח.
דפים מספרים תולדותי
ולהם יקרא: הוד הנצח...

נצח ענני הנוצות
על חצרות יהודים נתוצות.
בצחם של רכס ושל זים
העולה לגרדום קבל־עם,
ובתו של מוזג יפת־ריס
שנתנה לפריץ מיהם
ובחסד מרבעת הנד
הצילה עמה מני איד.
נצח שבעים זאבים
ונצח עצבת הגדי,
נצח שני הכלבים
התקועות ברוכל יהודי,
נצח אדם משרפה
כאפקם של בתי עירה,
נצח טלית ונופה
על רצפת ההקדש הקרה,
נצח שואה ומשואה,
פרעות. עת צרה. עת רצה.
הקינים וההגה. ההי.
התרוע. היללה. הנהי.
— מלים איומות, נואשות,
אין כמותן בשום עם ולשון
ורק בתולדות היהודים
לבשו עור ובשר וגידים...

נצח שלדים, שלדי אלף,
גלים אל מתחת לשלג
סנטרי „מוזלמנים" חדים,
ונתחים של „סבון יהודים"
— מלים שמעבר כתפן
הזועה תצה פרצופה.
בטוחים ממלון השטן
מנהי חלומות בעתה
שחלם עם שלם בלילו
וייקץ — והנה לא חלום.

ב.

דפים של ההסטוריה נסית
מזילה זהבה מכיסים
למלט אסירים, כפר־נפש.
הסטוריה לבנת הספיר
פניה צחים וחפים
שממאה כמו שלג ברפש.
הסטוריה זקנה, צפה,
על סדור תפלותיה שפופה.
איך נשאת על כתפיך כל אלה
נצחי החרפה האוכלת?

בעצרת גולה וחדרא
ובבי־כנישתא ומדרש
עלי „שמנה־עשרה" ועל קדרא
דבר הנצח הזה נתקדש.
נצח שה הפועה לעולם
ונותן את גוו למכה,
ו„ארור האומר נקם"
והנצח — הוא לא ישקר...
אך בני שקרא ביומן
אחותו אשר שמה אנה פרנק,
לא ירצה עוד בנצח ההוא
ולא בקשיות שיפעו.
ורק כסף אחד יציקו:
להכות ברוצחיו, להכות!
כי נער ילדי — חשלתיהו,
לערף גדלתי את בני
את אבחת הנקם למדתיהו
אני קת והוא חד סכיני.
לא יהי ככנור הקליתמר
— תערבת צליל דבש וצליל מר.

התבוסה גם לעת היא שמה
ובכל שתוקו יתיפה.
לא ידע את הגבה, החיל,
על ה„אורי" הלוה וה„רי"
הס לפה המקונן, המיליל,
ידבר מקלעיו ורוביו!

ג.

למוד לו לבן: החשה,
אל תדין עם תקיף ומלכות.
אל תקום מול גרזן הקשה,
טוב לשבת מלארץ כרות.
והכלב החי — כה הורוהו —
הוא טוב מן הליש המת.
וידע כי נחם נחמוהו
אך לא אמתם האמת.
כי נמאס הוא הכלב החי
החי — כי לקק יד רוצחיו,
כי ממון בידיהם או נתן הוא
או חסך מידיהם כי קטן הוא
או שכב בין אחיו הרצוחים
וכסוהו דמיהם ויחי...

לא יאבה גודל כלב נצול
אשר כף הערים על קצו,
וטוב בעיניו ליש מת
שהכה עד הכה הוא לעת.

„והיה אם יפל בקרבות,
מה יהי על הנער הלז?"
יפל גא כזאב ערבות
ויצא לא יצא בגולה!
לא ירד נערי בספינה
מפליגה אל תורות יהודים
לא ימיר את חרבו ונדנה
בתרמיל ומקל נדודים.

„והנצח?" — הוא תם ונשלם!
לא לבני נצח דך ונכלם
המרקד עלי חבל מתוח
עת מוה ומוה העולם
מצחק מלוא פיו הפתוח...
מול חיוך של זדון עריצי
לא ילחש הוא פרקי תהלים.
כפיו לא יפרש כסבי
בלבב מאמינים הכוסף
למשיח יבוא, בן־דוד,
ולבא לפניו — בן־יוסף...
סמור־נוצה וצפרן שנונה
על קנו ירתק הוא כנץ.
לא יגיד את ראשו בתחנה
בעדת מחשבי הקץ — —

כעץ יתמוטט על שרשו,
וכסלע יפל על קרשו!

עשה נורא בשופר של כרם התימנים

סיפור מאת אהרון אלמוג

היתה אמא מכבסת כביסה גדולה ביום החמישי בשבוע, יקות היינו חוזרים מבית הספר כשהילקוטים על שכמנו ה בסקולה צוחנית נלהבת: היום אכלנו מנה ראשונה, בטיונית, מנה שניה — מרק חלב עם אורז, ומנה שלישית. וב לקינוח סעודה. אמא היתה מקשיבה רב קשב לאגדת נות ומחייכת חיוך עצוב של אושר מבעד לאדי העשן.

ת בית־ספרי. מסעדה מופלאה ומבורכת זו הטעימתני את דני הילדות. עם בוקר הולך הייתי לבית־הספר. מתנהל רהר עם עצמי על רזי נפלאותיה. חש הייתי בריח ניחוחה ובדמיוני הייתי מנסה לנחש מה יעלו לשולחן ההורנים ולוקים הלבנים המכהנים בקודש. פרוסות דקות של לחם חצילים עם בצל כתוש, מרק ירקות עם שעועית וגריסים, ברוטב כיתית — כאן היתה נשימתי נעצרת ועומד הייתי ח כדי להשיב את רוחי הנרגשה. מיונית! — והלא היא זמים של ילדותי. היה זה מאכל חדש בארץ, המאכל המה־ זר שידעה בסני המורעבת. וכעשה באחד הילדים שהעז בלשון לרעו: מיונז, הענש בידי מנהל בית ספרנו. הקנאים הידועים לשפת עבר. וכך יושב הייתי אני הקטן בשעורי החשבון השוכבים, עוקב בתמהון אחר הספרות

דברי ספרות — סיפורים, שירה, הגות

הרולד שימל / ארעא (קטע המתחיל „בסוף")

בסוף
של"ג
הים

תוצים
יהואש
עולים

3 קומות
לי
צלקה

קרקסת
על העיר
את תמיק

להשאיר
בחול
שותים פסטים

מגנגים מיסה
של רוסיני
לבד בחדר

אני מסתכל
על רעי
אחד מה מחכה לי

פי־ים
ברפת־גן
אצל נסים בחלבני

דעדעתי בראנמי
פולני
בדוכן של לירה וחצי

קניתי רומאן מתחי
השומר
הייתי רוצה לכתוב

את שירי הגוף
של מיכמן, לבדוק
אם טשרניחובסקי

המביא
את עסקת הגשר
ב„גלגמש"

כפי שפעם בדקתי
את הסכנה הצהובה
ב„מסתוריך"

למה בעצם אני תאב
כל כך
לדפים האכולים

שלום
נייש מזמן לזמן
בקור בשוק

אין פול צנון קרוב
ושום טרי
אקבל כפרס

לא סוס מרוץ
או קלחת לתרתיח שור
אלא

צלה כרוס
(תורה)
חלום השירה המסטורלית

כשמצפרים
וחיות הים
וחיות בנות־ארבע רגלים

היו מדברות
כאנשי־עבר עברית
כבשים

בחור מתוק
יהיו חבריך למשחק
כבשים רעיך

מקום שנתך הדיר
ושדות המרעה
אשה אשה

למה את אוחזת בי לה
למה הכביש
הזה אין קלם

ולמה בכלל לשים־לב
עברית, רוצים לנגוע
לשוננו בלשונך

אנחנו אוכלים את פיך
פיך החטוב הישב
אבל עקשנית את

את מעיכת את ראותינו
את שוברת את פינו
ורקי נא את העצים

אני מת מצמאון!
במעלה ההר
אני מת מצמאון

שלמה טנאי / נקודת השבירה

חסר הבנה

כך הפגיש אותם:
ראשם קש קרלצת.
הגרעינים שם שקשקו.
צלילם כגרעיני זהב

ואת גופם שם בחולצים.
קש וסמרטוט ולבד בלי שבעה.
כשהתחבקו לחשו אהבה
קרעי־חולצת ונסת־נייר.

קלפת קרלצת טקלה
חולצים כבני־עופרת.
גלגלת אהבה, גדולה
על פני המים צפה.

נקודת השבירה

משתנה נקודת השבירה.
בגוף — נעשית יותר מהירה.
במכאוב — היא ממש עגנית.
הרוח פורעת אותה תמיד.

יש מקומות שהיא הואטת.
ביופי — כבדה יותר כל החלמת.

במות — היא נרעדת כלשון־מגנה.
בהבל — אובדת ועושים תתבדנה.

הגניזה

מחזות־קדם, דפים בודדים.
שברירי־צליאות, מעשי־חודה —
בגניזה מתרקמים כעלה ועפר.
ובינתים — עבר כבר איננו עבר.

מאוספים על יקרי חוה,
על העצם המהיר של גוף ויש —
בגניזה אין אור לחי שעה.
ובינתים — לא טעה כבר מי שטעה.

קולות מנסים להפר עגמה,
לקרן מנבכי גניזת־הסתר —
אך בגניזה יכמאו דברים לא מובנים.
ובינתים — פנים כבר אינם פנים.

לאחר החרף

בחרף, ללא השבתה.
סנן מתפרא, שורץ שפה.

אינו חש רחמים על עצמו,
מפיק מן הלשד פריחה מבשמת.

ללא השגחה, שואב בכל עז;
אינו מתפאר בסתו הקודם.
אינו שומר לאביב הבא.
אינו אוגר רחמים על עצמו.

אכון

גופי מבקש ממני עצמי,
מבקש לעצמו ולשם קיומי
שאתן בו אמון יותר מלא.
שאסמך עליו ללא חשש.

האמון שלי בגופי עצמו
הכרחי בשביל לקים את שלומו
ואני מהסס ובודק וכוסס
ואיני מעניק לו מנת אמונו.

אנא, פתח בי נפש נדיבה
שתתן לגופי שפעי אהבה,
שתפרש בגופי את כל יהבה;
שכרה יהיה אלף,
שכרה רבבה.

שוב באתי אליך

סיפור מאת רוחמה חזנוב

ירושלים עיר מוסף אבותי. חלומות נעורי הלישו חומותיך, הילות פנסי רחובותיך חנגו הלמות צעדי. שוב באתי אליך ולפי קן הויות בושות יבך אל אבניך, שוקק במעותיו. יתומה מאבי ואמי גדלתי בילדותי מבית מחסה אל בית יתומים וקן לי לא מצאתי, עד באתי בשעריך וסל בורים בידי וארע כי בין עניי עולם עניתי גם אני.

בחור מגורי לפנים חדר לי שכרתי. עליית גג הוא. לפנים שימש חדר כביסה לדיירים, אך היום שמכבסים במכונות התקינוהו למגורים. קטן הוא חדרי ובו מטה, שולחן וכסא, ומסגרת עץ שוילח סוגר עליה היא לי לארון, אך משטח הגג סביב גדול ורחב. דומה הוא לגג הפנימיה לפנים עליו היינו שוטחות את הגיגיות הגדולות, שהשאילה לנו אשת השמש, להשרות בהן, בבקרי יום חמישי, את כלי הלבן שלנו למען ילבינו באור שמש.

עמסת צרור הסדינים הריתניים יורדת הייתי בצהרי יום למטרת הם צחים כחלבים, מרשרשים על כתפי בצעדי. אז הכנסתי מן המגזמרה את מצעי התפוחים מחום שמש, הצעתי מיטתי לקראת השבת הניפוחית בסדין המעומלן המנוהץ, מקפידה על ישר הקפל שיהא תואם שולי המזרן. ודעותי אשר אהבתי נשה קלות בחדר, זורעת מפד המים שעל השולחן צרור פרחי בר. ותעלו ריחות הכבסים בכיתות שדה, ושנים דימותי שירת אמי הוא זה. אמי אשר לא ידעתיה, כי מתה בלדתה, והלילה, בתום סעודת השבת המלווה זמירות ומעין דרשה של אורח מכובד, טמנתי ראשי בכר המלומה, ירושתי היחידה מאמי, ואשאל את ריבון כל העולמים, למה לא הותיר לי מהשניים לו רק אותה בלבד, למען יהא לי חיק לכבוש בו פני.

גם המראה הנשקף לי ממעקה הגג הוא המראה מאז. מעבר לסיפות בתים, צריחי מגדלים, קטעי חומה וסלעים מלבין הר הזיתים מפורי מצבות מטפסות זו על זו. קברות אבותי שם, קבר אמי קבר אבי שלימו עמו אחריה.

גם השמש הנולדת סומקת וכבדה בין ריסי הרי מערב שירקותם הנרא בינתיים מודעת היא לי. וכמו אז מכסיפה היא שולי אבנים סמפיים עשנים ומאירה שכונותיה החדשות של ירושלים כמו מאמנים. ועדיין עומד שם על במת הרכס תבית הבודד ושני הברושים הזקופים לידו, אך אפסו כתמי הירק סביבו ונתקרחה חורשת אורניו. האם נפרצה עליית גגו, שקרני השמש עוברות בה מפולש? קן חלומות היה לי בבדידותו החוגגת. ואלי אז גונב שם איש ואשה ישבו בו, לול בנו גם נטעו פרס.

עם רעותי גודתי טרם תערוב השבת בין מקדשי אל נכר. גם אל עמק יהושפט ירדנו — יד אבשלום תעמוד שם. ורק השניים עמדו מנגד ואליהם לא קרבתי, הר הזיתים המחזיר אורו במזרח והבית משוך הצללים במערב. עד סיפרתי דברי ימי לרעותי ותמכה בי בבואי לחפש מצבות הורי. רבות המצבות על הר הזיתים, מהן שקועות באדמה, מהן נמחו אותיותיהן, את שלי איך אמצא? — חיבקת רעותי ראשי בהתייפחי. באה הרוח ונשאה בכיי אל הצוקים היורדים במדבר יהודה.

ולעת קרב יום סיום לימודי אל הבית הבודד עליתי. — האת מרכתו ביקשתי בבואי? היא האיש לבדו. חלה התינוק וכשלו כוחות האשה. לקחה את בנה ויצאה לגור בבית אמה. סובב הבעל בחצר ועושה עבודת אשתו גלול והעונה עונת הבציר. ביקשתי מידו מזמרה ועזרתי עמו. מדולות הן הגפנים על חוטים הנמתחים בין מוטות ברזל. בשורה אחת אנחנו עובדים, הוא מזה ואני מזה והגדר בינותינו. צלחה העבודה בשניים והילל תבונת כפי. אמרתי לו: בכפר יתומים שבהרי הכרמל גדלתי וגפנים רבות בצרתי. אמר לי: את עשית עמי בעבודה על כן תאכלי עמי. סינר קטן מצאתי במטבח וקשרתיו למתני. שבדע המים מאז צעדה האשה מהביה ואוכל הם לא בא אל פי אישה. אמר לי: יודעת את לבשל כמו אשתי, אלא שתבשיל כמו זה לא אכלתי מימי. כילינו ארוחתנו וראיתי בפניו שבוש הוא לשאלני מה הביאני אל ביתו. הוספנו לשבת ליד השולחן ושוחחנו על החיים ואמיתם. לא השגחנו כי באה השמש והחשיך היום. עמד האיש להעלות אור בלולו ואני הולכת אחריו. אמר לי: בואי ואלווך לביתך בטרם ירד הלילה, שאין דרכה של נערה לאחר שבת בבית אדם נשוי, לא כל שכן את, שביתך הוא פנימיה לנערות, ואם ישאלוך, היכן אחרת, תבואי לידי שקר.

שערות האיש ארוכות היו וזקנו השחור רחב והלכתו לצדי החזיק בידי שלא אמעד בשביל הצר שרגליו סללו בהרים. הגענו לעמק המצלבה. ישבנו לפוש על גזע עץ שבור וכתמי אור הסהר מודעזעים לרגלינו. פרש כף ידי בתוך כף ידו ואמר: כף ידך קטנה ועגולה וקוויה ישרים, יכול אני לקרוא בה כמו בספר פתוח. הוד החורשה וקסמי הלילה מגננים בי, ועודני משתאה לאיש מה יגיד לי מידי על לבי, רשרשו ענפי העצים ובידואי צעיר קפץ לעומתי בגמישות חיה. בהרף עין נקלעתי מיד ליד. כשהשתחררתי ראיתי לפני את מגיני הודף הזר המבקש לתפוס בי. הרדה כציפור שנלכדה לא אבד לי גם זיע קל בגופות השניים שנמתחו זה לקראת זה, כשלפתע הפך מגיני אלי, כרך זרועו סביב כתפי, הצמידני אליו ואמר: הנח לה, אשתי היא. ידו של הבידואי שהונפה — בשרה. בוחן בפרא מבט את שנינו החל ממלמל משהו ספק קללה, ספק התנצלות. אסף את סכינו העקומה אל נרתיקה, הניף אדרתו כתפו ונמוג מתוך הרחוק.

עדיין חלמו רקותי נבי מערבולת רגשות לא ברורים הרהורים נבוכים. כשנמצאת לי ידו של מגיני אחזתי בה ותחושתי צעדנו דקות כשעות והלכנו זה בצד זה כשני גורי חיות נסערים הקשורים בשרשרת אחת, אטומים זה להוויתו של זה, עד שנכנסנו לרחובות הליליים של רחביה הנמה את שנתה. מקשיבים להד צעדינו הבודדים נרגענו מעט מעט. ראשון פתח הוא ובקולו צליל את רואה, לפתים דווקא השקר מביא הצלה. אצל הבידואים יש מעט תמימות. נעניתי לו ואמרתי: השמת לב כמה יפה הי — עוד המלים בפי תהיתי על מה שפלטתי. ניתק ידו כמי שנ וכחן אותי במבט שנזרק אלי מזוית עינו.

שוב דממנו. ליד שער בית ספרי שאלתיו:

— כועס אתה עלי?

— למה אכעס? — השיב — וידעתי שיש בלבו עלי.

— תבואו אלי?

הניע ראשו אל פתובת השער. חייך והשיב:

— אם ירצה השם.

מעלינו, בעברו השני של המסמה הצרה, התנשאו מעל אבן משופדת בשברי זכוכית עיקולי גדר התייל של בית הנ המרכני סבוכים וקודרים.

— מקום נאה בחרו לכן. שומעים משהו?

— לא, יש שם גדר בפנים גדר.

כך נפתר לי חלום. הבית הבודד ושני הברושים הזק לפיתתו. ידעתי שלא יבואו. מבויישת ביזיתי עצמי. הוא מוכן לתת בנפשו עליך, ואת... איך יכול לספר לאשתו על נערה כמוך.

ברי שלא סיפר. דברים רבים שלפנים ידעתי על פי החו בלבד מובנים לי עתה אחרת.

מעשה נורא בשופר של כרם התימנים

(סוף מעמוד 33)

„מה יעשה לתלמיד שמאחר לבוא לבית ספרו ?" והתלמידים עונים לו במקהלה: „תיגמל כמנו המנת השניה". למגינת לבי היתה זו שוב רביעית הביצה במיונית שניטלה ממני באכזריות. קמתי בעם השולחן. הלכתי לביתה וישבתי משמים וקודר. ובעוד במני מקרקרת מרעב האזני שומעת את שקשוק הכפות והמזלגות ומצמוץ השפתיים של התלמידים המועדים את לבם, הוצאתי את השופר מילקוטי ועשיתי מעשה נואש. הנפתי את שופר האייל הגדול של התימנים בשתי ידי כלפי מעלה, קרבתיו אל פי ובשפתיים הדוקות, כפי שראיתי את אבי נוהג לעשות, תקעתי תקיעה אריכתא. קול התרועה שהדהד באולמות הריקים של בית הספר נראה שהעביר את התלמידים על דעתם. הם קפצו ממקומם בבהלה והחלו להשתולל כיהם נמלטים על נפשם בחשבם כנראה שקירות הבית נופלים על המנהל הגדום נזדקף מכסאו וצלצל בפעמונו כדי להרגיע את הרוחות, אך ללא הועיל. איש לא שעה לצילצוליו, והשמש שנזעק הספסלים כדי לעצור את הנמלטים, נאלץ לצלצל בפעמון ה המבשר על גמר יום הלימודים.

יצאתי במרוצה אל חצר בית ספרי והנה היא ריקה מאדם. ברוח, או הלכו להם לביתם. הלכתי בחצר שוממה מאדם כ נושא את השופר בידי ומסתכל בעינים בוהות סביבי. היתה משונה, כאלו ירדה שבת שבתון לעולם בעיצומו של מהומה חול. צפי האקליפטוס נעו חרש ברוח כמספרים בינם לבין ואני הלכתי חרש הביתה כשהשופר הגדול בידי.

אהרון אל...

ספרות ✳ סיפורים, שירה, הגות

מעשה בנער עם אופניים (סיפור)

ע... סקי

ת מציק לי, כמה היה מציק לי. ידעתי ים השיעורים לא הרחק מביתי, בבניין לש הקומות. ידעתי מתי הם מסתיימים. רוכב לבית־הספר בשעות הבוקר על רורים, צופר בלי הרף ותוך לחיצה ת על אגס הגומי של הצופר הקבוע . האופניים, והיה מבשר לכל הסביבה א, שהוא קיים, שהוא מגיע — הוא, ונים המצויין! לא הייתי ישן כבר . עבודתי. מסביב שרר שקט. האוטו מופיעים קצת יותר מאוחר, השרב את האוויר — אך הוא כבר היה, ן של האופניים, המשתולל בצופרו ;ם בלי הרף את קולותיו.

מתי חלה ההפסקה הגדולה — 15 ות השתוללות צללית. הנער היה : הבניין, מזמן לזמן הסתירו אותו למרות ואת ידעתי היכן הוא נמצא, ריד בחוש השמיעה שלי. הוא היה · התחום הסגור, ואילו אני, ראשי טיתי לפעמון בית־הספר, אשר יפסיק זה.

ונחה עד שעה 1, או עד 1.30, כאשר שיעורים ואז... אז התחילה דרכו חילה שמעתי אותה, ואחר־כך ראיתיו יל הצר בין העצים כשהוא מדווש דש וצופר. חזר הביתה, מבנה גופו 12, היה, איפוא, צעיר מכדי להבין זה מטריף את דעתי; אך היה זריז להחזיק בידו האחת את ההגה ובידו וץ על אגס הצופר. צופרן מטורף זה! נריך להצצה, לנפח את לחייו, לשאוף ריאותיו, להתאמץ, יתכן שהיה מאבד ; אך כף ידו לא ידעה ליאות. רכון ור, תולל רעש בלי סוף.

ותו בהלה. מייד אחרי שהכין את — ויתכן שלא הכין אותם כלל וכלל ופיע שוב בשעות המוקדמות של ים. לא הייתי צריך לראותו כדי א נמצא. הוא בישר בקולי־קולות על גוכחותו שהשפילה אותי. נאלצתי ; עבודתי, איבדתי את שליטתי העצמית צליד החלון כדי לצפות לפירותו. פסיק, המשכתי לצפות לו, חיכיתי ונתי על־מנת שלא יפתיע אותי. כאילו ת הפעתן הבלתי־צפויה של הצפירות

לא פעם רציתי לקרוא, לצעוק, אך כל פעם ויתרתי על הרעיון הזה במורת־רוח. הכרתי את רשעותם של ילדים, המודעים לעליונותם, כאשר המבוגרים מגלים כלפיהם את חוסר־אונם. ההייתי צריך לומר לו, שמיבצבעיו המוסי־קאליים מערערים את עצבי, שהוא מפריע לי בעבודתי? והרי הוא רק מוכה לכך... הכרזה כזאת היתה מוסיפה לו עוז, וה„מוסיקה" היתה זוכה במטרה ובתכלית נוספת — הטרדה.

הגרוע ביותר היה המצב בימי חגים ופגרה. היה לו פנאי, פנאי רב, היה מסובב על פני כל השכונה, צופר בהתלהבות. לא היו לימודים, לא היתה הפסקה בשיעורים קטנה או גדולה, היה זה הזמן של זעמי הגדול.

לא הייתי בודד בשאיפתי הקנאית לזכות בקצת שקט. באחד הימים יצא שכני, גבר צעיר המתגורר מתחתי — שפם שחור, עיניים שחורות מאוד — לפני הבית, נעמד בשולי המדרכה, על־יד הכביש, השעין ברשלנות את ידו על מתניו, הציב רגל אחת קדימה ונעץ את מבטו אי־שם. רוכב האופניים סיים זה עתה מעגל, נטל בשתי ידיו את ההגה והחל נוסע כלפי מטה, לעברו של שכני שמבטו נעוץ „אי־שם". וכאשר רוכב האופניים חלף על־ידו, תלש השכן במשיכה אחת, פתאומית ומפתיעה, את אגס הגומי מן הצופר. ולא היפנה עוד את פניו אחורה, פסע לכיוון הבית, ובאותו רגע הבחין בי בעד החלון, ואז בהולפו על פני כאילו קרץ אלי... רציתי לצעוק אליו: הידד, תודה, אך הוא נעלם כבר בשער.

הנער הופתע, נדהם מן התנועה התכליתית והיעילה, מן המעשה הפתאומי, ניצב במקום והביט אחרי השכן. נדמה היה שעדיין לא הבין את הנעשה. בינתיים הופיע שכני בחלון שמתחתי. מבטיהם של שני היריבים נפגשו: בעיניו של הנער לא היתה אהבה ולא הערצה, ואני הכרתי תודה לשכני. יורד ערב של ספטמבר, נשמתי לרווחה — הוא היה נעים, והיתה בו אותה מידת קרירות המשאירה עם היעלם הלילה עקבות של טל על הדקלים והדשא.

התיישבתי לעבוד, ורק למחרת היום... למחרת היום הופיע רוכב האופניים עם אגס חדש על־יד הצופר, אך לא סובב עוד על פני השכונה, הוא נעמד מול ביתנו, כמעט מתחת לחלונו של רודפו, כלומר גם תחת חלוני, והחלה ההשתוללות. הוא לא פחד, הבית שכן במרחק מטרים אחדים מן המדרכה והכביש, ורוכב האופניים, רגלו נשענת על הדושה, מוכן כל רגע לברוח מן

המקום, סגר ופתח את כף ידו, והצופר פלט מתוכו קול כאילו פלא בת, מעין געיה של עז, הלועגת לנו ומזלזלת בנו. מי אינו מכיר את הכוח המתוגבר על־ידי צליל מיכני, אחיד, עצל בחוצגגיותו הדלה? קיללתי בנפשי את השכן, הלה, רכון בחלונו, לא נסוג. ראיתי למטה את צללית הראש, את שחור שערותיו ובליבי לא הפסקתי לקלל. אילו נסוג, יתכן שהנער היה מפסיק את משחקו, אך לא! הוא עמד על־יד החלון, ובשתיקתו, בנוכחותו, הזמין את יריבו לפעולה. הם הסתכלו זה בזה, מדי פעם בפעם העביר הנער את מבטו כלפי מעלה ואז ראיתי את עיניו. כמה בת היה במבט הזה, כמה עליונות של מנצח על שתיקתנו.

וכך כל היום, מייד אחרי הלימודים, אחרי הצהריים, שרודפנו היה האי מסיים בחיפזון, היה חוזר לעמדתו, מול ביתנו, כדי לפתוח בהתגרות, בקונצרט הפראי, שנתקבל על־ידינו מעם חסר־אונים.

שכני הבין, כי נחל מפלה וגם אני הבנתי שהפעם יהיו לשוא כל מאמצים וכל התערבויות מצדי. לא נגדי פעל, הוא נקם באויבו האישי, וכעסי היה כאילו תופעה משנית של פעולתו. אני נשאתי, איפוא, בתוצאות מוגברות של המעשה הבלתי שקול של שכני, והרי היה אז בדעתי לשבח אותו...

✳

ערבו של היום השני למלחמה ירד באיטיות. השקט שורם מן החלונות הפתוחים והבלתי־מוארים, השחור שירד מן השמים המכוכבים על הרחוב בעל הפנסים הכבויים, והרדיו וקולו של הקריין שנשמע בהפסקות הפתאומיות בין נגינת תקליטים, הסיסמאות והקריאות המורכבות משתי מלים, כל פעם מצמד של מלים, אותן לא רק שמעתי אלא גם ראיתי — יצרו את התמונה הבלתי־נשכחת של המלחמה, שבישרה לי פעם נוספת כעבור שנים את נוכחותה המוחשית. עמדתי לפני הבית, הרחוב היה שומם והצרצרים ניסרו בקולם החד את הלילה המואר על־ידי הירח. הוא היה גדל־מימדים, בהיר וצונן.

מישהו רכב על אופניים לעבר מעלה הרחוב, ראיתי את הצללית המתקרבת. רוכב האופניים נעצר על המדרכה מולי, בפנס הכיס האיר את השער, ואז ראיתי בידו של רוכב האופניים פתקאות שהוא ניסה לפענחן. לבסוף השעין את האופניים על־יד השער והחל פוסע לקראתו, כשאורו של הפנס האיר לרגע קט את פניו. היה זה רוכב האופניים „שלי". בחשכה, בדממה,

ביקר בבתים בזה אחר זה, והם קיבלו אותו מבלי להדליק את האור. עקבתי אחריו במבטי, הוא הגיע עד פינת הרחוב, ואז פנה אחורה, עכשיו המשיך כלפי מטה, נתיב הידוע לו יפה ושוב נעצר לפני בתים, בהם נעלם למשך שעה קלה. אחר־כך הגיע לאוזני שיקשוק של שרשרת, הגלגלים פלטו רחש קל, והנער נעצר לפני, את אופניו השעין על מותניו. בפנסו האיר את הפתק שהחזיק בידו ותוך נשימה כבדה שאל אצלי באיזו קומה מתגורר... אמר את שמו של שכני וכיבה את הפנס.

„בקומה א'", עניתי, „מה יש לך בשבילו?"

„קריאה". וחזר: „בקומה א'?"

„אתה יודע מי הוא".

„אני יודע, אבל לא ידעתי את שמו".

אמרתי:

„תן לי, אני אמסור לו".

„מדוע?"

„אתה יודע מדוע".

„אז מה?", ענה בקול מתגרה. „נאמר לי שעלי למסור לו אישית".

„יתכן שיהיה לך לא נעים".

„מדוע?", בקולו נשמעה נימה גרוזה.

„אתה יודע מדוע".

„לא. אינני מרגיש אי־נעימות". הזיז אלי את האופניים והוסיף: „אין לי זמן, החזק רגע". אחזתי בהגה. יתכן שנדמה היה לו שעשיתי תנועה מיותרת כלשהי, בכיוון אגס־הגומי, משום שהוסיף:

„אסור".

„אני יודע, אבל לך מותר".

„מניין לך?"

„אני בטוח".

„אולי כבר לא...", נשתתק והוסיף בחיפזון, בנשימה אחת: „אבא הלך אתמול, ולאחי מסרתי את הקריאה לפני שעה".

„בטח שמותר".

„אתה בטוח?"

„מה אתה מדבר! לא יתכן אחרת".

החזקתי את האופניים והוא התרחק בתוך הדממה נצטלצל הפעמון בדירתו האפלה של שכני, שוב נשתררה דממה. הירהרתי: ריבונו של עולם, אם הנך קיים, עשה למען יוכל להש־תולל מחר ברחובנו, עשה כדי שכולם יחזרו והוא יציק לכולנו, ביום ובלילה, בכל שעות היום והלילה...

מפולנית: יוסף כרוסט

אורי האמין

סיפור מאת יגאל לב

ורי ד' ממשחק המלחמה? דומה שהיה זה לילה. כן, בחניון הלילה, ביום השלישי ; הכיפורים. לא, אולי לפני כן. אולי היה ערב, כאשר פינינו את הפצועים הנחנו ; על אלונקות כשהם מכוסים בשמיכות בולטות החוצה. מנינו את הטנקים שנודד , כשאתה מתארגן להיכנס אל חניון חש מיד בחללים שנפרצו במערך. בקרב פרוש על הגבעות ולוחם כמו לבדך. בטנק וממרומי הצריח אתה רואה את זירת ניך. לעתים זירה המצטמצמת לגבעות ה.

אתה לבדך. רק מכשיר הקשר מחבר אותך וצריך לטנק (אנחנו יחידה של צנטוריונים) ; השכנים. יום תמים אתה עושה בצריח חיק אל מעבר לתחום מראה העיניים. בתוך מפלצת הפלדה שלך. לבדך. חולף עת מאובקות, מסתער קדימה או ניצב בקשת רחבה של טנקים, פרושה, מתוחה נע שבו יינתן האות.

רא אורי ממשחק המלחמה שלנו עוד בשעות התמות. הגוף כולו דביק מזיעה. העיניים בדוק צורב של זיעה. השמש קבועה וצה במסמר. קבועה ואיננה חושבת לרדת ערב. החום יורד הולם על קובע הטנ־שגל, חודר ונעוץ במוח כמחט מלובנת. מתערב בלהט הפגזים המתנפצים סביבך. השריפה, באוויר הלוהט והנהדף מחומת ולטל אוהד ממרומי הצריח כבובת־משחק.

ה במחלקה השכנה כמעט לא ראיתי אותו. שמעתי במכשיר. בשעות הצהרים עבר עם גף השמאלי. הם קיבלו פקודה לפגוע בשני ייים שהתקרבו אלינו ממש. בטווח של למטרים. עבר עם המחלקה שלו, טובל ומניף ידו בתנועה של ברכה. עמד זקוף ם באבק עוד לפני שהבחנתי בתנועת ידו.

✳

ה זה באשמורת האחרונה של לילה, כאשר ; שגודרות אתה אורז את השמיכות בתוך ידיעה ידיים, כצמ"ד אותה לטנק וקושר היטב. את השיבים ושוטף את העניים בחוסף. האחרונה. הירח מטיל אור רוטט בפאתי ע ונעלם. חשיכה עמוקה. הכוכבים אוספים מיה בקרעת ברעם מנועי הטנקים המתחממים, ; נשרך מאחוריהם כקישורי סרטים. אשר

מורה אחרונה. ממתין לך יום קרב ארוך. אתה מקיץ אליו משינה טרופה בת ארבע שעות.

הלילה לא מוחק עדיין את מראות היום. את האימה, את הזעקות. הלילה אפילו לא השכיח אותם. הוא היה רק הפוגה קלה. באשמורת אחרונה זו, כאשר אתה עולה על הצריח עם צרור השמיכות, אתה נושא אתך גם את צרור מראות האימים של יום האתמול.

אנו קמים לקרב באשמורת זו. כאנשי שדה המקיצים לעמל יומם.

אי־אז, במשק שלנו, בגבעת השלושה, הייתי מקיץ כך ליום של חריש. העיניים דבוקות מעייפות, המוח קהה, עתוך מרחף בחלום ומסרב לקרוע עצמך מזרועותיו וכבר אתה חייב לצאת ממקלט הלילה כספינה היוצאת ממעגן בטוח ומפליגה אל הים הסוער.

אנו קמים באשמורת אחרונה ליום הקרב, כאנשי שדה לעמל יומם. אולי אבד לנו אורי באשמורת זו, כאשר לא יכול עוד לשאת את „יום העמל" המצטה לו. הלילה שלו היה קצר, קודח מחלומות. עדיין לא התנער ממנו, וכבר היום החדש מסתער עליו, נוקשה ואכזרי.

✳

רק בחניון גילינו זאת. חניון הלילה. מבטו היה זגוגי ותנועותיו מוכניות. הוא צנח מהצריח כמריונטה, אותה בובת־עץ שחוטים בעלמים מוליכים אותה, מניעים את ידיה, את ראשה ואת שפתיה.

רק בחניון הלילה גילינו זאת. אורי כבר לא היה אתנו. נמשו הגבוהה ריחפה הרחק־הרחק, בעולם של הזיות. בעולם שלנו שוב לא היתה לו דריסת־רגל.

הוא עצר את הטנק בשדרה, מאחורי הטנק של דובליה. מקומו הקבוע בחניון. זינק מהצריח, הוריד את השמיכות, פרש אותן. איש מאתנו לא חש בשינוי שחל בו, זולת אנשי הצוות שלו. יוספליה, בן קיבוץ בדרום, ניגש אלי ואמר בשקט: „שמע, אני חושב שצריך לשים עין על אורי".

„מה קרה לו?"

„אני לא יודע".

„היו בעיות?"

„לא. הוא היה דווקא בסדר. אבל היה משהו בקול שלו... השד יודע, אולי אני סתם טועה".

„בנראה אלו הזיות שלך".

„אולי. אתה יודע מה, לא אמרתי כלום".

יוספליה הוא טען־קשר. שתקן. בשיחה זו שניהלנו נשמע כמעט כפטפטן.

ניגשתי לאורי. היתה אפלה מוחלטת. מכשירי

ואס־אל־אס של המצרים הם משובחים מכדי שיתן להם הזדמנות להוכיח את עצמם. לקחנו כמה מהם שלל. על הטנק שלנו היה אחד. כשאתה מתבונן בו בלילה, אתה רואה כבאור־יום. דמויות אנשים, תנועות — שלא לדבר על טנקים ורכב. אור קלוש ביותר דומה לזרקור אדיר המטיל אלומת־אור אדירה על בימת־החזיון.

היתה דממה בחניון, שקט של אנשים המתורגלים לעשות הכל בחשיכה, בתנועות מצומצמות, חסכניות. הירח הטיל אור זיווד אבל די היה בו לחשוף את עיניו של אורי. עיניים קודחות, זורחות באור מוזר ואינן ממצמצות אפילו.

הוא לא נשא את פניו. קראתי בשמו ברכות. הוא לא היפנה את ראשו.

„אורי, יש לך משהו?"

הוא כבר לא היה אתנו כשנכנסנו לחניון בליל היום השלישי למלחמה.

הדוקטור הופיע, הציץ בו ואמר בשקט: „צריך לפנות אותו מיד".

שיירת הדלק, התחמושת והמזון, שנכנסה אחר חצות לתוך החניון לתדלק את הטנקים, נטלה אתה את אורי.

„הלם", אמר הדוקטור. „אני חושב שהוא היה שרוי בהלם מאז הבוקר. אף על פי כן נסע על הטנק, פיקד עליו, השתתף בקרבות, ספג את ההפגזות, ציית לפקודות".

„איך?"

„כמו בובה המצייתת לאיש המחזיק בחוטים. משהו בתוכו היה בריא. הוא ידע שעליו לסיים את מלאכת יומו. את מלאכת הקרב. כל עוד היה הטנק בתנועה, כל עוד ירו עלינו, בייס את כל כוחות הנפש שלו, לנטרל את אורי האחר שכבר השתלט והלך על אישיותו. בחניון, עם תום הקרב, בא ההלם, היכה בו באכזריות, השתלט עליה, פלש לתוך עולו והיה אתו לאחר. מבין? שוב לא היה מה לבצע. אורי גמר את תפקידו".

הלם. מבט זגוגי קר וחודר, חוצה אותך כאילו היית קיר־זכוכית ורואה את שמעבר לדברים. באותה תבונה איומה של מי שניתק מהמציאות ועתה הוא נכנס למחוז־הפצם של המרחוקים לראות. עיניו שוב אינן מוטרדות מתמונות היומיום שלנו. הוא רואה מראות שאנו לא נראה לעולם.

הלם. שלושה לוחמים מהיחידה שלנו לקו בו.

דני יבב כמי שהצליפו עליו בשוט. יבב בחשאי. שעה ארוכה יבבה אינסופית. כולנו שמענו את בכייתו.

מרוסקת. קסועה. שבורה. כך בוכה ילד קטן שאיבד את הוריו, את בטחונו, את המשען שלו. והוא ניצב מול עולם נכרי וזר. כך מייבב גבר שמשהו נשבר בתוכו. אותו מחסום שכל אחד מאתנו בנה אותו בכות. בציפורניים. בחריקת שיניים: להישאר שפוי בתוך המלחמה המטורפת הזאת. לילה תמים שמענו את יבבותיו של דני. עם שחר פינו אותו.

גם אריק זעק. זה היה בשעת מנוחה קצרה מהקרב, כשירדנו לכמה שעות מן הקו הראשון, להינפש קמעה.

אי־שם התפוצץ פגז. איש מאתנו לא הסב ראש אפילו. אחרי הברד, טפטוף מקומי שהוא כמשחק ילדים.

אי־שם התפוצץ פגז. אריק פרץ בצעקה. צעקה איומה. גופו התעוות ורטט, פניו היו מעוקמות ודמעות גדולות זלגו עליהן, ידיו בשיפולי חוטמו אל שפתיו. הוא ליקק אותן, כמבקש לעמוד על טעמן המלוח, ואפילו לא ניגב את פניו הלהוט.

כשם שהזדעק פתאום, כך השתתק פתאום.

שעתיים קודם לכן, לפני שירדנו מן הקו, חילץ אריק את גופתו של דוד, ידידו, חילץ אותו מהטנק הבוער. הוא טיפס על הסיפון הלוהט ומשך את דוד, שהיה חרוך כולו. נטל אותו על כתפיו והרחיקו מן הטנק שהחל להתפוצץ ברעם של מיכלי דלק בוערים והכדורים הניתזים לכל עבר.

כשפניו צרובות ומפויחות, שערו חרוך וידיו בוויות מהסיפון הלוהט, גרר אריק את דוד והשכיבו על הארץ. ואז פשט מעליו את סרבל הטנקיסטים שרית הבשר הערוך דבק בו, חילץ את עצמו בתנועה מבוהלת כמי שפושט מעליו עור מאוס, הטנק אותו. שעתיים לאחר־מכן...

✳

ביום השישי למלחמה, לפני הפריצה למצרים, קפצתי לרפידים (מהלך שעה בלבד משדה הקרב שלנו) לבקר את פצועי היחידה. לראות את אורי, דני ואריה.

אוהל גדול. הם שכבו במיטות. חלקם במדים, חלקם בחלוקים. כ"יאים בגופם, אבל מבט עיניהם הזגוגי העיד אותם לבני־בלי־גיל. היו שם בני 18, מאלה שהמלחמה נפלה על ראשם כרעם. אחד מהם היכרתי. בבוקר היום השני לקרבות, כאשר הגעתי למוצבי המיתלה, פינו אותו.

היו לו פנים של ילד ועיניים של זקן. כאילו הוא בשני עולמות ושני עולמות מתרוצצים בו. עולם ה־ילדות, עולם התום. עולמו של נער שגויס לצבא וראה הכל כמשחק; משחק של מדים, מסוק של טנקים, משחק של בטחון — שהרי אם תפרוץ מלחמה ברע

עליה מראש, ואם תהיה, היא תתחולל על אדמת מצרים, בתוככי אפריקה.

פתאום, בשתיים בצהריים, ביום הכיפורים, התמוטט העולם תחתיו. האדמה נעשתה חלקלקה עד כי אין להציב עליה רגל בבטחון. השמיים התרסקו, כאילו היו עשויים זכוכית. הכל נהרס כאשר החלו המיגים לרדת, לצלול, לרקט ולהפציץ. הכל התפורר כאשר פגזי התותחים התרסקו לידו. השריון המצרי נראה מרחוק כענן־אבק שאין לו סוף. אנשי החי"ר התקדמו אלפים־אלפים, שורות־שורות. הוא לא האמין למראה עיניו, לא האמין לחושיו, וברגע מסויים, כאשר הטנק הסמוך כמו קירטע, זינק באוויר ועלה באש יחד עם חבריו הפך אי־האמון למחוז־חפץ ועיוות החושים לאמת איומה. במלכודת זו נשאר יחד עם עולמו הסמוי מן העין, עם נעוריו שהפכו בן־לילה הלויקנה.

עכשיו הוא יושב על מיטתו. ילד קטן, רחוק מהמלחמה הרועמת, רחוק מאנשים. מכונס בתוך עצמו, גלמוד, כילד עזוב על מגרש־משחקים ריק.

✳

בסמוך ניצבת מיטתו של אורי.

יש לו שני ילדים, לאורי. מקצוע חפשי, קארירה. בית נאה, שבו הייתי מסב תמיד בהנאה. בית חם כזה, בלתי אמצעי, שבו האורחים פותחים בעצמם את המקרר, רוכבים על הספה עשויי זרדעות או מניחים את הרגליים על השולחן. בית שבו אתה יכול לעשות הכל, בלי לחוש בעיני המארחת הנוהגות או להיתקל באותו קוצר־רוח הרומז לך שהגיעה שעתך ללכת.

בית חם. בית שאורי חי בו באושר, אושר שהצב לעצמו מהווים בשתי ידיו. בשמחה על שהוא חי, בשמחה על ילדיו, על אשתו הקטנה והחייכנית, על הבוקר המבתין לו, על יום העבודה, על הערב הצופן הפתעות של בילוי, או המיטות של ילדים המשתובבים על השטיח לרגלי כורסתו.

דומה שהמעבר משלום למלחמה הוא שמוטט אותו. בצהרי יום הכיפורים עוד שיחק על הדשא עם הילדים. העולם נראה מאוזן, שפוי. עולם שיש בו עתיד, בטחון. עולם שבו ילדים משתעשעים בצעצועים ומבו־גרים בתקוות.

העולם של אתמול. בצהרים עוד היה שייך לעולם זה, שהתנפץ למחרת בבוקר ברעם פגזים. ואחרי בוקרו של המחר שוב אין מחר. יש רק גולם נורא, האורב כחיית־טרף הלוטשת שיניים.

המעבר ממיזוק הילדים על הדשא לגוונות הירטו־ע ית, לזעקות, לאימה, הוא מעבר שכדי לעמוד בו עליך להיות מחוסן יותר, וגוות מאומץ באופן.

אורי האמין...

עשירי למנין

שלום עליכם /

מתורגם לראשונה לעברית בידי דב ירדן

תשעה היינו בקרון כולו. תשעה יהודים. היה חסר לנו עשירי, עשירי למנין.

לאמתו של דבר, היה גם עשירי. אבל העשירי היה בעינינו ספק יהודי, ספק אינו יהודי. ברנש שתקן במשקפי־צבט עשויים זהב. פנים מגומשים, אבל בלי זקן. חוטם יהודי, אבל שפם — מסולסל כלפי מעלה באופן מוזר. אזנים זקופות, אבל צואר אדום. כל הזמן ישב פרוש ובדול מאתנו. הביט בחלון ושרק. ישב, כמובן, בגלוי ראש. ועתון רוסי על ברכיו. וזהו, לא הוציא מלה מפיו. כל כולו רוסי. רוסי גמור. ובכל זאת? עוד הפעם: האומנם גוי הנהו? היתכן, הרי בכל זאת איננו גוי. הבלים! יהודי לא יטעה יהודי. יהודי יכיר יהודי ממרחק פרסה באישון לילה ואפלה. הוי הוי, צלם אלוקים! לא, יהודי הוא. כה יהי לי גרש של זהב, כשם שהוא יהודי! ושוב, אולי לא? תמיהה על ימינו אלה... נמלכנו בנו: שוב אותו ספור. יהודי מסכן משתוקק, שידמו לפחות, כי גוי הנהו — יערב לו, יבשם לו. אולם, מה לעשות — וחסר לנו עשירי למנין? יש לנו יום־אזכרה בקרון. כסבורים אתם, יום־אזכרה רגיל? יום־אזכרה לאב? או לאם? לא, זה היה יום־אזכרה לבן. יהודי קבר בן אחד ויחיד. בקושי נעתרו לו להוציאו מבית הסוהר, כבר לאחר המעשה, להביאו לקבר ישראל... האב נשבע, שהיה חף מפשע. בחפזון־יתר, אומר הוא, הרצו את משפטו. כלומר, אמנם היה חבר בחבורה, אבל לתליה, אומר הוא, לא היה ראוי. ואולם תלה תלוהו — וחסל! האם נפחה נפשה מיד אחריו. ודאי, לא כל כך מהר. תחלה התענתה בענויים גדולים. גם בעצמה סבלה וגם אותו השיבה והזקיבה.

— כמה, לדעתכם, ימי שני חיי?

כולנו נותנים עינינו באיש הזה ורוצים לנחש, כמה ימי שני חייו. אי אפשר: עינים צעירות, שערות שיבה, מצח חרוש קמטים, פרצוף פנים שוחק־בוכה, וכל כולו — מחר: אמנם מעיל קצר, אך ארוכך. אמנם מגבעת, אך מופשלת ל־אחור. אמנם זקנקן, אך מעוגל מאד. ועינים... הוי, עינים! עינים כגון אלה, כי תראן פעם אחת, לא עוד תשכחן לעולם, לעולם. עינים שוחקות־בוכיות, או בוכיות־שוחקות... לו לפחות התאונן, לו לפחות הוריד דמעה. ולא היא. דוקא עליה הוקא חי — בריה מוזרה, כוזרה.

— כללו של דבר, מי יתנגו עשירי למנין? — נענה אחד והעיף עין אל הירקן, המעמיד פנים כאינו שומע, מביט בחלון ושורק לו נגון ידוע במקצת, כמדומה „קוזצ'יק".

— מה פירוש עשירי? — נענה עוד אחד. — האומנם אין לנו מנין?

והוא החל לספור באצבעותיו: לא אחד, לא שנים, לא שלושה...

— בלעדי! — נענה הירקן, דוקא ביהודית.

כולנו הוכינו בשממון.

— וכי אינך יהודי?

— אמנם יהודי אני, אבל דברים כגון אלה אינם נחשבים בעיני.

רגע ארוך ישבנו כולנו, כנדהמים, תמהנו איש אל רעהו באין אומר ואין דברים. רק בעל יום־האזכרה הוא האחד שלא אבדו עשתונותיו. בשחוקו העליז־נוגה נענה לאברך הירקן:

— תהיה לי מאה ועשרים שנה. מגיע לך אות־כבוד של זהב.

— מפני מה אות־כבוד של זהב?

— אמור אומר לך, ספור ארוך מדי הוא במקצת. אם יש את נפשך להיות עשירי למנין, הריני אומר ברגע אחד קדיש על בני, ואז אספר לך ספור יפה.

ובעל יום־האזכרה העליז מוציא מטפחת, אוזר אותה מסביב למעילו הקצר ועומד כשפניו לקיר:

— אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה...

אין אני יודע, אתם מה טיבכם. אני מודה ומתודה, כי אוהב אני מנחה של חול. שמונה־עשרה אחת של חול חביבה עלי מעשרה מעשי אמנות של חזנים, מסלסולים של שבת ומנוסח של יום טוב. תפלת שמונה עשרה של בעל יום־האזכרה כאן בקרון היתה לבבית כזאת, מלאת רגש כזאת, שנפש כולנו יצאה אחריה. וכמדומה לי, שהוא הדין לברנש העשירי הירקן. שמיעת קדיש, הנאמר מפי אב על בנו — אף היא איננה מן הדברים הפעוטים. מה גם שלבעל יום־האזכרה היה קול ערב ולבבי, שנבע כמעין ישר לעצמות. וביחוד — הקדיש! הקדיש! רק אבן יכלה להשאר דומם למשמע הקדיש...

קצורו של דבר — אך זו היתה תפלת מנחה!

אחר שגמר להתפלל והתיר את המטפחת, ישב בעל יום־האזכרה שלנו מול האיש העשירי ובפנים עליזים־נוגים, כדרכו, החל לספר את הספור, שהבטיח לו. בשעת מעשה החליק את זקנקנו ודבר לאט, כאדם שעתותיו בידו:

— הספור, שיש את נפשי לספר לך, אברכי היקר, בעצם, לא ספור־מעשה אחד הוא, כי אם שלושה ספורי־מעשה, כלומר מעשיות קטנות.

הספור הראשון התרחש בכפר, אצל חוכר. ישב לו בכפר חוכר עם חוכרת. הכפר היה כפר גדול. גויים הרבה, יהודים אף לא אחד. יחידי משמע. אדרבה, עוד יותר טוב. פרנסה בשפע. כאשר יאמר משל הקדמוני: טוב לשבת בין גויים... רק דבר אחד היה חסר להם — ילדים. זמן רב לא היו להם ילדים. לא היו חייהם חיים. רק לעת זקנה רחם האל עליהם. החוכרת הרתה. ללדת וילדה לחוכר בן למזל טוב. בן זכר. שמחה רבה! יש אפוא לערוך ברית, כאשר צוה אלוקים. לקראת היום השמיני רתם החוכר סוס ועגלה ונסע העירה, הביא את הרב עם השוחט עם השמש עם עוד חמשה יהודים. סעודה הכינה החוכרת, מן הסתם, מפוארת. הכול בכול נאה ויאה. לפתע שמו לב — אין מנין. חסר עשירי. מה הדבר? ראש של חוכר. הביא בחשבון גם את החוכרת. ודאי קם צחוק גדול. עד כה ועד כה — היום אינו עומד. מה לעשות? כפר גדול, הרבה גויים, יהודים, להבדיל, אף לא אחד. רע! מביטים — מתקרבת עגלת כילה ישר לאכסניה. ובכילה — עגלון. יהי עגלון, ובלבד יהודי... „ברוך הבא!" „שלום עליכם!" „הכנס, ותהיה עשירי למנין!"... השמחה לא תתואר. עתה צאו וראו את גדולת אלוקינו. כפר שלם של גויים אינו יכול להועיל ולא כלום, בא יהודי אחד, נדמה, עגלון — הנה, כבר טוב!

הספור השני, יהודי חביבי, התרחש לא בכפר, כי אם בעיר. ודוקא בעיר יהודית. זה היה ביום השבת. כלומר, בליל שבת, אחר הדלקת הנרות. באו מבית הכנסת. קדשו על היין. נטלו ידיהם. יושבים לשולחן — נמלך בו נר אחד ומתחיל להנתך. מעמידים בודאי חלה של שבת מול הפתילה — אין הסגולה מועילה. נפלה הפתילה על השולחן, נתלקחה המפה. עוד מעט הפרוץ שרפה. מה לעשות? לכבות? אסור — שבת! נקהלו השכנים, כל הרחוב. קול צעקה, המולה: „יהודים, אבדנו!"... נושאים עיניהם — חבדזור, הגוי של שבת. „חבדזור רחימאי! הרואה אתה את האור הגדול ההוא?"... וחבדזור, אף כי ראש של גוי לו, הבין למה ירמזון מליהם. ירק בכפו, תפס בשתי אצבעותיו העבות את הפתילה — קץ לשרפה. ובכן, אשאלך: האפשר להעריך את פלאי האלוקים? בלי עין הרע, כל כך הרבה יהודים לא יכלו לעשות מאומה. בא גוי אחד — הציל עיר־שלמה.

עתה יש לספר לך, משמע, את הספור השלישי. זה התרחש, המבין אתה לי, אצל הרב עצמו. לרב שיהיה בן יחיד, ודוקא בן יחיד מוצלח, מושלם בכל המעלות, שמזדמן אצל רב. עודנו רך בשנים השיאוהו, נתנו לו אשה בדתיה, עם מזונות לכל החיים, והושיבוהו, שישב וילמד. הוא ולומד. והכול היה יכול להיות טוב ויפה — במה דברים אמורים? לולי היה „גיוס" בעולם. אף כי, לכאורה, מה הרב ולגיוס? שהרי, ראשית, בן יחיד הנהו. ושנית, אם יש לכסף, לא יהיה מוסור בכסף. אבל הגיעו ימים רעים, לא החלו לקחת מיהודים בנים יחידים, וגם כסף לא לעזור להועיל. גם לא רבבה! שלטונות מרים ונמהרים, רופא רשע רע, רע! מה אאריך לך, אברכי החביב, הכניסו את בן ערום. בפעם הראשונה בחייו היה עליו לעמוד בגלוי דבר זה היה לו לישועה, כי על ראשו נתגלתה, לא ספחת, „מעשה צעצועים", ודוקא לא מלאכותית. יש או שהיא שרדה לו מימי ילדותו. היה ילד עקשן, לא נתן את ראשו... מובן, שנתנו לו ללכת.

ועתה אשאלך, אברכי החביב, למה אתה ראוי? הנך, גוי רצונך להיות, הדבר השלישי, הספחת, הנך — האין מגיע לך אפוא אות־כבוד של זהב?...

— — — — — — — — —

בתחנה הראשונה נעלם ה„עשירי למנין" שלנו, ואיננו.

ABRIDGED ACCOUNTS OF PHOENIX ASSURANCE COMPANY LIMITED (LONDON)

ACCOUNTS OF HEAD OFFICE

ABRIDGED CONSOLIDATED BALANCE SHEET AS AT 31.12.1973

	£	Preceding Year £		£	Preceding Year £
...pital and Reserves	56,682,931	49,851,633	Investments	375,650,544	323,103,753
...fe Assurance Fund	214,485,510	186,450,968	Fixed Assets	46,935,316	34,379,608
...neral Insurance Fund	85,302,665	73,277,256	Other Assets	92,657,673	77,215,012
...aims Outstanding	93,261,961	73,358,317			
...her Liabilities	65,510,466	51,760,199			
	515,243,533	434,698,373		515,243,533	434,698,373

PARTICULARS CONCERNING INSURANCE BUSINESS AND PROFITS FOR THE YEAR 1973

	£	Preceding Year £
...emiums in Life Assurance	42,538,000	36,329,000
...emiums in General Insurance	161,889,000	136,715,000
...ofit in Life Assurance	1,391,069	1,258,303
...ofit in General Insurance	2,447,958	2,381,600
...ofit from Investments less Expenses not included in Revenue Accounts	11,830,898	8,666,979
...ofit before Appropriations	15,669,925	12,306,882

ISRAEL BUSINESS

INSURANCE BUSINESS AND PROFITS FOR THE YEAR 1973

	IL	Preceding Year IL
...emiums and Registration Fees ...n General Insurance	5,190,608	4,527,827
...ofit (Loss) in General Insurance	82,005	(349,055)
...ofit from Investments less Expenses not included in Revenue Accounts	(58,690)	(18,925)
...t Loss	26,685	367,980

ASSETS AND LIABILITIES IN ISRAEL AS AT 31.12.1973

	IL	Preceding Year IL
...bilities in Israel	3,055,000	2,175,000
...proved Investments in Israel	2,064,000	1,524,000
...icit	991,000	651,000
...approved Investments in Israel	729,000	220,000

NOTE: Detailed Statements of Accounts with Auditors Report are obtainable at the Company's Office, 30 Rehov Levontin, Tel Aviv.
The above advertisement is published pursuant to the Insurance Control Law — 1951.

General-Agent in Israel:
PALESTINE INSURANCE AGENCIES LTD.
18 Rehov Huberman, Tel Aviv

...Aviv, August 1, 1974

ספרות — סיפורים, שירה, הגות

ן תה
ין
ז של א. מ. פוקס)

מאת
דב סדן

א.

סדר חלוקת פרס מאנגר שנערך, כמשפטו שנה־שנה, ברוח־חג וברוב־עם, בעדרה מבנר הדמות הראשה, ראש־הזוכים בו וראש־הזכאים לו, אברהם משה פוקס; שכן ברווח־הזמנים הקטן שבין החלטת הדיינים לבין קיום פסק־דינם, הלך האיש, שבע ימים ועשייה אך גם שבע יגון ותלאה, לעולמו. עם הכרזת הפרס קמה מעם שולחן הבימה נערה נאה ותמירה וקיבלתו — והעיד־שם זעיר־שם טעתה בה הכרוניקה, בכתבה עליה כעל בתו של המספר הגדול, ובאמת נכדתו היא. והיא בפקא־מינית, ביתר לשכמותו, שנחשבת לו שלשלת־היחוסין ה־חדשה, כפי שהיא מצויה בספרות־הזה. ד־ספרות־יידיש בכללה... ואמנם, במזדמן גיל־גלתי חזרתי וגילגלתי את הדיבור על משפחות־סופרים ואמנים, כגון הלל צייטלין ובניו — אהרן ואלחנן; שמואל ניגר ושני אחיו — ברוך (ולאדק) ודניאל, ואשת אחיו השלישי — פריידל; מלך ראוויטש ואחיו — הצייר משה הרוני, המספר הרץ ברגנר; ובנו — הצייר יוסל ברגנר; יעקב זיפר ושלושת אחיו, הפדגוג יחיאל שטרן וה־משוררים שלום ויאיר שטרן, וכיוצא באלה. ובכן, אותה נערה נאה ותמירה — אמה היא בתו של א.מ. פוקס (שגם אחיו, י.א. ליסקי, הוא בסופרים); ואילו אביה, מוריס קר, עורך „ישראל מונטהלי", הוא בנה של המשוררת אסתר קרייטמן, אחותם של י.י. זינגר ויצחק באשוויס. אכן, משפחה סופרים.

ב.

וכן נהפכה תרועת־ששון לאנחת־אבל, ו־הדברים אמורים לא בלבד במה שנאמר בו במעמד הנזכר, אלא אף בדברי ההערכה של יצחק יונסוביץ בחוברת „מאזנים" (סיון תשל"ד) שנאמר בשוליה: „דברי ההערכה — — שנכתבו בחיי הסופר ישמשו עתה ציון לזכרו". והדברים ראויים להישמע, ו־אביא בזה סיומם: „א.מ. פוקס אינו אולי הפרוזאיקן ביידיש הזקן ביותר החי עמנו בישראל, אך הוא בלי ספק החסון והחשוב שבין סופרי־הפרוזה שלנו ביידיש, אלה ש־במשך מחצית היובל האחרון הפכו את מדינת ישראל לביתם הקבוע".

ולא חזרתי על דברי־הסיום אלא בעיקר על שום סיום־סיומם, כלומר עלייתו של המספר הגדול לארצנו והשתקעותו בה. זה־מצוי אצל ספרות יידיש, בגליל הורתו ו־גידולו, אדמת גליציה, יהדע, כי סופריה היו בהם כמה אנטי־ציוניים, וצד זיקתם ל־ארצנו ותקומת עמנו בה בכלל. והדברים אמורים גם (ואפילו ביחוד) במה שנקרא תנועת „יונג גאליציע" (גליציה הצעירה), ודי בציון, כי ראשון משורריה הנחשבים, שמואל יעקב אימבר, ראשון מסופריה הנח־שבים, א.מ. פוקס, וראשון מבקריה הנח־שבים, צבי ביקלס־שפיצר, ציונים היו; ה־כשורר שמקצה זה והמבקר שמקצה זה — ציונים־מדעת, והמספר שבאמצע — ציוני־בתחושה. אך זה מקרוב, בהכיני לדפוס אסופת דבריו של יוסף פאלק, סופר יידיש וציוני מובהק אף הוא, ובבדקי בעזבונו, נמצאה לי, בכלל רוב אגרות סופרים, אף חבילת אגרות של א.מ. פוקס מלונדון ל־יוסף פאלק בתל אביב, ואביא מהם שני קטעים.

במכתב אחד (14 באוקטובר 1946), הדן בקובץ סיפוריו „בגויים", שיצא בתרגום אוהבו ומוקירו משה ברסלבסקי, יאמר:

„זה עשר שנים ומעלה, שלא היה לי יום טוב או יפה, להוציא ארבעת השבו־עות, בקיץ 1938, בפאריס, כשנחלצתי מ־תופת היטלר בווינה, ולהוציא אותו יום, לפני שבועות מעטים, כשקיבלתי את מכ־תבך, ובו הבשורה הטובה על שיצא לאור ספרי בארץ־ישראל; וזה מקרוב, כשהחזקתי בידי את ספרוני הנאה, אלה עלי־לשון־קודש של סיפורי. בין תאמין בין לא תאמין, אך לפי הרגשתי היה זה היום היפה ביותר בחיי, ולא אשכח לעולם את טובת ידידותו הישנה, כי היית הראשון לבשרני את הבשורה הטובה. הלא ידעת כי, בגלל סיפורי, שיחק לי מזל נאה ב־ספרות־יידיש. כתבו עלי רוב מאמרים, מי תוך תכרה ושבח, עד השמים; תחת ידי נמצאים צרורות שלמים של ביקורת, למעט המאמרים, שאני יודע עליהם אך אינם ברשותי. אפילו בבריות־תמעוטות כתבו ל־פנים הרבה מאמרים על סיפורי, ובשנת 1928 יצא בקיוב ספרי, מטעם הוצאה סובייטית ממלכתית, שלא בידיעתי, בצירוף הקדמה של מאיר וינר. בספרו של משה ליטבקוב „המנות", שיצא לאור במוסקווה, ועניינו ספרות יידיש, מצוית מסה גדולה על סיפורי. אף תורגמו מסיפורי במאספים אנגליים, פולניים, צרפתיים. „דאס בערגל" (התל) נדפס, בתרגום גרמני, בכתב־העת ה־ספרותי אמנותי „המנורה" — — כורך הטבע שמחתי תמיד, בראותי תרגום ממני או מאמר עלי. אולם את השמחה האמיתית חשתי אך בקבלי את ספרתי „בגויים" ב־תירגומו העברי של ברסלבסקי. והטעם הוא באהבתי הגדולה, העמוקה לארץ־ישראל וללשון העברית, ובנעמי הגדולים ממנה; ראשית־הרגשתי חיותה, כי זה משה ברסלבסקי אינו אדם כי אם מלאך מן השמים, שהופיע אלי בפליאה כזאת, פת־אום ושלא כצפוי! — — ועתה תבין מאליך, כי בהלך־הרוח של החורבן היתה לי הופעת ספרי בלשון העברית ובארץ ישראל שמחה גדולה. היינו שוקעים פה, בפשיטות, בתהום של עצבות ויאוש, אי־לולא הבריות הרוחנית והתקוה — ארץ־ישראל, ואת עליכם, יהודי־הישוב, לדעתו, והמלחמה, שאתם עושים למען הישוב, מר כיחה, כי יש בכם תודעת האחריות כלפי יהדות הגולה החרבה וכלפי קיום־העם".

א.מ. פוקס

במכתב אחר (8 בינואר 1947) אמר:

„כבר כתבתי לך קודם: אינני רוצה לחלוטין לקבל, מידי הוצאת הספרים, שכר בממון, ולא משום שאינני זקוק לו, ואיפכא מסתברא, אלא שאינני רוצה. עקרון הוא לי בנוגע לארץ־ישראל ובנוגע לתירגום עברי. סבורני, כי המתרגם, ולענייננו עתה, החבר מ. ברסלבסקי, ראשי, על שום גודל עבודתו ויגיעתו ועל שום האידיאליות שבו, לעשות במלוא־השכר, שהוצאת הספרים קבעתו, כבתוך שלו, ואני מרוצה מאוד בהצלחה המוסרית, ואני מחזיק לו טובה בכנות ובמלוא־הלב, ולעולם לא אשכח לו את מעשהו היקר לעילוי הרוחני. קשה להסביר את הדבר במילים מעטות של מכתב. אילו היתה בידי אפשרות חומרית, הייתי שולח לו למשה ברסלבסקי מתנה יקרה. אני הוגה בזה, ודאי אף אעשה כן, עם שעת־הכשר הראשונה. על כל פנים רכש בי ידיד טוב לכל ימי־חיים — —".

ולא עוד, אלא מתוך המכתבים הבאים אנו לכדים, כי טרח להפצתו של התירגום, באופן שהגיע מוסר, המשמש את קהל ה־עברים באנגליה, לחתום על הספר בסכום ראוי להתכבד.

במובן, עם פטירתו נקשרו כמה הספדים עליו, גם בלשון העברית, כגון מאמרו של מרדכי חלמיש („א.מ. פוקס — מגדולי ה־פרוזה היידישאית בזמננו", על המשמר, ו־תמוז תשל"ד), אך ביחוד בלשון־יידיש. מ־כלל אזכיר דברי הותיק שבידידיו החיים, מלך ראוויטש, שיאריך ימים ושנים, („א.מ. פוקס ז"ל" — לעצטע נייעס, י"ד אב תשל"ד), לאמור: „סופר רב־אחריות, שכל חיי־יצירתו עברו עליו בתוך חיפושים ש־חיפש את עצמו, ועל הרוב טופם לטובה. כל סיפור וסיפור שלו היה עמל ללא־גבול. כן ספרו הקטן, שיצא לאור בשם „איינ־זאמע" (בודדים), בשנת 1912 בהוצאתי שלי. עוד ניצב לעיני הספר, על כריכתו הירוקה — ועל גבה ציור של דמות שוכבת וראשה בחול. אף אני הוצאתי לאור, באותה שנה עצמה, ספר שירים קטן „אויף דער שוועל", (על המפתן), ואף ספר זה יצא בהוצאתי שלי — ששים ושלוש שנים חלפו מאז כבצה. כיצד נעשיתי מו"ל — זה לא בלבד סיפור־מעשה ישן, אלא אף הרפתקה. אני מימנתי את הוצאת־הספרים הזאת. פוקס החליט, כי אם אני אוציא ספר, אף הוא חייב לעשות כן. בימים ההם עבדתי בבאנק. נטלתי, אפוא, הלוואה באותו באנק גופו, מישכנתי את משכורתי מראש לכמה מאות זהובים, ונעשיתי מו"ל". והמשך דבריו אמר: „נועדו לו לפוקס חיים קשים ואף מיתה לא קלה. ניתן לי לבקרו בהדר־יוסף, כאחת עם רעייתי רחל. בתו ונכדתו היו מבקרות אותו שבוע־שבוע. אך זולתן לא פקדתו כל נפש חיה. הוא הירבה לקונן על בדידותו — כאילו נתאמת לו שמו של בכור־ספריו: בודדים".

וכן אוסיף ואזכיר מאמרו של שמואל איזבאן על הנפטר כבורא של מבנן חדש בפרוזה החדשה של ספרות יידיש („פאר־ווערטס", 7 ביולי 1974). לתשומת לב מיר חדה ראוי נסיונו לראותו בקונטכסט של אסכולת וינה, בדומה לנסיונו החריף של יורם ברונובסקי לראות בקונטכסט של ספ־רות אוסטריה, וביחוד וינה, סופרים עברים בני הדור ההוא והגליל ההוא וקרקע גידולו וסביביו, והיא מחשבה הטעונה הרחבה ו־פירוט. איזבאן משלב גם דברי זכרונה על פגישותיו עם א.מ. פוקס, והם בנוחן עניין, אך אסתפק בהזכרת הפגישה שבינו לבין שלום אש, בקונגרס פא־ן שנתכנס בוינה ב־1928, לאמור: „א.מ. פוקס — — ראה כחובה לו להציג את עצמו. ניגש והזכיר את שמו — „אהה, זה אתה, פוקס — באה תשובתו הרוממה של אש — הידעת, כי אין אני יכול לקרוא אותך... כתיבתך דשנה מדי, סמיכה מדי. ספרות במותה כתה... אפשר לשתות תה שכולו תמצית? לאו! מוזגים מעט תמצית בכוס, ממלאים אותה מים זכים, בוחשים והרי טוב־טעם. אך אתה המוזג תמצית בלבד!" פוקס לא נראתה לו, כנראה, ההשוואה לא נתקבלה עליו הקבלה לא־אמנותית כזאת, ומוכן היה לפתוח בויכוח: „על שום כה אתה משווה ספרות לתה? תשווה אותה ליין, כל שהוא עז יותר, סמיך יותר, טעמו משובח יותר, משובב יותר, הנאתך ממנו — הנאה".

שים
וסדות

מאת
נתן רוטנשטרייך

א.

הדרמה שעברה על אמריקה שב־מרכזה גורל נשיאה לשעבר — דוהפת אנשים רבים ללמוד מוסר השכל.

האופטימית — ואולי התמימות ה־אופטימית — האופיינית לאמריקא־נים רבים גוזנת אותותיה גם בביוון של הלקח שלומדים אותו: הוכח כי החוק עומד מעל לאדם; הוכח, כי המערכת פועלת: ההגנה על תו־קתה של ארצות הברית עלתה יפה; בתי המחוקקים פעלו כשורה; הם לא גרשו את הסאה. הנשיא הוכרח להסיק מסקנות, ביחוד בשבית המש־פט העליון לא התיר לו להסתתר במקלט־מבטחים כביכול של הסמכות של הזרוע המבצעת. לפרקים אתה שומע צלילים: לא היה מפלט מזה שהעבריים יגיעו לשפל המדרגה, כי כל שירע — כלומר ככל שהיה רע — כן ייטב. לא רק עת צרה היא לארצות הברית וממנה תושע; הצ־רה עצמה היא המושיעה, כי היא האחיזה לשנוי. הזעזוע עצמו נושא עמו גרעינים של התחדשות ואפילו של תחיה בכיוון של איזון בין מוס־דות, בכיוון של יושר צבורי ואישי ובכיוון של התגייסות בין הגורמים הצבוריים והמדיניים המתרוצצים.

מסתבר כי יש לראות את הדב־רים בהקשרם הרחב. הציפיה המ־שיחית שנלוותה לדבקות האמריקא־נית בסדר החיים ובחוקה — זו עברה מן העולם לפני שנים. התברר שהחוקה והמוסדות אינם עוגן של הצלה מפני הסתבכות במלחמה שלא ידעו טעמה ותכליתה. אז למדו ש־התנגשויות וקונפליקטים פנימיים, כ־לכליים וחברתיים הרווים התכן לאו־מי או אתני — אינם מו־צאים את פתרונם במטה הקסם של המבנה המוסדי. המלחמה והמצוקה הפנימית הבליטו את משקלם של גורמים אנושיים, הן במישור של ההנהגה והן במישור של המוני האנ־שים. למלחמה נלווה משחק שלטוני שעליו נאמר כי מיתולוגיה פוליטית אין בכוחה להסתיר עוד את העתו־תות הפוליטיות. אך השגיאה שאפ־שר לשגות בה היא זו של קשירת הלקח במוסדיות וראיית התוחלת המ־מוקדת במוסדיות זו. כאן לקח לא רק לארצות הברית המעורבת בע־בין אלא לקח למיקצב המדיני בכ־לל.

השפיעו למען ההשפות זו. בתי ה־משפט, של צוותי המושבעים המו־פקדים על החקירה ועשרות משפ־טים שכבר נערכו ושבהם נמצאו אשמים עוזריו של הנשיא לשעבר — הללו הוסיפו משקל ושחקו את החומה שהנשיא לשעבר ביצר סביב עצמו. ועל הכל ההסתמכות על החו־קה, זו שכל היריבים מדברים בש־מה ושעל שמירתה נשבע הנשיא ב־שבועת האמונים שלו — הסתמכות זו יוצרת שפה משותפת, מעין מ־שותף של אסוציאציות מושגיות ו־היסטוריות ובכך נמצא המכנה המ־שותף מחודד או אפילו מועמק. לרו־בים מאד היה כל זה שיעור ארוך בסודיה של ארצות הברית, באור־חות פעולתה, שיעור מוצנע במט־שותם של דברים שלומדים עליהם בכתה בשיעורי אזרחות. ובכל זאת נראים הדברים שככל שנודעת חשי־בות לאלה העיקר הוא בהבחנה של הקהל עצמו ובמוקדיה של הבחנה זו.

ג.

שמא כדאי להתחיל מן הסוף. בנאום לאומה שבו הודיע ניכ־סון על התפטרותו מכהונתו הסביר את נמוקי ההתפטרות באבדן הבסיס בבתי הנבחרים. כלום אין זה נכון? מסתמא כן — שהרי אם בתי המ־חוקקים עומדים להאשים אדם ול־הדיחו הרי הם שומטים את הבסיס החוקתי מתחת לרגליו. אולם לשון זו שנקט היתה לא רק לשון סני־גור הבאה להפות על המצוקה ש־הוא נתון בה אלא גם מעתק ממו־שגים הנלמדים מעבר נשיאותי של ארצות הברית למושגים הקשורים ל־משטר פרלמנטארי, שאינו משטרה של ארצות הברית. במשטר הפרלמנ־טארי תלוי ראש הממשלה — או האיש האכסקוטיבי המרכזי — בבית הנבחרים, המאשר את כהונתו במש־שת הבעת האמון בו ובממשלתו וה־נוטל ממנו סמכות למשול כאשר מביע אי־אמון בו ובממשלתו. ואי־מון ואי־האמון הם גילויים של עמדת־תמיכה או אבדן תמיכה מדי־ניים, חברתיים או אידיאולוגיים. ו־אילו ענין ההאשמה של נשיא של מעשה של בליעת עשיית צדק ומש־פט הם מעיקרם ענינים שמחוץ למ־ערכת חילוקי הדעות המדיניים ומ־חוץ למסכת האמון. הנשיא שלט, ולא בלא יומרה, גם לקונגרס שרו־בו היה דמוקראטי. מכיוונת זו בין נשיא לקונגרס לא היתה בגדר של שמיטת בסיס כי החוקה מאפשרת — ואפילו רוצה — כהפרדת סמ־כויות, בהליכי בחירה נפרדים וב־עצמאות מרובה של כל זרוע של־טון בתוך עצמה וכלפי זולתה. מע־תק ממערכת מושגים הכרוכים במ־שטר נשיאותי למערכת מושגים של משטר פרלמנטארי הוא איפוא טש־טוש מערכות, אפול וערפול המצב — הכוונה לשוות למושגי הבסיס לה־פות על עצמי הדברים בפוזה שתם.

ללמדנו על ענין מהותי: כל אימת שטוען אדם לסמכויות של משרתו הרי הוא מעתיק את עמדתו הוא, את קשייו ומכשוליו, מן הספירה של פלוני בן אלמוני לספירה של [illegible]

בלוגיה, ביוגראפיה, מצבי־ענינים אישיים או פוליטיים במשמע של מאבק על שלטון ועל תמיכה. היה כאן מאמץ עקיב בכיוון של לבישת המסכה הלא־אישית במקום שהמני־עים היו אישיים או מצביים. הנ־שיא לשעבר שלף את הנימוק של סמכות הכהונה כל אימת שלא היה מענה בפיו. ככל שהרבה לשלוף ני־מוק זה נעשה הנימוק מעין מסכה, עיר מקלט. הטענה של הצד שכנגד היתה כי אין נימוק זה עומד כא־שר יש התנגשות בינו לבין החוק. אולם מאחורי הויכוח החוקי־החוק־תי הזה עמדה השאלה: באיזו מידה אדם, פלוני בן אלמוני, הוא בעליה של הכהונה המוסדית שהוא מש־מש בה, או האם הכהונה נועדה להנהיג את מעשיו ואין הוא — למצער — בעל סמכות כוללת להנ־היג את הכהונה ולעשותה חומר בידי המחזיק ברסן השלטון. שימוש בני־מוק מוסדי במקום שפועל נימוק אישי — זו היתה הבעיה ושקיפותו של השימוש הטכסיסי בנימוק גברה והלכה. בענין זה מבין הקהל — כי קהל מבין בעניינים של אמת ושקר, של שימוש בהסוואות, של העמ־דת פנים שבטענה למען אינטרס לאומי. הקהל מבין באלה גם כאשר הוא נבוך בענייני מדיניות ואינפ־לציה או נבוך בתורתן של המצו־קות המדיניות הכלכליות. הקהל מ־בין שחומה מוקפת של טכסיסים היא נקובה במקום כלשהו.

ההצעה להטיל אשמה בנשיא לש־עבר על מדיניותו בקמבודיה לצד האשמה בכך שבלם עשית צדק ומ־שפט — הצעה זו לא זכתה ברוב של הועדה המשפטית של בית הנב־חרים. אפשר שהיה כאן בשלב ההוא טכסיס: מתנגדיו של הנשיא מוכ־נים היו לכך שלא כל הצעותיהם להטיל אשמה תוכינה ברוב, כדי להפיס במשהו את דעתם של תומכיו המפלגתיים של הנשיא על מנת שה־ללו יצטרפו ביתר קלות להטלת אש־מה במה שנוגע לשערוריית ווטר־גייט ממש. אך ככל שהיה כאן טכ־סיס מעלה כאן גם הבחנה בין ענ־ינים שתחומם הוא צבאי־פוליטי הם יכולים להיות שנויים במחלוקת ל־בין ענינים שתחומם הוא חוקתי־אנושי ועל כן הם נתונים כתוך לסוגריים של מחלוקת על כיוונים של הכרעות ושקולים מדיניים ואס־טרטגיים. אפילו היה כאן טכסיס שנסתתרה בו ההודיה בהבחנה אנו־שית בין צדק לעולה, בין אמת ושקר.

מוסד כמוסד הוא מערכת של פעו־לות אפשריות וכתוגי פעולה המוכת־בים על ידי הגדרתו של מוסד, הו־קים והנהגים שנתגבשו. כל מערכת היא אחידה למעשה בכיוון מסויים והיא גם בלם על פעולות בכיוון אחר. נשיא אינו שופט ושופט אינו נשיא. נשיא אינו מחוקק ומחוקק אינו נשיא. כיוון שמוסד הוא מכ־לול של פעילויות בכיוון מסויים תלוי מימוש הפעולות באיש או באנ־שים המשמשים בתפקידים במוסד או מפעילים את המוסד על פי הולי־כותיהם והכרעותיהם. לעולם קיימת שניות זו בין מוסד לאדם ועל כן עצובו של מוסד תלוי בשיעור ניכר באדם המכהן בו, האחראי עליו או מכוון אותו. מידת הבלימה והדי־סון הקיימת במוסד כמוסד מתגמשת בשיעור ניכר על פי האדם המש־מש במוסד. מידת היחס בין אמבי־ציות אישיות לבין הכיוונים הסבו־עים במוסד גם מדה זו אינה קבועה ועומדת אלא היא מתעצבת והולכת במפגש הנע והגייד שבין אדם למו־סד: אם הדאגה והחרדה להבחר בש־ניה מפעילה את האיש המכהן במו־סד או דאגה למקומו בהיסטוריה היא העליונה הרי דאגות אלה מכוו־נות את השימוש שאדם משתמש במוסד. יחסי הגומלין בין היות ה־אדם משמש במוסד לבין היות המו־סד משמש את האדם — יחסי גומ־לין אלה לא נקבעו ואי־אפשר שי־קבעו על ידי עצם ההגדרה של טיב המוסד. סמכות וכיוון הפעולה. על כן הטענה של „סמכות האכס־קוטיבה" יכולה להיות טענה למען המוסד ויכולה להיות טענה למען האיש. כאשר האיש הוא מעיקרו טכסיסן ודבקותו בעקרונות כלשהם, לרבות עקרונות שהוא עצמו מכריז עליהם, היא דבקות גמישה כתופה לו עצמו, הרי יחסו של איש לעקי־רונות ערוך על פי מתכונת היחס של האיש למוסד. נכון הוא שטכ־סיסים יש בהם חיוב והם לעתים קרובות זהים עם פתיחות, גמישות, חוסר דוגמאטיות, יכולת להתמודד עם מצבים מתחדשים וכו'. אפשר לאמר שיכולת זו לתמרן עמדה ל־ריצ'ארד ניכסון ביחסו לסין ולבר־ית המועצות — ואולי פריצת הד־רך לקראת סין תראה כצעד מכריע במערכת הבין־לאומית. עקרונות ש־מרגנים שהוא אמון עליהם שימשו לו מעין פוליסת בטוח שלא יואשם בקריפטו־קומוניזם. השיקול האידאו־לוגי והשיקול המדיני־הטכסיסי כאשר אין הם עולים בקנה אחד אפשר לכל אחד מהם להתקיים במקומו והדינאמיקה של התהליכים נמצאת ניזונה מן השקולים הפוליטיים־הטכ־סיסיים ולא מן העקרונות האידיאו־לוגיים. אלא שעל הצלחות אמר ני־טשה שהן שקרים גדולים: ואותה הצלחה המתעלת על ידי טכסיסים שעמדה במישור של המדיניות הבין־לאומית היתה לפח שהטכסיסן סמן לעצמו — וגם על כך אמר פילו־סוף עתיק שגורלו של אדם הוא אופיו.

ד.

אך במקום שאתה רואה את כו־חה המשפיע של דעת הקהל בחברה שיש בה שיעור סביר של צנורות תקשורת רבים שם אתה רואה גם את חולשתה של זו. הנ־סיון שלנו עצמנו מלמד דבר זה ושמא לפנינו לקח רחב יותר.

דעת הקהל על פי טיבה היא התעוררות מגיבה ונענית ואינה הת־עוררות יוזמת או מתווה מדיניות. ודאי שהקהל קיים והאפשרות הנגו־זה בו להתעורר ולהתגבש ב„דעת הקהל" קיימת. ודאי שלקח קודם של התעוררות קודמת מסייע בהתעור־רות חדשה. אך בכל אלה נשארת דעת הקהל בגדר של תגובה על מאורעות ועל סוג מסוים של מאו־רעות במשמע. וכלום אפשר שיהיה אחרת? הלא הקהל אינו מאורגן; הוא אינו נפגש ודן. הקהל הוא סך הכל של אנשים המונעים על ידי אמונות ודעות, ציפיות ואכזבות, ה־קשה והרהור. הקהל מגיב על הנ־הול: אך הוא אינו מקדים אותו או אינו מתעורר כדי למנעו או כדי לכוון את המדיניות ואת המערכת המוסדית והאנושית כך שהמחדל לא יקום ולא יהיה. הקהל הגיב כאשר תלי תלים של דברים שנאמרו בש־ערוריה הפריצה ל„ווטרגייט" נחשפו העובדות התחילו עולות ומתקרבות לעין. התגובה היא גורם אנושי־דימוקראטי־בשורי חשוב. אך יש ל־ראות את מגבלותיה דווקא בגלל המ־הות של התגובה ואפילו השיניה של דעת הקהל אינם מבטלים את מגבלותיה.

כיוון והתגובה גלוית למאורעות והיא הדם הפעיל אין דעת הקהל [illegible]

הוא בהפעלת תבניות ומעשים למען תבניות. הללו מעוגנים במובן בנסי־בות ויש בהם בגין כך מן המרכיב של התגובה על הנסיבות. אך בעוד שהתגובה נוטה להיות מוחה ואפילו מחאה הלוחצת לקיר, מדיניות צריכה להיות נוטה לפריצת התחומים הנ־דורים על ידי הנסיבות וליצור נסי־בות חדשות בתכנון ובידודין ולא רק כתוצאה מעצם התגובה ומש־קעה. מדיניות הנלווית לנסיבות תד־לה להיות מדיניות ובמובן זה משת־משת בה ההבדל בינה לבין דעת הק־הל. משתמע מכך שדעת הקהל אינה יוזמת ואינה מגבשת קוי פעולה. אין היא יכולה לעשות זאת גם משום שדעת הקהל היא דעה ואינה ידיעה במובן המסויג של מושג זה. אין היא יודעת את סבך הענינים; אין היא יודעת את האמצעים שיש לנקוט אותם בנסיבות. דעת הקהל מגיבה בחומרה ובאי־שביעת רצון על האינפלציה. אך אין היא יכולה לנווט את הענינים כדי להוציא את החברה ממצוקת האינפלאציה וגלי־גליה — ואת לפרה דבריו של הנשיא החדש של ארצות הברית על עקרת הבית המיטיבה להבין בכל־כלה מן המומחים. אמירה זו יש בה פופוליזם ולא ההחשבות אמתית בדעת הקהל ובמשקלה הלגיטימי. מדיניות מתגבשת ברמה של מוסדות ואנשים המשמשים בהם ולא ברמה של דעת הקהל. דוקא בימים שבהם נתבלטה בעוצמה יתירה החשיבות של דעת הקהל צורך הוא לחזור ולהבליט את התגובה ואת הכר־כובת של הגורמים הפועלים — הח־גורמים לפעול — בחברה: מוסדות, אנשים וקהל בהתעוררותו. כל מקום שיש בו גורמים שונים — שונים במסיב ובתוכן — אין כובעת האר־מוניה. אדרבא — סבירה שתהיינה התנגשויות ומתיחויות. אך המגמה לעשות דברים מורכבים לפשוטים מתנפצת אל סלע המציאות, מהלכה ומקצבה ומה שאין השכל מלמד המ־ציאות חוזרת ומלמדת ותובעת מחיר או שכר הוראה על הלקח שהיא מעניקה תוך יסורים. על מדינאים מוטל להשתמש במוסדות ולרסן את עצמם בהם ובכחם. מוטל עליהם להקשיב לדעת הקהל ולראות מראש את אפשרויות התגובה שלה. את הקהל אין לדחוס במערכת המוסדית ומערכת זו אין להבליע בקהל. ובין המערכת המוסדית לבין הקהל עומ־דים אנשים ממשיים אשר ההיצבות של פרשיות־דרכים היא מנת חלקם. לאן ילכו מפרשת דרכים — על כך יגיב הקהל, ברצותו יאשר וברצותו ידחה, בבאורותו ישלול ובבאורותו יחייב — וחוזר חלילה.

כיוון שאנו עוסקים בדרמה אפ־שר לאמר כי עצם התפרשותה של זו — לעיני כל העולם — היא קאתארזיס. זכוך הלזימויות והיצ־רים. אך אין להעלים עין מכך שה־קאתארזיס עצמה יוצרת להיטויות, לרבות הלהיטות לזכות בה, לזכות בזיכוך או להזור במשחק מלים עב־רי. מיתוך הלהיטות על ידי מערכת מוסדית ועל ידי קווי־מדיניות, על ידי אנשים השרוים באלה הוא צד אחר של המציאות המורכבת והמ־ [illegible]

ב.

המתבונן מן הצד אינו יכול שלא להבחין, כי הלקח הוא בכוון שונה: לא המוסדות ביחסי־הגומ־לין שביניהם עמדו כאן הכריעו את הכף, אלא דעת הקהל גוללה כאן את נצחונה. המוסדות מלאו כמובן תפקיד חשוב: דחיית הפירוש שהוצע על ידי הנשיא לשעבר לגבי הסמכות של האכסקוטיבה היא ללא ספק צעד חשוב, שיג ושיח של וועדת החקי־רה וביחוד של הועדה המשפטית של בית הנבחרים היה גורם חשוב, ביחוד שהכל חזו ושמעו שיג ושיח זה. התשמתו של השיג ושיח לרא־דיו ולטלוויזיה היא עצמה צעד ל־קראת דעת הקהל וצעד המכבש דעת [illegible]

בין השורות

★ „בתרי ירושלים לגבורת יום הכיפורים" הוא פרק מספר על מלחמת יום הכיפורים אשר יהודה האזרחי ז"ל כתב ערב מותו.

★ פרופ' נתן רוטנשטרייך שבספרו „אנשים ומוסדות" מתפרסמת במעמד זה, שהוא הפרק בחדשי המשבר האמריקני באמריקה.

★ סיפורו של אהרן אלמוג, מעשה נורא בשופר של כרם התימנים, הוא מתוך הספר „בלב שוהד ועוד סיפורים" שיוצא לאור בקרוב בהוצאת „תרמיל".

★ יהושע (סג) ויגודצקי, שעלה לפני שנים אחדות מפולין, ניכנס עם השורות הראשונות של „הכיפורים", כבוא סיפור מחיי הארץ. במלחמת יום הכיפורים. הסיפור תורגם מפולנית על ידי יוסף פרחם.

★ סיפורו של יגאל לב הוא מתוך ספר חדש שיצא לאור החודש בהוצאת „ביתן" בשם „שמש שחורה".

★ הסיפור „עשיר" למנון של שלום עליכם מתפרסם לראשונה בתרגום עברי של רב־ירדן.

הכר את יהדותך — יום הכפורים

הסיסמא

במשאית שירדה דרומה, בעיצומו של יום כפור היום לפני שנה, ובימים שלאחר מכן — שמענו איך נקטעים השידורים והחדשות, בצפירת יללה קצרה וצלולה, ואחריה צרור סיסמאות קצרות. סיסמאות בנות שתי מלים שליוו את המלחמה. איש מבינינו, הנוסעים, לא הבין את פשר המלים, אולם כולנו יחד עצרנו נשימתנו. ידענו והאמנו כי יש להן משמעות נוקבת, בגיוס כוחות המילואים ובהפעלת התכניות האופרטיביות השונות.

שש שנים קודם, היתה זו סיסמא קצרה, גם היא בת שתי מלים, שהרעידה את כל מכשירי הקשר בגבולות סיני, ושהפעילה את מלחמת ששת הימים. הסיסמא היתה: סדין אדום.

נעסוק הפעם בפענוחה של סיסמא אחרת. סיסמא עתיקה אשר הפעילה מערכי כוחות עצומים, והצעידה גדודים אל אחת המלחמות הקשות ביותר של העם היהודי.

סיסמא קצרה בת שתי מלים, מבשרת ומפעילה זה שנים רבות, אלפי שנים, את המערכת המתוחכמת, המסובכת והחיונית ביותר של העם היהודי, במערכה הקשה לעיצוב דמותו וגורלו.

סיסמא קצרה: ימים נוראים.

סיבות שונות גרמו לכך, ששכחנו כלל, את המשמעות האמיתית של אותן מלים. שקשרנו להן אוסף של אגדות ותבשילים. שפיזרנו סביבן זכרונות סתומים, מנגינות ערבות וקטעי מצוות, ובכך הסתפקנו.

שכחנו שמלים אלה הן הצופן ההיסטורי הגורלי לעבר, להווה ולעתיד של עם ישראל. ואולי בכך, החל המחדל.

הבה נאזין לאחד מן הראשונים, הנותן לנו תרגום ראשון וקצר, לשתי המלים שבצופן ולמשמעותן: אמר רב כרוספדאי אמר רבי יוחנן: *שלשה ספרים נפתחים בראש השנה. אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינונים. צדיקים גמורין, נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינונים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום־הכפורים; זכו, נכתבין לחיים. לא זכו, נכתבין למיתה.* (ראש השנה ט"ז ע"ב).

משפטים אלה, הלקוחים מן התלמוד, לא נכתבו בידי הוזים ובודי אגדות. ההגיון הבריא והמדוייק של חכמי התלמוד — שבא לידי ביטוי גאוני על דפי יצירתם, הזין את מצבורי היהדות במשך דורות — שולט והכתיב גם את המשפטים שציטטנו, גם אם אלו נשמעים כדברי אגדה.

יש לנו שאלות, קשה לנו לקבל זאת כעובדה בדוקה, משום ששכחנו את השפה. משום שהמונחים זרים לנו. לכן נזדקק לעזרתם של חכמי הדורות האחרונים, אשר פיענחו עבורנו מושגי יסוד ביהדות. הסבריהם יגלו את הלוט מהצופן ששמו: ימים נוראים, ומתיאורו המיסתורי של ר' יוחנן.

האדם הרוחני

מאז היות האדם יצר לעצמו אידיאלים. אידיאלים שהם פרי מחשבה מעמיקה, שנוצרו בשכלו ובהשפעת סביבתו. אולם אין אידיאלים אלו משקפים את מהותו האמיתית של האדם. המהות האמיתית של האדם היא: שאיפותיו. השאיפות אינן רק משקפות את טיבו של האדם ומצבו הרוחני־הנפשי, הם, למעשה, תעודת הזהות שלו, הם, האדם עצמו. כל המייחד את האדם בטבע, והמבדיל בין אדם לאדם — הוא השאיפות. תוכן השאיפות ועוצמתן.

לאידיאלים שונים יש שותפים רבים, לעתים מיליונים. לאידיאל הסוציאליסטי שותפים מאות מיליונים, ואף־על־פי־כן, שונה כל אחד מחסידיו לחלוטין, במידת העוצמה של שאיפתו להגשמת אידיאל זה.

(היתרון של דרך זיהוי האדם באמצעות שאיפותיו, על פני הדרך המקובלת במחלקה לזיהוי פלילי של המשטרה, הוא בכך: שאת הפרצוף הרוחני האמיתי, יכול האדם לבור ולקבוע במו ידיו. מה־שאין־כן בפרצופו החיצוני שעמו נולד ועמו ימות. [סכנת זיוף קיימת בשני המקרים]).

הדרך היחידה שיש לנו לבחון את תוכן ועוצמת שאיפותנו היא המעשים. מעשי האדם הם המשקפים את תוכנו הפנימי ואת מהותו. במעשיו מצביע האדם על שאיפותיו האמיתיות. זאת ועוד, המעשים הם הדרך היחידה, המפעילה והמשפיעה גם על עיצוב השאיפות. כל נדבך שהאדם מבית בדרך להגשמת שאיפותיו, יוצר בו דחף עצום להקים נדבך נוסף, זו המשמעות הרחבה של מאמר חז"ל: מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה.

במעשיו קובע, איפא, האדם, את זהותו ואת אישיותו.

קביעת הזהות, אינה תלויה בשיקול דעתו של האדם וברצונו להתמסר לו, אלא מציאות. היא המטרה היחידה למענה נשלח האדם לבלות מספר שנים בתבל. כך אמורים דברים אלו בתורה: ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המוות ואת הרע... ובחרת בחיים. (דברים ל').

המוות והחיים האמיתיים של האדם (הרוחני) אינם נמדדים בקטגוריות המקובלות של מוות קליני, אלא באמת המידה של הטוב והרע. האדם שבחר כשאיפת חייו את הטוב, קבע את זהותו הרוחנית כחלק מן הטוב, ולפיכך קיומו הוא נצחי, כנצחיותו של הטוב. אדם זה נקרא חי, ובחירתו היא: חיים. האדם שבחר ברע, קבע בהתאם לכך את זהותו, ולפיכך גם חייו אינם חיים, במובן האמיתי של המונח חיים. חייו הם ארעיים כארעיות הרע.

וכאן אנו מגיעים למאמר שקראנו לעיל על שלשת הספרים הנפתחים בראש השנה. הימים הנוראים הם ימי מבחן לאדם הרוחני. בימים אלו (ולהלן נפרש מדוע) נבחנת אישיות האדם ושאיפות לבו. הבחינה היא בסתר הלב. זהו רגע מיוחד במינו, שבו כל אדם מגדיר את עצמו, לאן ולאיזה קטגוריה נוטות שאיפותיו? (וממילא מעשיו). אם הן שאיפות חיוביות, כנות וטהורות (מנקודת ראותו של אלוקים), אם הן בעוצמה הדרושה, כי אז האדם הוא חי. זה אינו גזר דין, זו היא מציאות. אם אין לו לאדם כלל שאיפות במובן הרוחני, או אם שאיפותיו פסולות (וממילא מעשיו), האדם הרוחני שבו — מת. וגם זה אינו גזר דין פתאומי, זו היא מציאות.

האנשים המכונים בינוניים, הם בעלי השאיפות הטובות, שטרם הפכו שאיפות אלה למציאות איתנה בלבבם. בתוכם מתרוצצות השאיפות הנכונות בד בבד עם שאיפות שליליות במלחמה מתמדת. אנשים אלה חשים בתוכם, לעתים, בושה, במעשים שאינם הולמים את שאיפותיהם. לאלו — ניתנו עשרת ימי התשובה, שיוכלו בהם להגדיר ולהפוך את השקפותיהם למציאות קבועה, שתעניק להם גם זהות מוגדרת.

ספרי החיים והמתים, הם הקטגוריות שהאדם משייך עצמו אליהן בעת המבחן. והעובדה שאנשים מסויימים הידועים כרשעים, ממשיכים לחיות לאחר ראש השנה אינה סותרת קביעה זו. אלו אנשים שמתו מבחינה רוחנית.

מדוע שעת המבחן היא בראש השנה, ומה הייחוד של הימים הנוראים? להבנת מושגים אלו עלינו לחדור אל רובד נוסף בהרכב האדם הרוחני. כוונתנו, לרעיון „הבחירה החופשית".

הימים הנוראים

הזכרנו לעיל כי האדם קובע את זהותו במעשיו. קביעה זו מתמשכת על פני כל החיים. ההזדמנויות ומאורעות המזדמנים לאדם בדרך חייו מאפשרות לו לבטא את אישיותו בהכרעותיו.

כולנו יודעים להבחין בין סוגי הדילמות וההכרעות. דילמות קטנות, כמו סוג הבגדים המזון שנרכש, הדילמות גדולות יותר. כגון: הדירה, עיר המגורים, חינוך הילדים ובחירת המקצוע לעתיד. הדילמות הגדולות קובעות בדרך כלל, את אופיין של הרבה מן הדילמות הקטנות, שיבואו בעתיד. לרופא הגר בתל־אביב יש בעיות שונות, מאלו של החקלאי המתגורר במושב שיתופי בדרום. אם כי לשניהם תהיינה די־והותר בעיות בעתיד, אין ספק שההכרעה בבחירת המקצוע, יש לה השלכות על העתיד כולו וצביון בעיותיו.

כללים אלו קיימים גם במישור הרוחני. האדם חייב תמיד לבחור ולהכריע בין טוב לרע. הכרעות אלה הן המשמעות של חייו והן האפשרות לו לקבוע את זהותו ושאיפותיו. זאת ועוד, הרע נברא בעולם כדי ליצור לאדם את הדילמה ואת האפשרות לבחור בטוב. בכך הופך האדם להיות בן חורין.

ולכן, חשופים כל האנשים לדילמות שונות. האחד עסוק בשאלות נימוס מפליגות ובזהירות מירבית בכבוד הזולת ובכבוד ה'. והאחר מתלבט אם גם לרצוח או רק לשדוד. בין שני הקטבים מתמודדת האנושות כולה בשאלות כגון: האם לסחוב או לפלח? האם לשקר? האם להעליב או להבליג וכו'.

כל הכרעה חשובה איפא. אך ישנן הכרעות חשובות יותר, גורליות יותר. לפי אותה חלוקה עלינו להתיחס למאורעות הקורים בחיינו. מקרה אסון, הקורה חלילה במשפחה, משמש במקרים רבים תחנה בחיי האדם. רגע של חשבון נפש, שבו יכול האדם ליצור שינוי מהותי בחייו.

אסונות לאומיים בעבר ובהוה, שימשו לאנשים שונים נקודת מפנה בחייהם. יש אשר החליטו להתחזק באמונתם ובשמירת מורשתם. ומאידך גם להיפך. כל מאורע קיצוני מזעזע, איפא, את האדם משלוות חייו, ומכריח אותו לנקוט עמדה, לכאן או לכאן.

זו היא למעשה משמעותם של הימים הנוראים. מלבד קדושתם של הימים לפי המסורת (ואין כאן המקום להאריך), הנה, האוירה הציבורית הנאותה באותם ימים, התחושה של חשבון נפש כללי, וההשתתפות הגדולה המלוכדת של ציבור רחב בתהליך ה„תשובה" — מקלים את הצטרפותו של כל פרט למעגל השבים. ימים אלו יכולים וחייבים לשמש מנוף כביר שישא את האדם משיגרת חייו ומאדישותו. שיאלץ את האדם לבחור לעצמו דרך חדשה ושאיפות נכונות. מאידך, האדם המתעלם מכך, מגלה בבחירתו זו, (וזו היא בחירה! גם האדישות!) כי שאיפותיו שונות, כי הוא אדם שונה, אדיש, מת מבחינה רוחנית.

יום הכפורים

יום הכפורים יוצר למעשה הפנית חדה בעולמו הרוחני של האדם. ביום זה מגיעה לשיא, התחושה הפנימית והשאיפות הכמוסות של כל אדם (באם נותר בו קורטוב של רוחניות) להטהרות.

יום זה שבו משתחרר האדם מכל הכבלים הגשמיים. שאין בו אכילה ושתיה. שאין בו אפילו שום מצווה מעשית (לא שופר ולא מצה, לא סוכה ולא לולב). יום המוקדש כולו לבחינת מצבו של האדם הרוחני, התבוננות פנימית במעשיו ובמחדליו. יום שבו נמשלו ישראל למלאכי השרת.

עדויות היסטוריות ומאורעות בדורנו מספרים, שגם אנשים הרחוקים מקיום מצוות בכל השנה, חשים ביום זה תחושה כיונה ומיוחדת. גם אם אין הם יודעים את סיבה. גם אם יקראו לה בשמות שונים.

תחושה זו היא חבל הטבור, שבו נאחז היהודי אל רחם הורתו — היהדות. היא המזינה את מה שנקרא בשפת העם „הנקודה היהודית", כל עוד קיימת נקודה זו.

זו היא המתנה שהעניק ה' לעמו: ...כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם... (ויקרא ט"ז). גם מי שניתק עצמו מכל המסורת והמורשת היהודית, מדעת ושלא מדעת. גם מי שהוא התרחק והשליך הכל אחר גוו. לכולם מעניק יום זה, אפשרות והזדמנות בלתי חוזרת, לאחוז בקצה החוט ולהתרומם.

*

יום הכפורים של השנה שעברה, זימן עמו שני מאורעות גורליים יחדיו. אולי, משום ששוב לא היה די ב„עיצומו של יום", כדי להכריחנו לקבוע עמדה, ולהגדיר את עצמנו ואת זהותנו כיחידים וכלאום (עם כל המשמעות הרחבה והעמוקה קיים להגדרה זו על חיינו במדינת ישראל). המלחמה הנוראה שעברנו, שהתחוללה בעצם היום הזה, מכריחה אותנו לשוב ולהתייחס לבעיה המרכזית. לשוב ולשאול בקול גדול ובפה מלא: האם אנו יהודים?

הנם להשיב!

(ע"פ „מכתב מאליהו")

אל גינת אגוז... (שיר השירים ו') — מה אגוז זה, אם נופל לתוך הטינופת, אחד נוטלו ומורקו ושוטפו ומדיחו, והוא חוזר כתחילתו, והוא יפה לאכילה: כך כל מה שישראל מתלכלכים מעוונות כל ימות השנה, בא יום הכפורים ומכפר עליהם. (רבה ו').

ואם תאמרו, מפני מה אומות העולם מתחייבין כליה, ואנו קיימין ועומדים? — לפי, כשבאין עליהן יסורים מבעטין בהם ואינן מזכירין שמו של הקב"ה... אבל ישראל, כשהיסורין באין עליהן, נכנעים (להקב"ה)... לפיכך, אמר הקב"ה, אע"פ שהקללות באות עליכם, הן הן מעמידות אתכם... וכך הוא אומר: למען ענותך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך... (תנחומא נצבים).

קול דודי דופק, פתחי לי רעיתי... (שיר השירים ג') — רבי יסא אמר, אמר הקדוש־ברוך־הוא לישראל: בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה, כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו. (רבה ה').

מספר הזיכרונות

בשר, גזר ותפוחי־אדמה

וכשהגיע יום הכיפורים בשטוטהוף, הוצאו כל היהודים אל כיכר נרחבה של חולות ורוח. עמדו היהודים שורות שורות מדמדומי השחר עד שעה מאוחרת אחרי הצהרים. ולבסוף הביאו להם מרק של בשר־גזר־ותפוחי אדמה, כה חם וכה מעלה־ריח, שאנשי המחנה לא ראו כמותו זה שנים. לכל אחד ואחד מלוא הכף לתוך ספל הפח, כאות נפשו.

והריח הנפלא של בשר־גזר־תפוחי אדמה כה גירה את אנשי המחנה היגעים, הקפואים והרעבים זה שנים וכה כבש אותם, עד שקשה היה לעמוד בנסיון. עודדו האנשים זה את זה, לכבוש את היצר, לא להיפתות לנוגש המסית, להראות לעין כל, כי גם ברעב המחנה לא מכרו את יום קדושתם. והיו אחדים בין הנחשלים ותשושי הכוחות, שלא עמד בהם רצונם ונכבשו לריח המשכר שלא ידעו דוגמתו, כבשו עיניהם בקרקע ואכלו.

וכל יתר האסירים וביניהם גם אנשים שלא היו צמים עד כה ביום הכיפורים, לא נכנעו, צמו ועמדו על רגליהם עד צאת הכוכבים, והריח המסית נודף, מיתמר ועולה. —

([illegible])

כרוז מענין

זהו סיפורו של כרוז מעניין. כרוז שהודבק לפני שנים, בחוצות ירושלים, על החתום, אחד מגדולי רבני העיר. הוא קרא בו לקהל, בשמו ובשם אחרים, לערוך... „ניתוח קל" באחת התפילות. לא לשנות נוסח חלילה, אך להזיז קטעים, ליטול קטע שלם מסופה של התפילה ולהעבירו לתחילתה.

התפילה היא — „תפילה זכה". זו, הנאמרת בערב יום כיפור לפני „כל נדרי", התפילה שאינה אלא שיחה, שיחה אינטימית. גלגלית לב בין האדם ובין קונו, בשעת דמדומים זו שלפני התקדש היום. תפילה יפה שחלקיה לוקטו ממקורות שונים וחוברו למקשה אחת, על ידי חכם מחכמי ישראל בדורות האחרונים.

ובה — מצוי הקטע המוזכר בכרוז. הקטע הפותח במשפט הבא:

„ולהיות שידעתי שכמעט אין צדיק בארץ אשר לא יחטא בין אדם לחברו בממון או בגופו, במעשה או בדיבור ועל זה דוה לבי וכו'".

ידעו מחברי הכרוז וחששו מפני האפשרות הנשנית פעמים רבות, שתפילת „כל נדרי" מתחילה, בעוד הקהל לא סיים את ה„תפילה זכה" והריהו מדלג על קטע זה המופיע בסוף ואז...

ואז מה?

אז — נוצר מצב קצת מסובך ומסוכן. כי לא התודה המתפלל, ולא שב, ולבו לא התעורר לקבל על עצמו בפרוס החג, את תיקון כל חטאיו שבין אדם לחברו.

העבירות האמורות הן, שאין התשובה מועילה להן, ויום כיפור לא מכפר עליהן, עד אשר יתוקן המעוות, תושב הגזילה או יפוייס הנפגע.

„הקדימו את כך" — קרא הכרוז מעל הקירות — „הקדימו את אמירת כל הקטע הנ"ל, בתחילת התפילה במקום בסופה.

*

כי בנושאים אלו, המצב פשוט בתכלית, חד וברור. אין בו מקום להתחמקות כלשהי. כל עוד לא תוקן העוול במעשיה, אין סליחה, אין מחילה ולא מחיקת עוון. אך, בתוך הבהירות הזאת מצוי גם המכאוב קיימת המועקה.

שכן, טוב לו לאדם הזוכר כמי פגע. לו, ברור בדיוק מה עליו לעשות וכיצד הוא מצווה לנהוג.

אדם גזל למשל — „אינו נמחל לעולם עד שיתן מה שהוא חייב לו וירצהו". (רמב"ם הלכות תשובה פרק ב').

אם הקניטו בדברים — „צריך לפייסו ולפגוע (להפציר) עד שימחול לו", (שם).

אם לא רצה החבר למחול — „מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו. לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית, לא רצה, מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא", (שם).

אם מת החבר הנפגע קודם שבקש מחילה — „מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ויאמר בפניהם: חטאתי לה' אלוקי ישראל ולפלוני, (שם).

האמנם, עד כאן הכל פשוט וחלק.

אולם, מה יעשה המבקש לחזור בתשובה מאותם פגיעות והתנהגויות בלתי הולמות כלפי הזולת האלמוני, בו נפגע באקראי? התנגש בו באותה הזדמנות. כיצד יתקן את עיוותיו החברתיים, אנושיים, הזרועים כאבני נגף על פני שנה כולה? וכי מסוגל הוא לזכור את כל מי שדחף בתור לאוטובוס את כל אלו שגזל את מקומם לפניהם? (והלא גם זו גזילה!) בדבר הפעמים ללא ספור ממש, של התחשבות, של זלזול גלוי וסמוי, בחנות וברחוב, בבית ובעבודה, לא?

אין הם נסלחים רק משום שהם טמונים בחיק העבר. העובדה, שהנפגע האלמוני שכח לבטח את המקרה, לא משנה מבחינת ההלכה — את בעייתו האישית של הפוגע. התנהגותו חסרת ההתחשבות, אישיותו שנפגמה. משום כך, הלא חייבים מחילה גם על קבר הנפגע, אף בוודאי כבר. לא חשוב הדבר כלל.

ובכן מה יעשה? הלא אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו וכו'?

*

ב„תפילה זכה", בקטע שהוזכר, בהמשך לאמור:

„הנני מוחל במחילה גמורה לכל שחטא נגדי, בין בגופו ובין בממונו, וכן לכל מי שהזיק לי בגופו או בממונו, וכשם שאני מוחל לכל אדם, כן תתן בעיני כל אדם שימחלו לי במחילה גמורה".

מי שחווה אי פעם תוכנה של תפילה, מי אשר ביום כיפור אחד מכל הכיפור אשר עברו עליו, חש בעמקי את מחילתו לכל אדם, עם תשוקה שכל אדם ימחל גם לו, מי שהאנושיות נגלית לו ברגע זה באור החדש מלבו, הנקי אותה שעה משאיפה פרטיים — יודע את הרגשה המעשית המלה „מחילה".

לא חשוב מה ירבו בודדים לאחר כיפור כזה — אותו אדם שהיה לא ישוב להיות. אין זה משנה עד ישתתק מחדש באפרוריות חיי הציניות והזלזול המקובלים שוב לא בו באותה מדה, טעמו המתוק של זה, ילווה אותו בכל מבחן ואתגר שתציב בפניו המציאות.

ומלום כמוס לו בלב, להיות תחיה זו, עוד פעם — ביום כיפור

*

הוא — מחזיק בידו את המפתח עבודת האלוקים.

פתיחותו החברתית שנתגלתה במחילה לכל, בשאיפה לתקן ולזכות למחילת הזולת, מורה על רות הפעולה והעשיה מעבר האנוכית והקידום האישי המצומצם הרגישות כלפי שאר הנבראים מן הדאגה לכאבם ולשלמות רכושם, רוחו של אדם המכילה בקרבה מאשר את עצמיותו המוגבלת. החש לרעהו מקום בעולם, (ואבן הבוחן בשעה שניגודי האינטרסים מתנ הדרך פתוחה לפניו להכרת בורא

ועל כן, כה שלמים ומופלאים יחסיהם הבין אנושיים של גדולי האמיתיים.

*

אכן, זו היתה כוונת הכרוז: יזכירו הכל קטע זה ב המעסים יחושו אותו גם — בלבם

בס"ד
הכר את יהדותך
גליון ל"ב
יו"ל מדי שבועיים ע"י
האגודה להסברת ערכי היהדות
ירושלים, ת.ד. 156
*
העורך: שמואל חסידה
*
נא לשמור על קדושת הדף ולא להשתמש בו לצרכי אריזה וכו'

לכל בית ישראל גמר חתימה טובה

...רות הנפט ומלחמת יום הכיפורים

ועדת חקירה של סנט ארצות־הברית גילתה כי חברות הנפט האמריקניות פעלו בשרות הסעודים — נגד ישראל

„לכל פעולה שתפעל ארה"ב בשעה זו להגביר את הסיוע הצבאי שלה לישראל תהיה השפעה חמורה על יחסינו עם מדינות ערב, מפיקות הנפט, המתונות".

פרקליט ועדת המשנה, ג'רום לוינסון, אמר כי אמנם נעשתה ארה"ב ידידותית יותר כלפי הערבים אך החקירה לא העלתה ראיות כי שינוי זה הושפע ממאמצי חברות־הנפט.

משרד החוץ בוושינגטון לא הגיב.

הסנאטור צ'רץ' אמר, כי הוא מפרסם ברבים את החקירה משום שהיא מוכיחה „עד מה נהפכו חברות הנפט לבנות־ערובה של סעודיה, הנאלצות לרקוד לפי חליל הסעודים". סיבה אחרת, לדבריו, כי החקירה „מסייעת להבין את השפעת חברות־הנפט הרב־לאומיות על מדיניות החוץ של ארה"ב".

אחד המיסמכים שנלקחו בצו הועדה מחברת „סטאנדרד אויל" היה מברק שבו גילה אחד ממנהלי החברה כי ג'יימס איקינס, שגריר ארה"ב בסעודיה, ניסה לשנות את מדיניות החוץ של ממשלתו בעזרת „אראמקו" אחרי שכנראה לא הצליח בכך בצינורות דיפלומטיים מקובלים.

במברק (הוא נשלח לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים) נאמר כי איקינס ביקש מפקיד ב„אראמקו" לקרוא לאילי התעשייה בארה"ב להשתמש בהשפעתם כדי להבהיר לממשלת ארה"ב „שההגבלות על הנפט לא יוסרו אלא אם כן יישב המאבק הפוליטי באופן שישביע את רצון הערבים".

■ מידע בטחוני

בגילויים אחרים של החקירה נמצא כי ממשלת סעודיה הבחינה כי אין ביכולתה לנהל ביעילות את הפעלת החרם והסתמכה על „אראמקו" והבעלים שלה שיפעילו את האמברגו למענה. לדברי צ'רץ' מילאו חברות הנפט האמריקניות אחר כל משאלותיה של סעודיה „ובכלל זה הפעלת אמברגו המכוון נגד צבא ארה"ב".

גילוי זה הוכח במברק ששיגר אחד ממנהלי „אראמקו" ב־21 באוקטובר 1973 לחברות מחזיקות המניות.

בעדותו לפני הוועדה אישר סגן מנהל „סטאנדרד אויל", ג'ונס מקוין, כי ארבע החברות נענו לסעודים ומסרו להם מידע בעניין מישלוחי נפט לצרכי צבא ארה"ב.

על שאלת הפרקליט אם אין הוא סבור שהעברת מידע מסוג זה יש בה משהו שאינו כשורה, השיב הנחקר: „לא חשבנו כך".

בתזכיר פנימי (שגם הוא היה בין המיסמכים שנתפסו בצו הוועדה) כתב אותו מקוין: „עלינו לפעול פעולה של ממש להראות לסעודים שאנו מתחשבים באינטרסים ובבעיות שלהם".

■ המלך „לא ירשה"

בתזכיר נוסף דיווח מקוין על ביקור שביקרו הוא עצמו ושלושה מנהלים אחרים את המלך פייצל בעת ששהה בז'ניבה במאי 1973.

מלך סעודיה הזהיר, כי מדיניות ארה"ב „שאינה תומכת תמיכה חיובית בסעודיה" עלולה להרחיק את השיגצון ממדינות ידידותיות במזרח התיכון. המלך הכריז כי „הוא לא ירשה שדבר זה יתרחש".

המלך גם הזהיר את אילי הנפט כי הם עלולים „להפסיד הכל". הוא התכוון לומר כי זיכיון „אראמקו" בסכנה. לאחר מכן מסר המלך רשימה של „דברים שאנו חייבים לעשותם: להודיע לציבור בארה"ב מהם האינטרסים האמיתיים שלו במזה"ת; להודיע זאת למנהיגי הממשל; ו־תיכף ומיד, הזמן אוזל והולך".

בשובם לארה"ב פתחו אילי הנפט במערכת תעמולה ופירסומת והעבירו את דברי המלך לממשלה. ואולם, אמר מקוין בעדותו, תגובת אישי הממשל היתה בדרך כלל „תגובה של הפתעה ושל אמונה כי אולי אין המצב כה חמור כפי שתיארנו אותו".

לבסוף ב־21 באוקטובר, מסר נציג תעשיית הנפט לבית הלבן את התזכיר שעליו חתמו ראשי החברות, שבו נאמר בין השאר כי „כל מעמדה של ארה"ב במזרח התיכון עומד להיפגע פגיעה חמורה".

התמורה ● מאת צדוק אשל

כל הרציפים היו תפוסים והאניה נתבקשה להטיל עוגן ולהשאר מחוץ לשובר הגלים.

„אין דבר", התנחמו אנשי הצוות, „העיקר שהגענו". אחרי ימים ולילות ארוכים של הפלגה אכולת שעמום, הם נמצאים סוף סוף בפתח אותו נמל דרום אמריקאי שימאים ישראלים מדברים בשבחו.

כבר עשו להם כנפיים הספורים על רוחב לבם של יהודי קהילה זו שהם שוחרים גלהבים של החבל הימי לישראל, ובנותיהם מעריצות את קציני הים הישראלים.

רב־החובל נתן הוראות אחרונות לחובל הראשון וקפץ לסירת משטרת הנמל שהפליגה לעבר העיר עם סיום רישומים ותפקים שנעשו כלאחר יד.

החובל הראשון התמקם בכורסתו, מזג לעצמו כוסית ויסקי וכיבד את החובל השני. „הרגשה מטונפת לבלות כך את הערב הראשון בנמל זה", אמר „הראשון" ותוך שהוא מריק את הכוסית בגמיעה אחת הוסיף: „הייתי נותן חמישים דולר ובלבד שהיה נמצא קצין שהיה מסכים למלא את המשמרת שלי". „מצאת", הגיב החובל השני הנושים ידו.

החובל הראשון נבוך קמעא אך לחזור בו אי אפשר, הוציא מארנקו חמישים דולר ועיסקת בנתימה. שעה קלה לאחר מכן הוא נראה מהודר בלבושו ממהר לעבר הסולם שם כבר חיכתה לו סירת שורות הנמלים שהוזמנה אליו במיוחד. אם יתמזל מזלו יהנה מהביקור בעיר ולא יצטער על הדולרים שאבדו לו.

הוא לא הרחיק לכת והחובל השני השיג אותו. גם הוא לבש בגדי חג ונודף בושם צרפתי יקר. „התחרטת?" שאל הראשון, „הרלילה לי", ענה השני. „והמשמרת?" — „והאחריות?" קולו של הראשון הפך מתכתי וקר. אך השני צחק צחוק עליז. „נתתי כסף לשלישי, והוא משוגע לדולרים, הוא ימלא את מקומך וגם את מקומי".

הוא לא סיפר כי הרויח בעסק וכי השלישי נשאר באניה תמורת עשרים וחמישה דולר. עסק טוב עשה השני. זכה ב־25 דולר מן ההפקר וגם לעיר יצא.

„נתחילו במועדון הקהילתי ומשם כבר ילכו הלאה.

השלישי נשאר באניה. היטב תרה לו על כי באלץ לקבל על עצמו שתי משמרות נוספות. אפילו אין לזלזל בדולרים שמצאו דרכם לכיסו. אך המות היהודי פועל בוריזות והוא שולח את מלח המשמרת לקרוא אליו את צוער הסיפון. הלה מתייצב במשרדו בעמידת דום. „צוער ספון, גל", מכריז השלישי בקודקוד של חגיגיות, „הנני ממנה אותך קצין תורן אחראי לאניה משעה זו ועד מחר בבוקר". גל בוגר בית הספר הימי הונך למשמעת. אחרת היה מוחה נמרצות ואולי מסרב למלא פקודה.

הוא רק צוער ולא יתכן שכל הקצינים יברחו להם כעכברים מספינה בוערת וישאירו אותו למשמרת כמול שלושה. הוא שותק ושתיקתו רועמת. השלישי אוחז בנשק שהוכיח את עצמו ונוקש לשון של חיבה. „שמע גל, אתה אמנם חייב להסכים לכך משום שזו הוראה, אבל אני מתחשב אתך ומעניק לך פיצוי". הוא מוציא מארנקו 10 דולרים ותוקע בכיסו העליון של הצוער. הלה מתרכך ויוצא מן החדר. 10 דולר הם משכורת שבועית של צוער.

„השלישי" מזמין סירת שורות ובעוד שעה ישב גם הוא במועדון היהודי ויתגלגל מצחוק כאשר יספר לחבריו כיצד הסתדר.

האניה נשארה באחריותו הבלעדית של הצוער. אמנם הם נשארים בפתח הנמל, העוגן כבד ואין סערה באופק, אך האחריות מחייבת. הצוער עולה על הגשר, מקרב לעיניו את המשקפת. לבוש היה מדי צוער מגוהצים. התכונן המסכן לצאת העירה „לסדורי" אחרו. כך גורל חניכים וצוערים מימים ימימה ואין טעם להתמרד.

מתקרבת סירה. נקשרה אל האניה ובסולם החבלים מטפסים בזריזות גבר ואיתו שתי נשים. מבין שפתיו של מלה פורצת שריקה אדירה.

השתים יעלות חן. צוער גל נשאר על הגשר. השלושה מתקרבים אליו בליווי המלח. „הם מחפשים את האחראי על האניה, הבאתי אותם אליך", מסביר המלח. „זו אשתי", מצהיר הגבר, „והנה בתי יוליה. שמענו שאניכם הגיעה לנמל, ביקשה שאזמין אלי את הקצינים לארוחת ערב. לא מצאתי אתכם ברציף, שכרתי סירה והנה אנו כאן, אשמח אם תיסע אתנו העירה", „מצטער". השיב גל, „אני בתפקיד, לעזוב את האניה לא אוכל, אך אני מוכן לסייר אתכם באניה. תהיו אורחי לספל קפה".

האשה ובתה גלהבים מן ההצעה. מלח משמרת נשאר על הגשר והצוער סימן גל, עלם חמודות במדיו המבהיקים, מהלך עם האורחים באניה. הוא עורך להם סיור מודרך. האניה נקיה. הסיפון צבוע מחדש. סירות ההצלה מצוידות כהלכה. החבלים מגולגלים בקפידה, חדר המכונות מרשים בטוהר כבודו. הורי הנערה מביטים בו בהערצה והנערה נמסה כאשר הוא תומך בה בעלותם מחדר המכונות.

הם אינם ממהרים לעזוב את האניה. נשארים לנוח באולם הקצינים. הנערה עולה אתו אל הגשר. אילו היה זה קצין זר לא היו עוזבים את הבת אפילו לרגע, אך בחור חמד זה מישראל, שבה אותם בקסמיו. אדרבא, שתשוטט הבת במחיצתו ותחוש את האידיאלים המפעמים בלבו.

הנערה התרפקה על גל וכשנקראה סוף סוף לרדת לסירה היתה כמעולפת.

לאחר חצות חזרו רב החובל ושלשת קציניו. מקללים היו ויורקים על הספון. „ערב מזורגג", המועדון מגור לרגל שיפוצים, מרזובי הלילה עלובים. התפטמו באכילה גסה ובסיור חסר תכלית בעיר עד שנטלו סירה וחזרו מאוכזבים.

הביטו בצוער והשלישי פלט לעברו „תאמין לי, לא הפסדת מאומה". גל חייך ולא אמר דבר. ביקש לשמור סוד ולהמתין כמה ימים עד שיוכל להזהיר אותם בהזמנה הגיגית לאירוסיו עם בחירת לבו. בת אחד מנכבדי הקהילה. אך המלחים הסגירו אותו וסיפרו הכל ועוד הוסיפו כהנה וכהנה.

הקצינים השתוללו. בעיקר איכפת היה להם שהתמזל מזלו והתגלגלה לידו הזדמנות חייו, אלא כאילו לא די בכך, הוא עוד קבל תמורת זאת עשרה דולר.

חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ

יום הכיפורים הוא יום של חשבון הנפש. ואם כל יום כיפורים כך, על אחת כמה וכמה יום כיפורים זה, הראשון לאחר „מלחמת יום הכיפורים" העקובה מדם.

האם למדנו את לקחי המלחמה?

לאחר המלחמה אמרנו:

חיי יהירות וגנדרנות, בזבוז ופזרנות, כפי שהיו רבים בישראל בשנים האחרונות, היו בעוכרינו.

האם נלמד הפעם את הלקח?

על העם בישראל לאמץ לו בעת הזאת אורח חיים יותר צנוע ושקט, בעל ערכים תרבותיים וחינוכיים, כפי שמתחייב ממצבנו.

האם נסכים להסתפק במועט?

„העובד הדתי" — חטיבת החברים הדתיים בהסתדרות — שחבריו אמונים על ערכי היהדות שאחד מהם הוא ההסתפקות במועט ועל ערכי תנועת העבודה, קורא לכל אזרח בישראל: —

הצנע לכת!

יעד ראשון במבצע „הצנע לכת": הפסקה גמורה של שמחות הפאר, חתונות, חגיגות בר־מצוה, מסיבות ואירועים חברתיים, מוסדיים וציבוריים, הכרוכים בפאר גנדרני, בזבוז ומותרות.

אולם אם חל שינוי במצבנו הבטחוני ובמעמדנו המדיני דומה כי מאומה לא נשתנה באורח חיינו ובהליכותינו

בזבוז, יהירות, ראוותנות וגנדרנות

מוסיפים לאפיין אירועים פרטיים וציבוריים ושולטים בכל הליכות החיים

כלום לא נשתנה.

נכה „על חטא" — נתחרט על העבר ונקבל על עצמנו לגבי העתיד

„השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם"

נשוב בתשובה שלמה לחיים של חלוציות והסתפקות במועט, לנועם הליכות ואורחות חיים, ונחתם לחיים טובים ולשלום.

העובד הדתי חטיבת החברים הדתיים בהסתדרות ובמפלגת העבודה

יהדות בדרכי נועם ובנתיבות שלום

...יות ישראלית בעלת מ...עות גלובאלית

חובה של סעודיה הלוי יהא ברצונה הטוב של ישראל.

●

עצם המהלך לשיקומו של המזרח־התיכון — אפילו תחילתו! — יביאו להחזרת מחירי־הנפט לרמתם הטבעית וימידו את המונופולין הערבי־אימפריאליסטי בפיקוח בינלאומי, ממוסד או מובלע, תוך הסכם עם בריה"מ להלכה או למעשה. מהלך כעין־זה כולל את שחרור העמים המדוכאים בידי האימפריאליזם הערבי, העם הכורדי בראש וראשונה. הניסיון להפוך את אזורנו לאיפרכיה פאן־ערבית פירושו מלחמות־דמים מתמידות והולכות, כפי שלמדנו בדור האחרון.

בתחומיה של פשרה אמריקנית־סובייטית כנה יהא מקום להידברות ישראלית־סובייטית מקפת, שתיכלול את עלייתם של יהודי בריה"מ. דוגמתה של תורכיה הוכיחה, שאין סתירה בין ברית עם וושינגטון ושיפור־יחסים עם מוסקווה. התנאי לשניהם עוצמה ישראלית, מתגשמת תוך עליה והתנהלות.

●

מדיניות יוזמת לא תיתכן ללא שינוי בדמותה ותדמיתה של ישראל. התביעה ההקיפה להכרתה של ישראל כגורם בסיסי באזור קודמת לכל. שלטונות ערביים, שאינם מודים בכך, מראש ולמפרע, אינם נושאים למשא ומתן לא בז'נבה ולא במקום אחר. ממשלות ערביות חייבות לחשוש מהתפרצות מלחמה ומערעור הסטטוס־קוו, יותר מישראל. ערעורו יהא לרעתם! ללא הכרתן זו לא תהא התקדמות לשלום.

שיטתה של ישראל, בין הים והירדן, בין החרמון והתעלה, הוא כחלק המאה־וחמשים משיטחן של מדינות ערב. לא היא הצריכה חלוקה ותגמשה! מצויות עשרים ואחת מדינות ערביות. לא כל מדינה מייצגת אומה ניבדלת, ולא כל קיבוץ ערבי המוכתר בידי הליגה הערבית כ„אומה" זכאי למדינה נוספת — על השבון אחרים.

ישראל אינה תלויה בקיסינג'ר. אך קיסינג'ר נעשה תלוי בישראל. אין בכוחו להפקירה מסיוע אמריקני; ומול איומי הפקרה יכולה ישראל לעמוד. הכושר להבדיל בין דימויי להן להפעלתו המאסיבית, היכולת להיבחן במתח שבין השניים, הוא ליבה של עצמאות מדינית. אומה שאינה כתונכת בכך דלים סיכוייה בעולמנו האכזרי. ישראל קל וחומר.

קיסינג'ר איבד מיוקרתו בעניני־חוץ לאחר המפולת בקפריסין. הצורך בו לעניני־פנים גדלל לאחר שפורד עבר בהצלחה את המעבר הרגיש שבחילופי־נשיאות. כוחו השריד של קיסינג'ר ניזון במידה רבה בתחושת חולשתה של ממשלת ישראל כלפיו. שעה שתחושה זו תיעלם והאיש לא יוכל עוד לסמוך על התקפלותה של ישראל — יתערערו מדיניותו ומעמדו, כאחד. הוא היה קרוב לכך לאחר חודש של „שיחות הפרדה" בין ישראל וסוריה. אלא הזדרזנו להעניק לו את קונייטרה — ואת הצלתו. אל תחזור האיוולת!

קיסינג'ר אין לו אלטרנאטיבה, אלא התפטרות. ישראל יש לה אלטרנטיבה בארה"ב. יריביו האמריקנים של קיסינג'ר קרובים לה יותר. בתפישתם הגלובאלית תופסת ישראל מקום חשוב בהרבה: רק הכרת־כוחה העצמית מפרידה ביניהם לבינינו.

ישראל, שאינה יודעת את מיקומה ותפקידה בתמורות גלובאליות, תוקרב למען פתרונן, כולל פתרונות כתבים ומדומים. הננו מצויים במוקדי המדיניות העולמית. בסחוננו איננו בהתגוננות חרדה מול תוקפנותם של אויבים. בסחוננו צמוד למדיניות פורצת מיצרים ומרחיבת־אופקים.

אליעזר ליבנה

אלון לון — אוקטובר 1974

עלון מידע והדרכה בנושאי הטיפול הקוסמטי וטיפוח החן

יוצא לאור ע"י מעס המופצה של "לון"
עריכה מקצועית: דליה אופיר
הפקה: אורי אבנת פרסום והפצה בע"מ
כתובת המערכת: ת.ד. 32028, תל-אביב

טיפוח יופי בבית - אחיזת עיניים או הכרח המציאות?

שיחה עם הגב' דליה אופיר — המנהלת המקצועית של „לון" מראיין א. תנבא —

דליה, את עוסקת כבר שנים רבות בטיפוח החן, בהחדרת תודעת הטיפוח העצמי ובחינוך דור חדש של קוסמטיקאיות. בשלוש השנים האחרונות עודדת במיוחד את שיטת ביקורי הבית והטיפול העצמי, מדוע?

בארץ קיימות למעשה שלוש שיטות של שיווק מוצרי קוסמטיקה ושל טיפול באשה.

א. ביקור אצל הקוסמטיקאית במכון, קבלת טיפול וייעוץ ורכישת המוצרים במקום.

ב. ביקור בפרפומריה, קבלת ייעוץ בזק על רגל אחת ורכישת המוצרים.

ג. הזמנת יועצת היופי הביתה, קבלת טיפול וייעוץ באוירה שקטה ורגועה ורכישת המוצרים בבית.

מתוך נסיונך, איזו שיטה היית מעדיפה כאשה — לקוחה?

לא אנסה לנתח את כל השיטות משום שלכל שיטה יש יתרונות וחסרונות משלה. לעומת זאת, אין לי ספק כי השיטה של ביקורי בית היא הנוחה והיעילה ביותר עבור הלקוחה, גם אם הדבר דורש מאמץ יתר מצד היועצת.

יש בקוסמטיקה מרכיבים רבים. לכל אשה יש בעיות משלה הכרוכות בהרגלי אכילה, אקלים סביבתי, מבנה גוף, מצב נפשי ועוד.

לנושאים אלה יש השלכות שונות על מראה האשה. ערכנו מחקר מעמיק, אשר נמשך חודשים רבים וכלל נשים רבות מכל קצות הארץ, מרמות הכנסה שונות ומתרבויות שונות. המסקנה העיקרית שהפקנו מהמחקר היתה להפיץ את שיטת הטיפוח של „לון" — אך ורק „מדלת לדלת", כלומר בבית הלקוחה.

כיצד פועלת שיטה זו?

ל„לון" יש ארבעה מרכזי יופי. בתל־אביב, חיפה, ירושלים ובאר־שבע. למרכזים אלה מסר נפות יועצות יופי אשר פועלות על פני הארץ מהגליל העליון ועד אופירה. אשה המבקשת לקבל ייעוץ בכל שטח מנושאי היופי, יכולה לפנות באופן אישי בכתב או טלפונית למרכז היופי הנמצא באיזור מגוריה. יועצת היופי הראשית מפנה אל האשה את יועצת היופי הקרובה ביותר למקום מגוריה. יועצת זו מתקשרת קודם לכן לפונה ומבררת מה הוא המועד המתאים והנוח לה ביותר לצורך הביקור.

מה כלול בשירותיה של היועצת בעת ביקורה?

בשלב הראשון עוסקת היועצת בבדיקת עור פניה של האשה ובקביעת סוג העור. בדיקה זו כוללת גם שאלות על הרגלי התזונה, רחצה, בילוי, וכו'.

לאחר שהיועצת הסיקה את מסקנותיה היא מתאימה ללקוחה טיפול נכון. יש מקרים בהם יהיה זה טיפול קבוע ובמקרים אחרים זה יכול להיות טיפול אשר ישתנה בהדרגה.

היועצת מדריכה את האשה באופן מעשי כיצד לבצע את הטיפול הנכון ומספקת לה בו במקום את המוצרים הדרושים.

האם שירות בית זה אינו מייקר את הוצאות האשה לטיפוח יופיה?

ההיפך הוא הנכון!

ראשית, הייעוץ והטיפול ניתנים חינם אין כסף. שנית המוצרים נמכרים במחיר אשר בהשוואה למוצרי עילית, ברמה דומה למוצרי „לון" — הוא מתון מאד.

הסיבה העיקרית לכך הינה הדילוג על צינור שיווק, בכך נחסכת כמובן העמלה לסיטונאי ולקמעונאי.

האם אין חשש כי הייעוץ הניתן ע"י היועצת הינו חובבני במקצת?

כל מועמדת המבקשת לעסוק בייעוץ יופי במסגרת „לון", עוברת מבחני מיון מוקדמים.

המצליחות עוברות הכשרה בקורס מקצועי יסודי ביותר. בקורס לומדות היועצות חומר עיוני ומעשי רב, החל במבנה הגוף, פיזיולוגיה ופסיכולוגיה וכלה בטיפולים, איפור, טיפוח שיער, גוף וכו'.

עם גמר הקורס עוברות המסיימות מבחנים קפדניים ביותר. רק העומדות בהצלחה במבחנים אלה, מורשות לצאת לעבודה מעשית. בתחילת עבודתה מלווה את היועצת המתחילה יועצת מדריכה.

תוך כדי העבודה אנו מקיימים פיקוח ומעקב שוטפים אחרי עבודתה של כל יועצת.

היועצות עוברות במשך השנה השתלמויות מקצועיות.

כל אלה מבטיחים כי היועצת המועסקת ע"י „לון" הינה מקצועית במלוא מובן המילה.

מה את יכולה לספר לנו על מוצרי הקוסמטיקה של „לון"?

ראשית, מוצרי „לון" שונים באופן בסיסי ומוחלט ממוצרי חברות אחרות בכך שהם מיוצרים ממינרלים טבעיים המופקים מצמחיית בקעת ים־המלח וממי מעיינות זהר.

אתם ודאי זוכרים את הסיפור התנכ"י על מלכת שבא אשר דאגה לאספקה קבועה של מי מעיינות זהר לצורך טיפוח גופה.

סיפור זה הביא לידי מחקר יסודי על צמחיית הסביבה ומימיה והתוצאות מתבטאות במוצרי „לון".

הוכח כבר פעמים רבות כי חלק מהכימיקלים המצויים במוצרי קוסמטיקה, מזיקים לעור. המינרלים הטבעיים אינם פוגעים בעור אלא להיפך הם משמשים גורם מחייה וממריץ.

מינרלים אלה משמשים כבסיס למוצרי הטיפול והטיפוח לעור הפנים, העיניים, הצואר והגוף כולו.

מלבד מוצרי הטיפול יש ל„לון" מוצרי תמטקים כגון שמן אמבט, קרם שיזוף, משחות ריכוך וכן סידרה מגוונת של תכשירי איפור.

לסיכום, מה הן המלצותיך לאשה המבקשת לטפח את יופיה?

מובן שלא אוכל לתת כל ייעוץ כללי. לכל אשה דרוש טיפול המתאים לה במיוחד.

לכן אוכל רק להמליץ בפניכן, להזמין לביתכן את יועצת היופי.

אין כל ספק כי הייעוץ והטיפול בבית יעניקו את הדרוש לכן באוירה ביתית נינוחה, ללא לחצי זמן וברמה מקצועית מובהקת.

בגליון הבא נראיין את הגב' דליה אופיר בנושא האמצעים העומדים בפני יועצת היופי.

בשמים לאהבת החיים...

מאז ומתמיד מילא השימוש בבשמים תפקיד חשוב בחיי האדם. במקורות שלנו אנו למדים על שימוש בבשמים שהופקו ממיני צמחים. אצל שבטים קדמונים שימשו ריחות של בעלי חיים שנמרחו על הגוף לטכסים שונים עם צאתם לציד או למלחמה.

בתחילת המאה העשרים חלה התפתחות גדולה בייצור בשמים, בעיקר בצרפת. אם בתחילה השימוש בבשמים היה במשפחות האצולה, הפך במשך הזמן לנחלת הכלל. כיום כל אשה משתמשת בבושם כל שהוא ואחת המתנות המקובלות ביותר לאשה ולגבר הם בשמים ותכשירים מבשמים.

חברות מייצרות היום תכשירים מבושמים בעלי אותו ריח כגון: סבון, אבקת טלק, שמן אמבט, לחות לגוף, תכשירים מונעי זיעה, מי קולון, מי טואלט, מי פרפום ופרפום (בושם).

לייצור בשמים משמשים מרכיבים מעולם החי והצומח. ריחות פרחים, הדרים, שרף של עצים, חומרים המופקים מבלוטות של בעלי חי ומרכיבים מייצבים. אנו מכירים בושם הבנוי על ריח אחד כגון: „ריח שושנים" או תערובת של בשמים שונים היוצרים גוון חדש של ריח. יש נשים המעדיפות ריחות קלים של פרחים ופירות (הדרים), ריחות מיוחדים של שרף עצים, עד הריחות הכבדים והאקזוטיים של תבלינים וריחות מזרחיים.

התאמת הבושם היא ענין של „טעם וריח". יש להתאימו לשעת היום, לאופי האשה ועונת השנה.

הבשמים הקלים והנקיים מתאימים לשעות היום והעבודה. הבשמים החריפים והכבדים יותאימו. לשעות הערב ואירועים מיוחדים.

בעונת הקיץ יש להתבשם פחות בשל החום המגביר את ריח הבושם הנספג בגוף. חומצות עורנו מגיבים בצורה שונה על הבושם ולכן על כל אשה להתאים לעצמה את הבושם שלה.

רצוי להתבשם לאחר האמבט, או אפילו לבשם את מי האמבט ומי השטיפה של השיער. אפשר להניח תכשירים מבושמים בתוך ארון הבגדים או לשאת בארנק בקבוק ספריי מיוחד. יש לבשם באזור הרקות, מאחורי האוזן, בצואר ופרקי היד, מקומות בהם פועל הדופק. אין להתבשם לפני היציאה מהבית אלא זמן מה לפני כן כדי למנוע התנדפות הבושם ולאפשר לו להיספג היטב בעור.

גם גברים נוהגים היום להשתמש במי גילוח, דיאודורנט, מי קולון וסבון עם ריח בושם.

פברז'ה היא חברת הבשמים הגדולה ביותר בעולם כיום, המייצרת מוצרי יוקרה ותכשיריה מופיעים בחלונות הראווה של פרפומריות וחנויות כל־בו הנודעות בעולם.

„צהוב הקיקו", „ירוק הברוט" ו„סגול הזמדו" הפכו למושגים בזכות עידונם השובה את העין.

BRUT ברוט

הבושם הגברי שחולל מהפכה בשדה זה. כאשר חושבים על ניחוח של גבר עולה מיד השם Brut — כי הוא שילוב של פראות מעודנת ונוכחות גברית. בושם עדין ומלטף המכיל מרכיבים רבים ויקרים. מכל רחבי העולם, ביניהם ניחוחות הדרים מאזור הים־התיכון וניחוחות אקזוטיים מהודו.

KIKU קיקו

בושם מיוחד במינו שפירושו „פרח הזהב" ושולט בו ניחוח החרצית. זהו בושם יקר מן המזרח המגשים את הסיסמא: לאהבת החיים לכל אשה הקורשת את גורלה באהבה.

XANADU זאנאדו

בושם מקסים וחלומי המכיל ניחוח של עלים רעננים, צמחים אקזוטיים, טחבים, קסיפתיים ופרחים מן הטבע. בושם זה אופף את האשה בשמץ של מסתוריות ובאוירה חמימה. הארזה — שילוב אלגנטי של סגול וכסף עם ניצוצות של כתום עמוק, היא הישג מזהיר של עיצוב וביצוע.

APHRODISIA אפרודיזיה

הקו המנתח באריזה: ירוק ולמון ליים). הבושם: תערובת מנדרינות ושאר הדרים והרמוניה של גווני הטחב והאזוב. ריח עתיק המביא נימה קלסית לבושם. צרוף זה מביא לתוצאה מרשימה — בושם מתוחכם אלגנטי ומסתורי — תכונות אלה הופכות אותו למתאים ביותר למספר רב של נשים הרוצות להיות מיוחדות.

TIGRESS טיגריס

הקו המובלי בעיצוב — גווני תפוז עם שחור הנמר ושימוש קטיפת נמר על המכסים. הטיגריס הוא בושם אוריינטלי (מזרחי) מתובל בגוונים של פריחה. כשמו כן הוא — בושם פראי ולוהט, אלגנטי ומתוחכם (ספיסטקיטד). גוון האזוב והטובים מוסיפים מגע עדין ומיוחד. התוצאה המוגשת לנו — בושם מקסים אצילי ומסתורי.

עיניים לה...

עינייך משקפות את יופייך, אופייך ומצב הרוח שלך.

עינייך הן המושכות את תשומת הלב. צבען, גודלן, המבע שבעינייך וכמובן האיפור בו תדגישי אותן.

כל מבט אל פנייך, מופנה בראש ובראשונה אל עינייך — ליצירת קשר והבנה. לכן כה חשוב לשמור על יופיין ועל בריאותן. עיניים אדומות מעייפות, ועפעפים נפולים אינם מהווים מראה מלבב.

טיפול נכון בעיניים יוסיף לקסמך.

איזור העיניים הוא רגיש ועדין. את מאמצת את עינייך במשך שעות רבות בעבודה, בקריאה, בטיול ובשהייה על שפת הים או על שפת הבריכה כאשר את חשופה לקרני השמש.

רוחות קרות גורמות לגירוי באיזור העיניים.

כיוון שהעור באיזור זה עדין ונוטה לקמטוטים ולקמטי הבעה, יש לטפל בו טיפול מונע. איזור זה נוטה להתייבש יותר מאשר חלקים אחרים בפנים, לכן יש להתחיל בטיפול בגיל צעיר.

אם תשמרי על כמה כללים חשובים — תגיעי לתוצאות מרשימות.

הקפידי על ניקוי איזור העיניים בקרם ניקוי מיוחד (Cleansing Cream).

קרם זה מיועד להסרת האיפור מעל העפעפים, הריסים והגבות. מידי ערב (או במשך היום) משחי בתנועות קלות את קרם הניקוי מבסיס האף סביב העין. לאחר העיסוי הקל, נקי במטפחת נייר עדינה את האיפור. במידה והאיפור כבד יותר, חיזרי על פעולה זו שנית, עד שתסירי את כל שרידי האיפור.

להזנה, מישחי קרם עיניים בטפיחות קלות, כאשר את מקפידה על תנועות נכונות. יועצת היופי תתאים לך את הקרם.

כבסיס לאיפור העיניים השתמשי בבסיס לחות מיוחד לעיניים אשר ירווה את האיזור בלחות ויגן עליו במשך שעות.

אם את חשה עייפות בעינייך, בגירוי, או אם את נוטה ל„שקיות" נפוחות מתחת לעיניים, תוכלי להצמיד רטיות (קומפרס) עם פיסות צמר־גפן טבולות בנוזל מיוחד העשוי מתמציות צמחים בעלי סגולות מרפא (Mild Face Lotion).

„שקיות" מתחת לעיניים הן תוצאה של עייפות, מתח, גורמים פיסיולוגיים או נטייה תורשתית.

נשים המגלות נטייה ל„שקיות" חייבות להקפיד על התאמת תכשירי הניקוי וההזנה.

תכשירים שומניים עלולים להגביר את הנטייה. בחרי בתכשיר מעולה הנספג היטב בעור.

לאחר שטיפחת את איזור העיניים בניקוי נכון, הזנה מתאימה ותוספת לחות — תוכלי לבחור באיפור המתאים. האיפור כולל את האיזור מהריסים ועד הגבות, כולל הריסים התחתונים. הקפידי על מריטת הגבות. הקו המקובל הוא גבה דקה בקו הקשת.

ספיחי שיער שאינם פרוטים. מפריעים לאיפור.

הקדישי טיפול מיוחד לריסים. הקפידי על הסרת המסקרה המשיחות הריסים בשמן מחזק.

חוג בית

הדרכה בחוג בית פרטי ע"י יועצת יופי של לון בנושאי איפור החורף לשנת 75.

הפתעת היופי לחודש אוקטובר

באחור הקודם

עם הפתעת היופי של לון תחודש תוכלי להעניק טפול מיוחד לשני אזורים רגישים בפניך; אזור העינים ואזור הצוואר. לאחר השימוש בתכשירי ניקוי וריענון, הזנה ולחות — עליך לטפח אזורים עדינים אלה.

Desert Dew Eye Cream

המחיר הרגיל —.18 ל"י

מחיר החודש 13.50 ל"י

הינו קרם הזנה מיוחד לאזור העיניים. עשוי שמנים צמחיים עדינים ומזינים ומרכיבי הזנה ולחות המתאימים לרקמות העדינות והרגישות סביב עיניך. אזור זה רגיש לעיפות ושינויים פיסיולוגיים בגוף ונוטה להתקמט בגיל צעיר.

לאחר הסרת האיפור ב־Lōn Cleansing Cream מישחי את הקרם בתנועות קלות וסיבוביות סביב עיניך. טפחי קלות באזור הרקות העדין. הקרם ייספג היטב. לעינים רגישות מומלץ להשתמש ברטיות עיניים (קומפרס) עם תכשיר מיוחד (Mild Face Lotion)

העור באזור הצוואר נוטה לקמטים ולרפיון. השימוש הרגיל בתכשירי לחות והזנה אינו מספיק לצוואר. צרפי למערכת תכשירי הטפול שלך את קרם הצוואר העדין והמיוחד של לון.

Desert Dew Neck Cream

המחיר הרגיל 21.65 ל"י.

מחיר החודש 16.25 ל"י

הינו קרם טיפול לאזור הצוואר. הקרם נספג היטב ואינו מכתים את בגדיך ולכן תוכלי להשתמש בו גם בשעות היום. בסיס שומני עדין ותוספות ביואולוגיות פעילות נספגות בעור ומחזקות את רקמת העור.

הקרם עוזר לך להילחם בנטיה הטבעית של העור באזור זה להתרופף ולהתקמט. צוואר נפול ורפוי פוגם בהופעתה של אשה מטופחת.

השלימי את מראה פניך המטופח ע"י שימוש בקרם הצוואר של לון. משחי את הקרם פעם עד פעמיים ביום בטפיחות קלות כלפי מעלה ולצדדים.

למערכת הגיעו אלפים רבים של פתרונות שעשולון. נודה על האמת כי טרם עלה בידנו להתגבר על מבול ענק זה. לכן נפרסם את רשימת הזוכים בפרסים בעלון הבא. בעלון הבא נפרסם גם את הסיסמאות שנבחרו ואת הזוכים בפרסים.

מודיעין

יום ד' * ט' בתשרי תשל"ה * 25 ספטמבר 1974 * שקיעת החמה: 18.3[illegible] * זריחתה מחר: 6.29

דף יומי: דברי הימים ב, ב
משנה יומית: כלים, ג, ז—ח
דף יומי: חולין, קלב
הלכה יומית: שבת, שצט, א—ג
פרשת השבוע: האזינו

יום ה' * יום כיפור * י' בתשרי תשל"ה * 26 בספטמבר 1974 * שקיעת החמה: 18.33 * זריחתה יום ו': 6.30

דף יומי: דברי הימים ב, ג
משנה יומית: כלים, ד, א—ב
דף יומי: חולין, קלג
הלכה יומית: שבת, שצט, ד—ו

בטלוויזיה

מוצאי יום כיפור

חדשות (ערבית)
חדשות בעברית
"פתח לנו שער", תכנית למוצאי יום הכיפורים
תכנית ליום השנה למלחמת יום הכיפורים
מוקד של יום חדשות

ברדיו

ערב יום כיפור

9.05 (ב) משירי הלהקות הצבאיות
9.55 (צ) פנס כיס של לוי יצחק הירושלמי
10.05 (א) "כל נדרי". מקס ברוך: "כל נדרי"; דן אהרונוביץ: "כל נדרי"; ארנולד שנברג: "כל נדרי"; לאון שידלובסקי: "ביום הכפורים"
10.05 (ב) כאן בבית
11.15 (א) הדים מהכנס לתורה שבעל־פה — על מלחמת יום הכיפורים
11.55 (א) פיוטים ותפילות
11.55 (צ) צו קריאה בספרות צבאית
12.05 (א) יומן מיוחד — שנה למלחמת יום הכיפורים
12.05 (ב) "עם כניסת היום" — עם שלמה ניצן
1.05 (א) "כי ביום הזה יכפר עליכם" — תכנית לקראת היום הקדוש
1.05 (ב) בחצי היום
1.05 (צ) בימת רדיו: "אצל חמדת" מאת ש"י עגנון
2.05 (א, ב) דבר ראש הממשלה למשפחות השכולות
2.10 (צ) הפטרה ליום הכיפורים.

מוצאי יום כיפור

8.00 (א, ה, צ) חדשות
8.05 (א) "הלכו מחיל אל חיל"
8.05 (ה) "הקרב האחרון" — שירי זכרון וגבורה
8.05 (צ) "משירי ארץ אהבתי"
8.50 (א) היום בתנ"ך: דברי הימים ב' פרקים ט"ו, ט"ז
9.05 (א) "קניתי לעד" — אנתולוגיה על לוחמים בקרב, בספרות, בשירה ובהגות
9.05 (ב) "שירת יוסף" — ערב זכרון בצליל ובאומר לזכרו של יוסף שריג ז"ל שנפל במלחמת יום הכיפורים
9.05 (צ) אמונה לוחמים: שיחות עם לוחמים בזמן המלחמה ואחריה, בין השיחות שיחה על יום כיפור במוצב ובדרך לשבי הסורי, ביום כיפור במעוז המזח
10.05 (א) קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים — רשות השידור. באך: קונצ'רטו לארבעה פסנתרים ולתזמורת (סולנים: ברכה עדן, אלכסנדר תמיר, אריה ורדי ומיכל שמרלינג־לקס); מוצארט: סימפוניה מס. 40 בסול־מינור, ק. 550 (מנצח: לוקאס פוס); פאול בן־חיים: סונטה לכלי מיתרים (מנצח: שלום רונלי־ריקליס)
10.05 (ב) "ציפינו ליום קרב", מן הסדרה מלחמת יום הכיפורים מנקודת מבט הלוחמים
10.05 (צ) הלילה עם יוסף לפיד
11.05 (א) יומן מיוחד — שנה למלחמת יום הכיפורים
11.05 (ב) ביניני לבין עצמנו — שיחות על בעיות אישיות בטלפון ובאולפן
11.45 (צ) שיחת חצות עם יצחק ליבני

בתי קולנוע

תל־אביב

במוצאי יום כיפור
בשעה: 8.00, 10.00

אופיר: אהבה היא עדינה ואכזרית 9.30
אורדן: אהבת החיים
אורלי: כלה מבין זכר
אלנבי: העוקץ 7.05, 9.40
אסתר: הדרקון
בן־יהודה: בצר הטלפון
גורדון: לפני המטרה
גת: אוונטי
דקל: אוכפים לוהטים
דרייב אין: רקיע אדום עם שחר 9.45
הכוכב האקדוחן 12.00
הוד: אדם
זהר: הפרח הפראי
זמיר: הכופר
חן: ירח של נייר
לימור: קברט
מוגרבי: "3 העוקצנים" 9.30
מקסים: הנוף
מרכז: אגרופים וזעמים
מתמיד: הגבר האכזרי
סטודיו: הזלילה הגדולה 9.30
סינמה 1: ישנוני
סינרמה: צ'ארלי וחצי
פאר: חוהה במרסיי
פריז: המציאות במסתורמיה
צפון: שני גברים בעיר
רמת־אביב: רבי יעקב
תכלת: כוכב הפרא
תל־אביב: הילידי חושקה ביהלומים
המל: סודפה הגברים

יפו

נגה: בחורה למעריב
צליל: הציידים הנוצצים

בת־ים

אורנים: מה עשו לך סולגו' 9
בת־ים: סיפורה של נימפומנית 9.00
סביון: צ'ארלי וחצי
עצמאות: השקיעה האחרונה 8.00, 9.45
רמת־יוסף: הדיקטטור הגדול

חולון

בשעה: 7.30—9.30

ארמון: הדיקטטור הגדול
כנגל: צ'ארלי וחצי
סבוי: בית הרוחות
רון: רבי יעקב
רינה: קוראים לי אף אחד

פתח־תקוה

אורנה: אגרופי המחץ 8.30
הדר: הקלוקלכים
היכל: פרפר 9.00
שלום: צ'ארלי וחצי

ירושלים

במוצאי יום כיפור
בשעה: 7.30, 9.30

אדיסון: המזל
אורגיל: ג'ונפין הנחשקת
אוריון: הכל נשאר במשפחה
אורנע: במעגל התקיפה
ארנון: ילדת הזאבים
הבירה: ליל הבלולות של ז"ר דביאלי
חן: התמודדות
ירושלים: פריץ החתול
מיטשל: צ'ארלי וחצי
סמדר: העוקץ
עדן: לפקה
רון: בילי שני כוכבים

רמלה

המגדל: ברנשים קשוחים

לוד

אורלי: התווה 8.00
תרבות: סידני וג'ונס 8, 10

ראשון לציון

בשעה 9.15
נעמן: גרושה בעלה 4 הממרדים
ראשון: פוס הקטן
האלסי הגדול
תפארת: הרפתקאות במכסיקו 9.00

נס־ציונה

גוה: פרח הכלה 8.45

רחובות

בית הפועלים: נקמה בדם קר 9.00
אדר: פרפר 9.00
חן: קוראים לי אף אחד 9.00

אשדוד

אולימפיה: סלוטר מכה שנית
אשדוד: השוטר הצוחק
דגון: דו קרב הגורלי 8, 10

קרית־מלאכי

בידור: קוראים לי
השד האגרוטן 7.30, 9.30
הוד: צ'ארלי וחצי 9.00

אשקלון

רחל: היורש 8.30

נתיבות

שבים: הקדילק הלבן 7.30, 10

רמת־גן וגבעתיים

אואזיס: שוגרלנד אקספרס
אורדע: סטודנטיות בבלכודת
אורלי: המתבגרים
ארמון: זעקות ולחישות
גל־אור: צ'ארלי והאריק
הדר: צ'ארלי וחצי
לילי: פרנק סרפיקו
רמה: סיפורה של נימפומנית
רמת־גן: שלושת המוסקטרים
שבים: המבט

חיפה

בשעות: 6.45—9.00

אורדן: מייארלינג
אורה: לפקה
אורלי: בנבות
אמפי: שבע נשים ארוטיות
בית־רוטשילד: חיי משפחה 9
ארמון: הרקולס נגד קרטה
גל־אור: האחים מטריניטי
חן: העוקץ
כרמל־גנים: יסורים
מוריה: בוב וקרול וטד ואליס
מירון: איזה מין פרופסור
גוף: הסנטור
צבמון: חכם גמליאל
פאר: צ'ארלי וחצי
רון: הזלילה הגדולה
שביט: המזיכה

נוה שאנן

צממי: גורלה של אשה יפה

קרית חיים

בית העם: המורשל 8.30
היכל: סוסה מין מסוכן 8.45

קרית ביאליק

סביון: המורשל 9.00
ספיר: אנקה גבוהים 9.15

קרית ים

ניצן: סיפור אהבה 9.00

קרית טבעון

זהר: סיפור אהבה 9.15
יובל־אור: סיפור אהבה 8.00

עכו

גן־עדן: סרט תורכי

קרית שמונה

נרמון: הנוקם מקלסקי 8.00
שניר: בקסטר 8.30

פרדס־חנה

דקל: "4 לטקסס" 8.30

נתניה

שרון: צ'ארלי וחצי

הרצליה

דגניה: סקורפיו 8.00, 10.00
דוד: צ'ארלי וחצי
היכל: ביג בוס 7.30
תפארת: נוה הפחד

כפר־סבא

חן: קאס באלו 9.00
עבל: "סטלאג 17" 8.30

חדרה

חדרה: האלוף 7.15, 9.30
חוף: גשר ווטרלו 9.00

קרית אונו

אור־און: מלכוד 22 8.30

אור יהודה

גורן: ג'ו המשתולל 9.00

הצגות־קונצרטים

● תל־אביב
החותה — הבימה
משחק חתולים —
האולם הקטן
שלוש מסיבות — הקאמרי
מלקולם הקטן —
בית ארלוזורוב
אילי תשארי לארוחת בוקר — בת דור
פורצץ' של צוענ' — צוותא
רביעיית המועדון —
מועדון התיאטרון

● ירושלים
ספורי פוגי —
בנייני האומה
ההנאות הקטנות שבחיים — החאן
● בית חן — נשבר לי

רופאים

תל־אביב והמרכז

ד"ר הר־אבן, אפשטיין 6, טל' 443281.

מד"א טל' 614333, שירות אמבולנסים ובמקרים דחופים, טל' 101, בין השעות 8 בערב עד 7 בבוקר.

תל־אביב — ערב יום כיפור: (מ־14.00 אחה"צ עד 07.00 בבוקר למחרת) מד"א טלפון 101.

יום כיפור: (מ־07.00 עד 20.00 בערב) מד"א, מאז"ה 13, טל' 101 (מ־13.00 אחה"צ עד 07.00 בבוקר: מד"א, טל' 101.

בת־ים — ערב יום כיפור: (מ־14.00 עד 19.00): מד"א רי"ג, הגלגל 42, טל' 781111 (מ־19.00 עד 07.00 בבוקר) רופא תורן במד"א רי"ג הגלגל 42, טל' 781111.

יום כיפור: (מ־07.00 עד 20.00 בערב) מד"א, רי"ג, הגלגל 42, טל' 781111 (מ־20.00 עד 07.00 ביום ו') רופא תורן במד"א, רי"ג הגלגל 42, טל' 781111.
בת־ים: טל' 863333.
חולון: טל' 843133.
לוד: טל' 962133 מ־19.00 ביום ד' עד 06.00 בבוקר יום כיפורים ומ־19.00 ביום כיפורים עד 06.00 בבוקר יום ו'.
קרית־אונו: מ.ד.א. 781111-4.
פתח־תקוה: טל' 912333.

קופ"ח "אחדות"
תל־אביב: מד"א, טל' 101.
גוש־דן: מד"א: טל' 781111.
בת־ים: מד"א, טל' 863333.
חולון: מד"א, טל' 843133.

נתניה והשרון

קופ"ח "אחדות"
נתניה: מד"א, טל' 2333/4.
הוד־השרון: מד"א, 981333.
הרצליה: ד"ר סרלינג 930230.
כפר־סבא: ד"ר קראוס 925772.
הוד השרון: ד"ר רטן, 924133.
אבן־יהודה: ד"ר בק, 99439.

קופ"ח "מכבי"
נתניה: טל' 2333—4.

ירושלים

קופ"ח "מכבי"
עזרה לילה
מד"א, טל' 523133, שירות אמבולנסים ומקרים דחופים, טל' 101, בין השעות 8 בערב עד 7 בבוקר.
קופ"ח "אחדות"
שירות רפואי לילה מ־8 בערב עד 7 בבוקר, מד"א, טלפון 54122/4.

חיפה והצפון

רופא תורן כללי (ילדים), טל' 254530; ד"ר פרידמן (כללי וילדים), רח' הלל 43, טל' 524922; מד"א: טל' 101, מ־9 בערב עד 7 בבוקר.

קופ"ח "אחדות"
רופא תורן כללי וילדים — טלפון 254530.

קופ"ח "אחדות"
עכו: ד"ר צבאלה, טלפון 54096.
קריות: מרכז ביאליק, טלפון 711515, 713252.
נהריה: מד"א, טל' 923333.
כפר הנוער: ד"ר א. קילה טל' 37212.

קופ"ח "מכבי"
חיפה: תורנות לילה: מד"א, טל' 101, מ־20.00 עד 07.00. צפת: (מ־13.00 עד 07.00 בבוקר יום ד') מד"א טל' 101.

רחובות והדרום

קופ"ח "מכבי"
אשדוד: טל' 22222.
לוד: מ.ד.א. טל' 057-97222.

קופ"ח "אחדות"
רחובות: מד"א, טל' 95133.
ראשון לציון: מד"א 94233.
רמלה: מד"א, טל' 961022.
אשדוד: מד"א, טל' 22222.
באר־שבע: מד"א, טל' 78333.

מטוסים

[illegible]

עזרה

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה, הרצליה, אשדוד, אשקלון, באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת — 100; אילת 2444; חדרה 22444; טבריה 20444; קרית־שמונה 40444.

מגבי אש

ירושלים, תל־אביב, חיפה, פ"ת, הרצליה, אשדוד, אשקלון, רחובות — 102; רמת־גן — 742222; בני־ברק — 781133; גבעתיים — 723333; ראשל"צ — 942223; חולון — 842112; אילת — 2223; באר־שבע — 2222; חדרה ונתניה — 22222; טבריה — 20222; נהריה — 922222; נצרת — 5522; קרית־שמונה — 40133.

מגן דוד אדום

ירושלים, תל־אביב, חיפה — 101; אילת — 102; רמת־גן, בני־ברק גבעתיים — 7811111; חולון — 843133; הרצליה — 981333; נתניה — 23333; רחובות — 951333; ראשון־לציון — 942333; אשדוד — 22222; אשקלון ובאר־שבע — 3333; חדרה — 22333; פ"ת — 912333; נצרת — 54333.

עזרה ראשונה נפשית

02—69911.

בתי מרקחת

● ירושלים
ערב יום כיפור: אל סנטראלי, רח' צלאח א־דין, טל' 282196.
יום כיפור: אין תורנות.
מוצאי כיפור: אופלסקה, רח' יפו 110, טל' 224021; אל סעב אל ג'דידה, בתוך שער שכם, 283401.

● תל־אביב
ערב יום כיפור: גוטמן, רח' אחד העם 91, טל' 285301; יאני, רח' יהודה הלוי 67, טל' 612474.
יום כיפור: נורדאו, רח' בן־יהודה 183, טלפון 242673; יאני, רח' יהודה הלוי 67, טל' 612474; אל קמל, רח' יפת 65, יפו, טל' 823361.
מוצאי יום כיפור: הנביאים, רח' המלך ג'ורג' 72, טל' 286740; צפון, רח' יהודה המכבי 33, טל' 449995; מעיין החיים, שד' ירושלים 49 יפו, טל' 821607.

● חיפה
ערב יום כיפור: גל מרפא, בת־גלים, טל' 523921.
יום כיפור: הנשיא, רח' הנשיא 33, טל' 87312.

● רמת־גן ובני־ברק
ערב יום כיפור: רמה, ז'בוטינסקי 65, טל' 793483.
יום כיפור: חן, ז'בוטינסקי 99, טל' 794434.

● חולון ובת־ים
ערב יום כיפור: עצמאות, רח' בלפור 75, בת־ים; שיינין, רח' סוקולוב 68, חולון.
יום כיפור: נאות שושנים, רח' באולים 44, חולון; בלפור, רח' בלפור 90, בת־ים.

● באר־שבע
יום כיפור: "יונה", שכון ה', ביאליק 5.

● פתח־תקוה
ערב יום כיפור: רסל, רוטשילד 89, טל' 911406.
יום כיפור: בריאות, חובבי ציון 13, טל' 912357.

● הרצליה
ערב יום כיפור: ד"ר ברניקר, סוקולוב 28.
יום כיפור: ככר ריבלין, רח' ולנברג 142.

● נתניה
ערב יום כיפור: נתניה, הרצל 11, טל' 22842.
יום כיפור: מרכז, הרצל 36, טל' 23639.

בתי חולים

● ירושלים
ערב יום כיפור: שערי צדק (ילדים); הדסה (כירורגית מוח, א.א.ג., פנימית, נשים, עינים, כירורגית).
יום כיפור: ביקור חולים (ילדים); שערי צדק (פנימית, נשים); הדסה (כירורגית מוח, א.א.ג., עינים, כירורגיה).

● תל־אביב
ערב יום כיפור: מד"א, רח' מזא"ה 13 (פנימית).
יום כיפור: איכילוב (פנימית).

● חיפה
ערב יום כיפור: רוטשילד.
יום כיפור: רמבם (כירורגית עד גיל 7, נשים, ילדים, עינים, א.א.ג., נוירוכירורגיה, מחלות נפש); הכרמל (כירורגית מגיל 7, תאונות, פנימית).

חוק שרות בטחון, תשי"ט 1959
(נוסח משולב)
הודעת פוקד

כל אזרחי ישראל או תושבים קבועים בה גברים בגילים 18 עד 54 ועד בכלל, אשר אינם נמנים עם הכוחות הסדירים או עם כוחות המילואים של צבא־הגנה לישראל ייקראו לרישום ולבדיקות התאמה לשירות בטחון.

הקריאה בשלב ראשון, תהיה לפי צווים אישיים שישלחו לכתובותיהם של הנוגעים בדבר.

מי שייקרא לרישום והטעמים בגינם אינו נמנה עם הכוחות הסדירים או עם כוחות המילואים, הינם טעמים רפואיים או שקיימים, לדעתו, טעמים רפואיים שיש בהם כד להשפיע על מידת התאמתו לשרות, יביא עמו התעודות הרפואיות המעידות על מצב בריאותו.

מי שייקרא לרישום יביא עמו התעודות הצבאיות שיש ברשותו וכן כל תעודה אחרת המעידה על מעמדו לגבי חוק שירות בטחון, תשי"ט—1959 (נוסח משולב).

הודעה זו אינה חלה על אלה:

א. חייל מילואים שבמשך 6 החודשים האחרונים לא קיבל פקודת התייצבות בכתב או כל הוראה אחרת מיחידתו ולא התייצב ביחידתו או במשרד הקשור שלו. חייל מילואים כאמור לעיל יפנה בכתב ליחידת דואר צבאי מ/2146, על מנת לחדש את הקשר.

ב. יוצא צבא שטרם חוייל לכוחות הסדירים או לכוחות המילואים של צבא־הגנה לישראל, אך כבר התייצב בלשכת גיוס וקיבל צו לבדיקות רפואיות, לגיוס או לדחיית גיוס והצו שקיבל עומד בתוקפו.

יוצא צבא כאמור לעיל, יתייצב במועד שנקבע בצו המצוי בידו.

י"ד אלול תשל"ד
1 בספטמבר 1974

יצחק רונן, אל"מ
ראש מרכז גיוס
פוקד

צעדת ירושלים תשל"ה
3 אוקטובר 1974

היום מסתיימת ההרשמה לצעדה.

טפסי הרשמה ניתן להשיג בכל בתי הדואר בארץ. הקדם אל תאחר.

מפקח הצעדה ד.צ. סוסו

הסר את המיפגע

10 כבישי גישה יוצרים את ה„פקק הכרוני" ליד בית „מעריב"

ברוב שעות היום (שעות העבודה בעיקר) רוחש צומת הרחובות דרך פ"ת, יצחק שדה, לינקולן וקרליבך בת"א, הידוע כ„צומת מעריב", ככוורת.

מחדרנו ב„בית מעריב" הנשקף אל הצומת אנו עדים, לא פעם, להתנגשויות, מהן קלות ומהן חמורות. אין ספק כי צומת זה, הוא ההומה ביותר בת"א, שכן אליו וממנו, מתפצלים לא פחות כאשר 10 כבישי גישה! מן האויר נראה המקום כאילו היה זה כוכב בעל חמש צלעות.

ציפינו למכתבי קוראים שיתריעו על המצב במקום זה, שהוא מועד לפורענות. ואמנם הם הגיעו.

כותב יגאל קורנשפט מרח' הרוגי המלכות 14 בת"א:

„לתדהמתי הרבה גיליתי כי בצומת „מעריב" לא קיים רמזור להולכי רגל. אנשים החוצים את הצומת מסכנים את נפשם".

בדעה דומה היתה גם ענת בן־שלמה מגבעתיים. ואין צורך להוסיף כי גם אנו נחושים לצאת למלחמה למען שלומם של הולכי רגל, שזכותם לחצות את הכביש בביטחון בוודאי אינה נופלת מזכותם של האחוזים בהגה.

ואם כבר „בית מעריב", אולי בעלה, בהזדמנות, ויכוחים אין ספור שהיו לנו במקום עם שוטרות ושוטרים.

מדרך פ"ת יש פנייה ימינה לרח' קרליבך. פנייה זו, הנמצאת בהוך מפרץ, מתומררת ע"י שלט „עצור", בצד פנס צהוב מהבהב, המתריע על זהירות.

כאשר הרמזור הפינתי מורה על „ירוק", יש אפשרות לפנות ימינה לרח' קרליבך, גם בלי לעצור כנדרש, אלא תוך הסתפקות בנסיעה זהירה (כדי לתת, לדוגמא, להולך רגל להשלים מבצעו — וזה בהחלט מבצע). לשם כך יש במקום אור צהוב מהבהב.

אולם כאשר רואה של השוטרת בזה עליה, היא פוקדת על נהג שפנה ימינה בזהירות — אך לא עצר — לעצור ואז מתחילה הפרוצדורה הרגילה: „ניירות בבקשה" וכו'...

ויכוחים רבים היו נמנעים אילו היו השוטר או השוטרת מגלים גמישות רבה יותר ולבד ממקרים חריגים ובולטים, העלולים לסכן שלומם של עוברי אורח, לא היו מקשים על התנועה, שבלאו הכי קשה מאוד.

מ. דרר

● קרית־צאנז:

עמוד חשמל הוא בנפשנו

ב"ה

כתוב בתורה: „ושמרתם מאד לנפשותיכם". בשכונת קרית־צאנז בירושלים, נמצא עמוד חשמל במרכז הכביש הפנימי ללא סימן או גדר ומהווה סכנה.

הרב שלמה רוזנברג
שיכון אוריאל,
סנהדריה, ירושלים

● רמת־יצחק:

עמוד מסתיר

עמוד בטון רחב ניצב בפינת הרחובות דרך נגבה ועוזיאל ברמת־יצחק. העמוד מגביל את שדה הראייה של נהגי המכוניות הבאות מדרך נגבה ופונות ימינה לרחוב עוזיאל. לנהגים הפונים שמאלה שדה הראייה מוסתר לחלוטין.

רנב אביבה
הבורה הנביאה 2, ר"ג

● הרצליה:

דרוש: חץ

רח' הרב קוק בהרצליה, בכיוון כביש החוף, הוא דו־סטרי המופרד בקו הפרדה. ליד הבית מס' 40 מתחיל רנמשך אי תנועה לכל אורכו. במקום התחלת אי התנועה אין חץ המורה באיזה מסלול על הנהגים הבאים מהרצליה לנסוע. לפיכך מצאתי את עצמי באחד הימים, נוסע במסלול הלא נכון.

לדעתי יש להציב מיד תמרור חץ במקום.

עמיהוד טל
עולי הגרדום 10 ת"א

שיח כבישים

● עפולה:

שיח פרא

בכניסה לעפולה מכיוון בית שאן, משמאלו של הכביש, גדל שיח פרא המונע כל אפשרות מנהג המגיע לפניה לרחוב את התנועה הבאה משמאל ועליו לצאת עם רכבו עד למרכז הכביש.

ש. גבעון
פירת צבי
ד.נ. עמק בית שאן

● חיפה:

היה עץ

ברחוב כפר־יוסף בחיפה, לפני בשר „שלי", עומד עץ במרכזו של הכביש והוא מהווה מפגע תעבורתי. לפני כשבועיים (המכתב נכתב ב־25.8.74) היה קיים שם עץ נוסף שכבר הופל ע"י מכונית שהתנגשה בו. מן הראוי לגדוע את העץ או להתקין גדר סביבו.

שהיזינגר יעקב
פינסקר 38, נוה־שאנן

● רמת־השרון:

גולומב מוסתר

שיח גבוה ורחב מאד בצומת הרחובות גולומב ושדרות ביאליק ברמת־השרון, מסתיר לנוהג באחד הרחובות הללו את הרחוב השני. לנוהג משדרות ביאליק מוסתר רח' גולומב לגמרי. ואם הוא לא בן המקום, הוא לא ידע כלל שיש שם רחוב חוצה. באיזור זה רבים רוכבי האופניים והמפגע זה מסכן אותם במיוחד, היות ואי אפשר להבחין בהם.

רוני פינצי
גולומב 38, רמת־השרון

● ירושלים:

זהירות עצים

א. במפגש הרחובות פלמ"ח וטשרניחובסקי בירושלים, אין כל תמרור לעולים מרחוב טשרניחובסקי ואין גם תמרור לבאים מכיוון סן־סימון אל רחוב טשרניחובסקי. חוסר ההירות מסוכן וכבר בכתוב במספר מצבים של כמעט תאונה. יש להציב תמרורים בצומת.

ב. במפגש השדרות בן־מימון וארלוזורוב, מוצב לבאים מן השדרות תמרור משולש של מתן זכות קדימה. התמרור מוסתר ע"י עצים ולא ניתן להבחין בו.

נעמי לוינגר
אחד העם 6, ירושלים

● תל־אביב:

שמש ורמזורים

הרמזורים הממוקמים בשדרות נורדאו בתל־אביב בנתיב שמכיוון מזרח־מערב, מוסתרים ברובם ע"י עצי השדרה, ובשעות אחה"צ, כשהשמש נמצאת בשלב שקיעה במערב, קשה עוד יותר להבחין בהם. גם הסימון המופיע על הכביש עצמו מטושטש והנהג חייב איפוא להתקרב עד לרמזורים ממש על מנת להווכח לפתע שהיה עליו לבחור בנתיב אחר.

בפינת רחובות כצנלסון ו־קק"ל בגבעתיים, מוצבת באורפן קבוע עגלת אשפה ומאחוריה טור מכוניות חונות. לפעמים חונה מכונית גם במקביל לעגלה, כלומר — יותר לכיוון מרכז הכביש. הנהג הבא מרח' קק"ל חייב לצאת עם רכבו עד למרכז רח' כצנלסון כדי לוודא אם הנתיב פנוי. לדעתי רצוי להתקין במקום רמזורים.

ל. דבבי
גבעתיים, כצנלסון 34

הולכי רגל במנהרה

● כל עוד לא אוסרים על הולכי רגל לעבור במנהרה — יש להכין למענם את כל האמצעים הדרושים לבטחונם. אולם נראה כי לא כך פני הדברים. כאשר מדובר במנהרה אשר מתחת לגשר החדש בשיכון בבלי בתל־אביב. במקום נבנה אמנם פס צר מאד ואולי התכוונו לכך שתהיה זו מדרכה. אך „מדרכה" זו אינה מתאימה להולכי רגל והתוצאה — הרי היא בתצלום המצורף בזה, המראה לנו שני הולכי רגל צועדים במקום המיועד למכוניות.

מ. שמידט
רח' פינלס 9 ת"א

מרוב עצים אין רואים תמרור

● ברחוב המאבק בגבעתיים, מתנהל „מאבק" תמידי בין עצים לבין תמרור „עצור". את התוצאה — רואים בצילום. על הכביש מצויין אמנם באותיות לבנות „עצור", אך נהג מצווה גם לשאת עיניו קדימה. לשם כך קיימים תמרורים. בהעדר שטח ראייה — מתרחשות התנגשויות.

מנחם בקר, גבעתיים

● חיפה:

עשו משהו למען הילדים

רח' השלוה המוביל לרמת ויזניץ בחיפה, נמצא על שפת ואדי תלול ללא גדר בטחון וללא מדרכה. מדי יום מהלכים לאורך הכביש, שהוא דו־סטרי צר ושואן, עשרות ילדים לגן ולבית־הספר. נוסף לכך מעמש הכביש כמגרש־משחקים לילדים כיון שאין בסביבה גן ציבורי או פינת־שעשועים. מדי יום עדים אנו למקרים של „כמעט תאונה". אנא השתדלו לעשות משהו בנידון פן יקרה אסון!

הכותבת בשם אמהות רבות בשכונה
ב. איגער —
רמת ויזניץ, חיפה

תמרור אחד אוסר; תמרור שני מתיר

א. ביציאה הצפונית הדרושה מבאר־שבע קיים עמוד ועליו שני תמרורים. אחד אוסר על כניסת כלי רכב בשני הכיוונים והשני, הנמצא מעליו, מורה על דרך דו־כיוונית לפנים. יש להזכיר את התמרור המורה על איסור הכניסה, כיוון שהכביש נפתח כבר לתנועה.

ב. בכניסה לאור יהודה נמצא קטע כביש באורך של כ־300 מ' והוא מלא „חורים" גדולים ועמוקים. אין תמרורים המתריעים על הסכנה, שלא לדבר על כך שצריך למלא את ה„חורים".

ג. בכביש המוביל משכונת התקוה לדרום תל־אביב, דרך תחנת רכבת דרום, קיים סיבוב מסוכן לפני הגשר של נחל איילון. הכביש במקום זה הוא זמני, עקב עבודות המובצעות במרוייקט איילון. רצוי לדעתי, להציב במקום מראה גדולה שתאפשר לנהגים לראות את הרכב הבא מולם, מעבר לעיקול, ובכך למנוע תאונות מיותרות. ראוי לציין שהתנועה בכביש זה היא כבדה ברוב שעות היום.

שגב אהרן — יפו

● ירושלים:

זהירות מדרכה!

במעלה רח' טשרניחובסקי בירושלים, לאחר צומת שדרות בן־צבי ועזה, קיים עיקול רמיד לאחריו מדרכה הבולטת לכביש. שדה הראיה שם מוגבל ולנהג הנוסע במקום לא נותר אלא להודרדר ולסטות מהמדרכה.

מרים לוי
ברזיה 1, ירושלים

פניה ללא מפרץ

● חיפה:

ביציאה מחיפה לכיוון תל אביב, יש שתי פניות שמאלה לעליה לכרמל. הראשונה לרח' עין־הים והשניה — לקרית־שמואל. לשתי הפניות לא פתחו במרכז הכביש מפרץ מיוחד, ומכונית העומדת לפנות שמאלה עוצרת ליד אי תנועה ומחכה להזדמנות לעבור.

מכונית אחת עדיין אינה מפריעה לתנועה מכיוון חיפה, אך כשממתינות שתי מכוניות ויותר — הן סותמות את הנתיב השמאלי מתוך שניים שיש בכביש. הפניה לרחוב עין־הים מוסתרת מרכב הבא מחיפה ע"י עליה קלה, כך שנהג הנוסע במסלול השמאלי חייב לפעמים לעצור בפתאומיות כאשר מתגלות לעיניו המכוניות הממתינות לפנייה.

שלמה חלמיש
עין הנציב, ד.נ. בית־שאן

עוד „תקוע" בכביש

זימנים מעידים על כך שתושבי הרחובות שלמה הראובני בחולון, יסבלו בעתיד הקרוב מניתוק ... שלהם. הסיבה: עמוד טלפון ה„תקוע" בצומת ... בשעות הלילה אין אפשרות לראותו.

מנחם אדלר

בכי תמרורים

● יפו:

זהירות ילדים!

ברח' קדם ביפו, בקטע שבין שני אגפי בי"ח דר נולו, עומד בית הספר הממלכתי דתי רש"י. קטע זה של הכביש סואן, והילדים חוצים אותו בתדירות גבוהה. סימון מעבר החצייה על הכביש, מחוק, אין תמרור של ילדים בדרך או כל תמרור אזהרה אחר. כמו כן לא קיים סימון לשני אגפי בית החולים הנ"ל.

ד"ר אברהם ברוכין
סוקולובסקי 18, צהלה

● חולון:

„שטח מת"

אין תמרור „עצור" או „זכות קדימה" בסופו של רחוב אזי"ר בפינת רח' פרוג בחולון. רכב מרח' אזי"ר ממשיך לרחוב פרוג בה־בשעה שרכב ברחוב פרוג, הבא מכיוון רח' קראוזה, אינו מבחין בו בגלל שיאה של עליה הנמצאת בדיוק לפני מפגש הרחובות, ויוצרת „שטח מת" לעולה מרח' קראוזה.

יצחק קמיה
שלום עליכם 20, חולון

● יפו:

מי מסובב?

בקרן הרחובות תרצה 5 ואפק 3 ביפו מוצב תמרור אין כניסה מס. סידורי: 12067 האוסר כניסת רכב לכוון רחוב אילת. מישהו בחר לעצמו את התענוג לסובב אותו מדי ערב לצד הלא נכון. הדבר גורם לאנדרלמוסיה בתנועה ובחניית הרכב.

י. ל.

● ירושלים:

כורש נגד שלמה

המפגע המתואר להלן, מתייחס לשני תמרורים סותרים הנמצאים בפינת הרחובות כורש ושלמה המלך בירושלים. הבא מכיוון רח' כורש רואה לפניו שני תמרורים. האחד מורה על אפשרות נסיעה ישר ושמאלה והשני מורה על איסור כניסה לגבי הנסיעה קדימה.

פלע דוד
גבעת שאול 20 ב'
ירושלים

● חולון:

אין תמרורים

בצומת הרחובות קפלן— ה' באייר בשיכון העממי בחולון, אין תמרור „עצור", „זכות קדימה" או כל תמרור אחר. לדעתי חובה להתקין תמרורים בצומת.

שגב אוריאל
בלום 32, חולון

● כביש חיפה־טבעון:

לא לעקוף

בקילומטר ה־15 בכביש חיפה—טבעון, קבוע תמרור האוסר עקיפה. הכביש עצמו הוא דו־נתיבי בצידו הימני, עם קו מרוסק המאפשר עקיפה. כיצד לנהוג במקרה כזה?

אביב שמואלי
בן־ציון 20, ירושלים

תשובת המערכת: מה שבטוח — בטוח לא לעקוף.

לימודים

חינוך על־יסודי · בי"ס לאכסטרנים · בגרות • • • רדיו אלקטרוניקה · פקידות · חשבונאות • • •

לימודי ערב אקדמאים

עתונאות ותקשורת המונים | כלכלה | חשבונאות־כולל הכנה לבחינות רואי חשבון ויועצי מס | מנהל עסקים

מוסד ציבורי
האוניברסיטה לכלכלה ולמדעי החברה היא מוסד צבורי שנועד לאפשר לאנשים עובדים לרכוש השכלה אקדמית בשעות הערב.

תכנית נוחה
הלימודים הסדירים מתקיימים 4 פעמים בשבוע מ־5.30 אחה"צ. כל סטודנט יכול לתכנן את לימודיו לפי קצב המתאים את אפשרויותיו.

תנאי קבלה
רשאי להתקבל כל בעל תעודת בגרות ישראלית או כל תעודה אחרת שוות ערך. יתקבלו גם בעלי תעודת בגרות חלקית, אשר יעמדו בבחינות השלמה.

לקבלת פרוספקט מפורט ללא כל התחייבות פנה אל האוניברסיטה לכלכלה ולמדעי החברה, ת.ד. 17054 תל־אביב 61170. פרטים נוספים והרשמה במשרדי האוניברסיטה, בנין בי"ס תיכון חדש, דרך חיפה 81 תל־אביב. מועדי הרשמה: בימים א'—ה' מ־9 בבוקר עד 13.00 ומ־17.00—20.00.

האוניברסיטה לכלכלה ולמדעי החברה

לימוד חינם בהתאם לחוק חיילים משוחררים תשל"ד
שכר הלימוד מוכר כהוצאה לצורך זיכוי מס.

אוניברסיטת בר־אילן

מינהל השלוחות

הרישום לשלוחות האוניברסיטה לשנת הלימודים תשל"ה נמשך

במקומות הבאים:

אשקלון: בנין ביה"ס התיכון תל"ה, אפרידר, טל' 051-4230.
עמק הירדן: בנין המכללה האזורית, צמח, טל' 067-50214.
עפולה: (ביה"ס לעובדי הוראה וחינוך), בנין ביה"ס יזרעאל, שכון עובדים, טל' 065-22109.
צפת: בנין השלוחה (לפנים בית החולים ליולדות הדסה), רח' ירושלים, טל' 067-30055.

מקצועות הלימוד שונים משלוחה לשלוחה והם כוללים מקצועות התמחות: תנ"ך, עברית, הסטוריה ישראלית וכללית, ספרות, פסיכולוגיה, מדעי המדינה, כלכלה, גיאוגרפיה, חינוך.
מקצועות חובה ו/או השלמה: תלמוד, פילוסופיה, אנגלית, סוציולוגיה.
על המועמדים להרשם מיד במשרדי השלוחות בין השעות 16.00—18.00. יש להביא תעודת בגרות ו־50 ל"י דמי רישום. שאר הפרטים במשרדים.

המכון המרכזי ליחסי תרבות ישראל - אמריקה האיברית, ספרד ופורטוגאל

מודיע על

פתיחת קורסים לספרדית בירושלים

למתחילים ומתקדמים

בחודשים נובמבר 1974 — מרץ 1975

פרטים והרשמה:
במעון המכון, רח' סוקולוב 6 ירושלים, טלפון 33724(02), כל יום בין השעות 9 עד 1 לפנה"צ.

ההרשמה תסתיים ב־31.10.74.

משרד העבודה • משרד החינוך והתרבות
המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית * מכללה בין אזורית "אחוה"
המועצה האזורית באר טוביה

מודיעים על

המשך ההרשמה לשנה"ל תשל"ה

במסלולים ובמגמות הבאים:

*** הנדסאים וטכנאים**
לימודי בוקר / ערב
במגמות:
מכונות, תעשייה ומינהל, בנין.
משך הלימודים:
הנדסאי יום — שנתיים, ערב — ארבע שנים.
טכנאי יום — שנה אחת, ערב — שנתיים.
מתקבלים מועמדים בעלי 12 שנות לימוד.

*** כיתת הכנה להנדסאים וטכנאים**
לימודי ערב.
משך הלימודים: שנה אחת.
מתקבלים מועמדים בעלי 11 שנות לימוד.

*** מדריכים מוסמכים**
לימודי ערב.
במגמות:
מכונות, חשמל, עץ, מכונאות, תפירה, אירוח, דפוס ואלקטרוניקה
משך הלימודים: שנתיים.
מתקבלים בוגרי בית ספר מקצועי ברמת מסמ"ר ובעלי שלש שנות נסיון בתעשיה במקצועם.

*** כיתת הכנה למדריכים מוסמכים**
לימודי ערב.
לחסרי תעודת מסמ"ר.

* תלמידי הבוקר זכאים להלוואה בתנאים נוחים.
* מלגות קיום ופטור משכ"ל — לזכאים בהתאם לחוק „החיילים המשוחררים".
תחבורה נוחה מאשדוד, קרית־גת, אשקלון ורחובות.
פרטים נוספים: במזכירות המכללה כל יום בין השעות 08.00—20.00, טל: 055-96283
ת.ד. 85 קרית־מלאכי. בכניסה למושב ינון.

מכללת בית־ברל

לימודים אקדמיים בשנת תשל"ה

נותרו מקומות
בבית הספר להכשרת עובדי הוראה ותינוך

* החוג לחינוך (מסלול הגיל הרך, הבנים ומשלים)
* הכשרה להוראה בבתי־הספר העל יסודיים במקצועות:
— היסטוריה כללית ותולדות עם ישראל וארץ ישראל
— יהדות (מקרא, לשון והגות שבע"פ)
— ספרות עברית וכללית
— אנגלית
— גיאוגרפיה
— מדעי הטבע (ביולוגיה, פיסיקה וכימיה)

נמשך הרישום
לבית הספר למינהל
4 שנות לימוד במסלול אקדמי
הכשרה אקדמית ברמה גבוהה למנהלים במוסדות ציבור ובמשק הפרטי ע"י שילוב לימוד עקרונות המינהל עם בדיקת יישומם המעשי. הקניית דרכי חשיבה במונחי המינהל המודרני ע"י הוראה בין־תחומית המגלמת לימודי חברה, לימודי התנהגות וחקר הביצועים להיות תיפעולית יעילה אחת.

נמשך הרישום
ללימודי ארץ־ישראל ותיירות
הכשרת מורה־דרך ברמה אקדמית. רשיון "מורה־דרך מוסמך" (2 שנים) ו"מורה־דרך בכיר" — מסלול אקדמי — (4 שנים)

נמשך הרישום
לחוג לספרות
החוג מאפשר לך
— לרכוש תואר לשנה
— להכשיר עצמך להוראה בבתי־הספר העל־יסודיים
בחוג תלמד
— ספרות ברמה אקדמית בלי לוותר את הלימודים למוקד האקדמי
— ספרות עברית במשולב עם ספרות העולם ועם יצירות של תורת הספרות
— ספרות בדרכים חדשות

נמשך הרישום
למתורגמנות
לימודי תעודה לתרגום בכתב ובע"פ
ליד המגמה לאנגלית ולצרפתית
הלימודים כוללים רקע והשכלה כללית הדרושים למתורגמנים במוסדות ציבור, בעיתונים, במפעלים כלכליים, במשרדי מקצועות חופשיים וכו'.
משך הלימודים 3 שנים.
תיתכן שנה רביעית לתרגום בו־זמני (סימולטני)
תנאי קבלה:
— השכלה תיכונית, ידיעה טובה בעברית ובאנגלית או בצרפתית.
— בחינת כניסה.

נמשך הרישום
ללימודי ספרנות
הכשרת ספרנים ברמה אקדמית לספריות ציבוריות, לבתי־ספר ולמרכזים קהילתיים.
משך הלימודים 4 שנים.
התלמידים יוכלו לעמוד בבחינות מטעם ארגון ספרני ישראל (אס"י) במשך שנות לימודיהם הראשונות.

קורס דו־שנתי חדש (לימודי תעודה)
לארכיונאות
— הכשרת ארכיונאים ברמה עיונית ומעשית גבוהה לניהול ראשות הארכיונים הממלכתיים כלליים, ארכיונים כלכליים, פיננסיים והעירוניים.
— הקורס נועד לבעלי השכלה תיכונית ולעובדים בתיקונים, ברשומות והמינהלות המעוניינים לרכוש תעודת ארכיונאי.

* רוב הלימודים מתקיימים בשעות אחר הצהרים והערב.
בדבר פרטים נא לפנות ליחידת הרישום, מכללת בית־ברל. בשעות 08.00-14.30 (בימי ו' עד שעה 13.00). טלפונים 03-925051, 03-923126. אוטובוס מס' 10 לבית־ברל בכל חצי שעה מהתחנה המרכזית בכפר־סבא.

מכללת בית־ברל

למד מקצוע נדרש! בתנאי תשלום מיוחדים

* אלקטרוניקה תקשורת סוגים 1, 2
* חשמלאים ראשיים
* חשמלאים מוסמכים
* שרטוט בנין ומכונות

לחייל מילואים משוחרר עפ"י החוק — לימודי חינם

לבוגרי 8, 9 שנות לימוד מכות מיוחדות.
פרטים והרשמה: כל יום בין השעות 8.00 ועד 19.00, ביום ו' עד 13.00.
תל־אביב: רח' בוגרשוב 66, טל' 225690; 225795.
שד' דוד המלך 39, טל' 257436, 264193.
ירושלים: רח' יפו 68 (בית סולכור) טל' 226455.
חיפה: רחוב הנביאים 20, טל' 666182, 664671.
בהרשמה יש להציג תעודות המעידות על השכלה

משרד העבודה | המכון להשתלמות מקצועית משולבת | אורט ישראל

כתיבה במכונה תלמדו ב־12 שעות
בבי"ס למסחר "רימון" ת"א, רח' דיזנגוף 85 טל' 281985
שיטה עיוורת | פיקוח ממשלתי

משרד העבודה
משרד החינוך והתרבות
המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית
אורט ישראל

אורט ישראל מודיע:
לאור פניית משרדי ממשלה גורמי ציבור ותעשיה
נפתחות כיתות נוספות במכללות הטכנולוגיות של "אורט"

לקראת התואר הנדסאי וטכנאי
בלימודי יום וערב

בדבר פרטים נא לפנות למוסדות הבאים:

* המכללה הטכנולוגית "אורט" יד סינגלובסקי ת"א,
דרך הטייסים 28, טל. 761480
אלקטרוניקה, הנדסה רפואית, חשמל, מכונות, תעשיה ומנהל — (הנדסת ייצור)

* המכללה הטכנולוגית "אורט" גבעתיים,
רחוב גולומב 15 טל. 729795, 729105
מכונות ומדעי המחשב — (לימודי ערב בלבד)

* המכללה הטכנולוגית "אורט" ירושלים,
רחוב הנביאים 42 טל. 225919, 233675
אלקטרוניקה (לימודי יום וערב) — בנין, אדריכלות מכונות — (לימודי ערב בלבד)

* המכללה הטכנולוגית "אורט" נתניה,
איזור תעשיה חדש טל. 053-22922
אלקטרוניקה, מכונות חשמל, מיכשור ובקרה

* ביה"ס להנדסאים "אורט" כפר סבא,
ליד המשטרה טל. 923130
אלקטרוניקה, חשמל, מכונות, הנדסאות הסביבה (אקולוגיה)

* ביה"ס לטכנאים "אורט" ת"א,
רחוב שפע־טל 12 טל. 264292, 269320
אלקטרוניקה, חשמל, מכונות, תעשיה ומנהל, מיכשור ובקרה

ההרשמה תסתיים ביום 15.10.74

אולפן עקיבא נתניה
מרכז ללמוד השפה העברית, תרבות ישראל וידע הארץ

משרד החינוך והתרבות
המחלקה לחינוך מבוגרים

תושבים, עולים, תיירים:

באמצע אוקטובר ייפתחו הקורסים:

1. כתיב נכון — 4 שבועות
2. ערבית מדוברת למתחילים — 3 שבועות
3. עברית למתחילים — 3 שבועות

שיטות הוראה אינטנסיביות * כיתות קטנות * 5—6 שעות לימוד ביום * פעולות חברה ותרבות * הקורסים מתקיימים בתנאי פנימיה צנועים * תושבים קבועים של נתניה והסביבה מתקבלים כתלמידים אקסטרנים.

● פרטים והרשמה: אולפן עקיבא נתניה, חבצלת השרון טל. 053-24506.

משרד הבריאות
יחידת האחיות במשרד הבריאות

מודיעה על

קורס השלמה לחובשי צה"ל ולמטפלות מוסמכות

לשם קבלת תואר אח/ות מעשי/ת.

הקורס יפתח בתחילת חודש דצמבר 1974 בביה"ח הממשלתי אסף הרופא צריפין.
משך הקורס 9 חודשים.
★
מתקבלים מועמדים גם ללא תנאי פנימיה.
★
בדבר ההרשמה נא לפנות ל' מנהלת ביה"ס לאחיות ליד ביה"ח אסף הרופא צריפין.

מועדון קוראי מעריב

המפיצים הבלעדיים של אנציקלופדיה בריטניקה

גאה להציג לפני הישראלי המשכיל:

Britannica3

מהדורת 1974

– חדשה לגמרי במבנה, בהיקף, בקונצפציה...

– הרעיון החדש הראשון בשדה האנציקלופדיה ב־200 השנים האחרונות...

כרכים גדולים, נהדרים, שנוצרו במיוחד לסיפוק צרכיה של החברה המורכבת בת־ימינו, מחולקים לשלושה מכלולים עניינים:

כרכי MICROPAEDIA מהווים אוצר המידע הבסיסי ואינדקס שוטף.
יותר מ־10,000 עמודים, 102,000 ערכים (עד 750 מילה הערך), 15,000 איורים (4,000 בצבעים), 280 מפות.

כרכי MACROPAEDIA המוקדשים לידע מעמיק:
4,207 מאמרים עיקריים, המשתרעים על פני יותר מ־22,000 עמודים, והמהווים מסות מקיפות, מוסמכות ומעודכנות על הנושאים המרכזיים בחיינו.

„המדריך לבריטניקה" — PROPAEDIA מחלק את כל הידע לעשרה חלקי „מעגל הלמידה": חומר ואנרגיה, כדור הארץ, החיים על כדור־הארץ, חיי האדם, החברה האנושית, אמנות, טכנולוגיה, דת, ההיסטוריה של האנושות וענפי הידע.

15 שנות עבודה מדעית מדוקדקת ו־32 מיליון דולר הושקעו בהכנתה של Britannica3 החדשה.

4,277 מלומדים, מדענים ובני־סמכא אחרים מ־131 מדינות השתתפו בכתיבת Britannica3 החדשה, ובכללם 26 ישראלים.

Britannica3

„אקוויולנטית בתכנה לספריה בת 1000 ספרים בגודל ממוצע"

פילוסופיה • היסטוריה • מסעות • חוק • חינוך • גיאוגרפיה • ספרות • כלכלה • ביולוגיה • ...ול בילד • אנרגיה אטומית • ביוגרפיה • סוציולוגיה • ספורט • אמנות • מתמטיקה • הנדסה • ריהוט־פנים • מדעי־המדינה • רפואה • אדריכלות־חוץ • אנתרופולוגיה • רדיו/טלויזיה • פסיכולוגיה • פיסיקה • דתות • מוסיקה־דרמה • מדעים צבאיים

אוניברסיטה בביתך – האנציקלופדיה של המאה ה־21, כתובה באנגלית קריאה ומובנת לכל

המילון החדש של וובסטר ב־3 כרכים
+
האטלס הגדול של בריטניקה
או
CHILDREN'S BRITANNICA (20 VOLUMES)
או
BRITANNICA ENCYCLOPAEDIA OF ART
(5 VOLUMES)

וכן הזכות לרכוש במחצית המחיר את ספרי־השנה הנודעים של „בריטניקה" ולהפנות 100 שאלות לספרית המחקר של „בריטניקה"

מחיר מוזל לעומת מחיר האנציקלופדיה ברוב ארצות תבל.

תנאי תשלום נוחים במיוחד.

הנחות נאות לאקדמאים, מורים, סטודנטים, ספריות וקיבוצים.

...ח עוד היום את התלוש המצורף למרכז האנציקלופדיה ...בריטניקה בישראל, רח' לבונטין 24, תל־אביב, טלפון 612948

לכבוד
מועדון קוראי מעריב בע"מ
המפיצים הבלעדיים של בריטניקה בישראל
רחוב לבונטין 24
תל־אביב
התאריך: ....

אבקשכם להמציא לי — חינם וללא כל התחייבות מצדי — את חוברת ההסברה המצויירת של אנציקלופדיה בריטניקה.

השם: ____________

הכתובת: ____________

טלפון מס': ____________ חתימה ____________

هكذا من الأصل

בידור

לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע ... לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע ...

בידור

לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • לאן השבוע • • •

תיאטרון
סולן
מיקופלד

פסטיבל הזמר החסידי

השישי תשל"ה

צביקה פיק • רותי נבון • שלישית מנשה מטסיק • יזהר כהן • חיה ארד • אף אוזן גרון • נירה גל • אסתי כץ • עוזי מאירי • נירה רבינוביץ • גלי עטרי • להקת "קצת השדה".

תזמורת ומקהלה בניצוחו של מנשה לבירן

שפוט הירוג הלהגים ע"י הקהל מבל המופעים!

בשעת מיון הקולות תוגש

תוכנית אמנותית עשירה

מנחה: מני פאר • מפיק: נחום בייטל

חיפה	ירושלים	תל־אביב
"אודיטוריום החדש"	"בנייני האומה"	"היכל התרבות"
מוצ"ש 28.9.74	יום ג'	
בשעה 9.00	1.10	יום ד' 2.10 ב־8.30
	בשעה 8.45	יום ה' 3.10 ב־8.30
		מוצ"ש 5.10 ב־8.30
כרטיסים: "גרבר"	כרטיסים: "כהנא"	כרטיסים: יוקי והמשרדים

EL AL

נתיבי אויר לישראל תטיס את משתתפי הפסטיבל החסידי היוצא למסע הופעות ברחבי ארצות־הברית וקנדה.

משרדי ההפקה: תל־אביב, בלוך 44, טלפון 242257/8/9

התיאטרון הלאומי הבימה

התכנה — תל־אביב והעולם הגדול — ... ב־9.00 • מוצ"ש 28.9

משחק ... תל־אביב והעולם הקטן — ... ב־9.00 • מוצ"ש 28.9

הגיבורים — מי הוא מה? — יום ד' ב־9.30 • מוצ"ש ב־9

התיאטרון הקאמרי תל אביב

שלוש מסיבות — יום ה' 26.9 • מוצ"ש 28.9 ב־9.00

משחק — יום א' 29.9 • יום ג' 1.10 — יעקבי ולידנטל — יום ד' 3.10 ב־15.00 — כי עדיין ... — מוצ"ש 28.9 ב־8.30, 10.30

התיאטרון העירוני חיפה

משפחת טוט — יום ה' 26.9 בשעה 9.00 — מוצ"ש 28.9 היום (8.30)

... 1.10, 2.10, 6.10

התיאטרון העירוני חיפה

פתיחת עונת תשל"ה

משפחת טוט

טראגיקומדית מאת א. אורקן, עברית: יורם מטמור, במוי: גזה פרטוש, תפאורה ותלבושות: רות דר, תאורה: יחיאל אורגל

משתתפים: רות סגל, מיכאל ספיר, ניסה מונטה, אילן דר, אלכס מונטה, מרדכי ... אמנון משקין, ... רינה רוזנבאום, שמואל וולף, יוסי יבלונקה.

יום ה' 26.9.74	בשעה 9.00	יום ג' 1.10.74	בשעה 8.30
מוצ"ש 28.9.74	בשעה 8.30	יום ד' 2.10.74	בשעה 8.30

יום א' 29.9.74 בשעה 7.00

הסרט לצעירים, ולצעירים ברוחם!

אמריקן גראפיטי

באמי ג'ורג' לוקאס

הביקורת ודעת הקהל העולמית ממליצים "מלהיב מרתק ומלא נוסטלגיה"

41 להיטים בביצוע המקורי

הצגת בכורה ארצית ממוצ"ש 27.9

קולנוע "גת" תל־אביב

סרט C.I.C. — בצבעים

המוסיקה בסרט מעל תקליטי M.C.A.

התיאטרון הקאמרי

שלוש מסיבות

קומדיה

מאת: אלן איקבורן

משתתפים: חנה מרון, גילה אלמגור, תקי דין, שלמה וישינסקי, יצחק חזקיה, גדעון שמר.

עברית: נעה בן נחום בימוי: סם אלטרס תפאורה: ארנון אדר.

בקולנוע "תכלת"

ביום ו' 27.9

בשעה 2.30

* אינגריד ברגמן
* אנטוני קווין

בסרט

"הביקור"

תיאטרון השדרה מציג:

אתי גרועס

בקומדיה הבלשית הישראלית ששגעה את כל המדינה

עליזה מזרחי

ההצגה חוזרת אליכם

יותר מצחיקה!! יותר משעשעת!!

בהשתתפות: * דודיק סמדר * יוסי קלוגר * מירי פביאן * מלי סיסו * דן שמר * יוסי סויד * דב פרידמן

בבימויו של שלמה בר שביט

תפאורה: זאב הלפרין (שמן). ריהוט משרדי: אלקטרומשרד בע"מ.

תלבושות: גינה רוזנבוך.

הצגות בכורה - סוכות תשל"ה - הכינו כרטיסים מראש !!!

תל־אביב:	"בית החייל" מוצאי שמחת תורה	8.10, 9.45—7.45
הרצליה:	"דודי"	יום ב' 30.9 ב־9.30
חיפה:	"שביט"	מוצאי סוכות 1.10 ב־9.15
אשקלון:	"אסתר"	יום ד' 2.10 ב־9.15

הפצה ראשית: משרד "יוקיה" כבר דיזנגוף טל. 222445 • המשרד: תל־אביב, אלנבי 32, טל. 51544

חג שמח עם יהודה ברקן

בקומדיה הנפלאה

נשבר לי...

בית־חנן "בית־העם" מחר, יום ה' 26.9 ב־9.00

חיפה "אורה" יום ו' 27.9 ב־9.15

תל־אביב "נחמני" מוצ"ש 28.9 ב־9.00

קרית־ביאליק "סביון" יום ב' 30.9 ב־9.15

כרטיסים: "עודד" 31688 ובית המשרדים

פטפונים B.S.R. – 144, 128 מקצועיים

(אפשרות לראש מגנטי) הצוגה ומכירה

פוטרסטריאו פספורט רח' בן־יהודה 8 תל־אביב

אלברט ר. ברוקולי והארי זלצמן מציגים

טרנס היל באד ספנסר

הצמד הטוב ביותר בסרטו המשעשע ביותר...

הזהרו! אנחנו עצבנים...

מכוניות הן אהבתו היחידה!

גם שני...

הצגת בכורה ארצית ממוצ"ש 28.9

אופיר ת"א

שעות ההצגה: 4.30—7.30—9.30

זאב רווח

בקומדיה הסאטירית

אסיר 00

הצגות בכורה

תל־אביב, בית ארלוזורוב

יום רביעי 2.10, ב־8.30

כרטיסים "עמידר" 31688 והמשרדים

בבמת בר אילן

אגודת הסטודנטים של אוניברסיטת בר אילן

במוצ"ש 28.9.74, י"ב תשרי תשל"ה

בשעה 21.45 תופיע אי"ה שלישיית הגשש החיוור בפסטיבל הגשש

השבוע

בידור עשרה

במעריב לנוער

אליוט גולד • דונלד סאתרלנד

כוכבי מ.א.ש. חוזרים

מרגלים

הצגת בכורה ארצית • ממוצ"ש 28.9

בקולנוע "אורלי" ת"א • 4.30—7.30—9.30

סטילר פילם בצבעים

هكذا من الاصل

דרושים

והנדסים · טכנאים · בימאים · שרטטים · מחסנאים • • • מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סובנים • • •

NCR

Complete Computer Systems

למשרדינו
בירושלים ובתל־אביב

דרושים

תכניתני מערכות
SYSTEM'S PROGRAMERS

לעבודה עם מחשבים גדולים
מועמדים יפנו בכתב יד תוך ציון קורות החיים והנסיון אל: נ.סי.ר. — י.א. מיטווך ובניו בע"מ, ת"ד 11057 תל־אביב, תוך ציון מספר המשרות 25—3.

NCR

Complete Computer Systems

למשרדינו
בירושלים ובתל־אביב

דרושים

תוכניתנים
PROGRAMERS

לעבודה עם מחשבים גדולים
מועמדים יפנו בכתב יד תוך ציון קורות החיים והנסיון אל: נ.סי.ר. — י.א. מיטווך ובניו בע"מ, ת"ד 11057 תל־אביב, תוך ציון מספר המשרות 21—3.

סודיות מובטחת

אוניברסיטת חיפה

דרושים

1. מנהל חשבונות

תאור התפקיד: ניהול מערכת חשבונות שכר לימוד וחייבים אחרים, דיווח וטיפול בנושאי תשלומים וגביה של סטודנטים ומוסדות.
הכישורים: בוגר תיכון סוג ג'—ד' ב' הנהח"ש, בעל נסיון של 3 שנים בנושאי כספים וחשבונות, רצוי נסיון וידע בנושאי עיבוד נתונים (מחשב).
הדרגה: תקבע בהתאם לכישורי המועמד.

2. עוזר מנהל למחלקה לקשרי חוץ

תאור התפקיד: קיום קשרים עם אישים ומוסדות בחו"ל וניהול מו"מ, מעקב אחרי ארגוני ידידי האוניברסיטה בחו"ל, פיקוח על תקציב המחלקה.
הכישורים: השכלה אקדמאית, ידיעת השפות אנגלית ועברית על בוריין — שפה נוספת רצויה, כושר ביטוי בע"פ ובכתב, יכולת לנהל מו"מ, כושר ארגון ארועים.

3. פקידה-כתבנית

בהצעות מועמדות נא לפנות בכתב למחלקת כח־אדם, אוניברסיטת חיפה, הר הכרמל, חיפה.

עירית ירושלים

דרושים
לעבודה
במחלקה לחינוך

מדריכים ל:

- כדור־סל
- כדור־רגל
- התעמלות נשים
- כדור־עף גברים

★

מדריכים המעוניינים להגיש מועמדותם או בקבלת פרטים נוספים, יפנו למחלקה לחינוך / אגף הספורט, רחוב יפו 17, בין השעות 08.00—12.00, טלפון מס' 232251 קו פנימי 342.

המנהל הכללי

ירושלים ז' בתשרי תשל"ה · 23 בספטמבר 1974

עתידך בביטוח

אם אתה

- ✶ בוגר תיכון ומעל לגיל 25
- ✶ נמרץ בעל יוזמה וכח שכנוע
- ✶ מעונין לחיות עצמאי ובעל הכנסה גבוהה
- ✶ אוהב מגע עם אנשים ומעונין לעזור להם
- ✶ מוכן לעבוד קשה להבטחת עתידך

עתידך מובטח בביטוח

הרשם לקורס סוכני ביטוח אלמנטרי אשר ייפתח בחודש אוקטובר ש.ז.

לצורך קבלת פרטים נוספים והרשמה לקורס התקשר טלפונית למנהל הרכישה של הסנה, סניף מחוזי המרכז טל. 623251 קו פנימי 217.

מספר המקומות בקורס מוגבל.

הסנה

ערד תעשיות
כימיות בע"מ

דרושים

- ★ **הנדסאי / מכונאי חשמל**
  - ✶ בעל 3 שנות נסיון במתקני חשמל ובקרה.
- ★ **הנדסאי / טכנאי מכונות**
  - ✶ נסיון של 5 שנים לפחות.
  - ✶ ידע ונסיון מעשי בתכנון מבני פלדה, צנרת וכללי.
  - ✶ יכולת טפול בנושאים אלה באופן עצמאי.
- ★ **טכנאי מעבדה**
  - ✶ רצוי נסיון בעבודה במעבדה כימית.
- ★ **אלקטרונאי**
  - ✶ בעל נסיון בבקרה תעשייתית.
  - ✶ נסיון בעבודה של 3 שנים לפחות.
- ★ **שרטט**
  - ✶ נסיון של שנתיים בשרטוט מכונות.
  - ✶ רצוי נסיון בצנרת תעשייתית.
- ★ **מכונאי אחזקה**
  - ✶ בוגרי בי"ס מקצועי או הכשרה מקבילה.
  - ✶ בעלי נסיון בעבודות אחזקה במפעל תעשייתי.
- ★ **מפעילים למתקני הייצור**
  - ✶ בוגרי 10 שנות לימוד לפחות.
  - ✶ בעלי כושר בריאות תקין.
  - ✶ יוצאי צבא.

הדרגה תקבע בהתאם לנתונים האישיים.
למועמדים מחוץ לאזור תנתן עזרה לדיור.

על המעוניינים לפנות ל־**ערד תעשיות כימיות בע"מ,** מחלקת כח אדם, מישור רותם, ד.נ. ערבה.

— סודיות מובטחת —

למוסד ציבורי בירושלים
דרושים

מנהלי חשבונות

1. **בעלי סוג מקצועי 2 יתקבלו בדרגה י"א—י"ב בדירוג האחיד.**
2. **בעלי סוג מקצועי 1 יתקבלו בדרגה ט'—י"ב בדירוג האחיד.**

מעונינים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 71 ירושלים בציון פרטים אישיים וקורות חיים (נא לציין מספר טלפון).

— רק פונים מתאימים ייענו —

ערד תעשיות כימיות בע"מ

דרוש
מרכז קניות

הכישורים הדרושים:

- ✶ נסיון של כ־5 שנים בריכוז קניות.
- ✶ השכלה תיכונית.
- ✶ בעל רשיון נהיגה.
- ✶ ידיעת עברית על בוריה, רצוי ידיעת אנגלית.

תנאי השכר בהתאם לנתונים האישיים.

המעוניינים יפנו בכתב עם פרוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 98 תל־אביב, עבור מרכז קניות.

— סודיות מובטחת —

למפעל תעשייתי גדול
בסביבות תל־אביב

דרוש

סגן מנהל מפעל

כישורים:

- — מהנדס מכונות
- — נסיון של 5 שנים במפעל תעשייתי
- — התמחות בפיקוח ותכנון הייצור
- — התמחות בתכנון פתוח מוצרים

●

מועמדים בעלי כישורים כנ"ל יפנו תשובותיהם בכתב יד לת.ד. 1696 ת"א עבור „סגן מנהל מפעל".

לחברה בנמל התעופה
בן־גוריון דרושות:

- ★ **מזכירה למנכ"ל**
  זוברת אנגלית ועברית
  ידע בהדפסה בשתי השפות.
- ★ **כתבנית אנגלית**
  שפת אם אנגלית, ידע מינימלי בעברית.
  ✶
- ★ **כתבנית עברית מעולה**

נא לפנות בכתב, לת.ד. 165 נמל התעופה בן־גוריון — או להתקשר 972548 לחביבה.

חברה מסחרית גדולה
לסניפנו החדש בבאר־שבע
דרושים

טכנאי קירור

הכישורים:

- — 5 שנות נסיון קודם
- — בעל רשיון נהיגה
- — תנאים טובים למועמדים המתאימים.

לסניפנו באילת
דרוש

עובד קירור

הכישורים:

- — בעל רקע טכני, עד גיל 25
- — תושב אילת
- — בעל רשיון נהיגה.

המועמד שיבחר יוכשר ע"י החברה לעבודה כטכנאי קירור.

המעונינים יפנו בכתב, בצירוף קורות חיים לת.ד. 36262 תל־אביב (למס' 14/74).

דרוש
לעבודה בחו"ל
מודד מנוסה
לתקופה של שנתיים
צרפתית רצויה
לפנות טלפון 412798 ת"א.

אמישראגז

דרוש (ה)

מנהל/ת חשבונות לסניפנו בחולון

✶ יום עבודה מפוצל

המועמדים/ות מתבקשים לפנות למח' הסגל, רחוב אחד העם 34 תל־אביב

לחברת שרות גדולה
למוצרי חשמל
ביתיים

דרוש

משנה למנהל שרות לרשת ארצית

הכישורים:
- ✶ נסיון נהולי
- ✶ התמצאות בנושאים טכניים
- ✶ השכלה מתאימה
- ✶ צעיר ודינמי

— תנאים טובים למועמד המתאים —

●

נא לפנות בכתב לת.ד. 2926 ת"א עבור 5280.

סודיות מובטחת

תדיראן

למעיבת התקשורת
בפתח־תקוה

דרוש

הנדסאי פתוח

לעבודה בצוותי פתוח של ציוד תקשורת אנלוגית ספרתית.
בוגר בי"ס מוכר להנדסאים.

★

מועמדים מתאימים יפנו ישירות למפעל, רח' הסיבים 18 פתח־תקוה או טלפונית 918585.

„שרנוע" — אלקטרוניקה
רח' הסיבים 37, פתח־תקוה
אוטומציה תעשייתית ✶
מחשבים זעירים

דרוש:

אלקטרונאי

לעבודות פיתוח,
התקנה ושרות

הכישורים:
- ✶ שנתיים נסיון במערכות לוגיות
- ✶ רשיון נהיגה
- ✶ עדיפות לבעל רכב

לפנות מיום א' ה־29.9.74
לטלפון: 915125/6/7

BH

בלקווד־הודג' (ישראל) בע"מ
דרושה למשרדנו
בקרית־אריה — פתח־תקוה:

מזכירה-כתבנית אנגלית

בעלת ידיעות טובות בעברית
לתפקיד אחראי

שעות העבודה: מ־8.00 עד 16.00
לפנות טלפון: 905761/2
או בכתב לת.ד. 297 פתח־תקוה.

לחברה גדולה בתל־אביב
דרושים:

- ★ **קופאי**
  למחלקת הנהלת חשבונות.
  שעות העבודה 7.30 עד 16.30
  יתקבלו מועמדים עד גיל 60
- ★ **טלפוניסטית צעירה** ליום עבודה רצוף

נא לפנות בכתב לת.ד. 147 ת"א או להתקשר לקביעת ראיון — 260807.

FIAT

לחברת מוסמך בע"מ

דרושים

1. **מנהל חשבונות עצמאי**
   סוג ד', בעל נסיון
2. **פקידה כללית**
   למשרה מלאה
   הכרחי ידע בהדפסה

בהצעות נא לפנות בכתב יד, לת.ד. 9721, חיפה.

דרושים:

- ★ **מחסנאי טכני**
- ★ **פקיד/ה**

לחישובי שכר והנהלת־חשבונות
לפנות למחלקת כח־אדם
910983/4/5 — בשעות העבודה

לבית קדם אלקטרוניקה

דרוש מחסנאי

שעות עבודה 8 בבקר עד 5 אחה"צ

רק בעלי נסיון באפסנאות יפנו טלפונית 53517, 54897 ת"א, לגב' רחל.

מ.ר.ב. הנדסה בע"מ

דרושה למשרדנו הראשי בחיפה

מזכירה
מנוסה

■

לפנות בכתב יד עם ציון נסיון בעבודה והשכלה לת.ד. 44550 חיפה.

לחברת בניה ארצית

דרושים

- ✶ **מהנדס ביצוע**
- ✶ **מנהל עבודה**

בעל נסיון בהקמת שיכונים לאיזור המרכז וקרית גת.

לפנות ת.ד. 399 תל־אביב

דרושים לנו דחוף

לעבודה באיזור הצפון

1. **מנהלי עבודה**
2. **מסגרים מכונאים צנרים**
3. **מכונאי בתי אריזה**

תנאים טובים

לפנות בכתב ת.ד. 44480, חיפה.

דרושים

...דסים · טבנאים · בינאים · שרטטים · מחסנאים ••• דרושים מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סוכנים •••

משטרת ישראל

משטרת ישראל
מחפשת מועמדים לאיוש המשרות הבאות:

משרות מס. 445—470/74:
טבנאי זיהוי פלילי
לעבודה בחוליות הזיהוי הפלילי ברחבי הארץ
(25 משרות)
- דרישות המשרה: 12—11 שנות לימוד, ידע בסיסי בצילום ופיתוח, הבנה וכושר טכני, כושר גופני טוב, ידיעה טובה בשפה העברית. המועמדים ידרשו לעבור בחינות התאמה למקצוע ולעבור קורס הכשרה מתאים. משך הקורס יקבלו החניכים שכר ויהנו מכל זכויותיו של איש משטרה.
- מקומות העבודה: קיימים מקומות עבודה ברוב חלקי הארץ.

משרות מס. 384—399/74:
פקחים למפלג הנוער - מחוז ת"א
לעבודות של פיקות ומניעת פעילות פלילית של נוער עבריין במחוז
(15 משרות)
- דרישות המשרה: 11 שנות לימוד לפחות, ידיעת השפה העברית, כושר גופני טוב, עניין בעבודה עם נוער בעייתי, ניסיון קודם בעבודה עם נוער — יהווה יתרון. המועמדים ידרשו לעבור הכשרה משטרתית מתאימה תוך קבלת שכר.
- מקום העבודה: תל־אביב וסביבתה.

משרות מס. 400—414/74:
גברים לתפקיד בילוש במדור המרכזי/ת"א
(15 משרות)
- דרישות המשרה: 11 שנות לימוד לפחות, ידיעה טובה של השפה העברית, כושר גופני טוב, נכונות לעבודה קשה ומאומצת ובשעות לא מקובלות. המועמדים ידרשו לעבור תהליך של הכשרה לתפקידם תוך קבלת שכר.
- מקום העבודה: תל־אביב וסביבתה.

משרות מס. 430—471/74:
זקיפים למחוז תל־אביב
לתפקידי זקיפות במתקני משטרה במחוז תל־אביב
(10 משרות)
- דרישות המשרה: 8 שנות לימוד, כושר גופני טוב, ידיעת השפה העברית. העבודה במשמרות.
- מקום העבודה: תל־אביב והסביבה.

משרות מס. 366—368/74:
פסיכולוגים/סוציולוגים - גברים
לתפקידים של ניהול כוח אדם ויעוץ למפקדים בנושאי כוח אדם (3 משרות)
- דרישות המשרה: תואר אקדמאי בפסיכולוגיה ו/או סוציולוגיה. התמחות בכוון של פסיכולוגיה תעשיתית או סוציולוגיה־תעשיתית. באים בחשבון פסיכולוגים/סוציולוגים ששרתו בצה"ל כאנשי חפ"ש. התפקיד כרוך בנסיעות. השכר לפי דרוג האקדמאי, עובדי המשטרה. המועמדים ידרשו לעבור תקופת הכשרה בת כחודשים. זו תעשה בירושלים, תוך קבלת שכר מלא.
- מקומות העבודה: חיפה ונצרת — משרה אחת
  תל־אביב — משרה אחת
  ירושלים — משרה אחת

משרת מס. 42/74:
מנהל/ת המעבדה לזיהוי טביעות אצבעות
לתפקיד של ניהול המעבדה במחלקה לזיהוי פלילי של משטרת ישראל.
- דרישות המשרה: השכלה אקדמאית, רצוי באחד המקצועות הבאים: משפטים, קרימינולוגיה, קרימינליסטיקה או ביאולוגיה. דרושה ידיעה טובה של השפה האנגלית כדי יכולת קריאה של חומר מקצועי. התפקיד דורש הופעות רבות בבתי־משפט. המועמד שייבחר יוכשר על ידי המשטרה למילוי תפקידו הספציפי.
- מקום העבודה: המטה הארצי — ירושלים.

פניות בדבר המשרות הנ"ל תתקבלנה בכל אחת מלשכות הקליטה של משטרת ישראל שכתובותיהן:
1. ירושלים: רח' יפו 191 (ע"י התחנה המרכזית)
2. תל־אביב: רח' הרכבת 14
3. חיפה: רח' יפו 26
4. טבריה: בנין המשטרה, דרך נצרת
5. באר־שבע: רח' האבות 52

המועמדים מתבקשים להביא עמם פנקס זיהוי, פנקס מילואים תעודות השכלה.

צבעי טמבור אסקר בע"מ
למשרדנו באזור התעשיה בעכו מבוקשת
מזכירת מחלקה
מנוסה בניהול עצמאי של משרד, קורספונ־דנציה והדפסה במכונת כתיבה, תרצענה בעלות השכלה תיכונית ונסיון מעשי של שלוש שנים לפחות וידיעת שפות.
*
מועמדות תושבות עכו, נהריה, כרמיאל, הקריות או חיפה, מתבקשות לפנות לקביעת ראיון אישי אל מחלקת כח אדם טלפון 910133 (04), 910061 (04).
סודיות מובטחת. תנאי עבודה טובים.

דרושים
דרוש/ה
[מנ]הל/ת חשבונות
למשרה מלאה
במחלקת הנהלת חשבונות
[מוע]מדים בעלי נסיון של שנתיים [לפחות בעב]ודה מעשית בוגרי סוג ד' בהנ־[הלת] חשבונות מתבקשים לפנות [אלי]נו בכתב יד לפי הכתובת, ת.ד. 20205 ת"א, או טלפונית למר גלבוע, טלפון 36115.
בית קריגלר-מכשירי תנועה

סנפרוסט בע"מ
מזון איכות מוקפא
SF SUNFROST
דרושים לסניף חיפה
* איש מכירות בכיר לאזור חיפה והסביבה.
* מחסנאי/מלגזן עם רשיון נהיגה ג'.
התנאים ייקבעו לפי הכישורים.
המעוניינים יפנו בציון פרטים ונסיון קודם לת.ד. 7095 ת"א עבור מס. 79

[ל]חברה לעבוד נתונים בחיפה
דרושות
[נ]קבניות אי.בי.אמ בעלות נסיון
[מ]זכירה בעלת ידע בהנהלת חשבונות
[מ]פעילת מכונת הנהלת חשבונות
[ח]ניכה לעבודות פקידות
●
טלפון 535715 ת.ד. 374 חיפה

דרוש/ה עוזר/ת למנהל חשבונות
לעבודה אחראית ומעניינת
לפנות טל. 53517; 54897 ת"א, לגב' רחל.

לחברת בניה ארצית
דרושה
[פ]קידה כתבנית
[ל]פנות טל. 443181 ת"א בשעות העבודה

דרושות כתבניות
דרושות כתבניות מנוסות לבצוע העבודות המגוונות המשתלמות שיש לנו להציע.
התעסוקה היא זמנית אך לתקופה ממושכת ככל שתרצי. בואי היום. התחילי מחר.
חבר המתנדבים
תל־אביב, רח' רוחל 1, טל. 241780
ירושלים, רח' יפו 6, (מול בנין כלל) טל. 228572
חיפה, רח' לוטוס 8 א, טל. 94268

קבלן בנין
(38)
בעל נסיון רב בהקמת בתים משותפים ומגע עם לקוחות
מוכן לקבל הצעות לניהול באיזור גוש דן
לפנות בכתב: „הכל לנוער" רמת־גן, עבור מס' 516.

להברת שירותים ארצית
דרוש
מנהל חשבונות
סוג ד'
בעל נסיון ויכולת עבודה עצמאית.
נא לצלצל ל־254315, לישראל.

דרוש[ה]
עורך(ת)־דין שכיר(ה)
למשרד עורכי־דין בתל־אביב.
למועמד המתאים תנאים טובים.
●
לפנות בכתב: ת.ד. 16079, ת"א.

למפעל כימי בת"א — דרוש
כימאי
או
הנדסאי
בעל כושר לניהול הייצור, עם נסיון
לפנות בכתב־יד עם קורות חיים לת.ד. 686 ת"א. סודיות מובטחת

למפעלי ייצוא לקונפקציה
דרושות
מתפרות,
קבלני תפירת
או תופרות
המקבלות
עבודות בית.
עבודה קבועה
מחירים טובים
רק בעלי נסיון יפנו
לטל: 04-911532
או 04-913618.

דרושה
פקידה כללית
אחרי שרות צבאי
לשעות עבודה:
08.00—16.00
לפנות „רדיופון" הירקון 55 בני־ברק
טל. 787112.

מחפשים קבוצה לביצוע עבודות קבלנות
באיזור קרית [illegible] כרוכה במבנה מגורים קם ביצוע צנרת תת קרקעית ותאורת רחוב
פרטים בת.ד. 330 חיפה
טל. 04-522811
בין 7.00—14.00.

תדיראן
דרושים
1. **רואה חשבון צעיר**
לתפקיד ניהולי בכיר בעל נסיון בעבודה עם מחשב.
2. **מתכנת למיני - מחשבים**
בעל רקע מתמטי לביצוע עבודות פתוח תכנה מתקדמת. אקדמאי, עם נסיון של 3—5 שנים בנושאי תכנות זמן אמיתי ו־System Programming
3. **נקבניות עברית מעולות**
4. **נקבניות אנגלית מעולות**
(נקבניות תתקשרנה טלפונית למחלקה טלפון 262346).
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 648 תל־אביב (מחלקת כח־אדם) בציון פרטים אישיים ונסיון מקצועי.
תדיראן תדיראן

להברה גדולה
באזור התעשיה בפתח־תקוה
דרוש/ה:
מנהל/ת חשבונות
בעל/ת נסיון לתפקיד אחראי
הכישורים הדרושים:
* ידע מקיף בהנהלת חשבונות
* הכנת משכורות
* שליטה בסיסית בשפה האנגלית
שעות העבודה: מ־8.00 עד 16.00
לפנות בכתב ת.ד. 18028 תל־אביב
— סודיות מובטחת —

כ"ג יורדי הסירה
בית הספר לקציני ים עכו
ת"ד 66, עכו, טלפון: 04-910106
לשנה"ל תשל"ה דרוש
לבורנט ומדריך
במעבדות כימיה, פיזיקה ובמעבדה הלשונית של ביה"ס.
ההכשרה הדרושה: בוגר בי"ס מקצועי במקצוע אלקטרוניקה.
השכר: בהתאם לדירוג האחיד — הנדסאים וטכנאים.
על המעוניינים לפנות להנהלת בית־הספר.

Packard
פקרד אינסטרומנט (ישראל) בע"מ
דרושים
* אלקטרונאי
לעבודות שרות למכשור מדעי באזור באר־שבע.
רכב צמוד, למועמד המתאים תנאים טובים
* מזכירה
השולטת בשפה האנגלית, הדפסה במכונה באנגלית ובעברית, נסיון קודם בעבודה משרדית.
נא לפנות בכתב בצרוף המלצות לת.ד. 1270 — ירושלים.

תדיראן
שיווק ושרותים בע"מ
דרושה
פקידה
ידע ונסיון ברכוז עבודות מזכירות, כולל הדפסות.
●
המעוניינות תפנינה בכתב לת.ד. 36262 ת"א, (למס' 13/74).
TADIRAN Marketing & Service Ltd. תדיראן

למשרד אדריכל דרוש
טבנאי, הנדסאי ארכיטקט
בעל נסיון של 3 שנים.
לפנות משרד הראל טל. 03—239692
חמישה ימי עבודה בשבוע.

למוסד בטחוני באזור המרכז
דרושים עובדים
(לאחר שרות צבאי)
בתפקידים הבאים:
* מינהלן
לתפקידי ארגון ותקציבים, רצוי קצין (מיל.) או אקדמאי בוגר כלכלה.
* עובד בכיר
בעל השכלה אקדמאית או תיכונית מושלמת, יודע שפות, רצוי קצין (מיל.).
* פקיד/ה
בעל/ת נסיון בתפקיד של פקיד ראשי בצבא.
* חובש
בעל נסיון (בוגר קורסים צבאיים).
* מחסנאי טכני
בעל נסיון וידע במחסן חלפים לציוד אלקטרוני.
* עובד
בעל רקע ונסיון בצבא של קורסים פיקודיים נמוכים (נגד משמעת וכד').
* נהג
תנאים טובים למתאימים
● מועמדים העונים לדרישות יפנו בכתב לת.ד. 33411 תל־אביב, עבור א.ש.

משרד העבודה - הקריה למחקר גרעיני
נגב
עומדים לפתוח
קורס מפעילי גרעין
במגמות
בקורת קרינה וכימיה
לצורך זה דרושים לנו:
גברים מסיימי 11 שנות לימוד לפחות בבי"ס תיכוני עיוני ו/או בי"ס מקצועי ולאחר שרות סדיר בצה"ל.
* * *
המועמדים שיבחרו יתקבלו לקורס בקמ"ג, אורך הקורס 4—6 חודשים.
* למועמדים רווקים מחוץ לאיזור ינתנו מגורים בשכ"ד בדימונה למועמדים נשואים מחוץ לאיזור תנתן השתתפות בשיעור 50% משכ"ד חודשי עד מכסימום —.250 ל"י לחודש, לתקופה של עד שנתיים.
* הסעה ממקום המגורים לעבודה וחזרה על־חשבון המפעל.
* תוקצב מילגת לימודים נאותה לתקופת הקורס.
* קורס זה יחשב כנקודת זכות להמשך הלימודים לקראת תואר „טכנאי גרעין", התואר יוענק למסיימים בהצלחה את כל שלבי הלימוד: בחינות גמר פנימיות וחיצוניות ועבודת גמר בהתאם לדרישות המכון הממשלתי להכשרה טכנית.
* * *
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות לת.ד. 9001 באר־שבע, למדור קבלת עובדים, עם פרטים אישיים ופירוט שנות השכלה.
* * *
המתאימים יוזמנו לראיון אישי.

למפעל מתכת באזור ירושלים
דרושים:
★ חרטים * כרסמים
★ רתכים * ממסי"ם
* מסגרים מכניים
למועמדים אשר יתקבלו לעבודה סיכויים רבים להתקדמות מקצועית, ולהשתלמות מקצועית בחו"ל.
תנאים סוציאליים מהטובים בארץ
* נקבניות I. B. M.
בעלת נסיון של 2—3 שנים
הסעות מאורגנות מהאזורים: ירושלים, חולון, ראשון־לציון, רחובות, לוד, רמלה, אשקלון, בית שמש.
— סודיות מובטחת! —
אפשרות קבלת דיור במקום בתנאים נוחים
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 23031 תל־אביב, בצירוף קורות חיים וציון המקצוע.

هكذا من الاصل

דרושים

מהנדסים · טכנאים · בינאים · שרטטים · מחסנאים • • • מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סוכנים • • •

התעשיה האוירית לישראל בע"מ
קריה למחקר גרעיני-נגב

דרושים:

✶ הנדסאי/טכנאי אלקטרוניקה או חשמל
— בוגרי קורס הנדסאי/טכנאי מוכר.
— דרוש נסיון מקצועי של שנה לפחות.
— עדיפות לבעלי נסיון בעבודה במערכות אוטמטיות או מכניקה עדינה.

✶ שרטט/ת חשמל/עורקות מעגלים מודפסים
— בוגרי בי"ס מקצועי במגמת שרטוט.
— נסיון מקצועי של שנתיים לפחות בשרטוט חשמל.

✶ הנדסאי/טכנאי מכונות
— בוגרי קורס הנדסאי/טכנאי מכונות מוכר.
— דרוש נסיון מקצועי של שנה לפחות באחזקת מערכות מכניות ו/או מערכות ואקום.
— רצוי נסיון בעבודה בתחום מכניקה עדינה.

✶ מכונאי אחזקה
— בוגרי בי"ס מקצועי תלת שנתי לפחות במגמת מכונאות או מסגרות מכנית.
— דרוש נסיון מקצועי מתקופת השירות הצבאי לפחות.
— יועדפו בעלי נסיון מקצועי באחזקת מתקנים תעשייתיים ו/או בעלי נסיון באחזקת מערכות ואקום במפעלים תעשייתיים.

✶ מכשירני תעשיה ובקרה
— בוגרי בי"ס מקצועי במגמת מכשירנות ו/או בי"ס טכני של תל-אביב במגמת חמ"מ.
— דרוש נסיון מקצועי מתקופת השירות הצבאי לפחות.

✶ חשמלאים
— בוגרי בי"ס מקצועי ובעלי רשיון „עוזר חשמלאי" לפחות.
— דרוש נסיון מקצועי מתקופת השירות הצבאי.
— רצוי נסיון מקצועי באחזקת מתקנים תעשייתיים והתמצאות במערכות אוטומציה.

✶ חרטים
— בוגרי בי"ס מקצועי תלת שנתי במגמת עיבוד שבבי או מסגרות מכניות.
— דרוש נסיון מקצועי של שנה לפחות בעבודה בתעשייה.

✶ מחסנאים ראשיים / מחסנאים
— בוגרי בי"ס מקצועי או קורס טכני שווה ערך.
— בעלי נסיון בניהול מחסנים (חשמל, אלקטרוניקה, חלקי חילוף מכניים).
— רצוי ידע בהעברת דו"חות מחשב.

✶ פקידות/מזכירות
— בעלות השכלה של י"א כיתות לפחות.
— ידיעת עברית על בוריה (תעודפנה השולטות באנגלית).
— ידע בהדפסה בעברית (תעודפנה השולטות בהדפסה באנגלית).
— לאחר שירות סדיר בצה"ל. רצוי עם נסיון מקצועי מתקופת השירות הצבאי.

● המועמדים שיבחרו יקבלו:
— שכר בהתאם לכישורים והנסיון המקצועי.
— אפשרויות נרחבות לקידום מקצועי.
— עזרה בדיור למועמדים מחוץ לאיזור.
— הסעה ממקום המגורים לעבודה ובחזרה על-חשבון המוסד.
— ארוחות מוזלות בשעות העבודה.
— מקומות מגורים אפשריים: באר-שבע, דימונה, ערד וירוחם.

● המעונינים יפנו תוך פירוט מירבי על השכלתם ונסיונם המקצועי לת.ד. 9001 מיקוד 84 190, באר-שבע.

— סודיות מובטחת —

דרושים

לקראת פתיחת מוסכנו המשוכלל למשאיות דיזל בהרצליה

בעלי מקצוע בתחומים הבאים:

✶ **מנהל חשבונות**
לניהול מערכת החשבונות של המוסך

✶ **פקיד טכני**
• בוגר בית ספר מקצועי • בעל רקע מכני • רצוי בעל ידע בניהול חשבונות • נסיון קודם הכרחי.

✶ **חשמלאי רכב מוסמך**
• בעל נסיון בדיזל • ידע במצברים • תעודת הסמכה לרכב דיזל הכרחית.

✶ **נהג למשאיות כבדות**
להעברת משאיות במקום
• בעל רשיון סוג א' רב' • בעל ותק בנהיגה במשאיות • אפשרי פנסיונר.

✶ **סיכאי**
בעל נסיון ברכב דיזל

●

למועמדים המתאימים נציע עבודה בתנאים טובים, בחברה דינאמית ובעלת אפשרויות קידום-אישי נרחבות.

●

מועמדים העונים לדרישות הנ"ל מתבקשים לפנות טלפונית למנהל כהדאדם, בטלפון 03-30866. — סודיות מובטחת

סוכנות מכוניות ליס הפיגון בע"מ

FIAT

עירית ירושלים

עירית ירושלים מכריזה בזה על משרות פנויות של:

1. מנהל אגף הדרכים
במחלקה לשרותי הנדסה
(מכרז מס' 101/74)
הדרגה: 6—7 בדירוג המהנדסים.

2. מהנדס מתכנן ראשי באגף הדרכים
במחלקה לשרותי הנדסה
(מכרז מס' 100/74)
הדרגה: 5—6 בדירוג המהנדסים.

3. אחראי לתכנון
במחלקה לשרותי הנדסה
(מכרז מס' 98/74)
הדרגה: 4—5 בדירוג האקדמאים במח"ה.

4. מנתח מערכות
באגף לתכנון ונתוח מערכות / מינהל כללי
(מכרז מס' 80/74)
הדרגה: 3—4 בדירוג האקדמאים במח"ה.

5. מינהלן חינוכי של תזמורת הנוער
במחלקה לחינוך (מכרז מס' 94/74)
הדרגה: דרגה בדירוג עובדי הוראה בהתאם לכשירויות המועמד.

6. מפקח רשת
במחלקה להספקת המים (מכרז מס' 97/74)
הדרגה: י"ג—י"ד (יוד גימל — יוד דלת) בדירוג האחיד.

פרטים נוספים אודות המשרות וכמו-כן טפסים להגשת מועמדות אפשר לקבל בלשכת נהל שרות העיריה, רחוב יפו 22, חדר 213, קומה שניה. בעלי הכשירויות הנדרשות מתבקשים להגיש בקשותיהם עד יום ראשון כ' בתשרי תשל"ה (6.10.1974) לנהל שרות העיריה.

ירושלים, ז' בתשרי תשל"ה
23 בספטמבר 1974

המנהל הכללי

מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע"מ

מודיע על המשרות הפנויות הבאות: —

ביחידה לקדום פרויקטים

מזכירת היחידה

הכישורים הדרושים: —
השכלה תיכונית. (השכלה גבוהה רצויה).
ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין, רצוית ידיעת שפה נוספת (גרמנית).
נסיון של 5 שנים לפחות בעבודה משרדית ומינהלית.
כושר הבעה בכתב ובע"פ בשפות דלעיל.
ידיעת הדפסה בשפות עברית ואנגלית.
נסיון בעבודה עם קהל.
מכרז מספר 109/74.

במעבדה ההידרולית

פקידה כתבנית

הכישורים הדרושים: —
בוגרת תיכון.
הדפסה בעברית ובאנגלית.
ידע ונסיון בעבודות משרד שונות.
מכרז מספר 122/74.

במדור ללמודי חוץ

מרכז קורסים

הכישורים הדרושים: —
תאר אקדמי במדעי החברה והרוח.
ידיעת השפה העברית על בוריה, (רצויה ידיעת שפה נוספת).
כושר לקיים מגע נאות עם קהל ומוסדות ציבור.
רצוי נסיון קודם בחנוך ובניהול.
מכרז מספר 118/74.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב ליחידת המנגנון, מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע"מ, קרית הטכניון — חיפה, עד יום ו', 4 באוקטובר 1974, בציון מספר המכרז המתאים.
22 בספטמבר 1974

לחברה מסחרית גדולה
דרוש

סגן מנהל סניף

כישורים:
— כושר ארגון וניהול
— רקע מסחרי
— רשיון נהיגה
— נסיון של 5 שנים בתפקיד דומה
מקום העבודה בירושלים

●

תושבי העיר בלבד יפנו תשובותיהם בכתב יד לת.ד. 1696 ת"א, עבור „סגן מנהל סניף"

דרושים:

★ **מהנדס בצוע**
מנוסה
לנהול פרויקט בניה גדול בעזרת

★ **מנהל עבודה**
מנוסה
לנהול פרויקט בניה גדול ברמלה

★ **טפסנים**
מעולים
לעבודה בתל-אביב

לפנות: „אודוין נור בע"מ", טלפון: 767260

דרושות

עובדות

למחלקת חשמל ואלקטרוניקה
עד גיל 35
הדרכה תינתן במקום
עבודה נקיה
באולם ממוזג אויר
שעות העבודה
16.00—07.00
תינתן עדיפות לגרות בסביבות המפעל
לפנות בימים א' 29.9.74
ב' 30.9.74
בין השעות 10—8 בבוקר

מעליות ישראליפט
רח' הקישון 13, (אזור התעשיה) בני-ברק

דרושים:

מאבטחים

יוצאי צבא!!

לעבודה קצרה ומעניינת
לתקופה: 30 לספטמבר
עד ה-3 לאוקטובר
(4 ימים)

— תנאי שכר מצויינים —

●

לפנות: חברת „השמירה" בע"מ — רחוב „שפר" 16, תל-אביב
טלפון: 54681

אהליאב
מדחסי אויר

דרושים

1. **מבקר איכות**
2. **עוזר למחסנאי**
3. **נהג + טנדר**

לביצוע אספקה טכנית 2 פעמים בשבוע בתנאים קבלניים

נא לפנות טלפונית לאהליאב
938220, 937051—2

הרצליה אזור התעשיה

לחברה מסחרית גדולה
דרושות

נקבניות י.ב.מ.
בעלות שנתיים נסיון לפחות לעבודה בשעות הבוקר בלבד.
— משרה מלאה —

נקבניות
לעבודה לפי שעות
אחה"צ משעה 15.00

פקידת קהל
בעלת נסיון

מזכירה/פקידה
בעלת ידע בחשבונאות

●

המועמדות המתאימות תפנינה בכתב יד לת.ד. 1696 ת"א למספר 1000

למפעל תעשייתי גדול
דרוש

אחראי

על תחום ציוד ספרתי
לניהול צוות גדול של מהנדסים וטכנאים העוסקים בעבודות פתוח והנדסה מתקדמות.
נדרש נסיון בתחום של 8 שנים לפחות וכן כושר מוכח של ניהול פרויקטים וצוותים גדולים.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 33384 תל-אביב בציון פרטים אישיים ונסיון מקצועי.

למפעל גדול בענף המזון באזור תל-אביב
דרוש:

מכונאי אחזקה

בעל נסיון קודם באחזקת מכונות אריזה אוטומטיות וידע במערכות חשמל למכונות.

המעונינים בעבודה מגוונת במפעל חדיש ומתקדם, יפנו בפרוט נסיון קודם לת.ד. 147 תל-אביב.

ל.נ.יבה בע"מ
יצרני ויצואני אבנה
דרך יפו—ה"א 25, ת"א. טלפון 59555
דרוש/ה

פקיד/ת ייצור

הכישורים הדרושים:
✶ ידיעת השפות גרמנית ואנגלית על בוריין.
✶ ידיעת הדפסה במכונה בגרמנית ובאנגלית — חובה!
✶ רצוייה התמצאות בדוקומנטציה למיצוא.
לפנות במקום אל מנהל כח האדם.
תנאים טובים — סודיות מובטחת

לחברה מסחרית ארצית
דרושים לעבודה בת"א

★ **מנהל מערכת מחשב I.B.M.**
135/370 עם ידע בתכנון מערכות ותקשורת.

★ **מתכנן מערכות בכיר**

תנאים בהתאם לכישורים

נא לפנות בכתב לת.ד. 2926 ת"א עבור מס' 5248.

סודיות מובטחת

תדיראן

למפעלנו „יזרום" ירושלים
דרוש

מבקר איכות

בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכונאות או חשמל.

נא לפנות לת.ד. 9266 ירושלים ולצרף קורות חיים בכתב יד.

למפעל תעשייתי דרוש

מסגר מכני

לאחזקת מכונות לעיבוד מתכת

נא לפנות ל„אי.טי.אם.ג'י." בע"מ טלפון 938426, או בכתב לת.ד. 309 הרצליה ב.

ETMG

לבנק גדול בתל-אביב
דרושה

מזכירה

הכישורים הנדרשים:
✶ ידע ונסיון בכל עבודות מזכירות
✶ שפת אם אנגלית.

●

יש להגיש מועמדות בצרוף קורות חיים לת.ד. 7095 ת"א עבור מס' 80

לחברת בנין בחיפה
דרושים

1. **טפסנים ועוזרים לטפסנים**
בעבודה יומית
2. **מנופאים**

●

לפנות בשעות הבוקר טל. 04-668161 לגב' צלה.

לחברה לשיווק מכוניות — דרושים:

1. **מנהל חשבונות ראשי**
2. **עוזר/ת למנהל חשבונות**
3. **מפעילה למכונת הנה"ח אוליבטי**

מקום העבודה בחולון ● תנאים טובים

לפנות בכתב בציון פרטים מלאים לת.ד. 3487 תל-אביב.

לתכנון המים לישראל בע"מ
דרושה

נקבנית י.ב.מ.

אחראית ובעלת נסיון
לעבודה בשעות נוחות,
במשרדי החברה במרכז תל-אביב.

✶

נא לפנות לרח' אבן-גבירול 54, תל-אביב, מחלקת מנגנון.

בגד עור (1968) בע"מ
למפעלנו במגדל העמק
דרוש/ה

פקיד/ת שכר

● רצוי ידע בהכנת משכורות למחשב
● תנאים טובים לאדם המתאים

נא לפנות למנהל כח אדם ת.ד. 16 מגדל העמק טל' 065-40631.

מהנדס מכונות
בעל נסיון רב של 5 שנים לפחות בתעשיה אזרחית

מנהל חשבונות
בעל ותק ונסיון גם בתמחיר.

דרושים למפעל תעשייתי גדול באיזור חולון.

נא להעביר את הצעתכם, כולל קורות-חיים לת.ד. 2905, ת"א.
סודיות מובטחת.

דרושים

טכנאים · כימאים · שרטטים · מחסנאים • • • **דרושים** מנהלים · פקידים · לבורנטים · אסיסטנטים · סוכנים • • •

משרד החקלאות — המרכז לשיתוף חקלאי בינלאומי
משרד החוץ — המחלקה לשיתוף בינלאומי

לפעולות הסיוע החקלאי בארצות מתפתחות
דרושים מועמדים
לתקופת שרות בחו"ל לפחות שנתיים עם אפשרות הארכה, במדינות דוברות ספרדית

משימה מס. 20/74
מומחה לחיטה סורגום, תירס וגידולי שדה

- תאור המשימה
הגברת הייצור בגידול חיטה, תירס וגידולי שדה אחרים ברמה ארצית. ארגון מבצעים הדלכתיים להגברת הייצור, עריכת קורסים וימי הדגמה למדריכים חקלאיים מקומיים.
בעל השכלה אקדמאית עם נסיון של 8 שנים בחיטה, תירס וגידולי שדה אחרים, או בעל השכלה תיכונית חקלאית עם נסיון של 10 שנים בחיטה, תירס וגידולי שדה אחרים.
בעל ידע אגרו־טכני ברמה מקצועית. נסיון בביצוע נסיונות ומחקר בנושא גידולי שדה, בעיקר בחיטה, תירס וסורגום.
נסיון בארגון מבצעי ייצור גרעינים בחיטה, תירס וסורגום ברמה אזורית וארצית, כולל השקיה.
ידיעת השפה הספרדית או האנגלית. בעל רשיון נהיגה.

✶

משימה מס. 21/74
מומחה לשווק וייצוא חקלאי בירקות

- תאור המשימה
ארגון מערכת שיווק וייצוא חקלאיים בהיקף ארצי אזורי וכפרי. ארגון הקמת מועצות ייצור. ביצוע סקרי שווקים בתוצרת חקלאית, תכנון הארגון־מתקנים לעיבוד תוצרת חקלאית לייצוא (מיון, אריזה, הובלה וכו').
בעל השכלה אקדמאית בחקלאות או כלכלן חקלאי עם נסיון של 8 שנים בשיווק וייצוא חקלאי, או בעל השכלה תיכונית עם נסיון של 15 שנה בנושאים הנ"ל. בעל הבנה יסודית במוסדות שיווק חקלאי בארץ וארגונם, מועצות ייצור, חברי שיווק, מוסדות ייצור, תמחיר ותכנון חקלאי. יכולת לנהל מו"מ עם מוסדות ופקידות בכירה בכתב ובעל פה.
ידיעת השפה הספרדית או האנגלית. בעל רשיון נהיגה.

✶

משימה מס. 22/74
מהנדס השקייה וניקוז

- תאור המשימה
תכנון ופיקוח על ביצוע תכניות השקייה וניקוז באזורי פיתוח והתיישבות חקלאית, ניתוח כלכלי של אספקת מים ודרשת השקיה. הכשרת כוח אדם מקומי בנושא תכנון השקיה וניקוז, תכנון מים בהתיישבות אזורית, מושבית, כולל שיטות השקיה.
בעל השכלה אקדמאית בהנדסת מים עם נסיון מעשי של 10 שנים, בעל נסיון בתכנון וביצוע רשתות השקייה אזוריות ותחנות שאיבה, תכנון וביצוע מפעלי מים וניקוז אזוריים, תכנון מפורט של רשתות ובתי שאיבה.
כושר לנהל מו"מ עם מוסדות אזוריים וארציים.
ידיעת השפה הספרדית או האנגלית. בעל רשיון נהיגה.

✶

משימה מס. 23/74
מומחה לגידול כותנה

- תאור המשימה
תכנון שטחים וגידול כותנה בכל השלבים בקנה מידה אזורי וארצי. אבחון הגדרה ומיון מזיקים ושימוש בחמרי הדברה להדברתם, הדרכת חקלאים ומדריכים והפעלת מוסדות הדרכה מועצות ייצור ושיווק.
בעל השכלה אקדמאית בחקלאות עם נסיון של 8 שנים, או בעל השכלה תיכונית עם נסיון של 12 שנה. בעל ידע מעשי בגידול כותנה, החל מהכנת השטח עד לאיסוף. בעל ידע ונסיון בעריכת תצפיות ונסיונות בכותנה, מיון מזיקים והדברתם. בעל נסיון בהכנת קרקע, דישון והשקיה בכותנה.
בעל ידע ונסיון בארגון הכשרת כוח אדם באמצעות קורסים וכו'. נסיון בריכוז צוותים וניהולם, בעל כושר לנהל מו"מ עם פקידות בכירה ומוסדות.
ידיעת השפה הספרדית או האנגלית. בעל רשיון נהיגה.

✶

משימה מס. 24/74
מומחה לקואופרציה והכשרת כוח־אדם

- תאור המשימה
תכנון, ארגון וניהול קורסים בנושא הקואופרציה החקלאית וכללית. הכשרת כוח־אדם לארגון קואופרטיבים, הדרכה וייעול בניהול קואופרטיבים מבחינה ארגונית כללית.
בעל השכלה אקדמאית עם נסיון של 5 שנים בנושא, נסיון בהכנת תכניות הדרכה, תכנון, ארגון וניהול קורסים, ובניהול מרכז להכשרת כוח אדם. הכרת מבנה מוסדות הקואופרציה בארץ.
נסיון בארגון וניהול קואופרטיבים חקלאיים, נסיון בהדרכה בנושאים: כלכלת הייצור החקלאי, השימוש בהון, חישובי הון וקריטריונים. הכרת המערך החקלאי הכללי בארץ. תנועות התישבות, שיווק התוצרת החקלאית, מועצות ייצור, משרד החקלאות — ארגונים ומפעלים אזוריים.
ידיעת השפה הספרדית או האנגלית. בעל רשיון נהיגה.

הערות:

1. שאלונים אישיים ופרטים נוספים בקשר לשכר, השכלה, נסיון וכו' ניתנים להשגה במזכירות המרכז לפי הכתובת: רחוב הרצל (ציר פסי הרכבת) ת.ד. 556 טלפון 950984(03) רחובות.
2. המועמדים יוזמנו בפני ועדות מקצועיות וועדות המלצה, אשר מתפקידן להמליץ בפני הרשויות המוסמכות על המועמדים למשימות.
3. על המומלצים ע"י הועדות האמורות לעבור השתלמויות והכשרה מקצועית בכל הקשור לשליחות, לרבות בענפי החקלאות המתאימים ובתחומים אחרים.
הרשויות תבחרנה את המועמדים למשימות לפי החלטת ועדת ההמלצה, תוצאות ההשתלמויות וההכשרה שהמועמדים יעברו ונתונים נוספים.
4. המועד האחרון להגשת הבקשות 3.10.74.

דרושים
קבוצה קבלנית לעבודות טפסנות
באיזור תל־אביב

✶

לפנות בטלפון 622211 למדור כח־אדם, תל־אביב.

על רסקו אפשר לסמוך!

דרושים

1. **מנהל חשבונות עצמאי**
בתפקיד מנהל חשבונות ראשי.
2. **מנהל מח' יבוא ומכירות**
שליטה מוחלטת באנגלית הכרחית.
ידיעת שפות נוספות — יתרון.
3. **מנהל עבודה כללי**
בעל נסיון 5 שנים לפחות במפעל מתכת.
4. **חרט עצמאי מעולה**
5. **מסגרים־רתכים**
בוגרי בי"ס מקצועי.
6. **עובדי הידראוליקה**
בעלי נסיון בציוד הרמה, לעבודה בכל חלקי הארץ.

תנאים טובים — בהתאם לכישורים
סודיות מובטחת!

שירות מוסמך, בלעדי למנופי „אייל"

הידקו הידראוליקה ומכונות בע"מ
קרית גת, אזור התעשיה, ת.ד 214 טל. 051-91050

לחברה גדולה ליבוא רכב
דרוש עבור סניף ירושלים
מנהל אדמיניסטרטיבי

למשרה מעניינת, אחראית ורבת אתגר
- ✶ בעל נסיון קודם בשטח האדמיניסטרציה
- ✶ רצוי בעל ידע בהנהלת חשבונות
- ✶ בגיל 40—55
- ✶ תדרשנה המלצות

— סודיות מובטחת —

לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית למנהל כח־אדם, בטלפון 03-30866.

„החברה הישראלית לעיבוד נתונים", דרושות:
נקבניות
בעלות שתי שנות נסיון לפחות — לעבודה במשמרות
מקום העבודה: מודיעין 18, רמת־גן,
נא לפנות טלפונית: 451328.

דרושה באמפיסל
מדגימה למכונות סריגה
למשרה שלמה או חלקית
הדרישות: הופעה נאה, כוח שכנוע ומסירות לעבודה.
התמורה: משכורת טובה.
לקביעת ראיון אנא התקשרי טלפונית 233227/8/9 ולבקש את רבקה

לעבודה בטחונית בחו"ל למשך שנתיים - שלש
דרושים דוברי צרפתית או גרמנית
- בעלי הנתונים הבאים:
- ✶ השכלה תיכונית
- ✶ בעלי כושר בריאות תקין
- ✶ גיל 25—45
- ✶ עדיפות לקציני מילואים

המעונינים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 33232 ת"א מיקוד 61170 בצרוף פרטים אישיים מלאים וקורות חיים, ובצרוף מס' טלפון.
— רק פונים מתאימים ייענו —

אוניברסיטת תל-אביב

מכרז מס' 9/74
שם המשרה: **ראש ענף כח־אדם**
היחידה: מחלקת המנגנון.
תאור התפקיד: רכוז עבודת הענף, ונשא אחריות על הנושאים הבאים: גיוס עובדים מנהליים וטכניים לאוניברסיטה, דרוגם, שבוצם וקדומם; הכנת הוראות בצוע לתשלום שכר; סיוע בהכנת תקציב כח־אדם ונהול המעקב השוטף אחריו; רכוז נושא קביעת תקני עובדים, ניהול מעקב אחריהם ואחריות לעדכונם השוטף; מתן טיפול שוטף לעובדים ומענה לפניותיהם בנושאי מעמד, דרוג, דרגה, קדום ושכר והפקת אשורים בנושאים אלו; סיוע למנהל המחלקה בקיום מגעים עם גורמים באוניברסיטה ומחוצה לה בתחום הנושאים שפורטו לעיל.
הדרגה: ט"ז—י"ז בדרוג האחיד, או דרגה מקבילה בדרוג המח"ר.
הכישורים הדרושים: השכלה תיכונית לפחות, רצויה השכלה אקדמית בלמודי עבודה או במינהל. ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין. בקיאות בעבודה: בנושאי כח־אדם ונסיון של 5 שנים לפחות בניהול חבר עובדים. בקיאות בחוקים ותקנונים הקשורים בהעסקת עובדים, לרבות התקשי"ר וההסכמים הקבוצתיים. כושר מגע עם קהל ויכולת נהול מו"מ. נסיון בטפול בתקציבים גדולים.

למחלקת המנגנון
פקיד/ת משכורת
רצוי בעל ידע בהנה"ח ונסיון בהכנת משכורות בשיטת המיכון.

על המעוניינים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ופרטים על נסיון בעבודה לענף כח אדם, מחלקת המנגנון, אוניברסיטת תל־אביב, רמת־אביב, עד ליום 4.10.74.
מועמדים שימצאו ראויים יוזמנו לראיון אישי.

עמידר, החברה הלאומית לשכון עולים בישראל בע"מ
המחלקה לכח אדם
דרוש:
ממונה על תפעול כח־אדם

תאור המשרה:
טיפול באיוש משרות, הכנת מכרזים למשרות פנויות, התאמת מכתבי מינוי, העברות מתפקיד לתפקיד, ועריכת הסכמי עבודה מיוחדים וכו'.
הכישורים הדרושים:
השכלה תיכונית מושלמת, ידע ונסיון בעבודה מינהלית של 5 שנים, כושר ארגוני, מגע עם גורמי־חוץ, ומבע בכתב ובעל־פה.
דרגת המשכורת:
י"ד (32 נק') ט"ו (34 נק').
מועמד הגר מחוץ למקום העבודה המוצע יציין כיצד הוא מציע לפתור את שאלת הדיור במקום.
המועמדים יגישו הצעותיהם בכתב יד בצרוף למחלקת כח־אדם של החברה לפי ת.ד. 7045 מיקוד 61070 תל־אביב עד 7.10.74.

הפניקס הישראלי
חברה לבטוח בע"מ
רח' לילינבלום 30, תל־אביב, טל. 623362
דרושה
מפעילת נשיונל
23/33
לשעות 10.00—17.00
לפנות שלוחה 209

מקורות חברת מים בע"מ
חבל הגליל
דרושים
1. **מהנדס חשמל**
בעל נסיון של חמש שנים לפחות.
2. **חשמלאי**
בוגר בי"ס מקצועי, בעל רשיון חשמלאי מוסמך או ראשי, רצוי עם נסיון עבודה של מספר שנים.

העבודה הדרוש מגורים בצפת או בראש־פנה
המעונינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים, אל: מקורות חבל־הגליל, מרכז מסחרי רסקו — צפת, לידי העוזר המנהלי.

תדיראן

מפעל האלקטרוניקה באזור
דרושים:
טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה
- א. לעבודות פיתוח והמסה בתחום תדירות גבוהה וקשר ספרתי.
- ב. למח' ביקורת־איכות — תכנון ועריכת בדיקות חשמליות וטיפול בבעיות טכניות.
- ג. לצוות תכנון התקנות — כולל ביצוע עבודות בשטח. נסיון קודם בתכנון חווט ומהלכי כבלים במערכות.

אלקטרונאי
- א. לבחינת ציוד קשר (בדיקות חשמליות, טיפול בניעור סכני ודוות. רצוי יוצא חי"ק.
- ב. לבחינות איכות חשמליות, בחינת מודלים ובחינות סופיות למכשירי קשר.
- ג. לשיפוץ מכשירי קשר ובדיקות סופיות בקו יצור.

מסגר/ים
לבניית חלקים מכניים של התקנים חשמליים ושל דגמים. רצוי בוגר בי"ס מקצועי. נסיון בעבודות פח עדינות וכרסום — הכרחי.

שרטט/ת
לעריכת מיילרים למעגלים מודפסים בהתאם לסכמה חשמלית. נסיון של שנתיים לפחות בתחום זה.

מזכירה
למחלקת הנדסה. עברית ואנגלית כולל הדפסה. תועדף מועמדת לאחר שירות צבאי אחראית ועצמאית.
...דים מתאימים יפנו בכתב למח' כח אדם לת.ד. 648 ת"א
...ן פרטים אישיים ונסיון מקצועי או טלפונית למפעל 592244.

סודיות מובטחת

תושב באר שבע והדרום
...יה סוכן ביטוח
- ● ב־15.10 ייפתח קורס לביטוח אלמנטרי
- ● וב־4.11 ייפתח קורס לביטוח חיים

הקורסים יתקיימו בבאר שבע בשעות הערב.
המעונינים במועמדות לקורס יפנו לטל. 057-78114 או בכתב לת.ד. 176 באר־שבע.

הפניקס הישראלי
חברה לביטוח בע"מ

דרושים
מחסנאי/פקיד
לאתרי בניין באיזורים:
אשדוד ✶ רחובות ✶ קרית־גת
רצוי בעל התמצאות בהנהלת־חשבונות

●

לפנות בטלפון 622211 למדור כח־אדם, תל־אביב

על רסקו אפשר לסמוך!

חרושת „פרי זה בע"מ" חדרה — דרושים:
1. **טכנאי או הנדסאי מזון**
2. **חשמלאי תעשיה**
3. **מכונאים**
4. **מזכירי תעשיה**

פרטים נא לפנות למנהל כח אדם במפעל בשעות היום טלפון 063-24557.

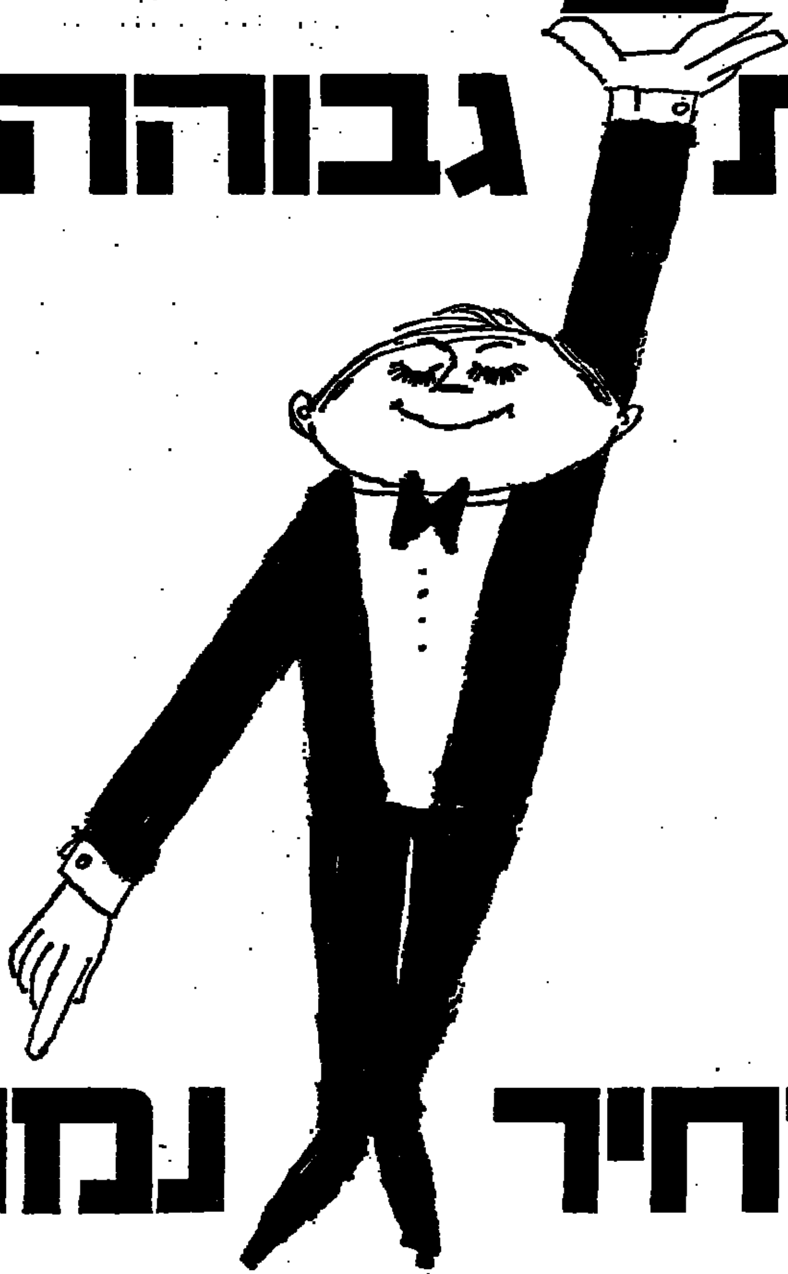
למפעל גדול
דרוש
אדם אחראי
לשליחויות
(בעל קטנוע)
ועבודות פנים

לפנות:
בית „מעריב",
קרליבך 2 ת"א
מחלקת המודעות.

דרושה:
פקידה מתחילה
אחרי שרות צבאי
שעות העבודה:
16.00—7.30
לפנות לטלפון: 854695

FIAT

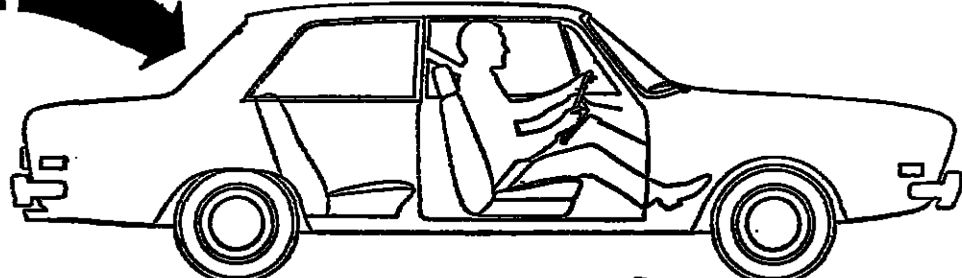
איכות גבוהה

מחיר נמוך

והוצאות אחזקה נמוכות

חשב והשווה:

מכונית גדולה (2000 סמ"ק ומעלה)

מה היא עושה?

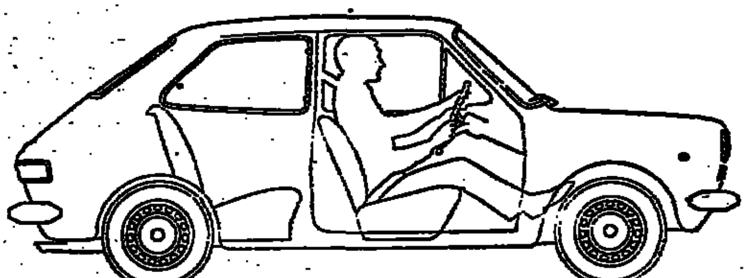
* נושאת 5 נוסעים + 500 דצמ"ק מטען.
* מגיעה למהירות שיא של 180 קמ"ש.

כמה היא עולה?

* למעלה מכפליים ממחירה של מכונית קטנה וקומפקטית.

מה הן הוצאות אחזקתה?

* אגרות הרשוי והביטוח השנתיות עולות ב־50% יותר מאשר למכונית קטנה.
* צריכת הדלק פי־שניים ויותר מזו של מכונית קטנה.
* חלפים יקרים ולעיתים קשה להשיגם.

מכונית קטנה (פיאט 127, 903 סמ"ק)

מה היא עושה?

* נושאת 5 נוסעים + 365 דצמ"ק מטען.
* מגיעה למהירות שיא של 140 קמ"ש.

כמה היא עולה?

* פחות מחצי מחירה של מכונית גדולה.

מה הן הוצאות אחזקתה?

* אגרות הרשוי והביטוח השנתיות — מינימליות ביותר!
* צריכת הדלק 6.9 ליטר ל־100 ק"מ (ב־¾ ממהירות השיא).
* חלפים זולים במחיר ונמצאים בשוק בשפע.

"פיאט" ראשון באיכות וחסכון!

FIAT 127 החל מ־ 27,600.- ל"י

FIAT 128 החל מ־ 32,000.- ל"י

FIAT 124 החל מ־ 33,500.- ל"י

FIAT 132 החל מ־ 44,100.- ל"י

שנה טובה פיאט